

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

P. 1-3 nebst Inventarium

Gerson, Jean

[Straßburg], 1488

Compendium theologie

[urn:nbn:de:bsz:31-300764](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300764)

Incipit compēdiū breue et vtile. aliquarū materia rū cōmuniuz ad fidem et doctrinā catholicam spectantiū/ quod eidem cancellario ascribitur sed nō apparet esse suum.

In isto libello est quedā breuis et summaria. vtilis tamen expositio. Primo de articulis fidei. Secundo decem preceptorum legis. Tertio septem sacramentorum ecclesie. Quarto septem virtutum. Quinto de septem petitionibus contentis in oratione dominica. Sexto de septem donis spiritus sancti. Septimo de octo beatitudinibus. Octavo. de vicijs/ tam nature quam voluntatis.

Tractatus primus de articulis fidei. Et primo quid sit symbolum et vnde dicatur.

Symbolum est omnium credendorum ad salutem spectantium/ compendiosa collectio. Quoniam ut ait cassianus libro. vi. quicquid per vniuersum diuinorum voluminum corpus immensa diffundit copia/ totum in simbolo colligit/ breuitate perfecta. Dicit autem symbolum a syn quod est conetibile quod est sententia. quasi collectio sententiarum. Vel ut alij volunt a syn quod est con et bolum quod est frustum. quasi frustorum id est capitulorum vel particularum fidei collectio. Secundum papiam symbolum est collectio aut pactum seu placitum quod sit homini cum deo.

Quid sit articulus

Articulus fidei et vnde dicatur. Et autem articulus secundum richardum de sancto victore/ in diuisibilis veritas de deo. artans nos ad credendum. Dicitur in dicta descriptione veritas indiuisibilis. quia articulus non diuiditur. sed ita in eo indiuisio creditur. Articulus enim de se in quantum articulus. non est resolubilis in articulos siue in credibilia. peruersitate tamen heresum inualefcente/ quedam que coniungebantur in simbolo apostolorum postea oportuit diuidi. Verbi gratia. Dicebant quidam christum non verum esse hominem neque verum natum. Alij autem dicebant verum natum. sed non vere conceptum de virgine sed corpus attulisse de celo. Unde sancti patres unum articulum in duos diuiserunt. ut vnus esset articulus de conceptione. alius de vera eius natiuitate. Et consimiliter in alijs et alia causa diuisis. Et ita ly indiuisibilis/ in quibusdam articulis priuat actum diuisionis et possibilitatem. in quibusdam priuat solum actum. sic scilicet quia sunt quidam articuli qui secundum assignationem apostolicam non diuiduntur. possunt tamen diuidi. Et sunt quidam articuli qui neque diuiduntur neque diuidi possent. Et nota quod in dicta descriptione dicitur de deo. cum tamen articulus aliquis prima facie videatur esse de creatura. Verbi gratia. Carnis resurrectionem. Veruntamen omnis articulus principaliter de deo est. vnde respectu articuli immediate tacti/ dicit damascenus. Non credimus resurrectionem futuram. nisi diuina virtute. scilicet cooperante. Unde et hoc credit fides catholica. scilicet promissam resurrectionem diuina efficienda virtute. Et sic patet quod iste articulus de deo est. quia de diuina virtute/ nostra resurrectionem operante. Illo modo omnes articulos qui videntur esse de creatura. facile contingit reducere ad diuinam virtutem. et ita ad deum. Item in dicta descriptione dicitur artans nos ad credendum. Et tamen voluntas libera est nec potest cogi vel artari. Sed quis in volendo et consentiendo non possit voluntas cogi/ quia quo ad hoc libera est/ potest tamen allici et trahi in agnoscendo. quoniam si intellectui bene disposito/ infundat seueritas ipsi intellectui illum in agnoscendo. necesse est veritatem agnoscere. et persequens allicere. et

B S

Compendiū Theologie

tune trahit ad consentiendū agnate veri-
tati. Unde Aug. Verba trahit ouē. Hoc
modo artat nos articul⁹ ad credēdū. Un-
de qdam artans id est trahens

Diuisio ⁊ expositio articulorū fidei. Et primo primi.

Quidis autem ⁊ distinguit. sym-
bolū p̄cipue apostolorū in. xij.
articulos. fm̄ nūez. xij. aposto-
lorū q̄ conrulerūt credenda. qz
ipsi hoc symbolū composuerūt. Scdm̄
alios vero diuidit in. xiiij. vt patet infra.
Unus articul⁹ et prim⁹ attribuit patri
fm̄ priorē modū. sex attribuitur filio. et
q̄nqz spiritui sancto. **P**rim⁹ autem qui
attribuit patri est iste. Credo in deum pa-
trem omnipotētē creatorē celi ⁊ terre. **U**bi
primo nota differentiā inter credere deū.
⁊ credere deo ⁊ credere in deum. Quia fm̄
Aug. credere deo est verbis ei⁹ siue sc̄ptu-
re sacre fidem adhibere. Credere deum est
credere deū esse. scz quia est. Credere in de-
um est credēdo deū fide ⁊ affectōne. siue si
deopante p̄ dilectōnem ⁊ tendere in ipm̄.
Ubi exponit sic. Credo in deum scilicet
singulariter. qz in vnū deum. Unde deu-
ter. vi. Audi israel domin⁹ deus tu⁹ deus
vn⁹ est. **P**atē. qd̄ hic p̄sonalit̄ tenetur
qz subiūgit filiū eius. In oratiōe vero do-
minica tenetly pater essentialiter vbi agi-
tur de paternitate ⁊ vel adoptōis qua pat-
nitate ipsa trinitas est pater bonorū ⁊ vel
creatōnis ⁊ qua paternitate tota trinitas
pater est tam bonorū q̄ malorū. fm̄ illud
deutero. xxxij. Nūquid nō ipse est pater tu-
us q̄ possedit te ⁊ fecit ⁊ creauit te. **O**m-
nipotentē appropriate. q̄uis enī fili⁹ sit
omnipotēs ⁊ spiritus sc̄tus. omnipotens
tamen q̄ndo ponit appropriate ⁊ attribuit
patri. sicut sapiētia filio. ⁊ bonitas spiri-
tui sancto. **C**reatorē celi ⁊ terre. Ad lite-
rā summe nature ⁊ quā designat noīe celi
et infime. quā designat noīe terre ⁊ sic ex
inde collige creatorē medioz. **P**ositis
enim extremis colligūtur media. **U**el per
celum ⁊ terram intelligat tam spūalis q̄
corp̄alis creatura p̄fecte formata ⁊ vt celū
sit inuisibilis ⁊ spūalis creatura terra au-
tem omne corporeū et visibile. **U**nde aliō
symbolū exponens dicit factorē celi ⁊ ter-
re ⁊ visibilū omnīū ⁊ inuisibilū. Et nota
qz creare siue creatorē esse ⁊ poti⁹ sonat p̄-

tentiā q̄ sapiētia vel bonitatem. qz ope-
ratio egredit a potentia ⁊ maxime virtu-
osa. **U**nde Jobā. p̄mo. Omnia p̄ ipsum fa-
cta sunt. Et in psal. Omnia in sapiētia fe-
cisti. **I**deo appropriate attribuit creare pa-
tri sicut ⁊ potentia ⁊ tamen pater omnia
creat p̄ filiū coopante spū sancto ⁊ qz indi-
uisa sunt opera trinitatis ⁊ tote tres p̄so-
ne vnus sunt creator. **E**t aduertēdum
hic qz per hoc qd̄ dicit deū singulariter ⁊ de-
struit errores quorundam gentiliū qui sin-
gunt plures esse deos qd̄ manifestissim⁹
est error qz illo posito clare patet qz nul-
lus eorū sit de⁹. **S**i enī plures sunt ⁊ diffe-
runt inter se per aliquid quod habet vn⁹
qd̄ non habet aliud. **S**ic null⁹ eorum erit
summū bonū qz sic null⁹ eorū habet oīa
bona ⁊ sic null⁹ eorū erit deus qz de⁹ est
summū bonū qd̄ cōtinet omnia bona. ad
rhoma. xi. **I**te per h̄ qd̄ dicit patrem ⁊ de-
struit obstinatōem iudeoz. qui nō atten-
dūt distinctōez p̄sonalē patris ⁊ filij. **I**te
per h̄ qd̄ dicit creatorē celi ⁊ terre ⁊ destruit
errorē phozū dicētū mundū fuisse ab et-
no ⁊ deo coeternū. sicut dicit augustin⁹. ari-
stotele posuisse ⁊ platonē. **I**tem p̄ illō idē
destruit errorē manicheoz qui dicūt oīa
corp̄alia ⁊ creata a deo tenebrariū. **S**ed
et istis oritur dubitatio. **S**i enim credere
in deū est tendere in eum fide opante per
dilectōnem vt dicitur supra cum in pctō
mortali existens nō habeant istam fidē
sic in deū tendētē. videtur qz nō credāt
in deum ⁊ ita mentiūtur ⁊ peccant quan-
do dicūt symbolū. quod graue est dicere.
Ad qd̄ dicit fm̄ q̄sdaz. qz ipse peccator di-
cit credo. ⁊c. nō in p̄sona sua sed in p̄sona
ecclesie. **S**icut ⁊ illo. lauabo p̄ singlas no-
ces lectū meū ⁊c. qd̄ nisi in p̄sona ecclesie
que in aliquibz mēbris per singulas no-
ces lachrymas diceret ⁊ esset mendaciū in
ore maloz. immo etiā et multoz iustoz.
Et similr̄ cum mulier dicit psal. letat⁹ suz
in his que dicta sunt mihi ⁊c. incongrua
eēt locutō nisi in p̄sona iusti generaliter
loqueret siue ecclesie. **S**ilr̄ hic in p̄sona ec-
clesie dicit. **C**redo in deum ⁊c. ⁊ sic nō peccat
nec mentit⁹. **A**lij dicūt qz et̄s in pctō mor-
tali nō dicit qz credat in deū cū dicit cre-
do ⁊c. sed p̄fiteat articulos fidei. **E**t ē sensus
Credo in deū. i. p̄fiteor ⁊ credēdo esse deū.
Et ita larg. sumit hic credere August. ve-
ro supra sumit magis stricte.

Expositio secundi

articuli fidei.

Secundus articulus principalis et primus eorum qui attribuitur filio est iste. Et in *Ihm xpm* fidei. Et supple credo in *Iesum xpm*. *zc.* Que duo nomina frequenter in nouo testamento coniungunt. Quia vnū eorū scz *Iesus* exprimit eius deitatem. interpretatur enī saluator. et inq̄ntum deus specialiter saluator est. Et reliquū nomen scilz *christus* exprimit humanitatem. quia interpretatur vnctus. et inq̄ntum homo vnctus est precōsōribus suis. **F**iliū eius vnictū id est naturalē nō adoptiuū. Unde aliud symbolum determinando dicit. Et ex patre natū. *zc.* Vel vnictū dicit. quia non est vnus filius inq̄ntum deus. et alius filius inq̄ntum homo. Sed idem xps in duabus naturis. scz deitate et humanitate. et tribus substantijs. scz deitate anima et carne vnictus est filius. Unde *augustinus* in ecclesiasticis dogmatibus non duos filios fatemur sicut sepando naturas nestorius tradit. scz deum et hominē vnū filium credim⁹. manentē in duabus substantijs. non tamen cōfusus naturis. quibus enim duas habeat natiuitates. vnā qua nascit de matre. et vnā qua nascit ex deo patre/ tamen est vnictus filius nō duo filij. Quando ego/ in conceptione p̄ viam generatōnis p̄cessi a patre/ et sic quadā natiuitate nat⁹ sum in vtero. Secundo natus sum de matre ex vtero. nec tamen p̄pter istas duas natiuitates/ dicēdus sum duo filij sed vnictus. **S**equitur dñm nostrū. Unde ipse dicit *math. vii.* Data est mihi om̄is potestas in celo et in terra. *zc.* Per hoc etiā q̄ dicit *Iesum xpm* quod interpretatur saluator et vnctus/ deridet hebetudo iudeorū qui suū messiam id est saluatōrē adhuc futurum expectant. Per hoc etiā q̄ dicit filium vnictū/ destruit heresim sabellianorum dicentū eandē p̄sonam esse patrem et filium. quod ap̄tissimū apparet mendacium qz fm̄ decursum naturalē/ oportet qz inter patrē et filium p̄sonalis sit distinctio licet conformitas sit nature et similitudo. Quales etenim sum⁹ nos. tales q̄ a nobis generantur. Unde de ipsa diuina filiatiōe dicit ad *rhoma. viij.* Accepistis sp̄m adoptionis filiorū. *zc.* Et post pauca. Si aut

filij/ et heredes. heredes quidē dei/ coheredes autē christi. Et ad *ep̄. i.* Predestinauit nos in adoptionem filiorū per *Iesum christum*. Nullus enim seipm̄ gignit. Unde cum idē sit pater quod filius in substantia. oportet qz alteritas sit p̄sonarū. Per hoc etiā qz dicit dominū nostrū/ destruit heresis arrianorū qui ponūt inegalitatem p̄sonarū. Unde *Ioh̄. x.* Ego et pater vnū sumus. Et ad *hebre. i.* qui cū sit splendor glorie et figura substantie eius. Et fm̄ *arhanasium*. Equalis patri fm̄ diuinitatē. *zc.* Sicut enim pater dñs est omnīū et omnīpotens/ ita est et filius. Quod expressius determinat in alio simbolo vbi dicit/ omni potens pater. omnipotēs filius. quod tamen intelligat fm̄ diuinitatem. Quāuis enim humanitati christi collata sit omni scientia. nō tamen omnīpotentia.

Expositio tertii

articuli fidei.

Tertius articulus principalis et secundus eorum qui pertinent ad filium. qui determinat vtrāqz eius natiuitatē. scz in vtero et ex vtero. Et est iste. Qui concept⁹ est de spiritu sancto natus ex *Maria virgine*. Dic ergo. qui scilz xps/ concept⁹ est de sp̄s sancto id est op̄atione spiritus sancti. vno etenim eodēqz momento/ segregata fuit illa caro assumpta/ a reliqua carne virginis/ op̄atione spiritus sancti. et animata anima rationali. et deitas eis vnita. Unde nō est putandū qz sit concept⁹ de sp̄s sancto sicut proles de semine paterno concipit. qz sic transisset sp̄s sanct⁹ omnino. mutat⁹ qz fuisset in carnem. sic paternū semen transit in carnē patris/ amittens propriā speciem/ qd est etiam solo cogitatu abhorrendissimū. Unde *lyde* nō denotat circūstantiā cause materialis/ sed poti⁹ cause efficientis. Quamuis enim incarnatio filij dei/ sit op̄atio trinitatis/ qz qd operat⁹ vna persona/ operantē omnes/ (eo qz indiuisa sunt opera trinitatis) ipsa tamen gratia/ mediante q̄ natura humani diuine/ est donū appropriatū sp̄s sancto/ qz hec gratia appropriate p̄cedit a caritate seu a benignitate dei/ q̄ sp̄s sanct⁹ appropriat⁹. Nō ei de⁹ inq̄ntū potēs vel inq̄ntū sapiēs/ scz inq̄ntū bon⁹ et benign⁹ nostram redemptōem op̄atus est/ per incarnationem filij dei. **D**icitur igitur. qui

Compendiū Theologie

conceptus est de spiritu sancto. non naturaliter. sed operatione spiritus sancti et quasi secundum appropriationem cause efficiētis. In quo verbo tangit natiuitas eius in utero scilicet qua natus est de patre veniens. nec tamen recedens. De qua **Mat. p. 13.** Quod in ea natus est / de spiritu sancto est **Glosa flatum. i. conceptum.** **Dicitur** postea natus ex **Maria** virgine scilicet natiuitate ex utero. de qua **Luce. 11.** Et peperit filium suum primogenitum. **Per** hoc autem quod ait: qui conceptus est de spiritu sancto. i. operatione spiritus sancti et non operatione virili / destruitur heresis bebonitarum. qui asserunt christum ex **Maria** et **Ioseph** nuptiali coitu esse conceptum. **Per** hoc etiam quod subdit: natus ex **Maria** virgine ut scilicet de vera matre de qua materia corporis assumpsit / destruit error valentini anorum dicentium de virgine christum nihil corporis assumpsisse. sed per eam quasi per fistulam transisse.

Expositio quarti

articuli fidei.

Quartus articulus principalis / et tertius eorum qui pertinent ad filium. et quidem describit passionem eius sacramentum secundum omnia que circumstant mortem eius. ut est flagellatio. crucifixio. sepultura. et huiusmodi. est iste **Passus** sub pontio pilato. crucifixus. mortuus et sepultus. **Qui** supplet christus / passus est sub pilato. i. sub potestate pilati. **Pilato** dicto pontio scilicet genere. quasi dicat non romano. quod forte dicit ad differentiam alicuius alterius pilati. **Crucifixus** in quo distinguit passionem suam a passione aliorum qui suspenduntur in patibulo. **Quia** secundum yfido. patibulum prope dicitur ubi homo suffocatur et statim moritur. **Cruce** vero ubi diu tortus / tandem languenti morte moritur. ubi mors grauior et productior est. **Tamen** multotiens vnus pro alio ponitur. **Sequitur** mortuus vera morte. per dissolutionem scilicet anime a corpore. diuinitas tamen semper coniuncta mansit utrobique. **Unde** augustinus. super **Iohannem** Verbum diuinum ex quo hominem id est carnem et animam suscepit / nunquam deposuit. **Dors** ergo / ad tempus carnem et animam sepauit. neutrum tamen a verbo. **Et** sepultus. non tamen ut alij corruptus et incin-

ratus. **Unde** in psal. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. **Per** hoc autem quod dicit passus crucifixus mortuus / ostendit veram carnem utpote sensibilem et passibilem habuisse. **In** quod eliditur error apollinaristarum. qui dicunt eum sensu et carne sensibili caruisse. cum tamen verissimam carnem habuerit. et optime complexionatam. et ideo maxime passibilem. **Nec** absorpta fuit illa passio per unionem deitatis. quia in illa unionem (ut dicit damascenus) suata sunt vtriusque nature proprietates. **Nam** quod passibile / mansit passibile sicut humanitas. et quod impassibile / mansit impassibile sicut diuinitas. **Quinimo** incopabilem penam grauiorem sustinuit. quam posset purus homo sustinere. eo quod prebebat ei illa unio robur et vires ad sustinendam tam amaram passionem / in qua purus homo quod eiusdem tenerrudinis esset (ut dicitur) in initio passionis defecisset. **Destruit** in hoc etiam error illorum qui dicunt carnem illam in naturam deitatis transisse. et ideo impassibile fuisse. **Quos** confutat hieronimus in epistola ad damasum papam.

Expositio quinti

articuli fidei.

Quintus articulus principalis in numero. et quartus eorum qui spectant ad filium pertinet ad redemptionem eorum sacramentum qui erant in limbo inferni conclusi secundum quod prophetauerat zacharias. ix. capitulum. Tu quoque in sanguine testamenti tui / emisisti vinctos tuos de lacu in quem non est aqua. **Et** est iste. **Descendit** ad inferna tertia die resurrexit a mortuis. **Descendit** tamen. scilicet in anima deitate vnita. quia corpus in sepulcro queuit. et deitas vbi que erat. **Unde** sine ea descendere non potuit ad inferna. i. ad limbum patris. inferni superioris. qui detinebant saluandum. quosque debitu pro peccatis pro morte christi solueret. quod ait dicit psal. eruiisti aiam meam ex inferno inferiori. non est spiritus. **Dicit** ei ibi limbo inferni inferioris respectu aeris caliginosi in quem ut in suo inferno affligunt modo maligni spiritus. **Unde** respectu illius aeris est ad spiritum. limbo hoc est superior pars inferni de inferno inferiori. **Tertia** die resurrexit a mortuis. ut per synodochen per ponatur pro toto. ut videlicet per illi dicit pasceus quod mortuus est / pro vna die coputeret. et nocte sequens dominice. cuius mane resurrexit / per die tertio

¶ Per hec autem verba restituitur error eorum qui negant resurrectionem nostram. Negare enim nostram resurrectionem est quodammodo negare resurrectionem christi. Sic enim arguit apostolus peria ad Corinthios. **¶** Si christus resurrexit et nos resurgemus. Cum autem ad destructionem consequentis sequatur destructio antecedentis si nos non resurgemus neque christus resurrexit.

¶ Et nota quod in istam distinctionem articulozum hec duo coniunguntur scilicet resurrexerunt ad inferos et resurrectio a mortuis quia iste articulus dicit totum quod christus nobis per suam mortem meruit hoc autem est redemptio in anima quod completa est per fracturam inferni in descensu ad inferos et redemptio in corpore que completa est in resurrectione per gloriam corporis.

Expositio sexti articuli fidei.

Sextus articulus principalis in numero et quintus eorum qui spectant ad filium pertinet ad apertionem loci tractationis ubi per nos percurso facit christus ascendit per pandens iter ante nos et est iste. Ascendit ad celos se det ad dexteram dei patris omnipotentis. Ascendit igitur ad celos secundum humanitatem vel in quantum homo qui ubique est secundum deitatem. Ascendit in quibus non statim post resurrectionem sed post quadraginta dies quibus apparuit per multas vias discipulis suis ut fidem eorum roboraret apparitionibus et probaret gloriosam resurrectionem sui corporis quod oculis suis paulo ante discipuli viderant et tunc.

¶ Sequitur sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Sed est in eterna beatitudine ad quam dexteram posuit electos suos ut dicitur matth. 25. Et statuet oues quod dicitur dextera. Sed ad dexteram dei patris in iudicaria potestate quod videtur de iob. 9. Per omne iudicium dedit filio. Et tunc notat cum dicitur sedet quod sedere est quiescentium et iudicantium quasi dicitur pacifice gloriatur et omnia quiete et pacifice cum patre iudicat et disponit et iste articulus destruit illam heresim quam negat equalitatem patris et filii. Et si illam quam dubitat de ascensione eius in celum et per consequens negat nostram quam causat ex sua heretico errore sequitur ad erectionem capiti. Unde augustinus. Ut ascendere ad celum ascendente tunc et enim

per seipsum levati non poterit. Si ergo vis ascendere mecum illius esto quod sol ascendit Job. 31. Nemo ascendit in celum nisi quod descendit de celo filius hominis qui est in celo.

Expositio septimi articuli fidei.

Septimus articulus principalis in numero sextus eorum qui spectant ad filium assignationem pertinent ad filium est de reditu ad iudicium quod videtur de iob. 9. Per omne iudicium dedit filio ut scilicet ille qui vivus iudicat est et erit de mortuis iudicet vivos et mortuos et est ille. In se venturum est iudicare vivos et mortuos. Unde scilicet id est postmodum. Vel inde id est de celis quos ascendit venturus est in die iudicii iudicare vivos et mortuos. Ad istam quia tunc et vivum et mortuum replebit iudicandi ut inquit apostolus peria ad thessal. 4. Et mortui qui in christo sunt resurgent primi. tunc nos qui vivimus qui relinquamur simul rapiemur cum illis in nubibus obviam christo in aera tunc. Illi tamen vivum qui reperient morientur sed statim in momento resurgent iudicium cum resuscitatis recepturi ubi non putet per tractum et mortuam temporis singulorum examinationem fieri sed uno eodemque momento et merita singulorum discutiet et discussa iudicabit. Unde augustinus. Non est in illo iudicio singulorum hominum vicissim operanda discussio sed momentaneo discussu simul omnia sic et fecit sic et iudicabit. Vel aliter. Venturum est iudicare vivos scilicet vita gratie et mortuos scilicet morte calpe.

¶ Ubi nota quod aliud simbolus addit ista verba cum gloria quia licet christus in forma servi in qua iudicatus est sit ipse se iudicaturus tamen in forma gloriosa apparebit et in carne glorificata. Vel cuius gloria id est cum societate gloriosa electorum simul iudicantium quia ut dicitur ysai. 41. Dominus ad iudicium venit cum senioribus populi sui et principibus eius.

¶ Ex quo patet quod quidam ibi iudicabunt et non iudicabunt ut perfecti qui omnia propter christum reliquerunt et secuti sunt eum qui christi in iudicando assessores erunt alij non iudicabunt sed iudicabuntur scilicet fideles qui secundum opera sua recipiant iuxta discussionem de qua habet matth. 25. Esurivi et dedistis mihi mandu-

Compendium theologie

care &c. cum alijs ibidem tã respectu electorum q̃ respectu reproborum expos. & Judicabuntur eni quidam eorũ ad gloriam / et quidã eorum ad pnam. alij nec iudicabunt nec iudicabuntur. scilicet infideles. quia iam iudicati sunt. Unde iohannis. iij. Qui non credit / iam iudicatus est.

Expositio octavi

articuli fidei.

Quinq̃ autẽ articuli sequentes pertinet ad spiritum sanctum / tam in se q̃ in donis suis. In se dico. quia in octavo articulo in ordine omnium duodecim articuloꝝ primo vero in ordine istorum quinq̃ / exprimitur personalitas sua. et est iste. **Credo in spiritum sanctum.** Et circumlocutio loquitur. Quando eni hec vox spiritus sanctus / capitur dictioaliter / tunc solam tertiam personam in trinitate designat. Quando autẽ v. orationis tenetur / essentialiter sumit. et cõuenit toti trinitati scz deo. **Et nota q̃ i alio similitudo / ad maiore expressionem istius articuli / adduntur plura. scilicet in spm sancti domini et viuificantẽ. qui ex patre filioq̃ pcedit. qui cõ patre & filio fil adoratur & conglorificat. qui locutus est per prophetas. Et hoc propter quasdam hereses que postea pullulauerunt. Impiissimi enim nestorius & eutychius dixerunt spiritum sanctum esse seruum patris & filij & eis obedire / sicut virtus quedam aliena ab essentia eorũ. nec dare vitã gratie / nec inspirationẽ. et ideo additus est domini et viuificantẽ. Et ad equalitatẽ significandam appositũ est / qui ex patre filioq̃ procedit. qui cõ patre et filio fil adoratur et cõglorificat. Montanus autẽ quidã hereticus. et porphyrus quidam alius post eũ discipulis suis dixerunt. prophetas nõ diuino spiritu. sed tanq̃ propheticos locutos fuisse. sicut loquuntur energumini et arrepticũ. Et vt eorũ error excluderetur addiderunt / qui locutus est per prophetas. quia cum spiritus cõ inspirante locuti sunt sancti dei homines.**

Expositio noni articuli fidei.

articuli fidei.

Quoniam articulus in ordine principali / et secundus eorum qui spectat ad spiritum sanctum. scilicet signat et vnit generaliter ecclesiam est iste. **Sanctã ecclesiam catholicam.** **Et nota q̃ illud qd sequitur scz sanctorũ comunione adiungunt aliq̃ isti articulo. alij vero adiungunt articulo sequenti. Scdm̃ primũ modũ exponit sic. **Credo / supple sanctã ecclesiam catholicam / siue militãtem siue triumphãtem esse comunione. id est cõgregationem vel societãte sanctorũ. Vel sic. **Credo sanctam ecclesiam catholicam ad huc in terris militãtem. et credo sanctorũ comunione. id est sanctorũ societatem in celo scilicet esse. hoc est eccliam triumphãtem quasi diceret. vtrinq̃ ecclesiam credo. Vel credo sanctã ecclesiam catholicam hoc est siue militãtem siue triumphãtem & credo sanctorũ comunione. id est suffragia ipsius ecclesie que communicamus. Vel comunione. i. eucharistiã esse. scilicet in altari. qd negãt albigenses. Scdm̃ vero eos ñ tantũmõ ponit istud p. articulo sanctã eccliam catholicã / exponitur sic. i. eccliam vniuersalẽ. Catholicã eni grece / latine signat vniuersalẽ. et dicitur ecclesia vniuersalẽ fm locũ / duabus causis. Prima. s. qd est vniuersalẽ p̃dicata per q̃tuor ptes terre. **Uñ in psal. In omnem terram eruit sonus eorum. Secunda causa quia articulos habet vniuersaliter veros. quibz scilicet nullũ falsum potest subesse.********

Expositio decimi

articuli fidei.

Quoniam articulus in ordine principali & tertius eorum qui spectant ad spiritum sanctum. scilicet effectũ gr̃e contra pctm̃ est iste. **Remissionẽ pctõꝝ scilicet credo.** Et intelligat generalitẽ de remissionẽ pctõꝝ. siue que fit in baptismo. siue q̃ fit extra baptismũ. sic in penitẽtia. **Tamẽ aliud symbolũ nõ videt loq̃ nisi de remissionẽ pctõꝝ q̃ fit in baptismo. Dicit enim confiteor vñi baptismũ in remissionẽ peccatorũ. sed hoc quod ibi specialitẽ dicit de baptismo sunt contra hereticos certos impugnãtes sacramentũ baptismi.**

Est ergo sensus Credo remissionē peccatorum fieri. supple per ven. sine in baptismo triplici. scilicet fluminis/fluminis et sanguinis/sine post baptismum in penitentia. **S**ecundum alios autē (qui vt supra tactū est) istud adiungūt cū articulo precedenti vt scilicet sit vnus articulus. ecclesiam sanctā catholicam/sanctorū cōmunionē/remissionē peccatorū. sicut inferius latē dicitur. sic errone. Credo ecclesiam catholicam. ad est vniuersalē ecclesiā/habētē modō vel habiturā in futuro/cōmunionem sanctorū. id est omnē vniōnem vel societatem sanctorū. quando scilicet regnum militans/veniet ad regnum trīū phans. Et credo supple hanc psecutam vel consecuturā remissionē peccatorum scilicet per ecclesiastica sacramenta et bona opera. q̄i dicat. Credo peccata dimittit his qui sunt de ecclesia fidelitū et non alijs. Quāuis enim deus p se dimittat peccata/nō tamen dimittit nisi p p̄sentiam sacramentorū/nisi ne cessitas excluderet beneficiū sacramenti. Prior tamē mod⁹ exponēdi p̄uentior apparet.

Expositio vndecimi articuli fidei.

Undecimus articulus in ordine principali/et quartus eorum qui spectant ad spiritū sanctū/est de spiritū inflante sup interfectos veneno p̄mi pentis. de quo p̄dixit ezechiel ezechiel. xxxij. Quatuor ventis veni spūs et infla sup interfectos istos et reuiuiscant. et est iste. Carnis resurrectionem. et est sensus. Credo spiritū sanctum/per reductionem spūs creati ad corpus/facientem sua virtute carnis resurrectionē. Quod etiā innuit psal. cum dicit Emitte spūm tuū et creabuntur et renouabis faciē terre. **I**n qua resurrectione credendū est idem corpus quod per mortē cecidit/ad eundem spiritū. id est ad eandē animā reditū siue cuiuslibet mēbrū materia ad idē mēbrum in quo erat redeat vt exponit aliqui/siue eadē materia tota corpore redeat ad totū corpus/nō tamen necessario materia cuiuslibet mēbrū ad idē mēbrum scdm exemplū qd ponit aug⁹. Quā de statua enca fusa/fit massa. et iter de eadē massa fit statua. vbi est omniūmoda idem

titas materialis et numeralis inter statuas priorē et posteriorē. qz materia est eadē nūero et forma natural. scilicet eneitās et tñ forte qd prius fuit materia pedis i statua priori fusa/erit materia brachij in statua posteriori. Et similit in pposito. **A**rgumētū autē infallibile qd resurrectione erit quotidie habemus. Unde dicit petrus rauenas. Credo te homo in morte posse resurgere. qui anteq̄ viueres nihil fuisti. aut q̄re dubitas qd resurgas. cū totum qd in rebus est continue sic resurgat. Sol enī occidit et resurgit. dies se pelitur et redit. mēses anni. fructus. tempus. semina cum trāseunt ipsa moriunt. cum redeunt ipsa sua morte virescunt. Et tu etiam quotiens dormis et dormiendo euigilas/tecum q̄si moreris et resurgis.

Expositio duodecimi articuli fidei.

Duodecimus et vltimus articulus in ordine principali/et quintus eorum qui spectant ad spiritū sanctū/est de spiritū in eo. eternali electos p̄miante. et est iste. Vita eternam. et est sensus. Credo vitam eternam a spūsco in p̄miū electis collatam. **I**n h etia articulo mors eterna docetur delere credi reprobis futura. q̄si dicat. Credo vitam eternā p̄miū bonorū et mortē eternā supplicij malorū. **D**ec autē vita eterna/consistit i stola anse et corporis. Stola autē anse in trito consistit scilicet in manifesta cognitiōe summe trinitatē q̄ succedit fidei Job. xvj. **D**ec ē vita eterna vt cogitant re solū vt veni et quē misisti iesum xpm. **I**te in p̄fecta et fructiōe que succedit spei. **I**te in p̄fecta ei⁹ dilectione. qz nō euacuabit h p̄ficiet caritas ipsius dei. Stola autē corporis in quatuor etiam consistit. scilicet in agilitate. sublimitate. claritate. in impassibilitate. **D**e quibus dicit sapiētia. ij. Fulgebunt iusti et tanq̄ scintille in arundinetis discurrunt. **S**i igitur fulgebunt/ergo habebunt claritatem. **S**i iusti/ergo habebunt immortalitatem seu impassibilitatē. quia sapie. i. **I**usticia perpetua est et immortalis. **S**i sunt scintille q̄ habebunt subtilitatē. **S**i discurrunt/ergo habebunt agilitatem. **P**er hunc articulū destruit heresis ponentiā

Cōpendiū theologie

teum non curare facta hominū et heresis
potentium animā interire cum corpore.
Amen. Iste terminus amen quicquid te
netur aduerbialis. et sic interpretatur fidelis.
sicut aquilā. et sonat tantū sic ita fiat. Et
ponitur deuteronomo xxxij. Et dicit omnis
populus amen. Aliquando nominaliter
aliquādo verbaliter. ut datur per exemplum
apocalyp. iij. Hoc dicit amen. i. veritas.
Vel amen. i. veritate annūciās. Et per hic
sumi primo vel secundo modo.

Quā sint et credenda ultra articulos.

Sicut autem queratur an teneamur aliq̄ credere
que nō sunt articuli. sicut ubi
gratia. fornicationē esse peccatū mortale. et
similia. Dicitur ubi quod sic. Oportet enim
multa credere quā nō sunt articuli. marie
ea quā articulos precedūt. Credere enim deo
nō est articulus. sed articulos fecerit. et tū
oportet deo credere. quia antecedit articulos
Quā cum credere deo sit credere et bis ei
sive sacre scripture quā dicit fornicationem
esse mortale peccatū. Patet quod quibus nō sit
articulus oportet illud credere. Et sic qui
negaret principia aliorum articulo dicitur hereticus
in illa arte. sic qui negaret fornicationem
esse peccatū mortale. vel aliqd quod asse
rit sacra scriptura. quod quidē articulos fi
dei antecedit. hereticus in fide dicitur res
putari.

Unde sumitur numerus et distinctio
articulorum fidei.

Quāz autem ar

ticulorum et distinctionē sicut per
tū modū exponēdi sic accipe.
Cum enim credere habeamus quod deus in sua
essentia vnus et simplex et vnus sit in personis.
quibz quod deus personis iuxta suas proprietates
personales certe erga nos et infam salutem
attribuitur operationes p̄dicatas. quibus etiā
credere habeamus. inde insurgit n̄bis et di
stinctio duodecim articulorum fidei. iuxta
duodecim quā sicut nobis de ipsis personis di
uinis credēda in cōbū. Et quia iuxta ip̄m
modū exponēdi vnus attribuit persone
patris. sex vero persone filij. et quāz persone
spūs sancti. ideo duodecim articuli fidei
assignantur vnus respectu personis. sex respectu
filij. et quāz respectu spūs sancti. **D**e primo

articulo quā attribuit persone patris. **P**rimus
enim articulus quā ut tactū est attribuitur
patri. exprimit eius personam et omni
potentiam. cum dicit. Credo in deū patrē
omnipotentē creatore celi et terre. et hunc ar
ticulū posuit petrus. **D**e primo sex ar
ticulorum attributorum persone filij. **P**rimus
vero sex articulorum quā attribuitur filio ex
primit eius personam et cum dicit. Et
in iesum christum filium eius vniciū domini
nostri. et hunc posuit andreas. **D**e
secundo et tertio. **S**ecundus exprimit vnā
quā eius naturam. cum dicit. Qui conce
ptus est de spūs sancto natus ex maria vir
gine. et hunc posuit iohānes euāgelista
Tertius exprimit passionem suam factam
mentū. cum dicit. Passus sub pontio py
lato crucifixus mortuus et sepultus. et hunc
posuit iacobus maior. **D**e quarto.
Quartus exprimit eius descensum ad
inferos et sequentē resurrectionē. cum dicit
Descendit ad inferna tertia die resur
xit a mortuis. et hunc posuit thomas.
De quinto. **Q**uintus exprimit ascē
sum suū ad superos et ianue celestis aper
tionem. cum dicit. Ascendit ad celos se
det ad dexterā dei patris omnipotentis
et hunc posuit iacobus minor. **D**e sexto
Sextus exprimit eius iudiciariam potestatem
cum dicit. Inde venturus iudicare viuos
et mortuos. et hunc posuit philippus.

De quinqz articulis attributis perso
ne spūs sancti. **P**rimus vero quāz arti
culorum qui attribuit spūs sancto expri
mit eius personam. cum dicit. Credo
in spūs sanctum. et hunc posuit bartholo
meus. **S**ecundus exprimit eius sancti
ficationem et vnionē qua in eo vnitur
ecclesia. cum dicit. Sanctam ecclesiam
catholicam sanctorū communionem. et
hunc posuit matheus. **T**ertius expri
mit eius remissionē sive iustificationem
per generalem remissionē. cum dicit. Re
missionem peccatorum. et hunc posuit sy
mon chananeus. **Q**uartus exprimit
eius viuificationem per generalem resur
rectionem. cum dicit. Carnis resurrectionē.
et hunc posuit iudas thadeus. **Q**uin
tus et vltimus exprimit eternam
premiationem. cum dicit. Vitam eternā
et hunc posuit matthias. Et clarius hec
patent in figura sequenti.

De quadam alia

distinctio articulorum fidei.
Et alia distinctio quorundam modernorum. quod symbolum in quatuordecim dividit articulos. Dividunt enim primum et tertium et quantum articulos supra positos. quolibet in duos. non vero et decimum redigunt in unum. prout videtur distinguere symbolum nicenum quod cantatur in missa. Et secundum hanc distinctionem ponuntur septem articuli pertinentes ad divinitatem. et alii septem pertinentes ad humanitatem. sic scilicet. Nam symbolum autem est de deitate. aut de humanitate.

De septem articulis

pertinentibus ad deitatem. Et primo de primo. Si autem est de deitate. tunc primus articulus est unum deum tantum esse. Et est iste. Credo in deum. Secundus articulus est pater esse unum deum creatoris omnium. Et est iste. Pater omnipotens creator celi et terre. Et ut supra tactum est isti duo articuli secundum assignationem precedentem non sunt nisi unus articulus. Tertius articulus est filium eius unicum esse unum deum sibi equaliter. Et est iste. Et in Jesum christum filium eius unicum deum nostrum. Quartus articulus est spiritum sanctum esse unum deum ab utroque precedentem. Et est iste. Credo in spiritum sanctum. Quintus articulus est deum peccata dimittere. his qui sunt in ecclesia et habent communionem ecclesie et non aliter. Et est iste. Sancta ecclesia catholica. sanctorum communionem remissionem peccatorum. Et sic ut supra tactum est coniunguntur isti duo articuli in unum scilicet non et decimum. Sextus articulus est deum suscitaturum mortuos. Et est iste. Carnis resurrectionem. Septimus articulus est deum esse remuneratorem bonorum. Et est iste. Vita eterna. Sub quo etiam comprehenditur deum esse punitorem malorum.

De septem articulis

pertinentibus ad humanitatem. Si autem symbolum sit de humanitate. tunc articulus primus est quod christus conceptus est de spiritu sancto. Et est iste. Qui conceptus est de spiritu sancto. Secundus articulus est filium dei natum esse de virgine Maria. Et est iste. Natus ex maria virgine. Et ut supra tactum est isti duo articuli secundum assignationem precedentem

non sunt nisi unus articulus. Tertius articulus est filium dei esse passum crucificum mortuum et sepultum. Et est iste. Passus sub pontio pilato. crucifixus. mortuus et sepultus. Quartus articulus est filium dei descendisse ad inferos. Et est iste. Descendit ad inferna. Quintus articulus est filium dei resurrexisse a mortuis. Et est iste. Tertia die resurrexit a mortuis. Sextus articulus est filium dei ascendisse ad celos sedereque ad dexteram patris. Et est iste. Ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Septimus articulus est filium dei iudicaturum bonos et malos. Et est iste. Inde venturus est iudicare vivos et mortuos.

Explicit tractatus primus huius libelli qui est de expositione articulorum fidei

Incipit tractatus

secundus de decem preceptis legis et eorum expositione

Intra tracta

sum de preceptis legis summarim tangenda sunt. quod est preceptum. Qualiter precepta distinguantur. Expositione preceptorum. De numero et sufficientia preceptorum. Qualiter in ipsis preceptis septem capitalia. prout de alia peccata prohibeantur.

De diffinitione precepti et eius expositione.

Diffinitio autem precepti ab aliis. Preceptum est imperium obligans ad observatorem rei vel actus imperati. Extrahitur radicaliter hec diffinitio a diffinitione precepti quam dat augustinus libro de virginitate dicens. Preceptum est. cui non obedire peccatum est. Dicitur in dicta diffinitione obligans ad observatorem ad dicitur consilium. quod per se nunquam obligat. ut dicit augustinus. quoniam per accidens id quod consilium videatur obligare. ut potest si in casu preceptum non possit impleri nisi fiat consilium. ut si non possim sustentare parentes. scilicet patrem et matrem nisi vendam omnia tunc teneret omnia vendere. Quod quidem de se consilium. nec obligat nisi in casu per accidens ut exemplificatum est. Et si obijciatur quod similiter obligat votum ad observatorem. et sic

conuenit ei precepti diffinitio Responde
Aliquid uouere est tantū cōsiliū nec quēq;
obligat nullus enī contra suā uoluntatē
obligat ad uouendū sed qui uouerit ob
ligat necessario ad reddēdum. Et hoc id
est quia reddere uotū est precepti sed uo
uere est cōsiliū.

**De varia distincti
one variaq; assignatiōe preceptorum in
tabulis legis**

Distinctio autē ponit varia p
ceptoz. Joseph⁹ enī dicit qnq;
mandata esse scripta in vna ta
bula et qnq; in alia Orig. autē
ponit quatuor in vna et sex in alia Augu.
autē ponit tria in vna et septē in alia. ut po
te tria que p̄tinet ad deū in p̄ma tabula et
septē que pertinent ad primū in secunda
Et hūc modum augustinī sequitur cōmu
nis opinio. Qd enī augu. ponit tria esse
in vna tabula et septē in alia. hoc magis di
cere uidet̄ pro dignitate q̄ p̄ scriptura. eo
q̄ tria p̄tinet ad dilectōez dei et septem ad
dilectōem proximī. Unde si cōsideretur
ipse tabule et eaz scriptura in se sicut cōsi
derant hebrei et iosephus. sic vtraq; tabu
la cōtinebat quinq; mandata seu p̄cepta.
Si autē considerent̄ fm̄ respectū et relati
onē eoz ad que dicta mādata ordinabāt
cum tria ordinētur ad deū et septē ad pri
mum poterit tali sine cōsiderato dici tria
esse in vna et septē in alia.

**Expositio prece
ptorum legis Et primo primi.**

Nunc autē accedēdū est ad expo
sitōz singuloz p̄ceptoz. Et cū
lex p̄ceptoz posita sit p̄pter trās
gressiōes cōhibēdas (ut p̄ ad
Gal. iij. et tripl̄ transgressio fiat. s. corde
ore et ope. et hoc q̄dem tā quo ad deum. q̄
etiā quo ad primū. ut p̄fecta sit cōhibitiō
trāsgressiōis. p̄fecta ponit lex p̄hibitiō
nis et sic mandatorū seu p̄ceptoz subse
q̄tur iniunctio. Et primo cōsum ad deū p̄
hibz primū p̄ceptū cor ab idolatria. ut
deus scz diligatur toto corde. Est enī de
colendo deo. Et colere deū. ut dicit glosa
est sese toto mētis affectu illi mancipare.
Et est istud. Non habebis deos alienos
corā me. Quasi dicat De heb̄is deū. nō
alienū. Exponēs qd dixit deos subd̄:

Non facies tibi sculptile. i. imaginē scul
ptā. quod uocat aug⁹ idollū. neq; similitudi
nē oim̄ q̄ in celo sunt desup/et que in ter
ra deorsum. et. que expositō est uerbi pre
cedētis. Vel fm̄ Orig. sculptile siue ido
llū est qd nō habet similitudinē in natu
ra sicut cymera. Similitudo autē est eoz
q̄ aliquaz h̄nt in natura similitudinē. ut
imago homis vel bouis ad uex hominē
vel ad uex bouem qd uidetur per hoc qd
sequitur que in celo desup et que in terra de
orsum. **S**ed hoc uidetur q̄ p̄hibeatur
imagines que ad literā sculptilia sunt qz
sculptur. Sed r̄ndetur q̄ an̄ incarnatō
nem quādo data fuit hec lex/ nulla in li
gno vel i lapide sculpi potuit incorpali
dei imago. qz imago spūs/ singi non po
test. Et p̄pterea ante incarnatiōem repro
bande erant imagines. Sed qz hoc fieri
potuit post incarnatiōem filiū dei. p̄pter h̄
et tūc fieri conceditur et ab ipso quidē q̄
legem tulit et disp̄sare potuit scilicet xpo.
Uñ refert damas. q̄ xps ab agaro regi mi
sit in p̄ano imaginē suam. eo q̄ pictor ab
eodē rege missus. ad depingendū imagi
nē xpi/ nō poterat uultū eius p̄clarita
te intueri. ut eius singula lineamenta et
membra p̄prie describeret. Sed qz hec r̄
sio/ nihil omnino apd̄ vnū populū iude
um ualere quoniā nostras imagines re
prehendūt. ideo aliter dici potest. q̄ non
simplicit̄ prohibētur oīno fieri imagies.
Unde beda. Imagines fieri nulla litera
diuina uenit. h̄az etenī aspectus multū
cōpunctōnis solet p̄stare cōtūctib⁹. et eis
qui l̄ras ignorāt quasi uinā de xpi passio
ne exhibēt recordatiōem Salomon enim
instinctu dino eas fecit in tēplo dei. Sed
oīno prohibētur fieri ad hūc uidelicet si
nem ut adorētur et colātur. Unde sequitur
Neq; adores neq; colas ea. Ad adorādū
igitur et colendū. p̄hibētur imagines fieri
Nos autē nō adoramus. im̄ gines. sed re
fertur honor et adoratiō ad imaginatū. scz
ad deū vel ad sanctū eius cui⁹ est imago.
ut dicit augu. lib. iij. de doctrina xpiana.
Sequitur Nō adorabis neq; coles. In
que sic distingue. Non adorabis scz uene
ratōne corpis. ut inclinādo eis vel genu
flectendo. Neq; coles scz affectōne mētis
Unde glosa Aliud est colere aliud est adora
re. Potest equis inuitus vel adulādo regi
bus idolatris/ vel tormētis uictus/ ado

rare. cum tamē sciat idolū nihil esse. et sic nulla mētis affectiōe ad idolū moueri. et p cōsequens nec colere. Colere enī est to/mētis affectus studio mācipari. **S**equitur. Ego enī discretiue dicat. quasi dicat Ego nō alius. Sum dñs. et iō timēdus Deus tuus. et ideo diligēdus. Fortis zelotes. i. diligēs amator. **A**n deus. y. Deus tuus deus emulatoz visitās. s. puniendo iniquitates patrū scilicet non custodiētium precepta data in filios. i. puniēs etiā ipos filios. si patres ista nō custodierint. Punirent enī quōdōq; filij p peccato patrū rem paliter. nō eternalit. Et sic intellige illud **Ezech. viij.** Filius nō portabit iniquitatem patris. scz eternalit. Vel visitās peccata patrū in filios etiā eternalit. Non at quia sunt peccata patrū. sed q; sunt peccata filioz imitantiū peccata patrū. Et q; in tertiam et quartā generatiōem. Hoc dicit. q; quōdōq; solent patres in tertā et quartā generatiōem viuere. et plerūq; filioz vel nepotū suoz molestius ferre cruciatus q; propoz. Eoz qui oderūt me. i. peccatorū et maloz. Et cōtra faciēs miam in multa milia. i. in oēs. Et ponit ibi finitū numerū pro infinito. Diligētibz me et custodiētibz precepta mea. Iste terminus. et ponit ibi expositiue p id est custodiētibz. Qui enī diligit deū. precepta eius seruat. **U**nde **Joh. viij.** Si quis diligit me sermo nē meū seruabit. Sed querit qualr istō posset dici primū preceptū. cū dilectō dei dicat primū mandatū. **Matth. xxij.** Hoc est loquēs de dilectōe dei primū et maxīmū mandatū. Respondet q; illō mandatū de dilectōe dei idē est cū hoc pzo pcepto decalogi. Iubet enī primū preceptum decalogi ynū deum colī et nihil ei in amore preferri. et sic idem est. vel equipollet pmo mādato. iuxta preallegatū. **xxij. capitulum Matth.** Vel potest dici q; dilectio speciale mandatū nō est. sed radice stipes ceteroz. ad quod scilz cetera mandata reducitur. **U**nde primū mandatū dicitur nō ordine sed dignitate. i. inter cetera precipiū et maxīmū. cum oia comprehendat.

Expositio secundi

precepti.
Secundū preceptū cohibz os a piurio. a blaffemia. et mandatō est istud. Non assumes in va

nū nomen dei tui. s. false vel superflue. vel dolose p nomē dei iurādo. vel mētendo. vel ipsum nomē blaffemando. vel puerse de deo sentiēdo. **E**t si obijciat q; fm istā expositiōem. istud pner ad quintū preceptum secunde tabule. s. ad illud. Non loquaris cōtra proxīmū tuū falsum testimoniu. vbi agit de piurio. **D**ic q; iurās falsum. duplr peccat. Primo. s. cōtra primū suum. cū decipiēdo. et isto mō et pte verbi quod ordinatū est ad primū. et quo ad hoc cadit sub dicto quinto mādato seu pcepto secunde tabule. **I**tem secūdo peccat. inuocando ad cōfirmatiōem falsitatis vel deceptiōis. restē diuina p̄tate. et isto mō peccat i deū. et quo ad hoc habet sub isto secūdo mandato seu pcepto p̄me tabule. scz in isto loco. **N**ec enī habebit dñs hominē infontē. i. innocentē scz quin apud deū nocētis penas eoluat. s. qui assumptis nomē dei frustra. **U**nde **deutero. v.** Non usurpabis nomē dei frustra. qz nō erit impunitus qui sup re vana nomen dei assumpserit. **U**el nō habebit dñs infontē id est innocentē. hoc est a culpa immunē eum q; assumpserit nomen dei frustra. qz vt habet **ecclesiast. xxij.** Vir multū iurans replebit iniquitate et non discedit a domo ei. **S**ed qd dicit de istis magnatis et secularibz q; cōsuetudinē hnt iurandi. nūqd trāsgrediūtur istō preceptū seu mandatū et peccāt mortalit. **A**liq; rident distinguēdo. dicētes q; piuriū multipliciter dicitur. s. in discreta iuratio. vt pote quādo q; inuolūt iurat verū. vel qn sine delibērationē iurat. et tūc nō credunt esse mortale peccatū. **N**ā tūc fit p̄ter preceptū. sed nō contra pceptū. nisi forsan nimia eēt assuefactio. **A**lio modo sumit piuriū. vbi vel quādo q; iurat cū delibērationē illud qd iuramēto nō esset asserendū. imo nec simpliciter dicēdū seu loqndū. sed potē oppositiū. et tūc credit esse mortale peccatū. **A**liū distinguūt dicētes q; piuriū multipliciter dicitur. **U**no modo falsa iuratio. q; si fiat ex ignorantia/adhibita tamē hūc diligētia debita. nō est peccatū. **S**ed si fiat nō adhibita diligētia debita. peccatū quidē est sed veniale. **S**i autē falsa iuratio fiat sciēter. vt pote cū mendaciū iuramēto cōfirmatur. tūc nisi tantū iocando fieret. semp est peccatū mortale. **A**lio modo dicit piuriū trāsgressio iuramēti iā facti. qd si fuit licitū

Inuocatio dei

L 2

Compendiū theologie

tum: temp est ipsa trāsgressio mortale peccatū. Si vero illicitū. trāsgressio illi nō est peccatū. sed illud illicitū sciēter iurasse fuit peccatū. Tertio modo dicit per iurū indūcretū iuramentū. qd ponit (nisi alia aggrauaret circūstantia) veniale peccatū. **I**te nomē dei patris est filius. qz ipm patrē notificat. Nomē ergo dei in vanum assumit qui ipm xpm purā creaturam ponit seu asserit. qz sic ponit ipm esse vanū vel vanitatē. **U**n ad rhoma. viij. Vanitati subiecta est ois creatura. Sed cum xps veritas sit. vñ Jo. xij. Ego sum via veritas et vita. nullaten⁹ poterit esse vanitas. et sic nec pura creatura. Quid ergo absurdus q̄ illā firmīssimā veritatē ponere vanitatē. et illud verbū virtuosum sustētans oia vt habet ad heb. i. ponere vanū et sustētari. **D**eniqz tertio modo nomē dei assumit ille in vanū q̄ nomē xpi. vñ dicit xpiā nus. p peccatū vanū reddit et mortuū. **H**omen q̄ppe sup hoies scriptū vt viuant ipi iuxta qd loq̄tur xps apocal. iij. Et scribā sup eum nomē dei mei et nomē ciuitatis dei mei noue hierlm. que descendit de celo a deo meo. et nomen meū nouum.

Expositio tertii pre

Tertiu pceptū p̄tinēs (ceptū ad deū) cohibēs trāsgressione in ope est. **V**emento vt die sabbati sanctifices. i. sanctū et serium habeas. cessando ab omni ope seruilī. **U**bi nota. qz in q̄stū sabbati desigt quietē interiorē a prauis affectōibus/et exteriorē ab oibus seruilib⁹. p̄ter illi⁹ diei determinatōem/ morale est hoc pceptū et scriptum in corde hūano. sicut alia decalogi mandata seu pcepta. **N**atura enī dicit esse vacandū aliq̄n quieti. et orōni. et diuine laudi. Sed qz tali die. s. sabbato. et a talib⁹ rebus grossiorib⁹ abstinere/ nō dicitur cōscia. sed sola exterior iussio diuina q̄stum ad hoc fuit ceremoniale hoc mādatum. et soluendū. i. solui poterat. **C**irca qd est aduertendū. qz in dñica resurrectōnis dñice/ ex statuto ecclesie mutatum est sabbatū in dñicam/ ne videremur iudaisare. Quia ex quo veritas lucit. trāsiit legē ymbra. et hoc quo ad ceremonialia. **E**t si querat quare alie iudoz festiuitates nō p̄cipiebant in decalogo. **D**ic qz ceterorum festiuitates/ fuerūt tantū ceremonie

les. nec ab oibus sunt obseruāde. hoc autē pceptū/ magis morale est q̄ ceremoniale/ iō in decalogo ad quē oēs tenent semp p̄cipiendū erat. **S**equitur deute. v. vñ sumit hoc pceptū. **S**ec enī dieb⁹ facies opa tua. septimo autē die q̄ est dies sabbati nō facies in ea quicq̄ op̄is. **E**t subdit rōem pcepti. **S**ec enī dieb⁹ fecit de⁹ celū et terrā. vt patz **Gen. i.** et requit die septimo. non quasi lassus. **S**ed ponit ibi requit p cessauit. sicut dicit apoc. iij. **R**equiem nō hnt die ac nocte dicētia sanctus sc̄tus. et. i. dicere nō cessabāt. **I**ta sumit in dicto passu requit p cessauit. **N**ihil enī ulterius fecit nouū cui⁹ nō fecerit prius materia v̄pote corpaliū. vel similitudinē. v̄pote spiritaliū. **O**patur tñ ad huc quonidie creatura gubernādo. vt dicit **Joh. v.** Pater meus vsqz modo operat⁹ et ego operor. **C**irca qd dicit aug. lib. iij. sup **Gen.** **H**ic requit vt nouā creaturā ulterius cōderet nullā. nō vt que cōdiderat cōtinere et gubernare cessaret. **E**t bñ dicit diei septimo. q̄ est dies sabbati. et pro id est sanctificauit eū. i. sanctū et celebrē eum h̄c voluit. vt scilicet nō fieret opus seruile in eo. et sic nō interdicit opus charitatis. nec necessitat⁹. **U**n patz qz poterūt exhiberi ecclesiastica sacramēta. sicut enī poterāt circūcidere sabbato. et nos etiam die dñica sacramēta possumus exhibere. et opa charitatis. vt elemosinas. et opa necessitatis exercere. vt bibere comedere. **(pceptū.)**

Expositio quarti

In quo ad deū tria ponuntur pcepta. **Q**uantū autē ad primum ponuntur septē sequētia. quorū vnū est affirmatiuū et sex sunt negatiua. **A**ffirmatiuū autē et quartū in ordine principali. sed primū in his q̄ respiciūt proximū est illud. **H**onora patrem tuū et matrē tuam. **P**er qd mādatū natura q̄ corrupta est/ ad ordinem naturalē reuocat⁹. **N**ec fuit necesse h̄mōi pceptū dari parētib⁹ respectu suoz filioz. **R**escēte enī virtute in filijs/ decrescit virt⁹ in parentib⁹ fm naturā. et deficiēti virtuti/ debet iuste subsidiū. **U**n quia minorat virtus seu vigor in parentib⁹/ et auget in filijs datur pceptū vt filij subueniāt parētib⁹. **N**ec fuit necesse dare h̄mōi pceptū parentib⁹ de filijs/ q̄uis priō ipsi filij fuerūt im-

potentes. qz natura etiam corrupta ad id cogit. eo qz naturalr succis ascēdit a radi ce ad ramos z nō ecōuerso. Et Crisostomus. Hoc est amor in hōibz qd est humor in arboribus. **A**it ergo. Honora patrē tu um duplici. s. honore. z reuerēdo. z neces saria p̄bendo. Patrē tam spūalem q̄s car nālē. Intelligit etiā de patrē deo q̄ potis sime est honorādus. **U**n̄ mal. i. Filii ho norat patrē z seru dñm. Si ergo p̄ ego sum ubi est honor me? Et matrē tuā car nālē. necnō z spūalem. s. eccliam. De q̄ ad Gal. iij. Illa autē que sursum est hīrlm/ libera est. q̄ est mater n̄ra. Noīe etiā patrē z m̄ris oēs primū intelligunt. vt dicit au gust. **U**n̄ fm ipm oīa vendēda sunt z dan da p̄ paupibz in extrema necessitate. qd si nō sit trāsgredif istud mādatū. Si ergo noīe patrē z m̄ris/ oīs primus intelli gitur/ z nobilissimū inter proximos ponit p̄ oibus. s. p̄m z matrē. claz est q̄ illis p̄ cipue honor debet z subsidū. **E**t vt fir mius obseruet adhuc hoc p̄ceptū/ subiū git premiū dicēs. vt sis logeu sup terrā. **A**ā eccl. iij. Qui honorificat patrē z ma trē. vita viuet longiore. Iustū enī est vt q̄ alteri vitā sustērat. vita illius plōgetur. **S**up terrā inq̄t scz tā morticū q̄ viuen tū. eo qz pietas ad oīa vtilis est. pmissio/ nē h̄ns vite q̄ nūc est z future. i. ad thi. iij

Expositio quinti

Quintū autē prece (precepti. p̄m principale. z scdm in ordi ne eoz q̄ respiciūt primū z pri mū negatiuū/ est istd. Nō occi des. **U**bi p̄cipit qz nō ledat proximus in sua p̄sona. Nō occides igit supple hoiez teipm videlicz. vel aliū. z duplr. videlicet aīa vel corpe. **S**ed p̄trariū huic p̄cepto videt haberi ex. xxij. **E**t maleficos nō pa tieris viuere. **I**n quo v̄bo p̄cipit dñs fie ri occasione. hic v̄ro phibet. vñ cōtrariū sibi ipi videt in legislatione. **S**z ad hoc di cit qz p̄sona p̄uar. q̄ nullā habet iurisdī ctōem vel autoritatē. hic phibet occidere legi autē vel ministre iusticie p̄cipit occi dere. **E**xo. xxij. **E**t sic nō est cōtrarietas. qz nō est circa idē seu respectu eiusdē. **S**z nūquid aliquo modo p̄uate p̄sona licz absqz trāsgressiōe occidere videt qz sic. ad min in sui defensiōe. hoc ei q̄ra p̄mittūt scz iniuriā. p̄ulfare z t̄pate vita vi repelle

re. **I**tē ex ordine charitatis de eo potius subuenire vite p̄rie. q̄ vite aliene. **U**nde volentē me p̄imere/ potō occidere debeo q̄ p̄mittere me occidi. **S**ed cōtra hoc videt esse illd math. v. **S**i q̄s te p̄cussit in vna maxilla/ p̄be ei z aliā. **E**t iō dicūt quidā qz nullo mō licet occidere etiā de fendendo/ maxie autē viro p̄fecto. **E**t hec videt esse opinio anselmi. **N**ec fm eos de beo opinari qz me occisur/ sit/ si eū nō oc cidero. sed qz de p̄stabit mihi auxiliū/ vel euasione aut fuge beneficiū. **A**lij vo lūt/ qz in sua defensione liceat occidere. eo qz lex occidere iubēdo vel saltē p̄mittēdo/ talem defendentē se/ in dicto casu iudicē cōstituit in aduersariū. **U**n̄ ipm vice legē interficit. vñ lex p̄bēdo autoritatē/ excu sat a p̄ctō. **H**oc n̄ intellige. si necessitas ē inuitabilis. qm si te p̄cussit aduersari/ us z fugerit vel p̄cutere destiterit/ eū rep/ cutere nō licet. vel seq̄ fugientē. qz hoc nō fieret ad p̄ulfatōem iniurie. sed ad vltio/ nē. q̄ spectat ad solū iudicē. **E**t r̄ndent isti ad illd math. v. **S**i q̄s te p̄cussit in vna maxilla. zē. qz illd cōtinet cōsiliū non p̄ce ptū. **E**t nota hic qz homicidiū multis modis fieri d̄t. **F**it enim q̄nqz sola mēte p̄ odiū fraternū. **U**n̄ **J**oh. epla. i. ca. iij. **Q**ui odit fratrē suū homicida est. **I**tē prauum exemplū relinquēdo. **U**t enī dicit grego. tot mortibus digni sunt. q̄ prauitatis. c̄cē pla reliquerūt. **I**tē lingua z hoc triplicē vel scz p̄tra legē quēnqz morti adiudican do. **U**n̄. ij. reg. xij. dicit dauid variā p̄cul/ sisse gladio qz morti dolosez iniuste adiu dicauit. **I**tē mentiēdo. **U**n̄ **S**apie. i. **D**s qd mentis occidit aīam. **I**tē cuiqz detra/ hēdo. vñ dicit bernard. qz detractor vno ictu tres aīas interficit. suā. s. z illi. q̄ quē sua detractōe inficit. z illius de quo detra hit. qz sibi forsan p̄iudiciū mortis vel dā ni irrepabilis sua detractōe parat z acq̄ rit. **I**tē fit homicidiū manu q̄licūqz scilz p̄mptōe exteriori. siue p̄ gladiū. siue per venenū. siue p̄ aliā penā. **I**tē fit homicidi um p̄ subtractōem victus. scz corpis. **U**n̄ **A**mb. **P**asce fame morientē. qz si nō pa/ scis occidis. **S**iuē victus subtractōe id ē verbi dei. **U**nde **E**zech. iij. **S**i loquente me ad impiū. zē. **N**on annūciaueris ei zē vt auertat a via sua impia zē. z ipse impi us iniquitate sua moriat. sanguinē eius de manu tua req̄ram. **U**nde versus. **E**xēplū

mens. lingua. manue. subtractio victus.
Corpis & aie. dici faciunt homicidam

Exposito septi pre

Sextū preceptū in ordine principalī. & tertiu eoz q̄ respiciunt primū est istud. Non mechaberis. Ubi p̄cipit vt nō ledatur prim⁹ in re sibi iuncta p̄ legē. scz in vxore. Et accipit hic sub noie mechie/ om̄is illicit⁹ p̄cubitus/ & q̄cunq; coit⁹ fornicari⁹. q̄uis mechia magis p̄rie aduiteriū dicat. De hos ei grece/ adulteriū dicitur latine. Et ad hanc reduci p̄t fornicatio spiritalis sicut ydolatria. De q̄ Jere. iij. Mechata est cū lapide & ligno. Potest etiā ad hanc reduci expositio praua sacre scripture. An. ij. ad Corin. ij. Non sumus sicut plurimi adulterātes verbū dei. An hic nota q̄ fornicatio est mortale peccatū. Videt tamē p̄trariū eo q̄ actus naturalis. Actus naturalis nō est pctm̄. Insup cuz coire sit necessariū ad p̄seruatōem speciei sicut comedere ad p̄seruatōem indiuidui et in necessitate vt fame liceat etiā nō sua rape & comedere. qz tpe necessitatis om̄ia sunt cōia. videt similr q̄ in seruēti desiderio coēdi/ posset q̄s nō suā rapere & cū ea coire. Ad quod dicit q̄ actus fornicatōnis duplr̄ dicit. Uno modo dicit naturalis eo. s. qz naturaliter fit. Alio modo dicitur cōtra naturā. Et iuxta istum scdm̄ modū duplr̄ adhuc dicitur contra naturam. Uno modo quādo fit cōtra naturā cōcubitiū qui est maris cū femina. & isto modo pōt dici actus innaturalis. quia p̄tra naturā lem cōmixtōem. Alio modo dicitur contra naturā. qz scilz naturā in suis naturalib⁹ vulnerat & spoliat gratuitis. scz bono grē & virtutis. Et isto vltimo modo/ ois fornicatio est cōtra naturā sicut om̄e peccatū mortale. Corrupt enim naturalia & destruit om̄ia gratuita. Et qz isti sunt effect⁹ mortalis peccati/ p̄pter hoc patz fornicari onē esse pctm̄ mortale. Et sic p̄tz solutio argumēti/ qz licet fornicatio sit actus naturalis/ qz scz naturalr̄ fit. est tñ innaturalis qz naturā corrūpit. Nec seq̄tur q̄ sit actus naturalis qz naturalr̄ fit. q̄ propterea nō sit pctm̄. vbi non debito modo fit. Et intellige q̄ coitus qui de se naturalis est/ post p̄tractā p̄ peccatū p̄imi parētis cōcupiscētiā/ est sicut cibus veneno

iunctus. q̄ quis de se naturalis sit. tñ p̄pter veneni admittōem interficit. nisi bñficio tyriace/ comedenti subueniat. Pari modo & aiam cōcupiscētia carnalis inordinata interficit/ nisi beneficio matrimonij & honestate nuptiarum intercipiat. Nec ē simile de extrema necessitate famis & desiderio seruēti coitus/ qz si in necessitate famis nō subueniat p̄ alienū esurienti/ p̄ret indiuiduū. Non sic autē p̄ret species generis hūani/ si nō satisfiat per coitum alicui⁹ cū aliena. Nam saluat in alijs. Etia ipse posset aliter saluare scz cognoscendo suā propriā vxorē. Sed quare ponitur duo p̄cepta circa p̄hibitōne illiciti coitus. s. Non mechaberis & nō cōcupisces vxorē proximi tui. cū vnū sub alio possit subintelligi. Et similr̄ de istis duobus. Non furtū facies & nō cōcupisces rē proximi tui. cuz ois qui furtū rem. p̄imi concupiscat/ & sic possit primū contineri sub secūdo. Augu. soluit q̄ in duob⁹ p̄ceptis. s. nō mechandi & nō furadi/ om̄ia opa interdita sunt. in alijs autē duob⁹ interdicit ipa omnis cōcupiscētia. Et quia vtrōq; est peccatū/ vtrōq; est mādātū prohibitoriu. Nec similr̄ sit p̄hibitio de voluntate occidēdi sed tñ de actu. qz naturaliter sunt p̄oni hoīes ad velle luxuria ri & ad actū luxuriandi. Similr̄ ad voluntatē habēdi alienū & ad actū. sicut ad rapinā & furtum. Et iō due sunt p̄hibitōes & data duo p̄cepta p̄hibitoria. vnū cōhibens ipam voluntatē aliud cōhibens ipsum actū. Non sic autē est in occidēdi. qz homo naturalr̄ abhorret tam voluntatē occidēdi q̄ actū. Quelibet enī creatura suā spēm amat & nititur eā seruare nō destruerē. nisi cū extra se erit p̄furore ire vel temere concupiscētiē. **Precepti.**

Exposito septimi

Sextimū preceptum in ordine principalī et quartū in ordine eorum que respiciunt proximū. quo scilicet p̄hibet ledi ipse proximus/ in rebus sibi nō p̄ legem cōiunctis sed fortuitis. & est istud. Non furtū facies. Est autē furtū p̄tractio rei aliene/ inuito dño/ animo iurādi. Florāter dicit cōtractio quia. is furtū nō facit nisi ope cōtracter. Dicit etiā rei aliene. quia i re que plenissime mea est/ nō facio furtum.

huic

Secus aut si q̄s habeat mecū rem cōem
Dicit inuito dño. q̄ si eredit dñm per
 missurū / r̄ subsit iusta causa sic credendi
 etiā si dñs nō erat cōcessurus / nō tenetur
 furto. Si autē nō subsistit iusta causa sic
 credēdi / tenet furto. **E**cōtra si crederet cō
 tractare rem dño iuito licet etiā cōtractet
 dño volēte. peccat tñ mortalit̄ r̄ furtū fa
 cit. q̄ in peccatis cōtrahēdis r̄ cōmittē
 dis / intētio principaliter attendit. **D**i
 cit etiā animo lucrādi. q̄ si q̄s ancillā ali
 enā in meretricē rapuerit / nō lucrī sed li
 bidinis causa / furtū p̄rie non facit secus
 autē si eā rapiat vt vēdat. **E**t nota q̄ ex
 tremā necessitate excusatur fur. q̄ t̄petan
 re necessitatis oīa sunt cōmunia. **E**t in
 tellige q̄ sub noīe furti intelligit̄ phibita
 om̄is vsurpatio illicita rei aliene animo
 dico lucrādi. q̄lis est rapina. vsura. nego
 ciatio fraudulenta r̄ hmōi. **E**t nota q̄
 nō dicit. Nō facies rapinā / q̄uis rape sit
 generalius q̄ furari. Nam om̄is q̄ furat
 rapit r̄ non ecōuerso. **N**ō fecit ideo. quia
 iudei q̄bus hmōi p̄cepta data sunt / p̄nio
 res sunt ad furtū q̄d est occultū. q̄ ad ra
 pinā vbi testis adest. **E**t ideo occurrēdo
 magis piculoso / furtū in phibitōe nomi
 nauit nō rapinā. **V**oluit tamē a p̄tē totū
 intelligi. vtpote p̄ furtū r̄ om̄e rei aliene
 vsurpatōem. **P**er hoc etiā phiberi vide
 tur ne fiant violētie r̄ nimie exactiones et
 tallie principū r̄ militū in pplm suū. quia
 hoc videt̄ rapina esse. r̄ species furti. **P**ro
 pter q̄d d̄r. **E**sa. i. Principes tui infideles
 socij furum. **S**ed circa hoc distinguit̄ ab
 aliq̄bus. q̄ aut tallie ille sūt sup seruos.
 aut sup colonos terre. **S**i sup seruos. cū
 nihil habeat nisi noīe dñi sui. videt̄ q̄ do
 minus seruū suū talliare possit. r̄ onera
 re q̄stumcūq̄ vult. **P**otest tamen dñs ni
 mis angariādo seruū suū / nimis q̄ exigē
 do et opprimēdo cū ita grauiter sic cōtra
 istō p̄ceptū faciēdo peccare. q̄ iusticia
 dei exigat / vt vnusquisq̄ re sua debite tra
 tur. **N**on tamen vt sit rapina dicunt. nec
 oportet de necessitate restituere. licet pie
 tas hoc exigat. **S**i autē fiat sup colonos
 terre siue inhabitātes terrā / tūc taxanda
 est illaz talliaz seu exactionū acceptatio
 fm laborē principis vel militis quē h̄bit
 in defensione illius terre. quā ipsi coloni
 sic talliati inhabitāt. r̄ etiā fm expensas
 quas necesse est principi vel militi facere

fm suam moderatā r̄ honestā familiam.
 r̄ si vltra exigat / rapina est. r̄ p̄ istud p̄cepto
 ptum inibetur. (p̄cepti

Expositio octauū

Octauū p̄ceptū in ordie prin
 cipali r̄ quintū in ordine eorū
 que respiciūt primū quo. s. phi
 bet quis cōtra primū transgre
 di ore. s. ferendo falsum testimoniū. **E**t est
 istud. **N**on loq̄ris cōtra primū tuum fal
 sum testimoniū. **I**n quo r̄ piuriū r̄ mē
 daciū phibent. q̄ vt dicit aug. lib. de mē
 dacio. **O**m̄e mendaciū / hoc genere verbi
 cōplectitur. **Q**uisquis enī aliqd enūciat
 phibet testimoniū animo suo. vñ si mē
 titur / falsum testimoniū animo suo phi
 bet. **P**er hoc autē q̄ hic dicit contra p̄
 rimū. vt dicit aug. de questionib⁹ exodi.
 non videt̄ prohibere mendaciū q̄d p̄dest
 alicui r̄ nihil obest ei cui mentit̄. **E**t argu
 mentū q̄ est aliquod genus mendaciū q̄d
 non est mortale peccatū. illud scz q̄d non
 fit cum libidine decipiendi vel nocēdi.
Nec enī om̄is intentio vel libido fallēdi.
 efficit mortale peccatū. **P**redicat enī hoc
 completū intētio fallēdi / et de mendacō
 p̄ncioso r̄ de mēdacio iocoso. r̄ de mēda
 cio officioso. sed tamē p̄ prius r̄ p̄ posteri
 us. **E**t de se fm suam primariā intentōez
 nō dicit nisi de mendacio p̄ncioso. **E**t iō
 solum fm se mendaciū p̄nciosum a mul
 tis reputat̄ esse mortale peccatū. vt videt̄
 velle p̄positin⁹ r̄ magister **B**uulhelmus
 antiodozensis r̄ alij magistri magni de
 cretoz. **S**unt autē fm aug. iusti. octo ge
 nera mendacioz. quoz sufficientiā sic ac
 cipe. **T**ria enim in genere sunt mouētia
 ad mendaciū scilz nociuitas. libido men
 tiendi. r̄ utilitas. **S**i autē nociuitas sit
 in causa hoc est si quis mentiat̄ vt noceat
Aut ergo intendit inferre alicui nocumē
 tum spūs vt. s. subuertat̄ a fide catholica /
 aut a regulis bonoz moz. vt sunt qui di
 cunt xpm non incarnatū. vel luxuriā nō
 esse peccatū mortale r̄ hmōi. **E**t tūc est pri
 mus modus seu primū genus mendaciū
 scilz mētiri in doctrina pietatis r̄ religio
 nis. r̄ hoc est mortale peccatū. **A**ut inten
 dit nocumētū totius homis. quod p̄tin
 git duplicit̄. s. vel intendēdo nocere vni
 uersalit̄ r̄ totaliter. r̄ fm genus q̄d om̄ib⁹
 nocet r̄ nulli p̄dest. vt q̄ mēdaciū p̄destur.

hominē ad mortē. Et est scōs modus seu scōm genus mendaciū. Et istud est pctm mortale. Aut intendēdo nocere particulari ter & fm genus qd alicui nocet & alicui pdest. vt est mendaciū mercatorū & calūnia toz. Et est tertius modus seu tertium genus mendaciū. Et istud similis est pctm mortale. Et vocat quolibet istoz triū generū mēda ciū pnciosum. Si autē libido mentien di sit in causa. hoc est si qd mentiat ex so la libidine/tūc aut mouet tūc ex affectiōe & intēsiōe mentiēdi. & non ppter aliū. Et est quartus modus seu quartū genus men daciū. qd vocat mendaciū libidinosum. & ponit mortale pctm. Aut mouet ex inten tiōe mouendi auditorē ad cōplacentiā vel risum. Et est quintus modus seu quintū genus mēdaciū qd vocat mendaciū ioco sum. qd ponitur vt cōius veniale peccatū. Aut vtilitas aliq est in causa. hoc ē si qd mentiat vt sibi vel alteri prosit. Et tūc aut vtilitas illa p̄sistit in bonis fortune que perdi p̄nt. vt si quis mentiat ne p raptō res suā pecuniā amittat. Et est sextus mo dus seu sextum genus mendaciū. Aut illa vtilitas p̄sistit in bonis corpis. vt cū qd mentiat pro saluādo vitā hominis. vt si ho mo querat pro eū occidendo aut ad mor tem ducendo. & mentiēdo dicat se non vi disse vel nescire vbi sit. Et est septim⁹ mo dus seu septimū genus. Aut illa vtilitas p̄sistit in bonis anīe/que tamē sic sunt in anima vt quodāmodo etiā habeāt esse in corpe. vt cum quis mentiat pro sua aut al terius pudicitia vel virginitate seruanda. Et est octauus mod⁹ seu octauū gen⁹ mē daciū/fm debitā assignatiōem augustini. Et vocat quolibet istoz triū vltimozū generū mendaciū officiosum. & de se po nūtur esse peccata venialia.

De triplici genere mendaciū. In summa nota qd in gene re est triplex mendaciū. s. pnciosum libi dinosum officiosum. Primum. s. pncio sum cōtinet sub se tria prima genera sup̄ posita & declarata. Et est semper mortale pctm. Scōm scilz libidinosum cōtinet sub se quartū genus supra positū & decla ratū quod ponit mortale. Et quintū qd dicit iocosum & ab oibus ponit veniale. Tertium. s. officiosum cōtinet sub se sextū septimū & octauū genera etiā supra posita

ta & declarata. Et est semper veniale. nisi ex accidenti efficiatur mortale.

Expositio noni et decimi preceptorum legis.

Nonū & decimū mandata in or dine p̄ncipali & sextū & septi mum in ordine eoz que respici unt primū. eo qd diuerso modo ordinātur fm ordine textus exodi & deu teronomij simul p̄tractent. in quibus p̄hibet trāsgressio in corde cōtra primū. Fit autē trāsgressio in corde dupliciter videlicet q̄stum ad cōcupiscentiā carnis. cōtra quā ponitur nonū mandatū qd est Non desiderabis vxorē p̄mi tui. Quod ponit nonū preceptū fm magistz in libz sententiā et fm aug. & scōm libz deutro nomij. licet aliter ordinet in exodo. Item fit trāsgressio contra primū in corde q̄ tū ad cōcupiscentiā oculoꝝ. cōtra quā po nitur decimū mandatū. quod est. Nō cō cupisces domū proximi tui. qd ponitur in exodo nonū. In quib⁹ notandum qd prohibet speciali mādato cōcupiscentia carnis & concupiscentia oculoꝝ. potius q̄ cōcupiscentia aliorum malozū actiū. qz iste due cōcupiscentie h̄nt delectatiōes su as etiā ante opus. & nō tū coniuētias op̄i vt dicit augustinus. Et cum hoc etiā habēt in ope nocementū proximi. qd nō sic est in cōcupiscentiis alioꝝ actiū. Et ideo pro pter istā turpitudinē istaz cōcupiscentia rum/que sic sunt ante opus/reprimendā data sunt ista mandata que prohibēt cor dis cogitatum. Vel propter causam sup̄ in fine sexti mandati assignatā. Porro quod subdit. Non seruū nō ancillam. & quod annectit nono mādato scōm ordi nem exodi. & decimo scz de nō cōcupiscen do domū proximi. scōm ordine deutre. vt specialiter ad decimū p̄tinet mandatū. Ordinat tamē cum nono scōm dictū or dinē exod. eo forte qd ea que ibi enumerat sunt res mobiles sicut vxor de qua est no num mandatū.

Unde sumitur nu merus seu sufficientia preceptorū legis.

Non crescat videre numerum & sufficientiā istoz decem p̄cep torum seu mandatorū leg. Cir ca qd nota qd sicut supra dictū

est lex preceptorum posita est propter transgressionem. Transgressio autem in primo suo genere est ad materiam presentem attingit dupliciter habet fieri scilicet directe contra deum vel directe contra proximum.

De triplici modo

transgressionis contra deum. Contra deum autem contingit directe transgressionem fieri tripliciter. scilicet corde ore et opere. Corde autem fit contra deum transgressio cum quis a deo auertit per idolatriam vel homini quod per primum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non habebis deos alienos coram me. etc. Ore fit contra deum transgressio per nomen scilicet suum mentiendo. blasphemando. piurando. etc. Quod per secundum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non assumes nomen dei tui in vanum etc. Opere autem fit contra deum transgressio quando scilicet tempe debito et ad dei cultum principaliter deputato fit operatio non licita vel illi cultui seu illi tempe non conveniens. Quod per tertium preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Memoro ut diem sabbati sanctifices. etc. Contra proximum contingit directe transgressionem fieri dupliciter. Vel omissione scilicet boni ad quod quis erga proximum tenetur. Vel illatione mali quod quis sibi inferre non deberet. Contra primum scilicet contra omissionem boni ad quod quis erga proximum tenetur datur quantum preceptum seu mandatum quod est. Honora patrem tuum et matrem tuam. etc. Violatione vero mali contingit tripliciter contra proximum transgressionem fieri. scilicet opere ore et corde. Opere quidem dupliciter. Vel scilicet malum proximo inferendo in se ipso id est in sua propria persona. Quod per quintum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non occides. Vel proximo inferendo in re sua. Et hoc iterum dupliciter. Vel scilicet licet in re sua sibi per legem coniuncta ut est veritas. Quod per sextum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non mechaaberis. Vel in re sua non sibi per legem coniuncta sed omnino separata. qualia sunt bona fortuita. Quod per septimum preceptum seu mandatum prohibetur in quo dicitur. Non fursum facies. Ore fit contra proximum transgressio sibi mentiendo. fallendo. decipiendo. falsum testificando. Quod per octavum preceptum seu mandatum prohibetur in quo di-

citur. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. etc. Corde denique fit contra proximum transgressio dupliciter. Vel scilicet est ad concupiscentiam carnis. Contra quod datur est nonum preceptum seu mandatum in quo dicitur. Non desiderabis uxorem proximi tui. Vel est ad concupiscentiam oculorum. Contra quod datur est decimum et ultimum preceptum seu mandatum in quo dicitur. Non concupisces domum proximi tui. non servum non ancillam. etc.

Qualiter per decem

precepta legi omne peccatum mortale prohibetur. Ostremo norandum est qualiter in decalogo fit virtualiter et effectiviter omnis peccati mortalis prohibitio. Prohibent enim ibi septem capitalia peccata. In primo quippe precepto seu mandato prohibetur superbia. In primo etenim orationi. intimo debito quod cultui contrariatur. Unde ecclesiasticus. Inicium superbie hominis apostatate a deo. Invidia autem prohibetur in quarto precepto seu mandato. Ibi enim ut a parte totum intelligatur precipitur unicuique honorem debitum impedere quod facere non sinit invidia. Ira autem prohibetur in quinto precepto seu mandato. Ibi enim perfecte intelligendo prohibetur occisio seu homicidium omne quod nocentium in persona proximi. ad que inducit ira. Luxuria vero tam corporalis quam mentalis prohibetur in sexto precepto seu mandato et in nono. Ibi enim prohibetur mechia omnis quod illicitus concubitus. et etiam omnis illicita carnis concupiscentia. Bula autem que deseruit luxurie in eisdem duobus preceptis effectiviter prohibetur. Sicut enim in natura nutritiva deseruit generatiue. ita in vicijs gula deseruit luxurie. Vel secundum alios Bula in primo mandato prohibetur. Bulosi enim ut communis dei non colunt sed ventrem suum. Unde ad philippum. Quorum deus venter est. etc. Acedia vero in tertio precepto seu mandato prohibetur. Ibi enim precipitur debita sabbati sanctificatio. quod proprie fit per spiritalem animi quietem in deum. ferventem quod et diligentem laudem dei. Cuius contrarium omnino efficit acedia. que in se ipsa quietem extra deum querens. tabescit et a laude divina torper. Avaricia tam realis seu exterior quam eia mentalis prohibetur in septimo precepto seu mandato.

L 5

z in decimo. Ibi enim phibetur furtum
omnis q̄ rei aliene vsurpatio in debita q̄
detentio. Et etiā omnis mētalis bonorū
z rerum illicita cōcupiscentiā.

Quod effectuali

ter in primo precepto phibet omne pecca-
tum. Potest etiā z aliter dici. qz scz in pri-
mo p̄cepto seu mādato phibet nō tantū
omne capitale peccatū. q̄ etiā omne pecca-
tū mortale. Tunc enim est peccatū mortale
cū homo plus vel eque aliquā creaturam
diligat sicut deū. Quod planē in p̄io pre-
cepto seu mādato qd̄ est de vno deo super
omnia diligēdo z colendo phibet. z sic ex
p̄sequenti omne mortale peccatū in illo p̄io
precepto effectuali censetur phibitum.

Alius modus po-
nendi prohibitionē septē peccatorū mor-
talium p̄ decem precepta legis.

Sunt z alij aliter imaginantes
quī adhuc ampli⁹ ipsa septem
peccata capitalia p̄ dicta decem
legis precepta seu mādata phi-
beri cōcipiunt z ponunt. cōsiderādo scz ple-
nariā ipsoꝝ preceptorū seu mādatorū in-
tentionē. finē z effectū. Dicunt enī supbiā
phiberi p̄ primū preceptū. **De phibitō-**
ne supbie p̄ primū p̄ scōm p̄ tertiu p̄ q̄rtū
Etenim dicit iuxta quod supra tactū est
supbia facit apostatāre a deo. supbia pro-
cliuus est ad contēnendū blasphemandū
q̄ nomē dei. Superbia nō se facilius ad
debitā sabbati sanctificationē deuorū q̄
cultū deo exhibendū disponit. Supbia
nō libēter debitū patri z matri ac alijs q̄-
bus cōuenit honorē impendit. **De pro-**
hibitōne inuidie. Dicunt enī vt supra inui-
diā phiberi p̄ quartū preceptū p̄ quin-
tū p̄ octauū. Etenim inuidiā nō facilius
ad debitū tam patri z matri q̄ alijs q̄bus
zuenit honorē impendēdū aim inclināt
Inuidia sepe primū aīo z interdū verbo
necat. eius q̄ morte oprat z in ea exultat
Inuidia libēt primo detrahīt falsum q̄
de eo testimoniū phibet. **De phibitōne**
ire. Itē dicunt. zc. p̄ scōm preceptū p̄ q̄n-
tū z octauū. Etenim ira facilis est ad nomē
dei in vanū sumendū z blasphemandū. Ira
procliuus est ad occisionē seu lesionē. pri-
mo in sua propa p̄sona inferēdū. Ira eti-
am inclināta est ad primū v̄bis iniuriā

dū. z damnificandū. **De phibitōne du-**
plicis luxurie. Per sextū preceptū z nonū
dicunt phiberi duplicē luxuriā. actualē scz
z mentalē. Luxuria etenim put in nomen
trāsīt vici capitalis dicit omnis illicit⁹ et
indebitus actualis z cubitus. Dicit etiā
omnis illicita z cupiscentiā carnalis. **De**
phibitōne gula. Dicit gulā phiberi p̄ pri-
mū preceptū. p̄ tertiu p̄ sextū. p̄ nonū. Per
primū quidē eo respectu quo supra decla-
ratū est. Etenim gulosi vt cōius deū nō de-
bite colunt sed ventrē suū. Sula respectu
tertij precepti nō facilius inclināt ad debi-
te sanctificandū sabbatū. ea q̄ supportā-
dum. q̄ ad dictā sanctificatōem spectant.
Per sextū vero z nonū preceptū eo respectu
vt supra declaratū est phiberi dicit q̄ lu-
ruria cui dēseruit. **De phibitōne ace-**
die. Dicit acediā phiberi p̄ tertiu pre-
ceptū p̄ quartū. p̄ tertiu quidē eo respectu
quo supra declaratū est. Respectu vero q̄r-
ti precepti. qz acedia q̄ de se negligēs incu-
ria z torpēs est. oīno impeditina z oppo-
sita videtur debite honoratōis prouisio-
nis z sustentationis pentū. eoz q̄ quib⁹
conuenit. **De phibitōne duplicis auar-**
icie. Duplicē auariciā. exteriorē scz z mē-
talem dicit phiberi p̄ primū preceptū
p̄ quartū p̄ septimū p̄ decimū. Etenim re-
spectu primi precepti auaricia. que iuxta
dictū apli ad eph. v. pprie idolorū seruit⁹
est deū non debite colit. Respectu quarti
precepti maiestū est auariciā debite con-
trariari honoratōni subuentioni z pro-
uisioni pentūz alioꝝ quib⁹ conuenit. Re-
spectu vero septimi precepti z decimi sa-
tisfacta est supra declaratio. **Possent et**
alijs modis alijs q̄ respectib⁹ z rationib⁹
ipsa septē peccata capitalia p̄ dicta decem
legis precepta z mādata phibita dici z
assignari iuxta varios conceptus varias
q̄ imaginationes hominū.

ExPLICIT secundus tracta-
tus huius libelli q̄ est de
expositione decem prece-
ptorū seu mādatorū legi.

Tractatus tertius
de septē sacris ecclesie et eorū declaratiōe.

Quod compē
diosam sacramētorū
noui testamēti noti
ciā videndū est sum
matim in genere. qd
sit sacramētū. Quib
bus de causis insti
tuta sunt sacramēta. In quib⁹ consistant
An aliqua possint iterari. Quot sunt. Et
qualē ad vicia et ad virtutes cōtrarietate
et ordinē habeant. Deinde de quolibet sa
cramēto tangendū est aliquid in speciali

Diffinitio sacramē
ti et eius expositio.

Diffinitio autem sacramenti ex
verbis magistri in. iij. sentētia
rum dicitur que est ista. Sacra
mentū est inuisibilis grē/visi
bilis forma/imaginē ipsius gerēs et causa
eius. Quā sic intellige. Sacramētū est
forma/nō intrinseca quidē/ut est accidēs
vel forma essentialis exterior. Non intri
seca quidē ut est forma essentialis. sed ex
terior ut est accidēs. Visibilis sic. s. ut sicut
visus p quolibet sensu/ita visibile pro q
libet sensibili. qsi dicat. Sacramētū est
sensibile signū vel sensibile signatū sen si
guratum. Inuisibilis grē. i. grē que nō
videt vel nō sentit sensu exteriori. Et hoc
dicit ad d. am decoris corporis et hmoi. que
sunt grē visibiles. Imaginē gerens. i. si
militudinē ipsius scz grē. Verbi grā pro
puetas qdā naturalis/cōnexa est aq que
in sacramēto baptismi/grām repñtat iui
sibilem. ut puta refrigeriū qd est in aq/re
pñtat refrigeriū grē ab incendio somitis
Et vis ablutiua que est in aqua. repñtat
ablutionē a macula originali. **S**equitur
et causa ecns scilz ipsius gratie. cōiter et lar
ge sumendo causam. sic scz q illd dicat eē
causa alicui⁹ rei/sine quo res ipa nō sit. q
uis sine eo fieri posset. De eni pprie et p se
causa est remissionis peccati et collatiōis grē.
Quia tñ hoc cōiter nō facit/ nisi ad ecnsi
am sacramēti vbi sacramētū haberi pōt
ideo dicit cōiter/sacramētū ipsoz causa
qsi illud sine quo hec nō fiūt. **E**x si obij

ciat de corpore xpi vero/qd est sacramētum
corpis militici. ut infra dicit. qd tñ nō est
signū sensibile. nec forma visibilis. Dic q
corp⁹ illud est sensibile et forma visibilis
in annero licz in se nō sit. licz eni in suave
ra et propa natura nō sit visibile aut sensi
bile. est tñ visibile et sensibile in forma vel
specie panis aneri. An cū dicitur Sacramē
tū est inuisibilis grē visibilis forma. intel
lige scilicet in se vel hñs annexum visibile
vel sensibile.

Quibus de causis
instituta sunt sacramenta.

Secundū magistz in. iij. sentē
tiarū instituta sunt sacramenta
ppter humilitationē. ppter erudi
tionē. ppter exercitiū. **P**ropt
hūmilitationē videlicet ut ppter deū subijcia
tur pctōz curādus creature. q p auerfioez
a deo p inordinatū amorē creature subie
cius est. Equū eni est ut vbi orit peccatū
ibi et moriat. **D**e eruditione. Propter
eruditōem vero/ut p ipsa exteriora sacra
menta/ad aliq spūalia cogitāda et consi
deranda erudiamur et excitemur. Excita
mur etenim ut aduertam⁹ p ea que exterius
vident/purgationē anie intrinsecā in sa
cramēto fieri. Si eni deus aiām curaret
nulla exteri⁹ dū purgat vel an vel p ppo
sita specie/nūq cogitaret rudis homo de
aliq interiori purgatione. s. p hec q exte
ri⁹ fieri vider/instruit et excitat ad recogni
tandū purgationē fieri interi⁹. **D**e exer
citiū. Propter exercitiū sō ut. s. homo in
his exerceat. ut picula ociositatis deuitet
qd non refert hic ad actū sacramēti. q in
plurib⁹ iterari non pōt/sz ad actū grē sacra
mentalis. q frequenter iterādus est. **A**lius
mod⁹. Vel pdicta fm qsdā distingue. q. s.
sacramēta data sunt clericis in exercitatio
nē siue exercitiū. Hi ei exercitiū hñt in ip
sa scz sacramēta ministrādo. ut celebrādo
penitētiā inuigendo. infirmos vngēdo
et tā ipos q sanos cōicādo et alia sacra ex
hibēdo. In qb⁹ sufficiēter poterūt occu
pari tā sacerdotes q alij clerici/q tenētur
eorū esse ministri et coadiutores. Sic er
go data sunt ipa sacra clericis in exercita
tionē. Laicis autē data sunt in eruditōz
ut supra mōstratū est. **U**triusq at tā cleri
cis q laicis data sunt in humilitationem.
quia vtriusq sacra suscipiūt. in qb⁹ ppter

deum se creature subijciūt. cui aū immo/
derate amando ꝓtra deū se subiecerūt.

**In quibus consi/
stunt sacramenta**

Qnsistūt autē sacramēta. vt di
cit magister in. iij. sentētiar. in
duob⁹ scz in rebus ꝛ in verbis
Et ꝓ res intellige omnia sensibi
lia ad sacramētū necessaria ꝓter verba. vt
aquā. oleū. linitionē. panē. vinū. impossi
tōem manūū. ꝛ cetera hmodi. In sacro tñ
in q̄ necessaria sunt ꝓter verba at̄ intellige
oia verba necessaria ad sacramētū. siue
sint inuocatō trinitatis. siue alia q̄cunq;
verba ad ipm sacramētū necessaria.

Unde ꝓ aquā ꝛ oleū que hic q̄si causa exē
pli ponit/ intellige oēs res necessarias in
oibus sacramētis. Et ꝓ nomē trinitatis
oia verba necessaria ad sacramēta. Hoc
tamē scias q̄ nō in oibus sacramētis eq̄
liter sunt hec duo necessaria. Pōt enī ma
trimoniū cōtrahi nutu vel signo. q̄ succe
dūt loco verboꝝ vt in mutis. Potest etiā
vera penitētia/ sine ꝓfessione ꝛ satisfactōe
in aliquo casu haberi. Verū tamē de peni
tētia dicit aliq̄ q̄ tota virtus penitētie/
potest haberi sine ꝓfessione ꝛ satisfactōe
sed nō sacm̄ penitētie in q̄ntū sacramen
tū. qz sic id est in q̄ntū penitētia est sacm̄
cōtrito ꝓfessio ꝛ satisfactio ad esse suū exi
gunt/ vt ꝓter sue integrales. Et sic in ca
su ꝓdictō habet virtus sacramēti/ sed nō
sacramētū in q̄ntū sacramētū. An si ho
mo sic ꝓtritus sine ꝓfessione ꝛ satisfactōe
decederet/ et ex ꝓst resuscitaret/ ipse tene
ret ad ꝓfessionē ꝛ satisfactiōem.

**In quib⁹ differūt
sacramenta noue legis a sacramentis ve
teris legis.**

Notandū venit q̄liter ꝛ in q̄
bus differāt sacramēta noue le
gis/ a sacramētis veteris testa
mētī. Et fm̄ aug. tota differētia
est timor ꝛ amor. qz veteres sua sacramē
ta adimplebāt timore. nos vero sacramē
ta euāgelica ex amore. Et ad litterā datio
veteris legis tota fuit in timore ꝛ igne et
fumo. ꝛ alijs terribilitatib⁹/ sed noua lex
tota in benignitate ꝛ gratia. **H**ugo de
sancto victore inter sacra noue legis ꝛ sa
cramēta veteris legis ponit triplicē dī.
3

Prima est q̄ nostra sacra sunt immedia/
te signa gratiē/ sed illa non sic immedie
sunt signa gratiē sicut nra. Scda differē
tia est q̄ nostra sacra sunt signa ꝛ cause/ il
la vō sunt signa tñ. Tertia differētia est
q̄ illa sacramēta veteris legis tñ ꝓmōie
tunt gratiā quā non continēt/ nostra au
tem dant gratiā quam continēt.

**Quot modis sacra
menta iterentur**

Ribus autē modis dicit sacra
mentū iterari. **U**no modo ex
ꝓte efficiētis vt ꝓte conferētis.

Et sic omne sacramētū est itera
bile qm̄ idem eꝓs freq̄nter confirmat/ fre
quēter ordiat/ idē etiā sacerdos freq̄nter
baptizat/ ꝓsecrat corp⁹ xpi ꝛ huiusmodi.

Alio modo dicit sacramētū iterari re
spectu suscipiētis/ vt cū ab eodē idē sacra
mentū non nūero/ sed specie suscipit. Et
hec iteratio est in q̄busdā sacramētis/ ꝛ in
q̄busdā non. Sūt enī aliqua sacramēta
instituta in remediū maloz que freq̄nter
ꝓsone accidere solēt/ ꝛ in q̄b⁹ non impm̄i
tur character sic penitētia i remediū morta
liū actiū/ ꝛ eucharistia in remediū venia
liū/ ꝛ extremayunctio in remediū vtroꝝq;
ꝛ etiā corp̄alis morbi. Et hec sacramenta
sicut mala in quoz remediū instituta sunt
freq̄nter accidunt/ ita freq̄nter ꝓferri ꝛ ite
rari pōt. Sunt ꝛ alia sacramēta in q̄bus
impm̄is character/ ꝛ hec sacramēta ꝓꝓe
dignitatē characteris que sic impm̄it q̄
semel imp̄sus indelebilis est/ iterari non
pōt. **T**ertio modo iterari dicit sacramen
tū sic/ scz q̄ eadē forma verboꝝ nūero su
ꝓ eandē materiā nūero ad eandē sc̄ificā/
dā ꝓferat. Et isto modo nullū sacramē
tum iterat/ qz sic verba sanctifica seu sc̄i
ficātia viderētur insufficiētis efficacie re
spectu sc̄ificatiōis illi⁹ materie. **E**t si obij
cias de extrema yunctione i q̄ videt eadē
forma verboꝝ iterari sup eundē infirmū
Dic q̄ non iterat illa forma verboꝝ sup
eundem infirmū nisi se aliter habentē/ et
sic alteratum/ hoc est nisi alia ei infirmi
tas numero supueniat/ vel eiusdem infir
mitatis magna fiat immutatio/ ꝛ sic ꝓ
ꝓe non videtur sup eundem fieri.

**Assignatio numeri
sacramentoz fm̄ septē virtutes**

DE numero sacramentorum sciendum est. quod septem sunt. scilicet baptisimus confirmatio. eucharistia. penitentia. extrema unctio. ordo. matrimonium. que continentur in hoc versu Abluo firmo cibo piget vngit et ordinat vxor. Que conuenienter septem assignantur secundum septem virtutes. ut videlicet baptisimus sit sacramentum fidei. In ipso enim incipit ipsa fides. Extrema unctio sit sacramentum spei. Qui enim inungitur sperat specialiter de meritis ecclesie et de misericordia dei. Eucharistia sit sacramentum charitatis. Unde Hilarius. lib. viij. de trinitate dicit sacramentum esse amoris. Confirmatio sit sacramentum fortitudinis. que necessaria est ad pugnam spirituale ad quam quis confirmatur. Penitentia sit sacramentum iusticie propter satisfactorem. in qua unicuique reddere debet. quod suum est. Ordo sit sacramentum prudentie propter elationem scientie que confertur ordinato. Matrimonium sit sacramentum temperantie. eo quod libido in illo sacramento honestate excipitur nuptiarum. Alia assignatio pro contrarietate ad septem peccata capitalia. Potest et aliter numerus ipsorum sacramentorum accipi secundum contrarietatem quam habent ad vicia capitalia. Videlicet baptisimus sit contra superbiam. eo quod homo ibi se maxime humiliat. minimum elemento scilicet aque. Eucharistia contra inuidiam que contrariatur charitati. et ita eucharistia que est sacramentum amoris. Confirmatio contra acediam. eo quod homo confirmatur ut fortis efficiatur in spiritualibus in quibus deluber est acediosus. Extrema unctio contra iram. Ira enim tumere facit. et tumorum mitigatio est ab unctio. Ordo contra auariciam que ordinati debent esse sua portione proficere. non aliquid mundanum. Unde in susceptione clericatus que omnium incipit ordinum dicit illud psalmus. Dominus pars hereditatis mee etc. Penitentia contra gulam. que inducit abstinentiam et carnis macerationem. Matrimonium contra luxuriam ubi turpis voluptas honestate excipitur nuptiarum.

Particularis de

Declaratio sacramentorum. Et primo de baptisimo. Ostendit hec accedendum est ad ipsorum sacramentorum declarationem. et primo de baptisimo. Ubi primo videndum est quid sit. scilicet quid sit nomen et ratio. Quot modis sit scilicet quadruplex est. Que sit propria eius materia. Que sit eius

propria forma. Quis sit eius effectus. Quis minister. Que conditiones accedentium ad baptismum. De patrinis. et quod est eorum officium

Quid sit baptisimus

nomine et ratione.

Idem autem baptisimus quod ad nomen idem esse quod lauare sic baptisimus idem est quod lauare. Unde glosa ceteri. iij. Baptisimus et lauare sunt eiusdem rei nomen. sed unum latinum est. alter grecum. Sic ergo baptisimus dicitur generaliter sumitur idem est quod lauare. Specialiter vero aliquando ipsum designat sacramentum. Aliquando autem ipsam actionem. scilicet ipsam lotionem. Unde dicitur baptisimus iohannis. id est ablutio que abluetur iohannes. Aliquando vero designat ipsam passionem seu susceptionem lotionis. Unde marci. vij. Relinquentes enim mandatum dei tenentes tradidit hominem. baptisimata vicecorum. et calicem. id est quibus lauatur vice et calices. Aliquando autem nomen seu designat ablutio sacramentalis. ut cum dicitur baptisimus est tinctio ut in subiuncta diffinitione exprimitur. Unde baptisimus ab anglico sic diffinitur. Baptisimus est tinctio in aqua. verbo vite sanctificata. Et intellige tinctionem passiuam scilicet qua intrinsecus baptisatur. sicut vult magister in sententiis et multi alij. Et si obijciatur quod baptisimus manet in baptisato. tinctio autem illa transit. que ut videtur non potest dici baptisimus. Rnde quod quibus tinctio illa in se trahere videatur. manet tamen in suo effectu. scilicet in caractere quem impmit. qui quidem indelibilis est. et ideo non omnino transit illa tinctio cum in suo effectu maneat. Et in dicta diffinitione dicitur dicitur tinctio supple facta in aqua verbo vite sanctificata. id est in aqua que per verbum vite. id est per invocationem sancte trinitatis sanctificata est.

Quotuplex sit baptisimus

Si autem triplex baptisimus scilicet fluminis fluminis et sanguinis. Baptisimus quod est fluminis est qui fit in aqua secundum modum ecclesie consuetum. Qui omnino a culpa liberat. tam scilicet peccati actualis. si ipsum inuenerit sicut in adultis. que originalis sicut in puulis qui tantum originale culpam habent. Liberat etiam a pena debita. Insuper impmit caracterem. Baptisimus fluminis est cum quis habens fidem. volens

baptisari/caret baptismo aque/non qdē p negligentia vel cōtemptrū/sed ppter im- potentia/qz. s. habere nō potest. Ubi de- fectū supplet gratia spūs sancti. Et ista li- berat a culpa z pena debita. Baptism⁹ sanguinis est vt in martirib⁹. qui nō va- lentes habere baptismū aque/propt̄o san- guine baptisant. vel poti⁹ merito p̄ciosis- simi sanguinis in cruce effusi. Et hic si- militer liberat a pena z culpa. Isti duo vltimi modi/et tēso nōm̄e dicit̄ bap- tism⁹. quia quo ad euacuatiōem culpe z pe- ne suppleat locū baptismi flumis/sed tñ nō imprimūt caracterē. Uñ extat opinio qz si cōtingeret aliquē taliū sic baptisato rū resuscitari/ teneretur denuo baptisari baptismō aque. Nec tunc diceret̄ bap- tism⁹ iterari qz nō eadē species iteraretur.

Que sit propria

materia in sacramento baptismi.

Propria materia in sacramēto baptismi/est sola aqua. eo qz vt dicit magister in. iij. sententia rū hoc sacramētū tācū in aqua celebrat̄. Cuius cause z rōes sunt multe assignari pnt. Una qz aqua vim refri- gerandi habet z abluendi. Et ideo signat grām abluentē culpe maculā/ z refrigerā- tem in cendū/ qd est in estu fomitis z cō- cupiscētie. q̄ duo sunt principales effect⁹ baptismi. Et iō ad designationē hui⁹ du- plicis grē/ fit in aqua. Secūda causa ē cōmunitas hui⁹ elemēti z facilitas hūdi/ quia nullus etiā inopū. phibet ab aqua. Et iō qz sacramētū necessitatis est/ fit in cōissimo elemēto. vt nullus a suscipiē- do excuset̄. Tertia causa est cōmunitas z facilitas aquā inueniēdi. quia vbiqz est z in omni pre mūdi inuenit̄. vbi habitāt homies. Et hoc itez. competit huic sacro sic generalit̄ necessario. Quarta causa ē qz non vinū v̄ oleū sed aqua de latere sal- uatoris fluxit. vbi fm quosdā inicitū sum- psit hoc sacramētū. Quinta causa est qz spūs sc̄tus viuificās primo sup aquas apparuit. Uñ Beñ. i. Spūs dñi ferebat̄ sup aquas. Sexta cā est qz saluator no- ster in riuis iordanis sua mundissima ac sanctissima carne hoc elemētū tetigit dās ei v̄tutē vt spiritiferas aras facere possit vt dicit Chryso. Sed nūquid in quo- libet aqueo liceat baptisare. Nunqd p̄-

mo in aqua marina que non videt̄ aqua simplex qz habet immixtū adustū trestre ob quā causam est falsa? Itē nūqd in bro- dio vel ceruisia vel medone? Itē nunqd in aqua calida vt in balneo? Circa hec ab aliqbus sic distinguitur/ quia vel illa cōmixtio aq̄/ tollit speciē z p̄rietatē elemē- ti/ z ipm trahit in aliā spēm aut non. Si aut tollit/ tunc in illa cōmixtione non po- test fieri baptismus/ sicut nec in medone. nec in ceruisia. nec in litiuio z yrina. nec in aqua quā alchimiste faciūt ad mutan- da metalla. que vehemētissimā vim habz purgandi z dissoluēdi. Si autē non tol- lit p̄rietates z spēm aque. quī ipsa aqua remaneat in virtute refrigerādi z abluēdi et non dissoluēdi ad modū aquarū acuta- rum. tūc in illis potest fieri baptism⁹. vñ in mari z in aqs turbidis/ potest fieri ba- ptismus. z etiā in brodio si non sit remo- tū z alteratū in specie elemēti p̄ illud qd coctū est in eo. Uñ adhuc querit̄ vtrū in aqua calida sicut in balneo possit fieri baptismus? Constat qz sic. eo q̄ illa aqua p̄ accidentalē caliditatē/ nō amittit suā na- turalem frigiditatē. q̄nimo cōsultius face- rent sacerdotes/ vt dicit̄ aliqui si in tem- pe frigido facerent aquā pro baptisando calefieri quia aliquādo puuli baptisandi adeo frigore aque penetrant. qz inde con- trahūt mortales infirmitates z moriunt̄. Sed quid si alius liquor admisceatur aque. vt pote ceruisia vel vinū nunqd in illa aqua fit baptismus. Dicitur qz sic. si aqua in illa cōmixtōe p̄dominet̄ alias nō.

De forma prescri

pta sacramenti baptismi.

Forma p̄scripta huius sacra- menti dicendū est quid sit quo ad verba proferēda. Quo ad i- mersiones faciendas. Quo ad quedā preparatoria que do huius sunt so- lennitare sacramenti.

De forma sacramē

ti baptismi quo ad verba. Prima aut̄ verborū talis ē Ego baptiso te in nomie patris z fi- lij z spūs sc̄ti. Ubi nota qz hoc p̄nomē ego fm oēs fere doctores etiā de- cretistas/ nō de necessitate sacri. z p̄t omitti sū maḡ culpa. turt̄ ē tñ apponere. s. reliq̄

verba sunt de forma quo ad necessitatem adeo qd si aliquid eorum omittatur non fiat baptismus. **Q**uo autem apostoli baptisauerunt in nomine xpi et non expresse inuocando trinitatem triplicem assignatur. **U**na quod illo tempore odiosum erat illud nomen salutare. et ideo ut homines videntes spiritum visibiliter ad eius inuocationem descendere magis illud nomen reuereretur. cautum fuit ad tempus apud eos donec illud nomen amplius publicaretur ipso inuocato baptisare. **A**lia causa fuit significatio nominis. que implicite exprimit trinitatem. quod in hoc nomine xps qui interpretatur vincens intelligitur vincens patrem vincens filium. vincens spiritum sanctum. **T**ertia causa fuit reuelatio diuina eis facta. que licet non legatur. non puratur tamen apostolos se presumptisse nisi spiritu sancti instinctu et iussione moneretur. **S**ed quod si modo in nomine xpi baptisaretur. **D**icitur quidam magistri doctorum. quod non debet in nomine xpi baptisari. si tamen baptisatum fuerit valet baptismus. **A**mbrosio. **H**ugo de sancto victore libro de sacramentis. **E**t magister in libro iij. sententiarum videtur idem sentire. et etiam modernorum aliqui. **A**lij quidam licet pauci quos viderim sentiunt contrarium. eo quod si ipse non sit baptismus his diebus nisi per inuocationem trinitatis explicite. **S**ed quod si ex turbatione animi vna tantum persona nominatur. ut si diceretur solum baptisato te in nomine patris. **I**tem quid si fiat aliqua transpositio aliquarum dictionum. ut baptisato te in nomine filii et patris. et cetera. **I**tem quid si fiat appositio aliarum dictionum. ut baptisato te in nomine patris et beate marie. **I**tem quid si in prolatione verborum fiat aliqua interpositio. ut puta baptisato te in nomine patris et interponatur. veni huc vel porta salz huiusmodi. et postea dicatur et filii. et cetera. **Q**uid si fiat corruptio verborum. ut baptisato te in nomine patris et filii et huiusmodi. **R**esponso in primo casu hugo de sancto victore baptisatum dicit. **A**it ei. **V**ides ergo qualiter in fide trinitatis solo patre et filio nuncupato plenum fit baptismatis sacramentum. **A**lij volunt quod non sit baptismus sicut plene vult huguelinus in apparatu suo super decretales. **M**agister etiam albertus idem dicit. et plene contradicit in libro sententiarum in hac parte. ubi per vnius persone nomen intelligi dicit trinitatem. in quo nomine apostoli baptisauerunt ratione iam dicta. scilicet cuiuslibet istorum

trium nominum significatio implicite exprimit trinitatem. **I**n secundo casu cum fit aliqua transpositio dictionum secundum huguelinum. et secundum aliquos modernorum magistrorum. qui volunt quod ipse ordo verborum fit de forma baptismi non est baptismus. **A**lij dicunt quod peccat qui transponit. tamen si nihil aliud faciat nisi transpositionem. nec intendit deridere vel heresim inducere baptismum est. quod ego melius credo. **I**n tertio casu. scilicet cum aliquid apponitur distinguunt aliquid. quod aut apponitur aliquid non corruptum. ut patet in exemplo superius posito ubi additur. et beate marie. **E**t tunc dicitur esse peccatum in appositione. sed quod baptismum est. **A**ut apponitur aliquid corruptum ut si dicatur. **N**on baptisato te in nomine patris et cetera. **N**el baptisato te in nomine patris. et cetera. et diaboli. **E**t tunc dicitur non esse baptismum nec aliquid fieri. **E**t eodem modo in quarto casu cum fit interpositio aliqua. maxime si casus vel aliqua necessitate aliquid interponatur quod non corruptum. ut patet in dicto exemplo. **E**t ista opinionem videtur confirmare augustinus in de unico baptismo libro vi. **A**lij volunt quod in isto quarto casu non sit baptismus maxime in proposito aliquo quod fit propter vel contra formam. **I**n ultimo casu dicitur quod si dicatur corrupte verba et ignorantia vel impotentia recte sonandi. tamen non intendat baptismus heresim sequi vel inducere. baptismum est. **S**ecus tamen esset si fieret corruptio in principio dictionis. quod corruptio in principio dictionis variat et auferat signatum ipsius dictionis. nec sic est dum corruptio fit in fine. **U**nde verbi gratia. **I**ste dictiones sortes sortis sorte eandem personam signant et representant. non sic autem iste dictiones sortes et mortes. **E**t ideo dicitur quod corruptio in principio dictionis tollit formam baptismi. non autem corruptio in fine.

De forma baptis

Forma quo ad immersiones. **P**rima autem baptismi quoad immersionem hec est. ut accipiat puer per latera. facie eius versa. capite etiam ad orientem verso. et mergatur. et simul mergendo dicatur. **E**go te baptisato in nomine patris. **S**ecundo capite ad aquilonem verso dicatur et filii. **T**ertio capite ad austrum verso dicatur et spiritus sancti. **E**t sic pedibus semper versus orientem tenentur formet crux christi in cuius

morre baptisamur. Hoc tamē scito q̄ si
prima mēsiōe omnia verba p̄ferant com
pletū est sacramētū. et p̄fecte baptisatū.

Sed q̄d si moriaf puer in prima mē
sione patrenomiato. vel in secūda patre
z filio nomiatis: credit q̄ baptisatus sit
plene / quia tūc summ⁹ sacerdos supplet
q̄d minister supplere nō potuit Idem dī
cū si sacerdos vel quicūq; baptisans vna
mēsiōne facta vel vna p̄sona nominata
moriat. **S**ed q̄d si fiat mēsiō nihil di
cēdo p̄ turbatōe / vel ignorātiā vel si mu
tus sit qui baptisat: Dicat ab oībus q̄ ni
hil tūc sit. cum ipsa trinitas nec explicite
vel implicite nomiēt. **S**ed quid si nō
assit tantū de aqua vt infans ex toto mer
gi possit: Dic q̄ tūc illud quod est prin
cipalior ps v̄pote caput / vel mergat vel
aqua pfundat. Si enī vna extremitatū /
v̄pote manus vel pes immergat. dicunt
quidā q̄ nō baptisatū est. Aliqui alij de
creuisse dicūt. q̄ si aqua in quacūq; parte
corporis cadat baptisatū est. Et ponunt
argumentū p̄ simile. Sicut sufficit possi
dere p̄tem agri ad hoc vt quis totū possi
dere videat. dū tamē eius sit animi vt to
tū possidere intēdat. Idem sentiūt qui
dam de his qui nō totalr egressi sunt v̄re
rum maternū. videlicet q̄ si principalior
ps egressa fuerit poterit baptisari. Quod
v̄rum verū sit nescio. p̄sertim cū oportet
at quēlibet nasci ad hoc vt renascatur.

**De forma aliquo
rum que sunt de solēnitate baptismi.**

Forma autē que seruari debet
in baptismo que cōcernit ali
qua que sunt de solēnitate ba
ptismi in his constat. Et p̄mo
scilicet cathēzizet baptisand⁹. **C**irca q̄d
multa diuersimode fiūt fm diuersas con
suetudines ecclesiaz. Sed vt frequētius
p̄mo ecussilat. vt virtus demonis exteri
or expellatur. **S**ecūdo signū crucis sit
ei in pectore z fronte. vt diabolus se cog
noscat pelli ab illo tam in ocello cordis
q̄ in ap̄to cōfessionis. **T**ertio accipiat
sal in ore / vt sapor sapiētie p̄paretur. et se
tor fomitis restringat. **D**einde sit lini
tio aurū z nariū cū spūto / vt discretōem
fidei habeat z grām que p̄ saluā a capite
descēdentē signat / vt scz sensus eius quo
ad doctrinā fidei in auditu / z discretōe: n

naribus significata / apiantur x̄po. **D**e
inde fit inunctio in pectore. p̄opt cor dō
preparandū / et in spatulis vt fortitudinem
accipiat ad portandū onus dñi. **P**ost
baptismū autē fit inunctio crismatis in
vertice / vt appareat mens imputribilis
deo / vel vt spiritui x̄pi p̄cipando / meri
to deinceps x̄pianus appellaret / heres iā
rēgni effectus. **D**einde fit vestitio deve
ste cādidiſſima / in signū innocētie / q̄ acci
pit in baptismo z glorie quā expectat in
resurrectōne. **T**andē cere⁹ accēsus sibi
ponit in manu / vt sic luceat vita eius co
ram hominib⁹ / vt glorificet pat̄ qui in ce
lis est. **E**t si adest episcopus confirmet
Et si adult⁹ est / dat ei eucharistia post
confirmatōnem

**Quis sit effect⁹ sa
cramenti baptismi**

Quis autē sit effectus baptismi
liquet ex doctrina magistrorū
qui ponūt triplicē eius effectū
Primus effect⁹ est omnimoda
euacuatio culpe original⁹ in puulis / et tā
originalis q̄ actualis in adultis / p̄ter ex
teriorē penitentiā. **S**ecūdus est debili
tatio fomitis. **T**ertius est collatio grāie

**Quis sit idoneus
minister sacramenti baptismi.**

Minister autē in hoc sacramēto
quo ad deū z eccliaz / est habēs
ordinē sacerdotale iurisdicōz
z laudabilē vitā. **T**pe tamē ne
cessitatē ēvel esse pōt quilibet nec secū vi
rilem nec ordinē / nec iurisdicōem hñs.
nec laudabilē vitā imo etiā verula. **L**ar
gissima etenī pietas dei qui neminē vult
p̄ire / sicut ad hoc sacramētū tam necessa
riū / prouidit cōmunē materiā que ab oī
bus potest haberi / vbiq; inueniri. ita eti
am in casu necessitatis de generali mīstro
prouidit / voluitq; vt ipi⁹ necessitatis tpe
quilibet aliū possit baptisare. **U**n̄ q̄uis
talis nō habeat p̄atem ex ordīe / habz ta
men p̄atem ex tempe. **S**ed nunq̄d licet
aliquē in necessitate a sacerdote symonia
ce recipere baptismū / maxime cū aquā ad
se vel puulū suū baptisandū aliter habere
non possit nisi eam emat. **I**tem nunq̄d
ebrius q̄ iā amisit vsū lingue possit ba
ptisare. **I**te nūq̄d heretic⁹ p̄t baptisare.

Nunquid potest vnus duos baptizare di-
 cendo. Ego baptizo vos. &c. Et e converso
 plures vnū dicēdo. Flos baptisam⁹ te &c.
 Item potest ne aliquis in vltima necessitate
 cū nō est ali⁹ p̄ns baptizare seipm̄. Itē qd
 si iocose vel ioculatorie q̄s aliquē bapti-
 ser. nunquid baptisat⁹ est. **R**ūdet in p̄rio
 casu fm̄ quosdā. Q̄ si sacerdos nō vult te
 baptizare vel puulū nisi des precii⁹/non
 dabis. s; hoc facies q̄ si sacerdos p̄ns nō
 esset factur⁹ es. eo q̄ nullo modo faci-
 enda sunt mala vt eueniāt bona. S; plu-
 res aliq̄ dicūt q̄ in dicto casu possit ab eo
 baptisari. eo q̄ q̄rens baptisam⁹/nō emit
 aquā nō emit actū baptismi. sed tēpe ne-
 cessitatis p̄t redimere vocationē sui iuris
 & pro se si ipse baptisand⁹ est. & p̄ puulo si
 quē habeat baptisandū. Et tūc nō fiunt
 mala vt eueniāt bona. nec cōmittit symo-
 nia ex p̄te querētis baptismū. nec etiā cō-
 mittit se discrimini p̄ salute sua vel alteri-
 us. **I**n secūdo casu scilz in ebrio. aut in
 tali ebrio suffocaf om̄ino rō. aut nō suffo-
 cat. sed tūc patit impedimētū lingue. Si
 autē om̄ino suffocaf ratio. dicit q̄ bap-
 tizare nō potest. Si autē impedimētū tātū
 lingue patit/habet q̄s discretōem/pōt ni-
 ti ad formandū dictiōes cū studio. Vñ si
 nō assit ali⁹. p̄t talis baptizare. Sed si
 nullā possit dictiōem exp̄mere/secus eēt.
Sed nō videt q̄ ebrietas q̄ nō ligat ratio-
 nem/om̄ impedimētū p̄ster vt cū dilige-
 ti studio nō possit exp̄mere verbū. **I**n
 tertio casu. s. de heretico dicit q̄ heretic⁹ ba-
 ptisans in forma heretica nō baptisat. s; **h**
 heretic⁹ baptisans in forma ecclie. dūmo-
 do habeat intentionē baptisandi bap-
 tisat in fide ecclie. & baptisat⁹ est. Et ponit
 de hoc aug. cōtra donatū hereticū p̄ueni-
 ens exēplū. Quia sicut Jacob semē bñdi-
 ctū/nō tūc genuit p̄ vterq̄ liberaz. sed etiā
 p̄ vterq̄ ancillaz. ita xps nō tūc sp̄ualiter
 regenerat ministerio fidelīū/ sed etiā mi-
 nisterio infidelīū. eo q̄ actus su⁹ sit nō ho-
 minis. **I**n quarto casu dicit q̄ vnus pōt
 tot baptizare quos pōt simul mergere vel
 pfundere p̄ necessitate. Dico q̄ p̄ter neces-
 sitatē nullatenus est hoc faciendū. nec est
 ly te in tali casu de necessitate forme. quia
 dñs tradens formā baptisandi dixit eos.
 cui tantū p̄sonat vos quantū te. **S**ed
 cus est si duo baptisent vnum/dicēdo ba-
 ptisamus te. quia fm̄ hugueliū in apa-

ratu suo sup decret. nō est baptisatus. S; **s**
 si plures simul mergant puez proferētes
 singuli formam ecclesiasticā/ego baptizo
 te. &c. cōfertur baptismus. **N**ec est iteratū
 sacramētū p̄ter illā verboz iteratiōem
 seu multiplicatiōem vt dicit. nisi cū hoc
 etiā iteraret⁹ & mersio siml. **S**ed esto q̄
 duo sint baptisantes aliq̄. quoz vnus
 sit m̄cus & dicat verba. & ali⁹ mutus &
 mergat puez. nūquid est baptisat⁹. Dicit
 q̄ nō. q̄ in omni sacro bñte p̄scriptam
 formā/illud qd solēnitatis est bñ diuidit
 sed illd quod est necessitatis nequaqs. Et
 ideo q̄ vtrūq; scz formaverboz & mersio
 sunt de necessitate sacri/ diuidi nō p̄t.
 vnde nō est baptisatus. **I**n quinto ca-
 su scz vtrūq; aliq̄s possit seipsum baptizare.
Scōm canones p̄stat q̄ nō. & forte id q̄
 sub hac spe possit nimis differti bap-
 tisatus. eo q̄ q̄n velle posset seipm̄ bap-
 tizare. **I**n sup sicut cōtra naturā est q̄ quis se
 ipm̄ generet. ita contra ratiōem videt esse
 q̄ quis seipm̄ possit regenerare. **V**erū
 tamē si desideret baptismū. & nō sit ali⁹
 qui seipm̄ possit baptizare. si in illo statu
 moreret/saluaret. eo q̄ esset baptisat⁹ ba-
 ptismo fluminis. qui supplet in necessita-
 te baptismū fluminis. **I**n vltimo casu
 dicit q̄ si iocose cū intentōe tamē faciēdi qd
 facit ecclia/sup nō baptisatū p̄ferat verbo-
 rum formā/mergēdo in aquā ipso tūc vlt
 ante nō reclamāte baptisat⁹ est. q̄ tūc nō
 totū fuit iocosum vel ioculatoriū. eo q̄ in-
 tentio faciēdi qd facit ecclia/ioculatoria
 nō fuit. **S**i autē totū fuit ioculatoriū vel
 ipse reclamasset. tūc nihil fieret. Et ponit
 iurispiti exēplū p̄ simile in stipulatiōe.
Nam cū ludendo dicūtur hec verba spō-
 des. spondeo. nō inducitur obligatio.

De qualitatib⁹ seu

conditionib⁹ accedentiū ad baptismum.

Unc dicendū est de cōditioni-
 bus accedentiū ad baptismum.

Et primo querit⁹ desicte accedē-
 te vtrū baptismū recipiat.

Item
 vtrū dormientes possint baptisari. **I**tem
 an amētes. **I**tem an inuiti. **A**d primū dicit
 q̄ fictus suscipit baptismi sacramētū. sed
 non rem sacramētū vel effectū. eo q̄ ponat
 obicem spiritui sancto. & gratie sacramen-
 tali. **V**ult enī aliquid/ quod stare nō pōt
 cum grā sacrali. s; cessante fictōe suscipit

D

effectum. Quis autē dicat fictus /z quis fictus recipiat caracterē /z q̄s nō. Dic in effectu post Raymundū in summa q̄ ille fictus qui se simulat velle suscipere bap̄tismū /z omnino suscipere nō intendit. nō recipit sacramentū nec rē sacramēti. Sed qui exteri⁹ suscipiēs /se simulat interi⁹ dispositū cum nō sit vel q̄ nō credit. vel q̄ in deuotus. i. cū p̄posito peccādi accedit vel contēnit sacramentū id est nō reueret / ille nō suscipit rē sacramēti. i. grām. caracterē tñ suscipit. ¶ In sc̄do casu sc̄z de dormientib⁹ distinguit. Aut q̄ ante dormitiōnem habebat voluntatē omnino cōtrariā /z repugnantē /z in ipsa cōtradictōe p̄stiterit aut nō. Si sic. tūc dormientes si bap̄tisentur / nihil recipiūt nec sac̄m̄ nec rē sac̄ri / vt p̄ extra de bap̄. c. Maiorē in fi. in antiq̄. Si autē nō apparuerit talis voluntas eoz. sed vigilātes institerint bap̄tismi. tūc si timeat de piculo / p̄nt dormiētes bap̄tismi. ¶ Idē dicendū est de letargico /z de amentib⁹. De amentib⁹ tñ distinguit aliqui. Aut furia est p̄petua. aut non. Si sic. p̄ infantibus habēdi sunt. q̄ est nūq̄ voluerint bap̄tismi. nūq̄ tamē etiā noluerint. q̄ sufficit ad bap̄tismalē caracterē imprimendū. Si autē furia nō est p̄petua. vtputa q̄n aliquis incidit in furores / vlamētā. tūc distinguedū est. sicut supra distinctū est de dormientib⁹. ¶ Ad illud autē quod querit de inuitis distinguedū est. q̄ aut omnino ita fuerit nolētes bap̄tismi vt p̄ posse suo resisterēt /z resisterēt cū vsu rōis. quod dico p̄pter amētes. /z tales nullo modo recipiūt sacramentū. nec vt priores sunt rebap̄tismi.

De patrinis et ad quid tenentur.

Qultimo de patrinis tangendum est q̄ sint. ad quid tenentur. In cuius p̄sona respondeant. An excusent a mēdacio. ¶ Solutio fm̄ Hugonē de sancto vict. patrini vocant qui puulos ad bap̄tismū offerunt vt regenerent ad vitā nouā. ¶ Et scias q̄ patrini idonei / nō p̄nt esse infideles. cum teneant instruere puulū in fide catholica quod nō potest infidelis. ¶ Et nec religiose p̄sonē. p̄pter suspectā familiaritatē q̄ generat p̄ talē generalē p̄patnitatē. ¶ Ad quid autē patrini teneant. scias q̄ fm̄ au-

gusti. maxime tenent ad duo scilz monere ad virtutes. /z docere symbolū. /z orōnem dñicam. Dicit autē magister Albertus q̄ patrini ad istā diligentiā obligant si tamē aliter nō instruatur puuli. ¶ Sc̄z q̄ pentes sunt cōiter in istis circa puulos diligētes. Credo etiā /z pater n̄r / carant in ecclia. et mores p̄dicant. ac in bonis opib⁹ ostēdūt. in m̄gna p̄te excusant modo patrini. Secus aut fuit in p̄mitiua ecclia. q̄ndo puuli inter infideles nutriebant. ¶ Deniq̄ patrini in p̄sona puuloz respondēt. /z tñ valet cū ipsi patrini dicunt credo. ac si puuli mer dicerēt. sac̄m̄ fidei patris sum suscipere. Quō vix videt. cū non habeant obicē cōtrarie voluntatis vel dissensus. et ad credendū ista / non rep̄at in eis vsus liber arbitrij. Pater ergo q̄ patrini ita p̄ puulis respondēt nō mentiūtur.

De sacramento cōfirmationis

z p̄nētib⁹ ad ip̄m. ¶ Materia autē sacramenti cōfirmationis videndū ē p̄rio. Vt istud sac̄m̄ sit necessariū ad salutē. Que sit p̄pria materia in hoc sacramento. Que sit p̄pria forma. Quis minister. Quis ei⁹ effectus. Quales ad cōfirmationē accedere debēt. Et an alius quis possit seipsum rēp̄sentare.

An sacramentū cōfirmationis sit necessariū ad salutem.

Autē cōfirmatio sit necessaria ad salutē dubitari p̄t. Et videt q̄ sic loquendo etiā non quo ad esse bñ institutū. s̄z quo ad esse necessariū. maxime cū dicat Hugo de sancto vict. Quid p̄dest si p̄ bap̄tismū a lapsu erigeris nisi etiā p̄ cōfirmationē ad standū cōfirmeris. ¶ Ad q̄d dici potest q̄ vno modo loquēdi cōfirmatio necessaria est. alio modo nō. Necessitas enī duplex inuenit. quedā absoluta. /z quedā cōditōnata. Absoluta est. q̄ illud sine quo res eē nō potest. necessariū dicit. Sic bap̄tism⁹ necessarius est ad salutē. quia sine eo non est salus. nisi cū necessitas excluderz sacramentū. Sic etiā penitentia necessaria est ad salutē post lapsum in mortālē culpam. Et isto modo cōfirmatio nō est ad salutē necessaria. Alio modo dicit necessitas cōditōnata. fm̄ q̄d vt si homo nō debeat

debilitari/ necesse est bñ comedere. Et isto modo dici p̄r q̄ cōfirmatio/ ad salutē est necessaria. Nā ad hoc q̄ debeat vita spiritalis et salus in baptismo adēpta/ robuste cōtra hostes spūales custodiri/ necesse habet hoc sacramēto p̄firmari et cōfortari. Datur enī hoc sacramētū ad robur. Unde dicit hugo de sancto victo. illō qd̄ supra allegatū est. Quid p̄dest. rē. Nō q̄ sine cōfirmatione nō valeret baptismus ad salutē. q̄ hoc falsum est. sed q̄ frequēter in pugna spūali/ ex debilitate virtutis spūalis/ accideret etiā facilitas cadēdi. et proinde inatio. nisi esset confirmatio.

Que sit propria

materia in sacramento cōfirmationis

Materia autē huius sacramenti debita est crisma. qd̄ p̄ficiat̄ ex oleo oliuaz. et balsamo. p̄ consecrationē et sc̄tificationē p̄tr̄ficis. **Rabanus de naturis rez.** Balsamus in crismatis cōfectioe/ liquori oliue cōmisceri. et p̄tr̄ficali bñdictione solet cōsecrari. Unde aliō oleū q̄ oleū oliuaz. et cōiter dicit̄. vel oleū et balsamū nō cōsecrata/ nō sunt. nec esse p̄nt materia huius sacramēti. **Hec est simile de baptismo.** in quo in necessitate p̄t esse materia aq̄ nō cōsecrata. q̄ baptism⁹ sac̄m est necessitas. et iō in necessitate/ sine mora bñdictionis. cū forma eccl̄astica baptisat̄. Cōfirmatō autē nō est sac̄m necessitatis. eo q̄ multi nō cōfirmati saluant̄. dūmodo contemp̄ sac̄ri nō interueniat. Jō etiā in necessitate/ oleo nō consecrato/ non potest quis confirmari.

Que sit forma in sacramento cōfirmatōis.

Prima enī verborū quib⁹ vtuntur ep̄i duplex est. Et s̄m q̄sdaz talis est. Signo te signo crucis et cōfirmo te crismate salutis in nomine patris. rē. Sc̄dm alios talis est Firmo te signo crucis et crismate salutis in noīe patris. rē. Sed prim⁹ modus generalior est. eo q̄ generali⁹ dicant̄ priora verba in p̄secratione. **Et nota cū hoc sacramētū ordinatū sit cōtra debilitatē ex fomite surgentē. q̄ nō tota purgat̄ in baptismo. sed remanet debilitas ad exercitiū. et sit duplex debilitas in vobis sc̄z in**

terior et exterior. indigem⁹ primo vt tollat̄ a nobis interior que est verecūdia noctia/ cōfiteudi nomē xp̄i. q̄ tollit̄ de iure in cōsignatione et imp̄sione crucis in fronte. in qua cōscribūt̄ verillo summi ipatoris in quo ipse de hoste triūphauit q̄ oēs pudorē debet euacuare. et glam sup̄inducere multiformē. **Exemplū de portantib⁹ insignia regis in armis suis.** Unde dicit paul⁹ ad gal. vlti. **Vibi absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu xp̄i.** Ad absolutionē ergo hui⁹ verecūdie/ fit in cōfirmatione/ cōsignatio crucis in fronte. vbi locus est verecūdie. et dicit̄ cōsigno te signo crucis. **Indigem⁹ etiā vt tollat̄ a nobis debilitas exterior. q̄ est flexibilitas seu instabilitas ad standū exteri⁹ in cōfessione noīis xp̄i/ corā regib⁹ principibus mūdi.** Ad hoc fit cōfirmatio crismate salutis. qd̄ designat̄ ipsa inūctio. vt sicut inūctio per subintrationē in substantiā corp̄is ministrat ei fomentū hūoris/ ne desiccet et rigeat in pugna. ita ipsa inūctio crismatis robustos et intrepidos nos efficit ad resistendū p̄tra principes hui⁹ mūdi. hoc est p̄tra pctā et p̄tra principes tenebrarū. hoc est cōtra demones. Et ad istud robur cōferendū dicit̄. **Cōfirmo te crismate salutis.** **Et notandū q̄ quōis nulla forma verborū legat̄ quib⁹ cōfirmabāt apli. imo vt videt̄ actu. viij. tñ ysi sunt p̄ cōfirmatōe impositōne manū. tñ credūt maiores/ eos nūq̄ sine verbis nec sine materia crismatis. determinata/ p̄firmasse. Cui⁹ argumentū est q̄ in lib. de eccl̄iast. hierarchia beati dionysij. qui cū aplis fuit/ habetur exp̄ssum capitulū de p̄ficiēdis et in tēplo offerēdis. vbi loq̄tur de sanctificatōe crismatis. **P̄nt hic multa queri et silr solui vt supra q̄sitū est i tractatu de baptismo.****

Quis sit minister

sacramenti cōfirmatōis.

St autē minister in hoc sac̄o solus ep̄s. cuius ratō assignat̄. Nam rē aliquā statuere vel facere minoz est. sed factā confirmare est maioz. Et ita baptisare/ oīm sacerdotū minoz est. cōfirmare vero p̄ baptismū/ maioz est sc̄lz ep̄oz. Insup res hui⁹ sacramēti/ spūsanct⁹ est. vel grā ei⁹/ collata ad robur cōtra debilitatē et timiditātē ex fomite p̄cedentē. et iō cōueniēs q̄

D 2

quo ad signū sacramētale ab eo qui plenitudinē prātis et vigoris habet descendat
Si autē obijcias. si solus ep̄s hoc facere potest. aut ergo hoc habet ex ordine aut ex iurisdictione. **S**i ex ordine. ergo hoc etiam poterit simplex sacerdos. quia ep̄scopus nullū habet ordinē quē non habeat sacerdos ad min⁹ fm̄ eos qui ep̄atum nō ponūt esse ordinē. **S**i autē ep̄s hoc habet ex iurisdictione sequit̄ q̄ electus cōfirmat̄ ante cōsecratiōem oīmodā habet iurisdictionem. **T**u dic q̄ hoc sc̄z q̄ sol⁹ ep̄s potest cōfirmare nec ex ordine t̄m̄ nec ex iurisdictione t̄m̄ habet. sed ex utroq̄ simul. **U**n̄ hoc annexū est officio ep̄ali. sicut cōsecratiō eccl̄iay et ordinatiō clericorū. et relatiō virginū et h̄mōi. **S**ed q̄d si aliq̄s ep̄us cōfirmet crismate. nondū baptisatū siue nondū xp̄ianum. et fiant om̄ia que exiguntur ad collatiōem hui⁹ sacramēti. nunq̄d sacramētū tale est isti nō baptisato collatum. **D**icit̄ fere om̄es q̄ nō. eo q̄ baptisatus sit ianua et fundamētū om̄iū sacramentorū. **E**t sic ubi nō nisi p̄ baptismum pōt ad alia sacramēta iter haberi. sic nec ad alia sacramēta potest sine baptismo sup̄edificari. **S**unt alij qui videntur modo contrario sentire.

Quis sit effect⁹ sacramenti cōfirmatiōis.

Qui⁹ effectus hui⁹ sacramēti p̄ supra dicta in p̄ceptis. **S**cōm̄eni Rabanū effectus hui⁹ sac̄ri est roboratiō p̄ sp̄m̄ sc̄m̄. vt sc̄z intrepide p̄dicet aliquis q̄d ipse accepit. **E**t dicit magister in. iij. sententiay q̄ effectus ei⁹ est donatio sp̄s sc̄i ad robur sc̄lz cōtra debilitatē vel instabilitatē a fomite p̄cedere. **S**i quis autē obuiauerit dicēs q̄ idē est effectus eucharistie. sc̄z roboratiō sp̄s sc̄i. q̄ panis cor hoīs cōfirmet. et q̄ ita sup̄stuit istud vel illud sacramētū. **D**ic q̄ vario mō est robur et effectus ist⁹ et illius sac̄ri. q̄ effectus cōfirmatiōis est per se. effectus vero eucharistie per acc̄ns. **U**el dic quo ad duo tenemur sc̄lz ad credendū articulos fidei firmis. et cōfitendū exterius audaciter. iuxta illud ad Rho. r. **L**orde credit̄ ad iusticiā. ore autē cōfessio fit ad salutē. **E**t ideo duplici indigem⁹ roboratiōe. **U**na que int⁹ nutriet nos et cōfirmet ad credendū. et est panis vite q̄ cor

hoīs cōfirmat. **E**t alia q̄ cōfortet et confirmet nos ad audacius cōfitendū nomē xp̄i exterius. et hec est cōfirmatiō. **U**n̄ q̄ntum ad hūc respectū recte recipit eucharistia interius et cōfirmatiō exterius.

De qualitate accedentiū ad sacramētū cōfirmatiōis.

Qualitate accedentiū querit̄ primo q̄ etate accedere debent. **I**tē an ieiuni vel pransi. q̄ de cōse. di. v. d̄z vt ieiuni veniant p̄fecte etatis et moneant cōfessionē pus facere. vt mundi. donū sp̄s sc̄i valeat accipere. **S**ed dic q̄ vtriusq̄ etatis hoīs sc̄lz puerilis et iuuenilis simul accedere pōt. **E**t melius ac secur⁹ est q̄ pueri cōfirmant̄. q̄ q̄uis etas imatura. tentationes et fortes motus cōcupiscētie nō sentiat. p̄pant̄ t̄m̄ ad pugnā sp̄ialem cū xp̄i pus t̄tationis aduenerit. et bonū ac securum est. semp̄ paratū esse. **D**ecretū autem illud allegatū. de adultis loquitur. qui tenentur ad illa que tangit. **A**d aliud dicitur q̄ propter sacramēti reuerentiā decet vt ieiunus recipiat et a ieiuno cōferat. si tamē aliter propter raritatē et carentiā ep̄orū fiat non nocet. meli⁹ est enī etiā post prandiū cōfirmari dū potest haberi ep̄s. q̄ ipso recedente sacramēti pati dilatiōem. **S**ed nunq̄d aliq̄s ad hoc sac̄m̄ suscipiēdum possit seipm̄ p̄ntare ep̄o. **D**icit̄ q̄ non. q̄ cōfirmandus debet significari seu p̄ntari tanq̄ nō habēs propter virtutē ad stādū sed indigēs vt ab alio statuat̄ seu stabilizetur. et ideo ab alio est p̄ntandus. **I**n fine nota q̄ cōfirmatus fm̄ morē cōmunē se debet p̄ septē dies obseruare a lotione capitis et frōtis. p̄pter inunctiōem crismatis et dignitatē hui⁹ sacramēti. **I**n sup̄er dicit hugo de sancto vict. tāto tēpe debet cōfirmatus vinctiōem cōseruare in capite vt sc̄z caput nō lauet. quāto aduētus sp̄i ritus sancti celebrat̄. hoc est dieb⁹ septem. vt aduētū sp̄i ritus sancti ad se totidē diebus agat quot agit vniuersal̄ eccl̄esia ad uentū sp̄i ritus sancti sup̄ ap̄los sc̄z in penecoste. **Q**uid autē sit hic res et q̄d sacramētū. **D**ic q̄ sacramētū est ipsa cōsignatiō que p̄ manus ep̄i fit in fronte cōfirmati ex crismate vt supra tactū est. sancti fido. **R**es vero sacramēti est ipsa gratie sp̄i ritualis datio ad robur. contra debilitatē

seu instabilitate ex fomite procedente.

De sacramento eucharistie et pertinentibus ad ipsum.

¶ Tertio loco se offert tractat de corpore christi seu de eucharistia. Ubi primo tradendum venit tempus institutionis eius. Que utilitas eius. In qua materia celebretur. Que in eo sit precisa forma verborum. Quis eius effectus. Deinde tangitur aliqua de hoc corpore christi. De conditione recipientium. De conditione ministrorum.

De tempore institutionis sacramenti eucharistie.

¶ De sacramenti ut plures volunt in die cene plene institutum fuit et habuerunt verba consecrationis plenam efficaciam a tempore illo usque nunc. Quammodo habent. Alii volunt quod tunc forma verborum perfecte tradita fuerit. sed quod virtus verborum usque ad pascha suspensa est. Unde secundum eos non potuit corpus christi confici in illo triduo eo quod verba illa virtute sua ex passione. sepultura. lateris ascensione. et resurrectione christi operaretur. que omnia repituntur per signacula que in missa fiunt. Sed credo quod prior sententia verior sit. Alioquin si christus ulterius per decem annos post cenam illam vixisset non confecissent apostoli virtute illorum verborum quod non reputat verum.

Que sit utilitas

¶ Signat hic plures utilitates. que cause sunt quare institutum est hoc sacramentum. Est autem prima et principalis. ut sicut homo per esum ligni vitæ perdidit vitam. ita recuperet per esum ligni vite. Secunda causa prima huic est. ut hic scilicet sit aliquid nutrimentum hominis spirituale. secundum illud psalmi panem angelorum manducauit homo. Tertia ut vniant membra corporis christi suo capiti. Dic enim cibum conuertit cibantem in se vnit quod sibi membra cibantia. Unde augustinus in libro confessionum loquitur sub nomine christi. Non me mutabis in te sicut cibum carnis tue sed tu mutaberis in me. Quarta causa est. ut auget meritum fidei que in hoc sacramento maxime meretur. quam causam tangit magister in. iij. sententiarum di. xij. Quinta est sub-

leuatio spei. ut recipiamus in celo sua. quo hic recipimus semetipsum. quam causam tangit Chrysostomus super iohannem. Sexta est dilatio charitatis que huius sacramenti assumptione auget. eo quod sit sacramentum amoris. ut dicit hilarius. Septima diminutio venialium sicut infra tanget. (metri.)

De materia sacramenti

¶ Materia huius sacramenti non est res vna sed triplex. scilicet panis triticus. et vinum aqua mixtum. quibus christus ea in carne et sanguine suo conuertendo conuertit in talem ut essent materia huius sacramenti. Cui alexander papa de consecratione di. ij. In sacramento rite oblationibus que inter missarum solemnias domino offeruntur. panis tamen et vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur. An quis non legatur in euangelio estimat tamen aqua simul cum vino in calice domini fuisse. Unde damascenus. Lapiens calicem ex vino et aqua tradidit eis dicens. bibite ex hoc omnes. Item de consecratione. di. ij. A domino admoniti et instructi sumus. ut calicem domini cum aqua mixtum secundum quod dominus obtulit offeramus. Sed hic plura scire oportet. An. scilicet primo deficiente aliquo istorum conficiatur. Item an possit confici de pane siliginoso. Item an de azimo tamen. vel de aliquo modo fermentato. Item an confici poterit si vinum tam modicum fuerit. ut omnino sit ab aqua absorptum. Item an sine aqua possit quis conficere. Et quantum de aqua in calice sit apponendum. Item an panis traseat in carnem et sanguinem et animam et deitatem. et si militet vinum in hec etiam omnia. Item an aqua traseat tamen in sanguinem. vel prius traseat in vinum et deinde illud vinum in sanguinem. Item an in alio liquore liceret hoc sacramentum celebrare. Rationes. Ad primum dicitur secundum opinionem eorum qui dicunt quod in ultimo instanti plantationis preter clausule scilicet hoc est corpus meum fit transsubstantiatio panis in carnem christi. et est ibi christus perfectus sub specie panis. Deinde platis verbis super vinum fit ibi sanguis christi per conuersionem. et est ibi totus christus. Sed hanc inquam opinionem que probabilior apud multos habet. dicendum est quod antequam aliquid dicatur super vinum. est facta panis transsubstantiatio in corpus christi. Alioquin deciperet ecclesia adorando illam hostiam in elevatione. Unde quis vinum deesset facta tamen esset illa transsubstantiatio

D 3

panis in corpus christi. Eadem ratione dicunt q̄ dictis verbis sup̄ vinū etiā absente pane fieret sanguis christi / et totus christus esset sub specie vini. Peccaret tamen mortaliter / qui sciēter p̄missio altero / cōsecraret. nisi forte ab infidelibus / tempe consecratōnis impediret. Si autem alias. et aliter defectum alicui⁹ predictorū / missā iā incepta. deprehēderet nō deberet consecrare: nisi ante platōem verborū consecratōnis / posset defectū caute supplere. Si autē pane consecrato / vi ab infidelibus aut alijs / vel infirmitate. vinū consecrare impediret / tūc vnus alius sacerdos / ad verba sequētia deberet incipere scilz ad ea que p̄inēt ad consecratōnem sanguinis / et p̄ficere. Si vero tātum deesset aqua / dicitur q̄ omittēs grauit̄ peccaret et grauiissime si sciēter cōsecraret. conficeret tamē. Quānis enī aqua sit de necessitate sacramenti / nō tamen adeo est de necessitate / quin tūc sine ea fieret sacramentū in specie vini. Cui⁹ ratō et hoc habet. quia si aqua vino admisceat ad hoc q̄ inde cōficiatur oportet ita modicā esse vt absorbeat aqua a vino vt totū sit vinū et tunc inde cōficiatur. vnde p̄us trāsīt aq̄ in vinum q̄ inde cōficiat. Quare ergo et hoc vino non cōmito sicut ex illo mixto cum eiusdē speciei sint / cōfici nō possit non video. Verū tamen decretū quoddā de consecra. distin. ij. videt̄ velle cōtrariū. vbi apparatus dicit q̄ fm̄ aliquoz op̄inionē / in predicto casu nō fit consecratio

C In secundo casu. vtz scilicet de pane si liganofo possit cōfici. dicit q̄ non. Si autē enī non potest baptisari nisi in aqua. immo mersione facta in vino ceteris etiā om̄ibus alijs rite seruatis. nō est baptisatum. Sic propter institutōem primariā huius sacramti / que statuit fieri in pane triticeo / nō potest cōfici de pane alio. Sz quid si tritico fuerit siligo admixta. Dic q̄ dūmodo maior ps sit frumentū / sufficit. Et dico maiorē p̄tem in quantitate et virtute. vt scilicet a frumēto absorbeat̄ quicqd̄ est ibi de nō frumento. alioquin nō esset panis triticeus. et p̄inde in eo cōfici non posset. In tertio casu quando scilz cōficiat̄ de pane fermentato sicut cōficiūt greci. dicunt fere om̄es / q̄ non sine graui peccato p̄ficiat̄ de fermentato. Quia tamen fermenti admixtio / speciem et virtu-

tem fermenti siue panis triticeo non destruit dicunt q̄ si cōficiat̄ de fermentato / q̄ cōsecratum est. Et ponunt exēplum de baptismo. qui debet fieri in pura aqua. et tamen fm̄ eos si aliqd̄ de alio liquore admisceat / quod possit ab aqua om̄ino absorberi. et ita aliquis baptisatus fuerit. q̄ vere baptisatus est. eo q̄ adhuc remaneat aqua in specie et virtute sua. Secundum tamen Huguelinū in apparatu suo. qui de fermentato cōficiat̄ nihil agit. P̄ior tamē opinio est probabilior. In quarto casu dicit̄ a magnis. q̄ ex quo tam modicum apponitur de vino / vt om̄ino ab aqua absorbeat̄. cum aqua tūc magis colorata dici debeat et sit q̄ vinum / et de aq̄ cōfici non possit / p̄ consequēs nec de tali mixtura cōfici poterit. Unde fm̄ istorum opinione / illi nō cōficiūt qui panum lineū in vino intrinctum / per totum annū cōseruant. et in tempe sacrificij / particulam eius in aqua calicis abluūt. vt legitur de consecra. distin. secūda. ca. Cū omne. Op̄inio quorundā decretistarum tenet cōtrariū scilz q̄ cōficiat̄ cum vino ab aqua absorpro. sicut recitat magister Sal. in summa. Quoad quintum vero / scilz an sine aqua possit cōfici. et quātum sit apponendū de aqua patet p̄ antedicta respōdendo ad primum / et ad hoc precedens. scilicet q̄ tam modicū vt a vino absorberi possit. Ad sextum autē in quo querit̄ an panis trāsēat in carnem sanguinē. animā. et deitatem. et similiter vinum. Dicēdū q̄ totus christus est sub vtraq̄ specie. sed tamen tantū panis trāsīt in carnem christi et vinū in sanguinem. Sed quia totus christus inseparabilis est ideo sub specie panis est caro p̄ conuersionem et transsubstantiatiōem. et sanguis et anima et deitas p̄ cōcomitantiā. eo q̄ caro eius sine sanguine anima et deitate nū q̄ sit. virtute enim verborū est principaliter ibi caro et consequēter cetera om̄ia xp̄i. Unde christus totus est ibi verborū virtute. sed tamen caro principaliter et cetera consequēter. Et sub specie vini tātum est sanguis christi p̄ conuersionē et transsubstantiatiōem. reliqua autē christi om̄ia p̄ cōcomitantiā. Ad septimū vero quo querit̄ an aqua transeat in sanguinem vt tantum in vinū. dupliciter respōdet̄ fm̄ duplicem opinione. Ponit enim quedā

opinio q̄ aqua non transeat in sanguinē christi verum. sed tantū est ibi ad significandum populū fm̄ q̄ dicit̄ de consecra. disti. ij. ca. Cum om̄e. Cum in calice christi aqua vino misceat̄ christo populus ad unaf̄ id est ad unari signatur. Alia opinio cui magis credere possum. ponit q̄ aqua transit in sanguinē. sed hoc cum pus est a vino absorpta. et ita verum est quodāmodo q̄ aqua nō transit in sanguinē scilicet immediate. quia nō transit nisi prius sit absorpta a vino. et quasi facta vinū. et sic nō contradicit priori opinioni. Ad vltimū scilicet an de aliquo alio liquore liceret conficere. Dic q̄ nō. Sed nūquid confici possit in agresta. Item nūquid de aceto. Ad primū istorum dic q̄ nō. nisi tūc cum visibiliter in ipso aspectu incepit vinum apparere. et gustus iudicet vinū esse vel vini saporem habere. Ad secundū istorum dicendum. q̄ si acētū fuit de vino. tūc potest de eo confici. aliter nō. quibus ego non credo. eo q̄ vt vult philosophus in metaphisica sua acētū non est vinū. neq̄ potest fieri vinū. et ideo de aceto nō potest fieri confectō. sed de vino acido potest. licet nō sit tutum de vino acido cōficere. p̄pter reuerentiā sacramēti. Et ita sentiunt doctores theologi. priori vero consentiunt quidam decretiste.

Que sit forma verborū precisa in sacramēto eucharistie.

Prima autem verborū que pertinent ad consecrationem hec est. Hoc est corpus meum. et nihil amplius. vt volūt fere omnes. Quoniam additur. Accipite et comedite ad vsum p̄tinet sacramēti et nō ad cōfectōem et ideo non dicit̄ esse de forma. Hec etiam est forma verborū in consecratione sanguinis. Hic est calix sanguinis mei. noui et eterni testamēti. mysteriū fidei. qui pro vobis et pro multis effundet̄ in remissionē peccatorū. Unde quis nō legant̄ omnia verba hec seriatim in euāgelio. credendum tamē est q̄ illa habeat ecclesia ex speciali traditione domini. Quod patet ex verbis apostoli prime ad corin. xi. cap. Ego enī accepi a dño quod et tradidi vobis q̄ dñs rē. Et quia forma verborū illorum. vehemēter impressa fuit cordibus discipulorū. et in quotidiano vsu. ideo non est adeo dilige-

nter ab apostolis scriptum. sicut fuit a christo factum et dictum. vt videt̄ velle da mascenus. Sed tunc queres an solis his verbis possit nunc confici. non additis orationibus precedentibus. Item an immutata in aliquo ista forma possit vobis illis confici corpus christi. vt potest addere aliquid vel minueret. vel mutaret. vel corruptiue pronūciaretur. Ad primū dicitur fm̄ multos et magnos q̄ possit confici solis illis verbis dñi prolatis a sacerdote. tamen et cū apparatu cōueniente. fm̄ constitutiōem apostolorū et ecclesie. Cum his solis verbis in primaria institutione. facta benedictione hoc sacramentum cōplete consecratū sit. Quod confirmare videt̄ sententia alberti in suo lib. de sacramentis qui ait. Quomodo potest q̄ panis est corpus christi esse. Confectione quidē verbis et sermonibus dñi Iesu. Nam per omnia alia que dicuntur. laus deo deferatur. Verū tamen grauissime peccaret qui aliter faceret. etiā in quacūq̄ necessitate. hoc est qui verba precedentia sciēter omitteret. Et hoc sacramentū nō est simplicis necessitatis. vnde sic nō possit cum necessitate excusare. Alij estimant q̄ sine precedentibus que dicuntur in secreto missę. non fieret confectō. Et hoc propter statutum ecclesie. Primū tamen videt̄ aliquib⁹ verius. In secūdo casu supra posito principali distinguit. q̄ in tali transmutatione vel corruptione verborū. aut intendit heresis aut non. Si sic creditur q̄ illis verbis nō cōficiatur vt supius est dictū in cōsimili de baptismo. Si autē nō intenditur heresis. adhuc distinguitur. q̄ aut tali facta mutatiōe seu corruptione vel additiōe. stat adhuc sufficēter sensus verborū. aut nō. Si nō stat. creditur q̄ nō cōficiatur. vt si dicatur. Nō est hoc corp⁹ meū. vel h est corp⁹ meū scz thome vel hmoi. Si autē sensus vborū stat. creditur q̄ platis vobis quicūq̄ etiā trāspōitiōe vel corruptione. etiā in quocūq̄ vulgari fiat. cōficiatur sacram. qm̄ vt dicit huguelin⁹ nō multū curandū est de mō fmonis. dū mō res itegra sit. Alij vidēt̄ oppositū sentire. q̄s tñ videt̄ mouere statutū ecclesie. q̄ nec addendo vel minuēdo nec trāspōnēdo pmittūt irritare. (sacramenti eucharistie)

Quis sit effectus

Affectus autē hui⁹ sacri ponit
duplex fm magistrū in senten-
tijs Scdm ipm enī duo efficit
scilicet charitatis augmentū. et
infirmittatis hoc est venialis peccati di-
minutionē. Possunt et alij assignari hui⁹
sacramti effectus iuxta eius supra tactas
et declaratas vtilitates. Nos autē effect⁹
seu vtilitates ibi recitat. qz isti sunt nota-
biliores. **S**ed ex quo ponit qz valet ad
diminutionē venialiu. **Q**ueres an ei⁹ sum-
prio/in aliquo casu deleat omnia venialia
Ite an in aliquo casu valeat ad deletiōez
peccati mortalis. **I**te an si deleat veniale
deleat ei debitas penas? **A**d primū di-
cit fm illos qui dicūt. **S**ine veniali non
possit hic quis viuere. qz nūqz delet omne
veniale quin aliqd relinquat **S**emp enī
relinquit in anima minor amor dei qz esse
debeat. **E**o qz in via fm Augusti. nō im-
pleat ex toto hoc preceptū. **D**iliges dñm
deum tuū ex toto corde tuo etc. **E**t minor
amor dei est peccatū veniale fm Augusti.
Ad scdm scilicet an deleat mortale pec-
catū. dicit qz nō. qz istud sacramentū non
ordinat cōtra mortale peccatū. **C**um enī
triplex sit culpa. scz originalis cōtra quā
specialr baptisimus ordinat. et actualis. q
duplex est. scz mortalis cōtra quā specia-
liter ordinat penitentia. et venialis cōtra
quā ordinat eucharistia. **P**ater qz de se tā-
tum veniale delet **A**d tertiu dicit qz de-
let veniale. et penā ei debitā. hoc tñ intelli-
ge fm magis et min⁹. fm scz qz magis aut
minus afficit conficiēs vel recipiēs hoc
sacramentū ad mortē et ad passionem chri-
sti. que in ipsius eucharistie sacramento
representatur.

Aliqua de vero corpore christi.

Ite breuiter tangunt aliqua de
ipso corpore christi. **P**rimo scilz
qualit post fractiōem factam in
speciebus panis/ totus christus
sit sub quacūbet particula. qui prius totus
fuit sub tota hostia **I**tem an corp⁹ christi
vētem intret. etsi sic qsd in ibi existat?
Ad intelligendū autē qualit tot⁹ chri-
stus est sub qualibet pte hostie qui prius
fuit totus sub tota hostia. datur aliquale
exemplū de speculo. **I**n speculo enī inte-
gro/apparet vnica imago scz inspicietis.

si tamē sit solus vnus inspicies. fracto au-
tem speculo. in qualibet pte fractiōis/ ea-
dem apparebit imago. si tamē inspicies
easdem particulas inspicias. **I**ta xps qz est
imago dei patris/ sub hostia integra tot⁹
est. et post fractiōem hostie/ imago eadem/
idemqz xps/ sub qualibet fractiōnū particu-
la remanet. **A**d scdm scilicet vtz in ven-
trem vadat. **D**icit fm quosdā qz dūm est
in ore adhuc presens est sub illis speciebus
sed statim cū glutitur corpus christi tran-
sit in mentē. et species ille panis et vini in
ventrē. **A**lij quibus magis credendū est
dicunt qz intrat in ventrē. et ibi tamdiu re-
manet qz diu species ille sunt incorrupte.
et cum species desinūt ibi esse panis et vi-
ni/ desinit etiā ibi esse caro et sanguis chri-
sti. **Q**uod etiā cōtingeret in pitide si per
diutinā conseruationē corrūperetur et pi-
rent ille species. **N**ec obstat verbū Augu-
stini qz videtur mouere eos qz sunt in pri-
ore opinione. scilz qz qsd in ore/ tan-
diu est in mēte. nec datur in secessum. sed
rapitur in excessum. **P**er hoc enī non ne-
gat Augustinus quin vadat in ventrem.
sed negat qz traiciat in alimentū corporis
et qz digeratur in stomacho. et qz pars tra-
hatur ad epar. et for metur in sanguinem
quo restaurētur deperdita corporis. et ps
impuri⁹ in secessum vadat. sicut est vi-
dere in cibo corporali. **H**oc enim nefas
esset dicere. immo etiā cum assensione co-
gitare.

De qualitate seu conditione recipientium.

Unc de conditione recipienti-
um restat aliquid tangendum.
Et primo querit. **A**n possit su-
mi ab illo qz est in peccato mor-
tali. **E**t an debeat hoc sacramentū in ali-
quo casu existenti in peccato mortali da-
ri. **I**tem an existenti in peccato mortali/
possit loco eucharistie dari hostia nō cō-
secrata **I**tem an possit sumi ab eo qui no-
cturna illusionē pollutus est. **E**t an a mē-
struata. **I**tem an ab eo qui nocte precedē-
te cognouit vxorem suam? **I**tem an licet
cognoscere vxorem suā/ die receptiōis?
Item querit quare nō datur eucharistia
ppso sub vtraqz specie? **R**ūdet in pmo
casu et dicit qz aut aliqz scit se eē i pctō mor-
tali an nō. **S**i scit. peccat mortali sumdo

nec debet aliquo modo sumere. Si non scit se esse in peccato mortali/sit tamē sed post sufficiēs conscientie sue scrutinium hoc dephendere nō pōt. tūc sumere potest. nec peccat si sumat. **C** An autē debeat exīri in peccō mortali dari si petat. **D** istinguē. qz aut ille q̄ petiret in mortali p̄bli co aut in occulto. **S** i in occulto quis illō certissime sciat sacerdos/petēri tamen in publico debet dari. Alioquin peccatū secretū publicaret. quod fieri nō debet. **S** i autem petat in secreto vetare potest sacerdos et debet. **S** i autē sit in peccato mortali publico. tūc publice negare d̄z. vt publicis meretricibz. et histrionibz. et huiusmodi. petētibz et nō petētibz. quibz negare debet. vt plene dicit canon de cōse. di. ij. **D** e hoc autē qd̄ scdo querit sc̄z. **A** n exīstenti in peccato mortali debeat dari simplex hostia loco eucharistie. **D** icunt maiores q̄ nō. tum qz hoc nō videt̄ deus facto suo approbare. immo contrariū. Nam corpus suū dedit inde. quē sciebat esse in mortali peccato. tum quia nescit an visuauerit eū dominus. quia nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. tum quia simulatio talis/esset ei cui daretur inutilis. **E** x quo enī corpus xp̄i petit. per eum nō stat quā accipiat. et sic equaliter peccat. **S** ecus si expresse peteret sibi hostiā non consecratā dari. tūc enim ei dare posset. ita tamē q̄ illa hostia seorsum ponere a cōsecratis/ne ecclesia deciperet/dando ei nō consecratā. ac si consecrata foret. **P** ropter quā etiam causam reprobat̄ cōsciū sibi mortalis criminis. simulās se cōficere vbi nō conficit. **E** t habet extra de missa. celeb. ca. ab homie. **A** d tertū quo sc̄z querit. **A** n pollutio nocturna impediāt sumptōem. **R** espōdet̄ aut quia venit pollutio ex sup̄fluitate humor. vt ex infirmitate nature. vel ex illusione diabolica. et tūc nullus dicit̄ ibi esse reatus culpe/ nec cogitur q̄s propter talem pollutionem abstinere a ministerio altaris. vel a sumptōne eucharistie. **E** t dico notāter nō cogit̄. qz causa reuerētie a tali celebratiōe aut sumptione abstinere laudabile est. **S** i autem cōtingat dicta pollutio nocturna ex crapula. vel ex aliqua fede delectatiōnis p̄meditatōne. tūc si potest fieri sine scandalo debet abstinere. nisi necessitas cogat. vt pote vbi alius qui celebret nō inuenitur.

Digna enī reuerentia exhiberi d̄z sumptioni. etsi fieri potest/multo maior cōsecrationi. **C**eterz menstrua nō est arcēda a cōmunionē. eo q̄ passio sit. et pena sit hoc pati. et nō culpa. **E** t propter penā q̄s arcendus nō est. **A** d aliō sequēs quod est quartū. **A** n scilicet ab eo qui nocte precedēti cognouit vxorem suā/suscipi possit eucharistia. **D** icitur q̄ reddens debitū propter fidem thori et iusticiā vel etiam erigens propter bonū prolis. nō debet prohiberi a cōmunionē. sed suo iudicio est circa hoc relinquendus. **A** n velit scilicet abstinere ex humilitate. vel accipere ex deuotiōne. **S** ecus autem est si ex infirmitate carnis hoc erigat. quia iste monendus est ne accipiat. et nō est suo iudicio quo ad hoc relinquendus. **S** i autē omnibz modis/et deuotione se ingerat/nō est prohibendus. **H** oc etiā seruandum est respectu quinti. q̄ die scilicet cōmunicatiōnis/causa reuerentie nullo modo reddēdum est debitū. nisi alter coniugū instanter petat. **S** i etiā aliter reddat. vel etiam si petat peccat quidē sed nō mortaliter. **A** d vltimum q̄o scilicet sextum quare non datur populo sub vtraqz specie. **D** icit̄ q̄ triplex est ratio. **V** na quia nō legitur **C** hristus/corpus suum sanguini intinctū prebuisse. **N** ec est contrariū de iuda cui videtur dominus intinctum panem porrexisse. **Q** uia **f** in **A** ugustinū prius verū corpus dedit. et postea panem vsualem intinctū. **A** lia causa est imminēs piculus. quia scilicet facilius caderet gutta sanguinis. q̄ mica hostie. quia in hostia pres coherent sibi. non sic in sanguine. **T** ertia causa est precedens signum. quia in lege qua in sacrificijs offerebant libamina. de libamine nihil habebant offerentes. sed sacerdotes tantū. licet de alijs haberent. **E** t ergo cōgruat veritas signo/ non datur populo eucharistia cum sanguine.

De qualitate seu

conditione ministri sacramēti.

Primo restat dicere de ministro scilicet quis posset consecrare. **E** t scias q̄ habens ordinem sacerdotalem et solus talis/ p̄t cōsecrare eucharistiā. et corpus xp̄i cōficere. **Q** uōmodo et si male vite fuerit et hereticus d̄z

modo formā ecclesie teneat. et intēdēz ha
beat cōsecrādi. cōficere p̄ corp̄ xpi. q̄uis
magister i sentētijs videatur sentire. Si
nisi intelligat de his qui p̄cisi ab ecclesia
nō obseruāt ritū celebrādi ab ecclesia tra
ditum. qz tūc cōstat q̄ nō conficiūt. Nec
obstat q̄ fm canones prohibet/ q̄ missa
aut aliqua sac̄a recipiant ab hereticis. si
moniacis. scismaticis. fornicarijs. qz per
hoc nō dicit̄ quā cōficiant. Solus ergo
vt dicit̄ h̄ns ordinem sacerdotalē cōficere
potest. Sed querit̄ vtz nō ieiunus po
test cōficere. Itē an post sumptōem medi
cinaliū vel potū aque. Itē si nō debito lo
co. vtpote in altari nō consecrato. vel sup
terrā vbi nō est altare. vel sine sacris vesti
bus possit celebrari. Ad primū dicēdū
est q̄ propter institutōem ecclesie aplice/
peccat mortaliter. qui p̄sūs celebrat. cō
ficit tamē dūmodo intētiōnē habeat ser
uandi formā et debitā materiā. Nō autē a
ieiuno cōficiat̄ nō est de sacramēti eēntia.
Ad sc̄dm dicit̄ q̄ p̄ medicinaliū sum
ptionē vel etiā potū aque/ nō est celebrā
dum. eo q̄ om̄is cib⁹ quē vsualiter cibū
vocalimus. hoc est q̄ trāsit in ventrē/ si nō
cōuertat̄ in corpus/ frangit ieiuniū. et im
pedit celebratōem. In sup̄ h̄mōi medici
nalia in hoc impediūt. qz frequēter indu
cunt abominatiōem. Si tamen isti de sa
cto cōfecerint. consecratū est. sed grauit̄
peccat. In. iij. articulo siue casu dicit̄ q̄
huiusmodi. si tamē habēt intētiōem cō
ficiendi cōficiūt. sed mortalissime sc̄z qui
in nō debito loco vel sine sacris vestibus
celebrat. Et si possz inuēiri/ foret de ḡdād⁹

**De sacramēto pe
nitētie et p̄ncipijs ad ipsum.**

Quoniam de sacramēto peniten
tie sufficienter in summa Ray
mūdi tractat̄/ que passim ap̄
fratres habet/ ideo pauca hic de
hoc penitētie sacramēto dicēda sunt. Et
primo de ipso sacramēto in genere aliq̄
dicant̄. Secundo aliqua de eius p̄tibz
tangātur. In genere ergo prius vidēduz
venit. Quid est penitētia. Quot et que ei⁹
species. Quid in ea sit sacramētū. Et qd
res. Et quis sit eius effect⁹. An necesse sit
q̄ fiat in caritate et volūtariē. Et an quis
possit pro vno peccato mortali penitere.
nō penitendo de om̄ibus. An penitentiā

pro se factam teneat quis dum p̄ualuerit
iterum facere. An penitētie hic diminute
a cōfessore iniūcte/ sup̄ addet deus qd de
est in purgatorio. Que sunt penitētie re
gulares et canonice. Et quare pro peccato
mortali teneat quis ad septennē peniten
tiam. An penitētie sint arbitrarie. Quis
sit minister in hoc sacramēto.

**Quid est peniten
tia in generali.**

Sicut autē penitētia fm Ambro.
mala p̄terita plangere et iterum
plangēda nō p̄mittere. i. nō ha
bere p̄positum iterū cōmittē
di. Et nota q̄ fm magist̄ in li. iij. sentē
tijs. est penitētia interior sc̄z cōtritiō. et
exterior sc̄z cōfessio et satisfactio. Interior
p̄o penitētia quodāmodo radicalit̄ om
nis penitētia est. Ipse enī dolor erit se
in ore p̄ confessionē erit etiā se in ope p̄
satisfactōem. Et hec interior penitētia id
est cōtritiō/ habet specialit̄ fm Ambros.
quia ipsa principaliter est pe
nitētia radicaliterqz omnis penitētia.

**Quot et que sint
penitētie species.**

Istinguuntur autē tres species pe
nitētie. scilz solēnis que fit in
capite ieiunij cū illa solēnitare
de q̄ habet de penitētia dist. v.
ca. In capite. Item p̄blica cū iniungit̄
scilz alicui pegrinatio per mūdum cū ba
culo cubitali. et cum aliqua veste religio
sa/ tali penitētie apta. Item priuata. que
quotidie imponit̄ his qui secret⁹ sua cō
fiteant̄ peccata. Cetera circa hec/ quere in
summa Raymūdi titu. de penitentijs.

**Quid in peniten
tia sit res et quid sacramētum et de eius
effectū.**

Vid autē in ea sit res. et quid sa
cramētū. Dicitur q̄ sicut in sa
cramēto eucharistie/ species pa
nis et vini sunt sacramētū ge
mine rei. scilz corp̄is Christi veri et mysti
ci. ita hic confessio et satisfactio/ sunt sacra
mētū cōtritiōis et remissionis peccati.
Unde virtute cōtritiōis efficiūt quod
figurāt scilz remissionē peccati. Sic er
go intelligendo patet q̄ cōtritiō diuersis

respectibus / r res est. r sacramētū. Res scz p̄fessionis r satisfactōis que sunt eius sacramētū. Et sacramētū remissionis peccati q̄ est eius res. Ex quo in pre p̄t̄ quis sit effectus penitētie. s. remissio peccator. r cōmutatio pene eterne in tēpale. Et ex consequēti collatio vite eterne.

An quis possit de

vno pctō penitere r nō penitēdo p̄ oibz: A autē existēs in vno mortali pctō possit agere penitētiā fructuosam de alijs. Prius est inq̄rendū. Et dic q̄ nō. Quia eti

am ap̄d hoies remanētibz in inimicitijs / nō recipit satisfactio ledentis. Unde cuz retento vno mortali peccato inimic⁹ dei fiat peccator r ab eo auersus / patz q̄ vale re non p̄t penitētia pro pluribz p̄missis. vno tantū retento. qz in illo vno inimica tur deo. Et hoc satis clamat apls. i. ad cor. iiii. dicens. Si habuero p̄phetiā rē. r corpus meū tradidero ita vt ardeā. charitatem autē non habuero / nihil mihi prodest. Vñ opinio que in. iiii. sentētiar. ponit contrariū / maifeste heretica est. Si iuxta hoc q̄ras an oporteat q̄ penitētia sit volūtaria ad hoc q̄ satisfaciatur. Dic q̄ sic. Distingue t̄m q̄ aliqd̄ dicat volūtariū duplr. Aut p̄pter se. vt sanū esse / est volūtariū p̄pter se. i. p̄pter ip̄am sanitatē. qz enī bonū est sanū esse. ideo sanari volo. Aut propter aliud scz propter bonū et inde se quēs. sicut secari volūtariū est. non q̄dē p̄pter se sed p̄pter p̄sequētem sanitatē. Sic ad p̄positū dico penā que est in penitētia oportere volūtariā eē. non q̄dē p̄pter se. qz null⁹ p̄pter se. i. p̄pter ip̄am penitētiā vel penā / eā vult aut libenter accipit. sed bene ex consequēti scz propter salutē animę consequendam.

An penitentiam

p̄ se factā / teneat hō dū cōualuerit iterare. Et ex cū querit an penitētiā p̄ alios factā / teneat q̄s dū cōualuerit iter facere. Puta egrot⁹ aliq̄s dū adhuc san⁹ erat. penitētiā cōdignā suscepit a sacerdote. Deinde de vita sua desperās. ip̄am amicis ip̄onit q̄ eā pagūt anteq̄ plene cōualuerit. Querit vtrū iste post suā cōualentiā / ad penitētiā iniunctā sic p̄ amicos suos pactā / te

neat. R̄ndet. q̄ qz p̄t apud talē dubiū esse vtz illi sui amici / ip̄sam penitētiā ex charitate fecerint. que talis nō sufficeret. In sup qz nō tam efficaciter satisfacit penitētia ab alijs facta. sicut illa q̄ ab ip̄omet penitēte fit. Ideo secuz est q̄ iste de ea iterū satisfaciatur. postq̄ fuerit redditus sanitati. Imo r eā facere tenet. ne incerto se discermini cōmittat. Et expedit q̄dē. qm̄ si prior penitētia per alios facta satisfecit pro culpa secunda / quā ipse faciet. cederet ei in augmentum glorie.

An penitentie di

minute addet de⁹ in purgatorio qd̄ deest Equenti vero articulo q̄stiois scz An penitētie diminute in h̄i cre / addet de⁹ qd̄ deest in purgatorio. Dicit magister in li. sentētiar. q̄ sic. Aut enī. Si interior penitētia scz p̄ritio in vindictā pcti nō sufficit nec exterior penitētia hic implet. De⁹ q̄ modos r mēsuras pctōz nouit. penā sufficiētē addet. Vñ qm̄ cōdignā penā nō inuigat sacerdos vel si inuigat. nō t̄m implet nō absoluit penitēs a cōdignā vel tota pena corrūdente. s. a tāta. s. quātā facit hic. Vñ de tāta erit absolut⁹ nō at de residua. qn. s. in purgatorio cōpleat. T̄m magnitudo cōtritionis r feruor implēdi qd̄ inuigatur / multū poterit facere ad hoc q̄ cōdignā reputet. Vñ dicit hugo de sancto vict. lib. suo de sacris. Sepe q̄ min⁹ foris agitur / efficac⁹ intus opat. In aliq̄ enī opere apparētia exteriori / maḡ p̄t deuotō esse.

Que sunt peniten

tie canonice r quare pro peccato mortali agi debet penitentia septennalis.

De autē penitētie canonice sint et hoc accipe. q̄ regularit̄ p̄ peccato mortali debz agi septēnis penitētia. vt d̄t. Canō. xxxiiij. q.

ij. Lut⁹ dicit multiplex ponit rō p̄ter eā quā ponit canō de Maria. s. sorore moisi que iubet excludi p̄ septē dies extra castra. Videlicz p̄pter septēplicē grām sp̄scti recuperandā quā peccādo pdidim⁹. Itē p̄pter septēplicē cōcursum peccator. quia vno peccato p̄petrato / cōcurrūt omnia septem capitalia. fm̄ opinionē dicentū q̄ habito vno habentur omnia. Iuxta illō pro sexdecim. septemdecim nequicie in

corde eius. Item propter recuperationē se-
prem dōtū. qz p penitentiā septem dotes
recupamus. quattuor scz corporis. 7 tres
anime. De qbus supra in fine tractat^o de
symbolo fidei. in declaratōne scz duodeci-
mi articuli. Itē propter recuperationē se-
prem illoz ex quibz cōstat homo scz quat-
tuor elemētoz. quo ad corpus. 7 triū vi-
rium scz rationalis irascibilis 7 concupisci-
bilis quo ad spiritū. Pro enormitate ta-
men criminis debet quadoq; maior penitē-
tia q̄ septēnis infligi. De qua materia re-
quire i summa Raymūdi ti. de penitētia.

Utrum penitētie

sunt arbitrarie vel non.

Utrum etiā penitētie arbitra-
rie sint nec ne. Et qualiter sic 7 q̄
liter nō. Dicit idē Raymūdus
eodē titulo de penitētia. Nota
tamē circa hoc duplex ē opinio. Una po-
nit q̄ omnes penitētie arbitrarie sunt. id ē
quia in voluntate sacerdotis est dare. vel
plus vel minus. 7 hoc ex potestate vi cla-
uium. Et huic opinioni sere omnes p̄fesso-
res innituntur. Alia ponit q̄ ita arbitrarie
sunt q̄ sacerdotū est iudicare de omnibz
circūstantiis contingentibz. 7 tamē a cano-
nibus nō recedere. id est a penitētiis/a ca-
none iniunctis. Consideratis enī circūstā-
tiis si grauiorēs fuerint penā canonicam
aggrauare possunt. Si vero leuiorēs fue-
rint/sic scz q̄ factū diminuāt. tūc de pena
canonica poterunt diminuerē. Et hec est
opinio securior.

Quis sit idoneus

minister in sacramento penitētie.

Minister autē huius sacramen-
ti est sacerdos. Nā solis sacerdo-
tibus dedit dñs prātem ligandi
7 soluendi. Et licet quilibet sa-
cerdos ex v̄dōdinis/huius sacramēti mi-
nister sit. nō tamē cuiuslibet sacerdoti indi-
stincte p̄missum est istā prātem v̄t. imo re-
spectu aliquoz est h̄mōi prās ligata. Ut
tangit Raymūdus in summa sua ti. de pe-
nitētia di. ij. q̄ est de p̄fessione. pag. tenet
penitēs. Et pluribus paḡaphis sequēti-
bus vsq; in fine dicte secūde distinctiōis
Et infra aliq̄lite. etiā tanget v̄bi de ipsa
confessione agitur.

De partibus sacra

menti penitētie in generali.

Unc ad pres penitētie attēde-
dum est q̄ sunt tres. scz triplex
p̄ctm. cordis. oris. 7 opis. Vel
scz triplex allectiuus ad p̄ctm
scz concupiscentiā carnis. concupiscentiā
oculoz. 7 supbiā vite. Et sunt iste cōtrito
p̄fessio 7 satisfactio. Hec est triplex dietas
qua deuenit in celū. De qua eco. iij. Ibi
mus viā triū diez. 7c. De prima. scz de con-
tritione tangendū est p̄io qd sit. An do-
lor minim^o sufficiat ad hoc q̄ quis virtu-
tem habeat cōtritiōis. An oporteat p̄tri-
tionē cum tota vita protendi.

De prima parte pe- nitie. Quid sit contritio.

Contritio autē contritio ab ali-
quibz sic. Contritio ē dolor vo-
luntari^o pro peccatis. semp in-
se puniens qd dolet admississe.
Dicit diffinitio licet generalit^r penitētie
cōuenire videat. tamē maxime cōuenit p̄-
pter contritionē. In p̄tritione enī esse ip-
sius penitētie maxime saluat. eo q̄ oportet
semp illā acru cū penitētia esse. Alias
autē partes penitētie in casu sufficiunt as-
sint p̄m votū 7 voluntatē. Diffinit^r etiā
7 ab alijs sic. Contritio est dolor pro pec-
catis assumptus cū p̄posito confitēdi 7 sa-
tisfaciēdi. Quoniā nisi assit p̄positū con-
fitēdi 7 satisfaciēdi non est contritio. sed
pot^o attritio nominatur. Et si obijcias q̄
in valida p̄tritione deletur culpa 7 pena.
Unde cū confessio 7 satisfactio pene sint
tam intēsa poterit eē p̄tritio. q̄ neq; oportet
adesse confessionē neq; satisfactiōē.
Ad quod dici potest q̄ nemo nouit se ta-
lem p̄tritionē habere q̄ delere possit v̄trū-
q; unde vt non p̄mittat se q̄s discrimi-
ni. oportet q̄ quis habeat validā p̄tritio-
nem. habeat nihilomin^o p̄positū p̄fitēdi
7 satisfaciēdi. maxime cū ista sint in p̄ce-
pto ecclesie. 7 non parere p̄cepto/trāsgres-
sio 7 peccatū mortale sit. Hoc tamē scito
q̄ p̄tritio sola in articulo mortis v̄bi non
apparet cui possit fieri p̄fessio/sufficit ad
salutē. sed quoniā incertū est v̄trū tūc con-
tritio possit haberi. stultum est illud tem-
pūs expectare. et tanto se discrimini refer-
uare.

An minim' dolor

sufficiat ad habendū virtutē contritiōis.

Ad dolor minim' possit esse contritio vel sufficiat ad deletiōem culpe precipue cū dicatur Tre no. ij. Magna velut mare con-

tritio tua dubitari potest. Sed dicitur magistri q' minimus dolor sufficit ad deletiōem culpe. dūmodo informat' fuerit charitate. utpote qui cecidit a se. ppositum cōfitendi z satisfaciēdi. quia talis dolor cōtritiō dicitur. Est ergo talis dolor/ cōtritiō minima. z hec delet tū culpā z reatū seu debitiū pene eterne. Qui si maior fuerit/ delet partē pene temporalis debite. Si vero maxim' fuerit/ totam penā z totam culpam delet. Que autē talis sit/ nescio. de' scit. Et dicit magna vel maior vel maxima contritio fin q' ad maiore' dolorē mouemur. Et q' prouisi sumus ad dolorē minore' debito qui nō liberat a gehenna. Et q' per maiore' dolorē euacuat culpa/ et tota pena. hinc cōtritiō dicitur minor z maior z maxima. S; nūquid oportet q' tant' sit dolor vel pigentia vt nollet hō pro toto mūdo vel pro vita obseruāda itez mortali' peccare. Plane dicit q' sic. eo q' minus bonū semper debet velle amittere ne maius amittat. Deus enī in infinitū maius bonū est toto mūdo. qui tamē amittitur in mortali pccō. Unde si penitēs pfitent' se esse in tali pposito/ amplectēdus est quia bene validā habet contritiōem. Si autē profiteat' se in ambiguo esse/ vtrum cederet vel sustineret mortē anteq' peccaret mortali' / adhuc fouēdus est nō abiiciendus. Sufficit enī aliquo modo istud ambigū. Et q' nullus cert' est vtz cederet vel sustineret. Et dicit August. in lib de v'ginitate. Sed si ex deliberata conscientia dicat se certū esse q' prius peccaret/ q' cederet toti mundo. vel mortē pateret. Istud dicit nō esse cōtritiū. nec vllam recipere remissionē peccatorū. Et q' nullā habet cōtritiōem. Hanc tamē quantitātē contritiōis nō debet cōfessor exigere vt coram se cōfiteat' penitens. Sed p signa debet eam in ipso supponere. Si ita tamen de facto pfigeat' / tenendū est quod dicit

An contritiōe oportet cū tota vita protendi.

De excessione cōtritiōis vtrum videlicet oporteat ipam cū tota vita protendi/ maxime cum medicina nō pcedat' vltra morbiū/ dubitari potest. Sed dicit q' dolor contritiōis nō finitur nec finiri debet in hac vita. imo sicut infinita est offensa in peccando. quia in deū q' est infinitus. ita erigitur vt dolor de offensa p modo possibili sit infinitus. vt scz eternitatē saltem vite hominis habeat. cum eternitatē simpliciter habere nō possit. Et q' nemo sit q' semper viuat. Hoc est si in eternū in hac vita viuere/ in eternū de pccō dolere deberet. Insup morbus pccō q'uis euacuatus sit quantū ad culpā z reatū/ semp tamen manet z manere debet quantū ad detestatiōnem in memoriā pperati delicti. vt dicit Hugo de sancto Victore. Cum q' morbo protēdit' dolor vt eius medicina. qui nō est curās morbiū preteritū. sed preferuās a futuro. De effectu vero cōtritiōis. z an in cōtritiōe deleatur peccatū anteq' deueniat ad cōfessionem. inuenies in summa Raymūdi titu. de peni. distinct. i. que est de cōtritiōe pagra. Sequitur quis sit effectus. Et paragra. qualiter autē hoc sit intelligendum.

De secunda parte penitētie scz de cōfessione in generali.

De cōfessione z satisfactiōe nō est opus multa tāgere eo q' diffuse de his tractetur in summa Raymūdi. Nota tamen qd sit cōfessio. An sit necessaria ad salutē. Et an cadat sub precepto. Et sub quo. Cui faciēda est. Quantū differri possit

Quid sit confessio in speciali.

Diffinit autē sic confessio. Confessio est legitima coram sacerdote peccatorū declaratiō. Dicit in ista diffinitōne peccatorum declaratiō. contra illos qui peccata sua celando vel ea excusando occultant. Dicit peccatorū cōtra eos qui recitat bona sua in cōfessione. vel qui cōfiteantur per abnegationē peccatorū. vt nō sum adulter. nō sum homicida z huiusmodi. Dicitur corā sacerdote. scilz qui clauem habet z potestātē soluendi. nō corā quolibz

de populo. Poterit tamen in necessitate. vt in piculo mortis/ coram nō sacerdote fieri. Legitima dicit quod importat omnes cōditōnes que exiguntur ad verā confessionē. quas querere in summa Raymundi ritu. de pe. distinct. ij. que est de cōfessione pagra. sequit que sunt necessaria ad veram confessionem.

An confessio sit necessaria ad salutem;

Propter eos qui dicunt cōfessionem nō esse necessariā ad salutem/ eo q nō cadat sub aliquo pcepto diuino. Ut pater discurrendo pcepta decalogi Exodi. xx. Notandū est z inuolabiliter obseruandū. q absq vocali cōfessione vel signo quod lo co vocis sufficiat. non est salus. dūmodo cōfessor haberi possit. Eo q dicit Amb. Non potest quis a peccato iustificari/ nisi peccatū fuerit cōfessus. Et cōcedendū est q sub pcepto cadat sicut omne necessariū ad salutē. Sed attendendū est ali quid sub pcepto cadere dupliciter scilz vel principaliter explicite. vel secundario z implicite. Primo modo cōfessio non cadit sub pcepto. Eo q nō inueniat expresse in aliquo decē mandatorū seu pceptorū. Cadit tamen secundario z implicite sub pcepto. z dici potest q sub illo pcepto. Honora patrē tuū z matrē tuam. Ubi precipitur honor z obediētia faciēda matri ecclie. Quia igitur ecclia statuit z pcepit confessionē homini fieri. Et cōsequēti. in mādato illo picipi videtur. vt homi fiat cōfessio. Ubi autē confessio instituta sit z precipiatur ab ecclia. Require in summa Raymundi ritu. de peni. disti. ij. que est de cōfessione pagra. Cui sit.

Cui sit faciēda cōfessio

Qui autē faciēda sit confessio. in summa p̄dicta Raymundi dicitur. Verū tamen breuiter dici potest q soli p̄prio sacerdoti est faciēda. qz ille solus habet potestātē ab soluendi suos subditos. preterq̄ in casibus specialibus. scz cum dñs papa vel ep̄s in dyocesi sua/ dat proprio sacerdoti adiutores. sicut facit cū trāffert p̄tatem suāz in penitentiarios suos. vel ordinat aliq̄s qui predicādo/ z exemplū bone vite dan-

do/ moneāt populū z eos quos moneant audiant z absoluant. Vel cum plebs multa est z nō sufficit proprii omnes audire. tunc p̄t ep̄iscop⁹ dare coadiutores. Sunt z alij casus. scz cum sacerdos licentiat suū subditū vt alij cōfiteatur. Et creditur q tenet licētiare in sequētib⁹ casib⁹ subditos. Et si nō licētiauerit/ potest sub rati habitōne alicui⁹ peti. Scilz cū quis habet indiscretū sacerdotē. Item cū pbabiliter credit q reuelet confessionē suam. Item cū quis fornicatus fuerit cum filia sorore matre vel cōcubina proprii sacerdotis. propter qd incurere credit ei⁹ odiū si confiteat ei. Itē cum pbabiliter credit q velit inclinare animū cōfitentis ad cōsensum mortalis peccati. Itē cū quis occultus hereticus deprehenditur. Itē fm aliquos cū propria ouem p̄gnouerit. In huiusmodi casib⁹ peti potest licētia proprii sacerdotis. ne cōtemni videat. Et si nō dederit/ credit vel q maior ad eundem sit. vel aliquib⁹ illorū qui a superiore suo vel dño papa potentiā absoluēdi acceperūt/ confiteri possit. Eo q fatuitas iudicaretur cōmittere se discrimini. p̄sertim cum omnibus cōtradictōrib⁹ possim cadere piculum in corpore. Et fatuū esset dicere q aliquo casu teneret sequi eū qui me vult precipitare in mente. Sūt z alij casus in quib⁹ non oportet expectare nec adire p̄priū sacerdotē. Ut cū quis peccauerit in parrochia alterius. vbi ratōne delicti est ficitur de iurisdicōne eius in cui⁹ parrochia peccauit. Itē cū quis mutauerit domiciliū. z in alterius parrochia habitat. Item si est vagabund⁹ p̄ terras. Item cū est in articulo mortis. In q casu siue habenti clauēs ligatas. siue solutas licet cōfiteri. Sed hic attende q Raymund⁹ z alij valde magni dicūt/ q cum p̄prius sacerdos dat suo parochiano licentiā/ vbi voluerit confitēdi. oportet illū parochianum aliq̄ adire habentē generalē potestātē confessiōes audiendi. Eo q ipse p̄prius sacerdos parochianū suū licet possit de confitēdo alteri licētiare. Non potest tamen illū alienū sacerdotē licētiare q talem possit confessionē audire. nisi accepta ab ordinario potestate. Et tamē nos passim videmus/ q plebani assumūt sibi in adiutorij. multos qui nūq̄ licētiati fuerunt ab aliquo ordinario. Unde vult

et scribit Magister. vi. de trano in sum/ ma sua de titulis. q. a iure in ordinatōe data est eis potestas absoluēdi. z hanc re cipit quilibet in sui ordinatōe. Unde cū assumūtur a plebanis in adiutoriu/ pos sunt fm ipm confessōes audire. Nam cū a iure licentiā habent. nō egēt licentiā or dinarioz. Ceterū de verbo quodā qd dicit ipse. vi. de trano ti. de penitentiā

de gradibus peccatoz. videlicet q. vsus contra naturā/ execrabili ter sit in meretrice. sed execrabilius in yroze. Dubi tatio orit apud magnos eo q. ipse. vi. per verbū predictū videtur velle / q. ille vsus etiā cum yroze propria. semp mortale sit quod aliqibus nō placet. Dicunt eni qui dam q. propē necessitatē vtpote propter nimia pinguedinē/ vel apostema vel vul nus in ventre/ dum mō fieret in debito va se si cognosceret vir yrozem mō incōsue ro. excusabilē vir a peccato. dūmodo cau sa prolis habēde hoc fieret. Et vocant il li vsum cōtra naturā solum quādo qd nō ea parte corpis vtitur que ad generandū instituta est sed alia. Magister Alexander de Ales dicit q. peccat vir si yroze suā mo do brutali cognoscēdo. nec necessitas ex cusat a toto licet diminuat quātitatē pec cati. Unde grauitē peccat z vt creditur mortaliter fm ipm q. sic cognosceret/ nul la existēte necessitate. Magister Albert⁹ dicit q. nihil eozū que facit maritus cum yroze/ seruato vale debito/ est fm se mor tale peccatū. sed potest esse signū cōcupi scētie mortalis scz quādo nō sufficit mo dus quē natura determinat. sed habēt mo dos brutorū animalū. nulla existēte ne cessitate. Unde fm ipm quādo alter eoz nimis pinguis est. vel quādo cōtingit vē trem mulieris apostemari vel impregna ri. ita q. anteq. nō est membrū applica bile. tūc causa plis habēde. vel causa red dendi debitū. vel causa fornicatōnis vitā de/ nō est prohibendū aliter cōuenire. ni si dumtaxat vbi nulla precedēte necessita te. sed tantū ex libidine fieret. Istud tamē non expedit populū scire.

Quantū possit cō

fessio differri. Vltimū autem differri possit confessio/ apud aliquos dubi tatur. Dicūt enim aliqui q. cō

fessio differri potest sine peccato vsq. in tē pus determinatū. Et q. confessiōne face re nō sic est preceptū q. oporteat quolibz tempore fieri. Sunt q. distinguūt Quia aut ille qui peccauit/ nondū est cōtritus sed manet adhuc in mortali peccato. Et tūc non cōfiteri data oportunitate. sicut nō cōueri. vel non cōteri. est ei omī hora peccatū. Sed nō nouum peccatū. immo aggrauatō prioris. Et q. diurnitas sit circūstantia aggrauās peccatum. Si au tem ille q. peccauit iam cōtritus est. Dic q. tenetur cōfiteri aliquādo. sed nō tunc. vl tunc. Et ex precepto ecclie infra annū in tra formā decretalis. Omnis vtriusq. q. si nō confiteat/ peccat mortaliter. propter inobediētiā factam matris ecclie. An de illud preceptū de confitēdo non obli gat sub pena mortal. dūmodo fiat infra tempus statutū. si tamē homo semp con teratur. Sed qd si ante tempus sic ad cō fitendū statutū/ contingat aliqē ante q. cōfiteatur subito mori. nec habuerit tem pus cōterendi de trāsgressiōe diuini pre cepti. quo iubet aliquando cōfessionem facere. eo q. sit morte preuentus. Pura q. damnat tanq. legis diuine trāsgressor. Et q. in quo instāti prius fuit soluendo id est potēs soluere confessiōne. quia po tuit cōfiteri vel dolere q. nō fuit cōfessus. Sed in vltimo instāti iā factus est trāsgressor. Hoc tamē non intelligat de eo q. ex causa confessiōne differt. vt scz habeat confessorē discretiorē. vel alia vtili causa dūmodo diligentia apponat vt habeat.

De tertia parte

penitentie scilicet satisfactōne. Satisfactōne breuiter dicen dum est. Et primo qd sit. Que eius partes. An necesse sit ip sam fieri in charitate.

Quid sit satisfactō

in speciali. Affinitur autem sic satisfactō/ fm Grego. a magistro in quar to libro sentētiarū. Satisfacere est causas peccatozū excidere. z earū sug gestionibus aditū non indulgere. Et vo cat causas peccati/ occasiones alliciētes ad peccandū. Quarū quedā propinque sūt peccato. Et he sunt in nostra prāte.

E 2

ut eas possumus amouere vel excidere. **A**er
bi gratia. Cena splendida/ causa propin
qua est luxurie. vt Jerem. vi. Saturant
eos et mechati sunt. Et hac causam seu oc
casionem/ possumus amouere et excidere
Sunt et alie cause seu occasiones pecca
ti/remotiores. que in nostra potestate no
sunt. vt puta oblatio talis cene. vel alicu
ius rei delectabilis oculis cordis nostri.
vel suggestio diabolica de tali splendida
cena. No est eni in nostra parte arcere dya
bolum. quin talia oculis mentis nostre of
ferat. Occasiones ergo peccatorum pinqs
debemus excidere quia in nostra parte sunt
Sed occasiōibus peccatorum remotioribus
si veniat a parte diaboli. vel carnis vel
mundi/ no debemus consentiendo aditu in
dulgere. eo q in nostra parte sit eas no re
cipe. **A**lter autē diffinit sic. Satisfactio
est damni/ vel iniurie illate recōpensatio
fm iudiciū et ordinem iuris.

Quot et que sint

partes satisfactōnis.
Satisfactōis autē ponunt tres
pres. scilz oratio. elemosyna. ie
iunium. Que generaliora sunt i
satisfactōne cuiuslibet peccati. Cum eni
quis peccat/ delinqt in deum. et cōtra hoc
specialiter satisfactio oratio. Itē delinqt
in eccliam hoc est in proximū. et cōtra hoc
specialit satisfactio elemosyna. Itē delinqt
in seipm. et cōtra hoc specialit facit ieiu
nium. De quibus illud dicit. Bona est ora
tio cum ieiunio et elemosyna.

An necesse sit con
fessionē et satisfactōem fieri in caritate

Primo querit causa breuitatis
de confessiōe et satisfactōe siml
vtz necesse sit q fiat in caritate
Et an qui cōfiteatur et satisfactio
extra caritatē. teneat iterum cōfiteri. et ite
rum satisfacere. Et dicunt hic plures q
vtrūq; debet fieri in caritate. Et repeti si fi
at extra caritatē. Alij circavtrūq; distin
guūt. Et prio de cōfessione dicit q opoz
tet q fiat in caritate. ex quodā tamen cōse
quēti. ita q opoztet q fiat illud quod sta
tutū est ab ecclia. Et opoztet etiā q dū sit
q charitas habeat. quia semp sine cōfitea
mur sine nō/ nos tenemur habere carita
tem. Et sic vt tacitū est/ nos tenemur ex q

dam cōfessōni cōfiteri in charitate. Sed
si fiat extra charitatē non opoztet (vt di
cunt) eā repetere. sed solum satisfacere cō
fiteri q cōfessōne prius facti fuerim id ē
extra charitatē. dum tamē idem sit prior
et posterior cōfessō et memoriā habeat pec
catorum cōfiterentis. Alioquin opozteret re
petere. quia integra debet esse cōfessio. Et
isti dicti sui ponūt rōes q scz ad bec duo
scz cōfiteri et charitatē habere/ tenemur di
uisim. Nā propter statutū ecclie tenemur
cōfiteri siue habeamus charitatē siue nō
Et similiter tenemur habere charitatē si
ue cōfiteamur siue nō. Et ideo potest vñ
solui sine alio. Ut grā exempli. Si tene
or ire ad eccliam. et cū hoc teneor tota die
esse capatus in ecclia. Si vado ad eccliam
sine capa nō opoztet me iterato ire ad ec
clesiā. sed solum satisfacere de eo q nō fui
tota die in ecclia capatus. Consimilit in
proposito. De satisfactōe autē dicit q
in satisfactōne duo sunt cōsideranda. scz
ipsa solutio debiti. et ipse modus soluē
di. ita vt p datum siue factū fiat solutio de
biti. et p modum soluēdi placeat solutio.
Si autē per aliquē fiat extra charitatē so
lutio debiti. puta pene tacite a sacerdote
sicut ieiunare p annū et huiusmodi. dicit
q de rigore nō exigitur q iterato reddat/
cum charitatē et gratiā adeptus fuerit. S3
solum q illud qd defuerit in mō. ipse pe
nitendo soluat. Nā qui tenebat deo iniū
ctam penitentiā facere qd respicit debitū
et cum hoc in charitate et bñ ordinata vo
luntate facere. qd respicit modū soluēdi
debitū soluet sed nō modo debito. opoz
tebit talem cōfiteri et satisfacere de indebi
to modo soluēdi. Et tūc erit debita satisf
factio. Quia scz eicit satisfactū pns quā
tum ad debitū. Nūc vero posteri⁹ satisfit
quantū ad debitū modū. Reliqua ple
ne tractat in summa Ray. ti. de penitētia
ppter qd multa causa breuitatis trāseo

De sacramento ex
treme vntōnis et pñitibus ad ipsum.

Equit aliqua tangere de sacra
mento vltime vntōnis. Et p
mo quid sit. De eius institutiō
ne. Quid sit eius materia. Que
forma. Quis debitus minister. Quis ei⁹
effectus. Quid hic res. et quid sacramen
tum. Quis sit pceptibilis hui⁹ sacramti.

Et quo ad morbum Et quo ad etate. De loco vncionis.

Quid sit extrema

ffinit autē sic extre vinctō ma vncio a quibusdā. Extre ma vncio est linitio olei sancti ficati. facta ad releuatōem vtri usq; infirmitatis. scz mentis z corporis. Et ponit vncio extrema pro nomine vnico diffiniti. quod qz nō habem? circūloqui mur p duo. Iste vero termin? linitio qui ponit in diffinitōne sonat in actū vel in passiōē que est in suscipiēte ipm sacra mētū. sicut cū dicitur bap̄tism? est tictio zc. Designat tinctio passiuā. quia intingit bap̄tismus. Verūtamē si quis totum eē extreme vncionis vellet diffinire. posset ita notificare. Extrema vncio est sacram̄ tum ex vncōne infirmis p oleū sanctifi catū facta conferēs infirmis remediū cō tra peccati reliqas. et si expedit alleuiatō nem ferens corporis infirmitati.

De ei? institutione

Quando autēz vbi sit hoc sacra mentū institutū est duplex opi nio. Una dicit ab apostolis hoc sacramētū esse institutū que videt confirmari p glosam sup illud Marci. vi. Ungebāt oleo multos egro tos z sanabant. Que glosa sic dicit Ab apo stolis patet hūc morē esse traditū vt ener gumini z alijs egroti / certo loco vngatur oleo / a pontifice consecrato. Scdm hoc ergo dicendū est qz apostoli a deo inspira ti. diuina auctoritate z voluntate instituere potuerūt istud sacramētū. immo ipse de us in ipsis licet forsan tūc non vngerent modo z forma qua nūc fm ordinatiōem ecclie fit vncio. Sed forsan ad tempus istam formā ex causa nō seruauerūt. sicut ipsi (vt sup? tractū est) ad tēpus ex causa ratōnabili formā bap̄tismi mutauerunt. vt scz bap̄tisarēt in nomine christi. Alij volūt qz istud sacramētū xps se institu erit quoniā iuxta p̄allegatū capitulū. vi. Marci. Narrato quō christus suos mi sit discipulos ad predicandū statim seq̄ tur. Et exeūtes predicabāt vt penitentiā agerēt z demonia multa eieciēbāt z vnge bāt oleo mltos egros z sanabantur. quod nō credid sine institutiōe dñi fuisse. Nec si

mile est de immutatōne bap̄tismi. qz aliō est mutare formā sacramēti. z aliud insti tuere totū sacramētū de nouo celebran dum. Nam z forte nūc per ecclie auctori tatē aut aliquā sibi datā inspiratiōem si cut apostoli habuerūt / possent aliqua ad temp? iusta de causa circa formāz alicui? sacramēti. immutari. sed totū sacrm̄ in stituere / null? posset vt credit. nisi sol? de?

Que sit materia sa

cramenti extreme vncionis Materia huius sacramēti est ole um simplec ab ep̄o benedictuz sine alterius rei admixtione. Cū enim oleū significet nitorem consciētie z balsamū suauitatē fame. z moritur? maxi me indiget nitore cōscientie. z nō multū suauitate fame / apparet qz morituri sim plici oleo cōueniēter pungūtur. Nō cris mate. quod ppositū est ex oleo z balsamo Et quoniā in cratu constitut? indiget gratia sanāte. nō tantū cor sed etiā alia membra qbus abusus est / indiget nō tā tum vncōne cordis. sed etiā aliorū mem brozū quibz maxime peccauit. vt sicut tri na mersio in bap̄tismo signat submersio nē trium peccatorū que in mūdo regnāt scz ꝑcupiscentie carnis. cōcupiscentie ocu lozum et supbie vite. Sic hic multiplex in vncō signat eliminatōez ex diuina mi sericordiā mebrozū singulorum.

Que sit forma hu

ius sacramēti. Forma autē sciēdum est qz si cut forma alioz sacramētoz cō sistit in sermone z ope vt bap̄tismus in verbis illis / bap̄tiso te zc. Et in ope scilz in mersione bap̄tismi. Et sic de alijs sacramētis. Sic hui? sacramēti for ma cōsistit in ope z sermone. In ope qui dem. in illa scz signatōne mebrozū in for ma crucis. In sermone vero in platōe ho rum verborū. Per istā suauissimā vncō nez / z suā p̄ssimā misericordiā dimittat tibi deus quicqd p visum peccasti. Et sic de ceteris mebris. Nec iterā ista forma su p eandē materiā p replicatōem verborū. quia nō om̄ino sunt eadē verba vt patet licet in pre eadē esse videant. Sed cum multiplex sit vncio z multiplex verborū p̄olatō qz ad singula mēbra singule sūt

E 3

unctiones. et propria verba dicuntur. Nunquid ad inunctionem oculorum dimittuntur eorum peccata. Et similiter ad alias inunctiones aliorum membrorum/alia eorum peccata. vel omnia peccata simul dimittantur. Dicitur quod omnes alie inunctiones licet si sint diversis temporibus/tamen pro eodem tempore pro ultimo instanti placitis et complere inunctionis facte censeant. sicut in simili dictum est supra in consecratione eucharistie. Nam sic hic est tunc enim omnia peccata simul dimittuntur scilicet in ultimo instanti totius inunctionis et prolationis verborum pro quo fiunt omnes inunctiones.

Quis sit debitor minister in sacramento extreme unctionis.

Minister autem hoc est tenendum / quod solus sacerdos potest hoc sacramentum conferre. et solus episcopus hoc oleum consecrare. Quod patet tamen ex auctoritate beati Jacobi qui in sua canonica capitulo ultimo dicit. Infirmatur aliquis in vobis inducat presbiteros ecclesie. et orant super eum. ungentes eum oleo in nomine domini. etc. Tum quia istud sacramentum consummationis est penitentie. Et ideo pertinet ad claves que solis sacerdotibus conferuntur.

Quis sit effectus istius sacramenti.

Effectus autem huius sacramenti secundum magistrum in libro sententiarum ponitur duplex scilicet sanatio corporis et spiritus. ut sicut homo ex duobus constat scilicet ex corpore et anima. Ita sit effectus huius sacramenti sanatio utriusque. sed principalius mentis. quod iste effectus semper sequitur in vere penitentia. Et ista sanitas mentis in duobus consistit. scilicet in peccatorum remissione. et in virtutum ampliatione.

Quid hic res et quid sacramentum sit.

Enimvero ut scias quid sit hic res et quid sacramentum. Notandum quod secundum quosdam sacramentum hic est ipse usus olei. siue consignatio cum oleo. Res autem est ipsa gratia spiritus sancti. que dicto modo efficit sanationem mentis. et etiam quibus corporis. quando scilicet expeditus fuerit. Secundum alios autem sacramentum est ipsum oleum. Res autem gratia spiritus sancti. etc. Est autem in-

venire inter illa plurimam similitudinem. quod gratia spiritus sancti ad modum olei lenitiam est morbi spiritualis. lenificat etiam consolatur ab hac vita exeunte. Unde in psalmo. Ut exhiberet faciem in oleo id est mentem que facies interior est in oleo extreme unctionis. Et panis id est eucharistia que inunctis exhibetur cor hominis confirmet.

Quis sit perceptibilis huius sacramenti.

Quis autem perceptibilis sit huius sacramenti. Dicitur quod non omni morbo venatus sed solum morbo graviore in quo timeatur periculum mortis. Tum quod omnis egritudo corporis crescendo potest reducere hominem ad obitum in omni morbo cum cepit imminere periculum mortis / poterit istud sacramentum dari. Sed nunquid puuli et ignorantes et amentes possunt inungi. Dicitur quod non. Tum enim hoc sacramentum non debet dari non recognoscens. et non postulans ipsum. Tales autem sunt puuli et ignorantes. qui omnino usum rationis amiserunt. Et furiosi nisi habuerint dilucida intervalla. Dicitur quod huiusmodi inungendi non sunt. Posset enim esse periculum tam in irreuerentia. quam etiam in imundicijs que hominibus homines comitantur. Si tamen furiosi habuerint lucida intervalla possent illi intervalle inungi si immineret periculum mortis.

De loco unctionis

Locis autem unctionis est variatio apud diversas ecclesias. Hoc tamen semper tenendum est quod loca quibus sensuum principalium inungenda sunt sicut oculi. aures. nares. pedes et manus. Quidam autem addunt pectus et renes. et vmbilicum in quibus delectatio est venerea licet non oporteat. Sed ubi inungendi sunt mutilati. Dicitur quod in loco mutilationis. quod licet membro careat. non tamen caret potentia que propter actus peccati ab intra. licet non ab extra. Et ideo ut expiet peccatum cum membro non supersit. in loco incisionis vel in loco illi membro maxime vicino inungendus est.

De sacramento ordinis et pertinentibus ad ipsum in generali.

A sacro ordinis primo occurrit dicendum. Quid sit ordo. Quid ibi pro materia et quod pro forma. Quot sunt gradus et sufficientia

eor. Quot sunt de necessitate huius sacramenti. Qui ordines sacri. et quare sic dicantur

Quid sit ordo et

quomodo diffinitur.

Diffinit autem sic a magistro in libro sententiarum. Ordo est signa culum quoddam sacrum. quo spiritualis potestas traditur ordinato et officium. Item quidam antiquorum magistrorum ita diffiniunt. Ordo est sacramentum spiritualis potestatis ad aliquod officium in ecclesia ordinatum.

Quid in sacramen

to ordinis sit materia. Et quid res sacramenti

Utrum autem sit hic pro materia et quid pro sacramenti a quibusdam dicitur quod sicut in baptismo tria sunt. Unum scilicet quod tamen est sacramentum. scilicet aqua vel tinctio cum verbo. Et alio quod est res tamen scilicet remissio peccati. vel collatio gratie. Et tertium quod est res et sacramentum. scilicet character baptismalis.

Sic hic est aliquid quod est sacramentum tamen. scilicet illa signa visibilia cum verbis. quibus spiritualis potestas traditur ordinis. Ut in hostiarum traditio clauium cum verbis ad presbiterium. In lectoribus traditio libri prophetarum cum verbis ad hoc institutis. Et sic de alijs. Et aliquid quod est res tamen scilicet gratia spiritualis est infusa. vel presens spiritualis. Est et aliquid quod est sacramentum et res scilicet character quod imprimitur. Alij ponunt duo pro materia et res.

Sed tunc circa hoc oritur dubium cum dicatur quod hoc sacramentum sit aliquid sacramentum signum exterius cum verbis ad hoc ordinatis. Et in quibusdam ordinibus sicut in sacerdotio sit pro sacramento impositio manuum cum forma verborum. An si ab uno per se perferantur et ab alio manus imponatur ordo conferatur. Et patet quod non. Ut in decreto distinetur. xxiiij. ca. quorumdam clericorum et ex textu et ex glossa.

Quot sunt ordinum

gradus et unde eorum numerus et sufficientia

Utrum autem sint ordinum gradus dicit magister in iij. sententiarum quod sunt. vij. scilicet hostiarius. lectoris. exorciste. acoliti. subdiaconi. diaconi et presbiteri. Quorum est officium corpus christi quod est excellentissimum officiorum duarum. Et ideo supra sacerdotium non est ordo superior. imo nec episcopus. nec archiepiscopus.

Quorum numerus et sufficientia sic poteris

accipere. Ordinum unum est summus et principalis scilicet sacerdotium. Alij secundarij et huic deficiunt. Summus ordo duos habet actus. scilicet principalis qui est conficere corpus christi. Et secundarij qui est populum preparare ut idonee coicet. Secundarij autem ordines et huic summo ordini deficiunt. Aut deficiunt ei quod ad actum suum principale aut quod ad actum suum secundarium. Si quod ad actum suum principale qui est conficere corpus christi tunc est presens super hostias ex quo conficit corpus christi. Et hoc potest esse dupliciter. Quia aut in preparatione qui ad populum qui eas offerunt templo. Et sic est ordo subdiaconatus. Subdiaconi enim interest accipere hostias a populo et reponere in presbiterio. ut ipsas ministrare possit diacono ut dicit ysidorus. Aut est presens super hostias in preparatione qui ad sacerdotem. et sic est ordo diaconatus cuius est hostias oblatas ponere super altare et ordinare ut eas ibi consecret sacerdos. Si autem est ordo deficiens sacerdotio qui ad actum suum secundarium scilicet ad preparationem populi tunc aut deficiunt ei in amonendo malum. aut in ordine ad bonum. Si prior modo tunc iterum contingit dupliciter. scilicet aut amonendo malum quod est ab extra. et sic est ordo hostiariorum quorum officium est indignos et viles excludere. ne violent locum communionis fidelium. aut amonendo malum quod est ab intra. et tunc est ordo exorcistarum qui est arcere vim demonis per adiurationes ne impediatur perceptio sacramentorum. Si autem ordo defuit sacerdotio in ordine ad bonum. tunc potest esse dupliciter. Aut ex parte intellectus et tunc est ordo lectorum quorum officium est legere apte et disticte ad illuminationem intellectus. Aut ex parte affectus. et tunc est ordo ceroferariorum qui in signum ignis spiritualis accedendi in cordibus nostris cereos flammiferos deferunt. Et hi sunt acoliti. Acoliti enim grece ceroferari. id est latine. Alij volunt quod novem sunt ordines in ecclesia militate sicut sunt novem ordines angelorum in ecclesia triumphante. Et secundum quosdam illorum episcopus et archiepiscopus constituunt duos gradus. qui additi septem precedentibus faciunt novem. Secundum alios corona est primus ordo et episcopus ultimus. et sic sunt novem cum septem nominatis. Sed prior sententia prior est in conspectu modernorum.

Quot et que sunt

de necessitate huius sacramenti. Equivocare quot et que sunt de necessitate huius sacramenti. Et dicitur quod

ser precipue. scilz serus virilis. Unde mu-
lier nō est susceptibilis ordinis. Itē pre-
cedēs baptismus qui etiā est fundamen-
tū ceterorū sacrorū excepto cōiugio. An
si aliq̄s nō baptisatus ordinaret/ nihil re-
ciperet. vñ oporteret post baptismū si vel-
let aliq̄e ordinē exequi/ q̄ itē ordinare-
tur. Itē potestas ordinātis. qz qui nō
est eps ordinē cōferre nō potest. Itē in-
tentio recta. vt scilz ordinās intendat fa-
cere qd̄ facit ecclesia. et similiter ordinan-
dus fm̄ quosdā. Itē materia seu sacramē-
tū vt traditio libri et similitū cū forma ver-
borū. Item temp⁹ seu etas fm̄ aliq̄s qm̄ si
puulus ordinē etiā precedētib⁹ alijs gra-
dib⁹ nihil recipet cū fm̄ eos in hoc sacra-
mento exigat tam intētio recipētis ordi-
nē q̄ p̄ferētis. Paruul⁹ autē qz non habz
vsum liberi arbitrii nō habz intētionem.
Alij volūt q̄ etas sit de cōgruitate nō de
necessitate hui⁹ sacramēti. Et iō in p̄dicto
casu puulus fm̄ eos recipit caractere nec
fm̄ eos est reordināndus. Frater albertus
vult. qz in alijs ordinib⁹/ etas sit de cōgrui-
tate. sed qz in vltimo ordine qui est sacer-
donū/ est de necessitate. An plane vult qz
ordo sacerdotij nō possit puulo conferri.
Itē ieiuniū fm̄ aliq̄s. eo qz fm̄ eos pran-
sus nō cōferret ordinē nec suscipet. Alij se-
re om̄es volūt cōtrariū. Multa p̄terea
sunt de honestate et cōgruitate tam ex pte
cōferētis ordinis q̄ ex pte temp⁹. que
reperies expresse in summa Raymū. libro
tertio in principio et consequēter.

Qui ordines sint

sacri et quare sacri dicuntur.
Ostremo notandū qz licet oēs
p̄dicti septē gradus sacri sint
quatuor tñ primi minores ordi-
nes/ nō dicuntur sacri. s; solū tres maiores
sc; ordo subdiaconat⁹. ordo diaconat⁹. et
ordo p̄biterat⁹. Et hoc p̄pter dignitatē q̄
inducit ministrātio in trib⁹ maiorib⁹ or-
dinib⁹. oportet enī eos vouere cōtinenti-
am vel simplicitē vel fm̄ temp⁹. Simpli-
citer in tota ecclesia occidentali. vbi nō dā-
tur isti tres ordines/ nisi vouētib⁹ ipso fa-
cto p̄petuā castitatē. Secundū temp⁹. vt
in orientali ecclesia. vbi q̄ in matrimonio or-
dinē recipiūt/ in matrimonio p̄manent.
S; tñ dū ministrāt/ abstinēt ab vxorib⁹.
Insup ill⁹ mortuis/ alias ducere nō p̄nt.

De sacramento cōiugij

et pertinentibus ad ipm.
De sacramento cōiugij nō mul-
ta necesse est hic dicere eo qz in
summa Raymūdi libro. iij. de
hoc sacramento sufficiēter tractet. Sunt q̄
dam tñ que ibidē nō tangūt de quib⁹ hic
aliqua breuit⁹ memorāda sunt videlicet.
An istud sacramentū sicut alia sacra-
menta cōferat grāz et efficiat qd̄ figurat. Quis
sit eius effectus. An opus cōiugale possit
fieri sine pctō. An debeat reddi debitū cō-
iugale tpe impregnatiōis. Itē an debeat
reddi temp⁹ loco sacro. Item an semper
debeat reddi cū petitur. Quid hic sit ma-
teria et forma. et qd̄ res et sacramētum.

An sacramentū cōiugij p̄ferat gratiā et efficiat quod figurat

Resupposito qz matrimoniū est
viri et mulieris coniunctio legi-
tima/ indiuiduā vite consuetu-
dinē retinēs. que definitio dat
fm̄ naturā optime institutā. qz tūc vna et
pura fuit. P̄termissio etiā tractatu de cā
institutiōis hui⁹ sacramēti. vbi institutū
fuit. et qui p̄nt cōtrahere et qui nō cū aliq̄-
bus alijs circa hoc sacramētū necessarijs
que exp̄sse libro quarto summe Raymū-
inuenies. nūc querendū venit an hoc sa-
cramentū sicut alia/ cōferat grām et efficiat
quod figurat. Ubi triplex cadit opinio.
Prima dicit qz nō cōferat aliquā gratiā
sed cū alia sacramēta significēt gratiam et
p̄ferant. istud tantū signat gratiā sed non
cōferat. Hec est opinio magistrī in li. sentē-
tiaz. et p̄positi antisydori. Secunda
opinio dicit qz cōferat grām sc; recessum a
pctō. nō tñ in ordine ad bonū. Et dicunt
qz gratia illa est/ qz virtute hui⁹ sacramēti
mitigat concupiscentia. ne ferueat vltra nu-
ptiaz honestatē. Et hec opinio p̄babilis
or videt. Tertia et satis p̄tororū opinio
est qz cōferat grām etiā in ordine ad bonū.
Non quidē generalitē se ad bonū hoc tñ.
qd̄ debet facere cōiugatus. Et istō bonū
est vt fideliter coniugi assistat. opa sua illi
cōmunicet. plem susceptā religiose nutri-
at et huiusmōi. Et fm̄ hoc patet qz efficiat
gratiā quā figurat. sed non oēm quā figu-
rat. sicut nec oportet. Figuratur quippe cō-
iunctiōem fidelis anime cum christo. que

quidem est effectus eius non contentus quidem sed significatus.

Quid sit eius effectus

Et premisis igitur habes quod duplex est effectus matrimonii. Unus scilicet non contentus sed tantum significatus. scilicet coniunctio fidelis anime cum christo. Alius contentus et significatus. gratia scilicet qua mitigat fomes. et qua fideliter coniugi assistitur.

An amplexus maritalis possit fieri sine peccato.

Trum autem fieri possit amplexus matrimonialis sine peccato vel meritoze post hec venit dicendum. Et dicitur quod cause quatuor precipue sunt propter quas fit coniunctio coniugalitatis. Aut enim fit causa suscipiende proles. et hoc dupliciter. Aut scilicet ad cultum diuinum ampliandum. et hec causa sic agnoscenda videtur ab omni peccato excusari et reddidit opus meritozum. diuimodo ista intentio ante finem operis per delectationem non corrumpatur. Vel fit causa proles ut scilicet habeat successores hereditatis et hec causa non excusatur a veniali sed a mortali. Aut fit causa reddendi debitum et hec causa excusatur a culpa et secundum aliquos meret sic facies. dum tamen ista intentio per inordinatam voluptatem ante finem operis non supplantet. Aut fit causa fornicationis vitande et hec causa excusatur a mortali. Aut fit causa exsaturande libidinis et hec causa non excusatur a mortali. Vel secundum alios in hoc ultimo casu distinguitur quod aut illa libido causa cuius exsaturande fit coniunctio coniugalitatis tantum repressa erat quod eam nollit alter coniugum cum alio vel alia explere. et tunc dicitur quod adhuc est peccatum veniale. Aut instanti creuerat illa libido ut indifferenter vellet quis eam siue cum sua siue cum non sua explere. Et tunc dicitur esse mortale peccatum.

An tempore impregnationis debeat reddi debitum coniugale.

Et tempore impregnationis dicitur quod propter periculum non debet in tempore impregnationis vxor cognosci. Unde si vir eo tempore moueatur ad coitum debet ratione talem motum propter timorem predicti periculi refrinere.

maxime quatuor primis mensibus. Si tamen vir vxorem dicto tempore cognouerit non propter hoc peccat mortaliter. Verum etiam quod mulier illo tempore maxime coitum ut frequenter appetit. si ipsa petat et ipse ferit exactus reddat sic reddens leuius peccat. exigens vero grauius. vterque tamen venialiter tamen.

An tempore et loco sacris debeat reddi debitum.

Et tempore sacro similiter dicitur quod tempore quadragesime et quatuor temporum et rogationum et precipuarum solennitatum non debet alter coniugum debitum petere. Si tamen petierit cum pigritia tamen animi quod sine coniugii usu esse non possit venialiter peccat. Si autem alter petierit reddat. ex actu tamen iusticie et fide thori excusatur a peccato. nisi in his casibus preter temporum huiusmodi solennitatem aliquid iuxta distinctiones superpositas grauius incideret quod peccatum aggrauaret. Sed secus est de loco vtrouque aliqui quod scilicet non tenentur in loco sacro reddere debitum si aliquis alius locus haberi possit. Si autem alius locus non possit haberi ut contingit in tempore guerre vbi multis noctibus in locis sacris iacent viri cum vxoribus suis. tunc si alter coniugum soluat exactus habes de hoc dolore cordis peccat tantum venialiter. imo si erigat cum planctu et pigritia quod sine usu coniugii esse non potest. non creditur multi quod peccat mortaliter. Nec credas quod tunc contaminetur locus ita quod reconciliatio indigeat. quia contaminatio sacri loci distinguitur dupliciter. Una que procedit ex incongruitate operis. quod fit in ipso respectu dicti operis in se. Et alia que procedit ex incongruitate operis non quo ad se. sed quo ad consecrationem seu actum ipsius loci in quo fit. Nam illa que procedit ex incongruitate respectu loci tantum et non operis in se non contaminat locum in tantum quod indigeat reconciliatio. Sed illa vero que procedit ex incongruitate ad sanctificationem loci respectu operis in se ut est in magnis facinoribus. sicut in stupro adulterio homicidio et huiusmodi. et hec locum contaminat in tantum quod reconciliatio indiget maxime respectu aliquorum facinororum ubi sunt manifesta.

E 5

An semper debeat

reddi debitum cōiugale cum petitur.

Quod solutōne autē debiti cōiugalis hoc tenēt aliqui q̄ om̄i tempore petenti debitū est reddendū fm̄ oportunitatē loci. **Q**uod ideo dicit quia ille act⁹ / verecūdiā q̄ndā habet sibi annexā. **Q**uā nō oportet q̄ solvatur in publico. sed in om̄i hora om̄iq; dimisso negotio. si scit alterū esse in piculo sa cōcupiscētia. tenet captare secretū cubile et debitū reddere. **A**lij distinguūt q̄ si cut in preceptis affirmatiuis semp ad ea tenētur sed nō p̄ semp vt verbi gratia **S**e p̄ teneor honorare parētes meos / sed nō pro semp sed solū pro loco et tempore. **I**ta hic vt dicit quis ad semper tenet reddere debitū. sed nō tenet pro semp. sed solū cū oportunitas loci et tempis hoc exegerit. **E**t nota duos versus qui determinant quinque casus. in q̄bus quis potest reddere debitum sine peccato sed nō petere. **F**esta sacerq; locus ieiunia mēstrua partus. **S**i petis his peccas reddis q̄nq; licenter

Quid sit materia et

quid forma in sacramento coniugij:

Quid autē sit materia et quid forma. dicitur q̄ materia sunt / legitime p̄sone / in potentia cōmittōnis secūū existētes. **C**irca quod multi difficiles et diuersi casus occurrūt hoc sacramētū matrimonij impediētes q̄ sufficienter in summa Raymūdi determinātur. quare hic causa breuitatis non exprimūtur. sed solū pro quadaz compēdiosa annotatiōe. ponūtur sex versus sequētes. **E**cclēsie vetitū necnō tempus feriatū. **I**mpediūt fieri. permittūt facta teneri. **E**rror. cōditio. votum. cognatio. crimen. **C**ultus disparitas vis ordo ligamē. honestas. **S**i sis affinis si forte coire neq;bis. **H**ec sociāda vetāt cōnubia iuncta retractāt. **F**orma autē est cōsensus p̄ vba exp̄ssus. vt accipio te in meā et vel huiusmodi. **S**ecūdū alios cōsensus animorū est materia in iugio. forma autem est debita verborū platorū forma scz **A**ccipio te in meā. et. **S**ed nunq̄d et iste cōsensus debeat ferri et esse ad carnalē copulam. **E**t dicit magister in libro sentētiarū q̄ nō in carnalē copulā nec in cōi-

bitatōem corpalem sed in societate cōiugalem. quod sic exponit hoc est in carnale debitum. nō in carnalem actū. **N**ec obstat illud de matrimonio beate virginis que fm̄ beatū August. ita in matrimonio cōsensit / q̄ nisi aliter deus iuberet. debitum cōiugale nō redderet. **A**it enim sic **C**ōmittens autē virginitatē suam diuine dispensatōni / et cōsensit in carnalē copulā nō illā apperendo sed diuine inspirationi in vtroq; scilz et virginitate et cōmixtione obediēdo. **S**ed virginitatē quā nondū vouerat / in desiderio habuit et cū firmo proposito. cōmixtionē vero illam nisi deus aliter disponeret in sufficientia. **E**t his satis patet quid hic sit sacramētum et quid res. **N**am sacramētū est cōsensus animorū et cōiunctō corporū. **R**es autē duplex est scilz vnio christi et ecclēsie. **I**tem vnio duarum naturarū in christo. **N**am sicut in matrimonio cōiunctio est animorū vnus cum vna ita vnus christ⁹ cum ecclēsia que vna est vt dicit Lantiē. vi. vna est colūba mea. et. **D**e qua etiam vniōe dicit prime **A**d corin. vi. **Q**ui adheret deo / vnus spirit⁹ est cum eo. **I**tem sicut in matrimonio est cōmixtio diuersorum secūū / ita in christo est vnio duarum diuersarū naturaz scz diuine et humane.

Explicit tractatus tertius de expositione septem sacramentorum.

Incipit tractatus
eiusdem quartus de septem virtutibus et
earum declaratione.

Hinc aliqua
tangenda sunt de virtutibus
Et primo quid sit virtus in ge-
nere. Quot sunt in numero. et
de earum sufficientia. Deinde de singu-
lis in speciali erit aliquid dicendum.

Quid sit virtus in

Et autem virtus secundum
Augustinum bona qualitas mentis.
qua recte vivit et quod nullus male
vit. quia solus deus in hoc operatur.

Notatur dicitur bona qualitas ad duas mala
runt qualitates cuiusmodi sunt perditionis avaritia.
Addit mentis. ad duas corporaliu[m] quali-
tatu[m]. quales sunt albedo nigredo. Et sub-
iungit. quia scilicet virtute recte vivit. ad dif-
ferentiam scientie que quis sit bona quali-
tas mentis. non tamen necessario ea recte vi-
vitur sed potius ea recte intelligit. Et addi-
tur quod nullus male vit ad differentiam po-
tentiarum naturalium quibus contingit et bene
vit et male vit. cuiusmodi sunt rationabilitas
et concupiscibilitas. et irascibilitas. que pro-
prie potentie dicuntur. Dicitur etiam quia solus
deus operatur in homine. quod ponit ad diffe-
rentiam virtutum politicarum. que volunt philo-
sophus in ethicis generatur et frequen-
ti bene agere. cum virtutes theologice a deo
infundantur. Et quo apparet quod procedens
diffinitio est proprie virtutis theologice.

Sed prout virtus comprehendit tam quatuor
virtutes cardinales quam tres theologicas sic potest
diffiniri. Virtus est amor habendi se ad omnia
ut debet. Unde Augustinus in libro de moribus
ecclesie singulas diffinites virtutes. in omnibus
diffinitionibus ponit amorem tanquam genus. et
adiungit diversos actus quasi diversas differentias.

Quot sunt virtu-

Etes et de earum sufficientia.
Edicta autem diffinitio extra-
bi potest numerus septem virtutum
scilicet quatuor cardinalium et trium
theologicarum. Cum enim virtus sit amor ha-
bendi se ad omnia ut debet. aut erit amor

hominis seipsum debet ad creatorem. aut ad creatu-
ram. Si primo modo tunc vel erit amor
ad creatorem ut recognoscat et sic erit fides
que est illuminatio mentis ad cognoscendum
deum. Aut erit amor ad creatorem ut possi-
deat. et hoc dupliciter scilicet vel ut habendus
in futuro. et sic est spes. Vel ut quod hic iam
habitus et retus. et sic est caritas qua quis li-
cet per quandam modum imperfectum habet hunc de-
um. Quia qui manet in caritate in deo ma-
net et deus in eo. i. Joh. iii. Si autem sit
amor homini seipsum debet ad creaturam. tunc vel
ad creaturam que sub nobis est ut caro. et ta-
lis amor sic habendi se ad eam ut debet est
temporalis. Aut ad creaturam que iuxta nos
est. sicut est proximus. et talis amor sic se re-
cte habendi ad eum est iusticia. Aut ad crea-
turam que contra nos est. et tunc aut illa creatu-
ra est nobis insidiosa. et talis amor sic se ha-
bendi ad eam ut debet est prudentia. Aut
illa creatura est nos molestans. et talis amor
sic se homini ad eam ut debet est fortitudo.

De tribus virtuti-
bus theologice. Et primo de fide.

In speciali tangendum est de virtutibus
theologicis. Et primo de fide. De qua
modo dicendum quod sit. Quot modis di-
cat. Que sit fides informis et que formata.
Et utrum una sit alia. Et an demones habeant
fidem. Utrum pueri baptisati habeant fidem. Utrum
in aliquo casu sufficiat suare fidem cordis dif-
fiteri ore. Utrum fides possit subesse falsum.
An omnes teneantur ad fidem explicitam?

Quid sit fides et

Secundo diffinitur.
Secundum autem apostolum ad hebr. Fi-
des est res sperandarum substantia.
argumentum non apparentium.
Et diffinitur hic fides prout est fundamentum
in edificio spirituali. Subsistit ei omnibus alijs
virtutibus et eas collocat in nobis. i. facit eas
in nobis collocari. Et hanc sic intellige dif-
finitionem. Fides est sperandarum res substantia.
i. fides facit modo res speratas subsi-
stere in nobis spe. que tandem subsistet re. Fi-
des dicitur argumentum. i. ostensio vel demon-
stratio non apparentium rerum. Sed nonne
apostoli crediderunt christum passum? utique.
quod in eorum symbolo hoc per articulo ponit.
et tamen apparuit eis passio sua. Sed dicitur
quod viderunt et aliud crediderunt quod hominem

passum viderūt z deū passum crediderūt
Deum autē passum esse/est articul⁹ fidei
fm August. Non hominē illum passum
esse Quia hoc crediderūt iudei qui fidem
nō habent catholicā. ¶ Secundū autem
Augustinū. Fides est illuminatio mentis
ad videndum deum.

Quot modis fides

Quot modis fides dicitur autē fides mul
tipliciter. Aliquādo enī accipi
tur pro habitu fidei informis
Un̄ Jacobi. ij. Fides sine opi
bus. Aliquādo accipit pro habitu fidei
formate. Unde ad hebreos. xi. Sancti p
fidem vicerūt regna. Aliquādo pro actu fidei
formate fm q̄ dicit Augu. Fides est cre
dere quod nō vides. Aliquādo pro facilitate
credendi. Unde Math. viij. Nō inveni
tantā fidē in israel. Aliquando p obiecto
fidei scilz pro eo qd̄ creditur. cuiusmodi
sunt articuli fidei Unde in symbolo atha
nasy dicit. Hec est fides catholica. qd̄ in
telligit de articulis ibi positis.

Quid sit formata z

qd̄ informis. vtz vna possit fieri sine alia
Fides autē formata est fides q̄
opatur p dilectōem que scilicet
informat gratia z caritate. Fi
des autē informis est huic con
traria vtraq̄ formabilitate priuata q̄lem
hnt existēs in pctō mortali. q̄ nihil ali
ud est q̄ potētia naturalis assentiēdi veri
tati vtili. ¶ Utrū autē fides informis sit
at q̄q̄ formata vel nō z an quoties pec
cat mortalit̄/ omnino pereat fides forma
ta. z cū ad statū gratie p penitentiā redit
vtrū noua fides creat. ¶ Multi vidētur
dubitare. Dicūt enī aliqui q̄ fides infor
mis eadē est in essentia cum fide formata
sed differūt fm intēsiōnē maiorē z mino
rem. vt assensus veritati aliq̄ illustratōne
gratie irradiatus sit fides informis. assen
sus autē vehemēs/ multa illustratōne gra
tie illuminatus. sit fides formata Et volūt
isti q̄ fides informis hic finiri possit. for
mata vero nō. ¶ Alij dicūt q̄ nō sunt ea
dem in substātia sed euacuata siue recedē
te fide formata/ totū perit Et relinq̄tur tā
tum modica quedā lux in anima/ que nō
facit hominē gratū que dicit fides infor
mis ¶ Alij distinguūt q̄ dupliciter dicitur

fides informis. Uno modo p priuatiōes
actuales forme debite. Et p hunc modū
dicitur fides informis esse in pctōribus.
quia nō est in eis gratia gratificās vel ca
ritas. Alio modo dicit fides informis p
priuatiōem possibilitatis ad formā debi
tam. z hec fides informis est in demoni
bus q̄ nō habent possibilitatē ad gratiā.
Et primo modo dicta fides informis/ sic
differt a formata/ q̄ nō formata fieri pos
sit. scz q̄ illud qd̄ fidei informi subiacet/
potest formari. Unde materialit̄ loq̄ndo
hec potest fieri illa. sicut cecitas in oculo
potest fieri visus p miraculū. Sed secu
do mō dicta fides informis oīno differt
a fide formata sic q̄ nullo mō fieri potest
formata. Et illud plus placet aliq̄bus
Et bis patet an demones habeāt fidem
Habent enī fidē informē vt dicit sancti
Sed vt dixi multo aliter q̄ pctōres. quo
niā fides informis demonū nō est possi
bilis ad formā debitā sicut fides pctōrū
in q̄ est aliq̄ quāuis modica illustratio gra
tie. In fide vero demonū nulla sed tantū
credulitas quedā ex cogitatōne naturali
et orta.

Utrū paruuli ba

ptisati habeant fidem.
¶ Id quod q̄ritur vtrū paruuli
baptisati fidē habeāt. Dicunt
quidā q̄ nec fidē habeāt. nec ce
teras virtutes. eo q̄ he nō pferūt eis in
baptismo sed tantū purgatio ab originali
peccato. Dicūt tñ q̄ si anima paruuli post
baptismū separet. in illa separatōne illi in
fundi fidē. ceteras q̄ virtutes ab ipō deo
Et similiter cū adultus efficiat si tamē re
tineat innocentia baptismalē. ¶ De hac
opinioe est Hugotō qui fecit apparatus
super decreta ¶ Alij dicunt paruulis plene
fidem z ceteras virtutes in baptismo in
fundi sed nō vsus earum. Quā opinio
nem tenet magister in libro sententiarū z
aliij plures. ¶ Est z alia opinio inter has
duas media. que ponit q̄ paruuli nec ha
bent completū habitū virtutū. neq̄ actū
quia nondū sunt capaces virtutis com
plete vt est habitus vel actus. Sed acci
piunt virtutes ad potētiā. que potētiā
aliquid habz de natura habitus. et fit ha
bitus cōpletus si anima separet. vel cum
veniūt ad etatem adultam.

Utrum in aliquo ca

su sufficiat corde suare fide z ore diffiteri
trum autē in aliquo casu suf-
ficiat veram fidē corde tenere.
z pro vita saluāda / ore negare.
nullus discretus dubitat. Re-
gans enī fidē ore / quantūcūq; retineat
firmiter corde / precipue requisitus / peccat
mortaliter. Corde enī vtr ait apostol⁹ cre-
ditur ad iusticiā. ore autē confessio fit ad
salutē. Unde sine cōfessione fidei nō vide-
tur esse salus. quāto min⁹ cū negatōne. In
sup talis impugnat fidei veritatē agnitā
Et sic videt quodāmodo peccare in spi-
ritū sanctū. Unde hec est heresis pscallia-
nistaz qui dicit q; p vita saluāda licet si-
de ore negare si tamē vere teneat in corde

Utrum falsum pos

sit subesse fidei.

Je dubitat vtrum falsum pos-
sit subesse fidei. Hoc est vtrum
falsum possit credi. vel id quod
nō est. puta cum sacerdos eleuat hostiam
nō consecratā / vtrum sit vera fides qua a
toto populo creditur ibi esse vel illud eē cor-
pus christi. Et dicit ad hoc / q; fidei nun-
q; potest subesse falsum nec dubiū. immo
nec etiā potest quicq; credi. nisi sit infalli-
biliter verū. Unde in predicto casu crede-
re q; illud siue illa hostia / sit corpus chri-
sti / nō est fides sed opinio tm̄ que potest
esse de falso. Sed credere q; sub illa hostia
si in forma debita cōsecrata fuerit / sit cor-
pus christi est fides. z hoc semp infalli-
biliter est verū. Unde illa conditō semp ap-
ponēda vel ad min⁹ supponēda est. q̄ndo
hostia adoraf. vel sumitur. scz si rite cōse-
crata fuerit. Hostia rite consecrata infalli-
biliter est corpus christi.

An oēs teneantur

ad fidem explicite credendam.

Enīq; an oēs teneantur ad fi-
dem explicitā. scilicet ad creden-
dū articulos fidei explicite du-
bium est apd quosdā. Dicūt enī aliq; q;
nec ante aduentū nec post aduentū chri-
sti tenebātur homines scire omēs artigu-
los fidei explicite. nec etiā omēs explicite
credere nisi in q̄ntū doctri erant a maiori-
bus. Et illā doctrinā in intellectu capere

poterāt. Sed tamē adhuc illi qui p̄cesse-
runt / minus tenebātur propter ymbzā q̄
tunc erat. Isti autē plus / propter doctri-
nam z veritatē exp̄ssam. Unde nūc quili-
bet quantūcūq; simplex qui humanā ha-
bet discretionē / teneat ad minus explici-
te scire z credere primū articulū. Et reli-
quos nullatenus diffiteri. sed in generali
credere q̄cqd̄ sancta z vniuersalis credit
ecclesia. Et teneat preter hoc se patū exhi-
bere ad ampli⁹ discendū / cū doctorem ca-
tholicū habuerit. Et qm̄ obtusum sensuz
habent simpliciores nō credo q; teneant
ita explicite scire sicut explanat eis. quia
sufficit q; ipsi accipiāt explanatiōem fm̄
suam prātem intelligēdi. z nō fm̄ volun-
tatē aut facultatē explanatoris. Si autē
primū articulū vel plures etiā alios expli-
cite crederēt. vni tamē p̄tinaciter cōtradi-
cerent / heretici iudicaretur. Quia hoc fi-
eri nō posset / nisi egressi iudiciū ecclesie /
pueruli hereticoz iam p̄ doctrinam puer-
sam esse incipient. Secus tamē est de sapi-
entiorib; qui tenentur explicite omēs arti-
culos scire. Et maxime prelati aut quicū-
q; aliq; qui se fatēt doctores. cū ignorātia
iuris nō cadat in principē aut doctorem

De virtute spei et

p̄tinentibus ad ipsam

Equif aliqd̄ dicere de spe. Pri-
mo qd̄ sit spes. An spes possit
eē malaz rerū. Quoz sit spem
habere. An ipsa simul cū fide enacuabit.
Et quid succedit eis.

Quid sit spes et

quō diffinit.

Spes ab aug. Spes ē certa expe-
ctatō future b̄titudis pueniēs
ex grā z meritis p̄cedētib; Quā
sic expone. spes ē certa qd̄ d̄r ppter hesita-
tōem. Nā spes vsq; q; absq; fluctuatiōe
hesitatōis ē. Expectatō qd̄ d̄r ad d̄z cō-
phēsiōis q̄ erit in patria. vbi nihil expe-
ctabit s; oia p̄ntialit̄ hēbunt. Future b̄t-
tudis qd̄ dicit ad d̄z am̄tioris finis. q̄ est
expectatō future miserie. Expectatō dico
pueniēs ex grā id est benignitate dei p̄si-
derata. Qd̄ enī d̄r ex benignitate dei p̄si-
derata / d̄r ad d̄z am̄ desp̄tōis q̄ seuerita-
tem tantū dei cōsiderat. Et ex meritis p̄-
cedētib; quod dicit ad differentiā p̄-

sumptionis: que ex dei benignitate tantū considerata et nō cum hoc ex meritis beatitudinē adipisci credit. Et sic diffinitur hic motus spei. **A**lter sic cōmuniter a magistris diffinit. Spes est audacia mēris de largitate dei cōcepta/habendi vitā eternam p bona merita. **(malay rez)**

An spes possit esse

Autē spes possit esse malariū rerū. **D**icit magister in. iij. sententiarū q spes est tantū bonarum rez. et earum que ad eū spectant qui eam spem genere videt. quia proprie spem habem⁹ de bonis nostris. non de alienis. **U**n ad hoc q sit proprie spes tria cōcurrere debent. scilz q sit respectu boni. et propriū. et futuri. **U**nde si aliquādo legatur. Spes dici maloy sicut apud poetā. **H**unc ego si potui tm sperare laborem. **U**el etiā bonoy et cōmuniū. sicut speramus salutē bonoy qui sunt in via. vel etiā boni pntis. **I**ntellige in talibus spem non proprie accipi sed largo modo.

Quorū sit habere

Spem seu sperare. **E**o autē q querit quorum sit sperare scz an sit angeloy. An animarū beatay in celo. Et an xps spem habuerit. Et etiā an antiqui patres in limbo. vel anie nūc detente in purgatorio spem habuerit aut habeat. **D**icēdū est ad tria priora q pprie sumpro nomine spei. neqz angeli neqz aie beate neqz xps spem habuerit. **Q**uius ratio est quia pprie nō est nisi de substāiali beatitudine quā nunchnt angeli et aie beate. eo q sola corpis nō sit fm doctores de substāiali pmo ipsay. sed tm ipsa cōtemplatō diuinitatis et humanitatis xpi. **Q**uia vt habet **Joh. xvij.** **H**ec est vita eterna vt cognoscāt te solum rez deū. et quē misisti iesum xpm. **E**t qm xps beatitudinē substāialem in via habuit. qz pprehēsor fuit iō spem pprie nō habuit. **E**t si aliqñ legatur ipm spem habuisse. intelligēdū est de improprie dicta. s. de aliq spe de accidentali beatitudine. vt pote de glorificatiōe corporis sui. cui⁹ nō est spes nisi p posteri⁹. vel de ipso loqitur scriptura gratia mēbrozū. **D**e patrib⁹ aut in limbo. et de aiab⁹ in purgatorio exnibus dicit q spem habu

erunt et habēt aliquātulū/extenso nomie. **C**um enī spes sit boni futuri expectatio. potest esse expectatio cū omimoda hesitatione. **E**t tūc nō est spes. vel cū certitudine opinionis. et tūc proprie est spes. qle habent electi in via. **U**el potest esse cū certitudine scientie. q scz sciāt se bonū eternum adepturos. **E**t sic min⁹ proprie dicitur spes. **E**t sic isto modo sumendi spem dicit q patres in limbo et purgatorio anime spem habuerunt et habent.

An spes et fides

euacuabūtur et quid eis succedet. **E**ultimo quod ponebat in qstione. scilz an spes et fides euacuabūtur. **E**t qd ipsis succedet. **D**icitur q vtray euacuabitur. **C**um enī venerit quod pfectū est euacuabitur qd ex pte est. **E**t ideo qz fides et spes impfectōem habent/ euacuabūtur. nec erūt sanctis in celo s3 loco fidei succedet visio loco autē spei/ succedet amplex⁹ vbi videbit⁹ et gustabitur qd bonus est dominus.

De virtute caritatis

Item et pertinentibus ad ipsam. **A**m de charitate aliqd dicatur. **E**t primo qd sit caritas. **Q**ue sint diligenda charitate. **E**t qd ordo sit obseruandus in diligēdis. **A**n oēs teneant ad dilectōem inimicoy. **E**t itez de quodā alio ordine diligēdorū.

Quid est caritas

Caritas fm magist⁹ in. iij. sententiarū est dilectio qua diligitur deus propter se. et proxim⁹ propter deū vel in deo. **N**ec hic diffinitur idē per seipm scilz caritas per dilectōem. quia dilectio quodāmodo genus est ad charitatē. et ea quidē cōior. qz uis in frequēti vsu scripture/ vñū p alio aliquoties ponat. **A**lia datur ab augustinō in libro de morib⁹ ecclie. **C**haritas est affectō animi recta/ pūngēs nos deo. **E**t sciendū q qntū ad priorē diffinitōnem/ eadē est dilectio q deus et proxim⁹ diligit. quia quādo vñū propt aliō amatur/ vñico vtrūqz amore amat. **S**icut idē est amor quo amat vinum et dulcedo vini. **S**emina: a dicit⁹ hec dilectio propt duo dilecta. scz deū et proximū. propter quod

etiam dicunt duo mandata de dilectione. Primum de dilectione dei quod continet tria prima precepta seu mandata decalogi pertinentia ad deum vel quibus ordinamur ad deum. Secundum est de dilectione proximi. continent septem alia decalogi precepta seu mandata. quae nos ordinant ad proximum. sicut in superioribus declaratum est.

Que caritate diligenda sint et quo ordine.

Quod ut sciamus que caritate diligenda sunt. attendamus doctrinam augustini. libro primo de doctrina christiana. Quatuor enim sunt cum diligenda sunt. Unum quod supra nos est scilicet deus. Alterum quod nos sumus scilicet anima. Tertium quod iuxta nos est scilicet proximus. Quartum quod infra nos est scilicet corpus. De secundo autem et quarto nulla precepta specialia data sunt. Quatuor enim homo excidat a charitate semper tamen illi remanet affectio ad seipsum et ad carnem suam. Sed quis ordo servandus est in his diligendis. Utrum videlicet in aliquo casu extranei proponendi sint consanguineis. Item an filii parentibus. Item an vxor parentibus. In primo quidem casu distinguunt quidam. quia aut beneficium conferendum est spirituale aut temporale. Si est spirituale cum beneficium spirituale ad neminem iure consanguinitatis deolvat debet extraneus melior preferri consanguineo minus bono. Si autem sit temporale puta de bonis acquisitionis vel iure hereditario possessis. Dicitur quod consanguineo pariter indigenti etiam minus bono propter est subueniendum quam extraneo. Unde si vnus est consanguineus et alter non et vtrique dandum non sufficeret. tunc dandum est consanguineo. Si vero vtrique sufficiat. vterque accipiat. sed consanguineus prior. Respectu vero secundi scilicet an filii proponendi sunt parentibus. scilicet patri et matri. Dicitur plures. quod pater et filio in equali necessitate constitutis prius est subueniendum patri quam filio cuius ad hoc nos cogat tam lex nature quam dominici preceptum. Unde aliquos sentire contrarium. et aliquos distinguere de dilectione affectuali et effectuali. Dicendo quod dilectione affectuali. plus diligendi sunt parentes propter prestita beneficia. Effectuali vero plus diligendi sunt filii. quia vtrique plus indigent. Sed po-

ne equaliter vtroque indigentia. tunc potius plus subueniendum esse parentibus scilicet patri et matri quam filiis. De vxore autem quod erat tertium dicitur quod preferenda est parentibus quantum ad cohabitacionem. non quantum ad dilectionem. Unde illud. Relinquit homo patrem et matrem suam. et adhaerebit vxori suae. Intelligentum est quod magis adhaerendum est eis quam parentibus cohabitacione. non tamen magis dilectione. eo quod multa plura beneficia a parentibus exhibita sunt quam ab vxore.

An omnes teneantur ad dilectionem inimicorum.

Dilectione autem inimicorum an teneamur omnes ad eorum dilectionem. et an teneamur eis omnes ostendere signa familiaritatis. Et dicitur quod sic scilicet quod omnes tenentur inimicos diligere. eo quod super hoc extat preceptum diuinum. Matthei. v. Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. benefacite his qui oderunt vos. Sed hoc quo ad affectum dilectionis quo simpliciter tenentur omnes inimicos diligere. quo vero ad signa dilectionis et ad effectum non tenentur omnes. Vt dicitur. Inimicum diligere. nisi viderint eum necessitate patientem. vel veniam non fictam seu irrisorie sed veraciter postulante. vnde si salutat non irrisorie salutandus est. Perfecti vero saltem religio si ad amplius tenentur. Propter scandalum enim euitandum coram his precipue qui sciunt quod offensi sunt tenentur offerre signum dilectionis. Nec tamen intelligas de tali inimico qui fide christiana et fidem catholicam impugnat. quia sic impugnati nisi in vltima necessitate non est subueniendum.

De quodam alio ordine diligendorum.

A summa nota secundum Augustinum. et Ambrosium. et alios expositores quod primo diligendum est deus. deinde anima propria. deinde anima proximi. deinde corpus proprium. et postea corpus proximi. Inter priores autem prior parentes. scilicet pater et mater. scilicet deus alij cognati. Vt autem vxor sit preferenda filiis certum non habeo. pro filios et vxorem domesticos. scilicet noti deum extranei non inimici. deum inimici. Quia autem iubemur diligere priores sic nosmetipsos sic intelligendum est quod. si equaliter optandum est eis bonum. tunc sicut nobis. Non ei tenemur equalia

equaliter eis vt nobis ministrare. sed no-
bis primo postea autem ipsis.

**De quatuor virtu-
tibus cardinalibus in generali.**

Sequitur breuiter aliquid dicere
de virtutibus cardinalibus scilicet de
iusticia que secundum Augustinum est in sub-
ueniendo miseris. de prudentia
que est in cauendis insidijs. de fortitudine
que est in pferendis molestijs. et de tem-
perantia que est in prauis delectationibus
coercendis. De quibus primo dicendum est quod
re dicantur cardinales et ciuiles et politice.
Deinde de singulis que sit quilibet virtus
in se. Et que sunt proprij earum actus tam in via
quam in patria. Postremo de ordine earum
ad septem vicia capitalia.

**Quare dicte virtu-
tes dicuntur cardinales ciuiles et politice.**

Quoniam autem secundum quosdam virtu-
tes cardinales quasi cordiales
ad differentiam virtutum corpora-
lium. Credo enim secundum ysidorum
a corde derivari. quia a cordian grece quod est
cor latine. Vel vt alij volunt dicitur cardi-
nales quia in eis sicut in cardinibus omnia alia
virtus maxime ciuilibus voluit. Secundum
autem philosophos qui de ipsis tractauerunt dicitur
tur cardinales quia in his sicut in cardine
est reuolutio totius vite humane secundum status
honestum et ciuilem. Ciuiles autem dicuntur
quia constituunt bonum statum vniuersi cum al-
tero in ordine ciuili. his enim virtutibus secundum
Plotinum philosophum et macrobium. boni viri rei
publice consulunt. vrbes tuentur pariter ve-
nerant. primos amant. Politice autem di-
cuntur eadem de causa quia id est polis gre-
ce quod est ciuitas latine. et ideo politice
dicitur quasi ciuiles.

**De virtute iusti-
cie in speciali.**

St autem iusticia secundum Augustinum.
virtus tribuens unicuique quod su-
um est. Que definitio conuenit
iusticie tam secundum statum vite quam secundum
statum patrie. Alia autem definitio que po-
nitur quod iusticia est subuenire miseris conue-
nit iusticie tantum secundum statum vite. Ponuntur
autem secundum magistrum in tertio libro sententiarum
duo eius actus scilicet actus eius in patria qui

est deo regenti subesse. et actus eius in via qui
est miseris subuenire. Hi sunt actus gene-
rales ad quos tenentur omnes. Sunt autem
et alij actus eius speciales ad quos non ita
indifferenter omnes tenentur. qui sic quantum
ad propositum presens sufficere poterunt distin-
guuntur. Jam tactum est quod actus generalis
iusticie est unicuique tribuere quod suum est
hoc est superioribus paribus et inferioribus. Su-
prioribus quidem preeminentiatur hoc dupli-
citer. Quia vel generaliter et sic dicitur actus
eius in seriora potioribus subdere. quam po-
nit Augustinus de libero arbitrio. libro. ij. Vel
specialiter. et sic dicitur actus eius soli deo des-
uere. De quo Augustinus. vi. libro. sue musicie.
Si autem sit in tribuendo quod suum est paribus
sic est triplex actus eius. Vnus paria sibi met
copulare. de quo augustinus. de libero arbitrio
li. i. Alius nullis coequari nisi purificationis
animis. Tertius nullis dominari appetere nisi
si nature corporali vel bestiali. de quibus duo-
bus Augustinus. in. vi. sue musicie. Si autem in
tribuendo quod suum est inferioribus hoc est
dupliciter. Vel quoad penam subleuandam
et sic eius actus est miseris subuenire. secundum ma-
gistrum in. iij. li. sententiarum. Vel quoad culpam
corrigendam et sic eius actus est in idem mo-
ribus corrigere et punire. De quo Augustinus.
sup. Gen. libro. iij. ad litteram.

**De virtute prudē-
tie in speciali.**

Prudencia secundum magistrum in. iij.
sententiarum est in precauendis in-
sidijs. vnde sic aptius diffinitur.
Prudentia est virtus rebus bona-
rum vel malarum neutrarum que discretio. est su-
ga mali et electio boni. Et dicitur neutrarum
quia hoc est indifferentiū. que scilicet neque bone
neque male sunt. quale est frangere festucam.
vel hmoi. Et trahit diffinitio prius ex ver-
bis Augustini. vbi dicit quod prudē-
tia est bonarum rebus et neutrarum scientia. Po-
nuntur autem plures prudentie actus. Actus
eius in patria duplex est. Vnus. nullum bo-
num deo proponere vel equare. qui ponitur per
magistrum in. iij. li. sententiarum. Alius ipsam con-
piscere veritatem. de quo Augustinus. in. vi. sue
musicie. Actus prudentie vite ponuntur quatuor
scilicet precauere insidias. qui ponuntur per ma-
gistrum in. iij. li. sententiarum. Item mala deuicare. de
quo Augustinus. sup. gen. li. xij. ad litteram. Item
in corruptionem corruptioni proponere. de quo

Aug. de libero arbitrio. li. i. Itē discerne re bonū a malo. de quo Augu. de ci. dei li. xii. Item eterna preponere temporalibus. de quo August. in vi. sue musice.

De virtute forti

Fortitudo autē est in iudiciis preferendis molestiis. Unde secundum quosdam sic aptius diffinitur. Fortitudo est immobilis animi in ter adversa laborum et periculorum equa susceptione. Cuius quadruplex assignatur actus. Unus firmare animū contra temporales molestias. de quo August. Alius non aduersitatem nec mortē temporalem formidare. de quo August. in vi. sue musice. Alius a sapiēter electo nullis terroribus nullisque penis depelli. de quo August. de libero arbitrio. li. i. Alius pro dilecto habēdo aduersa tolerare de quo August. super Beati. li. xij. Actus patrie duplex est. Unus firmissime deo adherere. qui ponit pro magistro in. iij. sententia. Alius nihil moleste pati quod ponit per August. in. vi. sue musice.

De virtute tempe

Temperantia est in specialiter. Temperantia est in prauis delectationibus coercendis. Diffinitur autem sic ab August. in li. i. de libero arbitrio. Temperantia est affectio/coercens appetitū ab his rebus quae turpiter delectant. Cuius actus assignantur in via. Subtrahere se ab amore inferioris pulchritudinis. de quo August. in vi. sue musice. Item coercere cogitationes prauas de quo in. iij. sententia. Item libidine refrenare. de quo August. super Beati. xij. Item refrenare cupiditates ab his que temporaliter delectant. de quo August. de libero arbitrio. Actus autem patrie est nullo respectu notio delectari. de quo in. iij. sententia. Item immaculatū manere. de quo Augustinus in. vi. sue musice.

De effectu dictarum

Irum virtutum et an sint in patria. Sunt quatuor virtutes/hoiem ad virtutes theologicas hūdas/habilitat. His nihil vilius est in vita dūmodo iforment caritate. Tūc enī eā merito sic sūnt vite eterne/sicut theologice. An autē he virtutes future sint in patria. Dicit magister in li. sententia. quod sic secundum aliquos earū actus

ut patet per singulas iuxta supra tacta.

De ordine dictarum

virtutum ad septem vicia capitalia.

Ultimo dicendum qualiter per has septem virtutes septem vicia capitalia expellantur. Fides enim que mentem illuminat expellit superbiam que cor excecatur. Spes que gaudio futurorum cor letificat/expellit iram que presentium miseria mentem conturbat. Charitas que gaudet de primi prosperitate/delet inuidiam que est odium felicitatis aliene. Fortitudo per quam in actibus viriles consurgimus expellit acidiam per quam desideria tabescunt. Iusticia que sua vni cuique tribuit/eliminat auariciam que aliena retinet et rapit. Temperantia que excessum reprimat/expellit gulam que modum excedit. Prudentia que secundum August. incorruptioem corruptioni preponit/evacuat luxuriam qua corrumpitur corpus et anima.

Explicit quartus tractatus huius libelli qui est de explanatione virtutum.

Incipit tractatus

quintus de septem petitionibus contentis in oratione dominica et earum expositione.

Tractatus de

septem petitionibus que in oratione dominica continentur/aliquod secundum ordinem huius libelli ponuntur. scilicet immediate post tractatum de articulis fidei. et ante tractatum de

decem preceptis legis. Dic vero quanto loco poni placuit. scilicet inter tractatum de septem virtutibus. et tractatum de septem donis spiritus sancti. ea scilicet consideratione quod in ipsis septem petitionibus sic in ipsa oratione dominica continentur effectualiter/ipse septem virtutes/ipsaque septem dona spiritus sancti/petiti videantur. Circa que tractatum primo videndum venit de efficacia modi petendi que describitur in prohemio dicte orationis dominice. De distinctione et expositione ipsarum petitionum prouideri. De numero et sufficiencia earum. De ordine earum ad septem vicia capitalia.

De efficacia modi

petendi presentis in prohemio dicte orationis

Compendiū theologie

Pater noster. Cum hec orō a sapiētissimo vtpote ab eo qui est ipsa sapiētia infinita. rveracissimo vtpote ab eo qui est fons r origo totius veritatis cōdita sit. Patz qd nihil ei deesse poterit. siue quo ad perēdi modū. siue quo ad sufficientiā bonorum perēdoz. Hodus autē perēdi efficacissimi⁹ describit in tribz primis vbis peritōnes pcedentibz. qbus ad misericordiā fleētis anim⁹ patris misericordiarū. ideoqz ea his septē peritōibz premisit quasi qdā pbeniū. in quo oñdit orantē in cōsequēter perēdis fore exaudiendū. **C**ū enī ad sufficientē agentē tria cōcurrere debent. scilicet qd sit sciens volēs r potēs. in hoc qd dicit pat. oñdit eū scire r aduertere nostrā. i. filioz suoz indigentiā. iuxta illō **Matth. vi.** Scit enī pater vester qd his oībz indiget. In hoc autē qd dicit noster. ostendit eū subuenire volentē. suis enim omnes boni diligēt subueniūt. alioquin boni nō essent. **1. ad corin. v.** Si qis autē suoz r maxime domesticoz curā nō habet. fidē negavit. r est infideli deterior. In hoc etiā qd dicit. qd es in celis. ostēdit ipm potētem. Quia vt habet **Ysaia. iij.** De celo fortitudo est. **C**um igitur his verbis oñderim⁹ ipm scientē nostrā indigentiā r subuenire potētem. necessario fleētē mus ipm ad misericordiā. **P**ater ergo pater noster. Et hic stat hoc nomē. pat. essentia liter siue p essentia r nō psonalit siue psona. Dicit enī isto modo de⁹ pater oīm. Quod r adhuc pōt tripliciter dici. scilicet cōiter. proprie. r magis pprie. Cōiter. per creatōem r sic nō tm psona patris sed tota trinitas dicit pat oīm. r nō tantū electoz sed etiā pueroz. **Uñ de utroq. xxxij.** Popule stulte r insipies. nūquid nō ipse est pater tu⁹ qui possedit te. fecit te r creauit te. **P**roprie autē dicit pater p adoptōnem. r sic tm dicit pater bonoz. **Uñ ad Rhoma. viij.** Accepistis spūm adoptōis filioz in quo clamatis abba pater. proprijs siue autē dicit pater p generatōem r sic psona patris tantū dicit pat yngeniti filij sui. Duobz primis modis dicit pater noster tota trinitas. sed tertio modo nō dicitur pat noster de⁹. sed tantū filij sui. Et qd patet qd hec orō nō dirigit ad patris psonā tantū. sed ad totā trinitatē. **S**equitur qui es in celis. Non excludit tamē p hoc

quin sit vbiqz. Et qd quis vbiqz sit essentia liter potēntialiter r pntialiter. magis tm in celis dicit esse. qz vbi magis videt reducere virtus sua r opatio. ibi dicit potē esse qd alibi. Sicut anima licet vbiqz sit in corpore. tamen magis dicit esse in corde fm aliquos. vel in capite fm alios. qz ibi nobiliores apparent opatōes sue. Et hoc est quod dicit **August. de spū r anima.** Sicut deus vbiqz totus est in toto mūdo et in omni creatura sua. sic tota anima in toto corpe suo tanqz in quodā mūdo suo ē r in omni eius pre. Intensus tamē in corde r cerebro. quē admodū de⁹ est r dicitur precipue esse in celo. In his autē septē peritōibz. omne bonū generi hūano necesse fariū perit. Et enim dicit glosa **August.** Nihil homini deest qd his septē peritōibus nō cōtineat siue ad presentē siue ad futurā pincat vitam. Perit enī in eis accessus omnis boni. tam creati qz increati. Item recessus omnis mali. tam scz pntis. ptereriti qz futuri. vt patebit inferius.

De effectu prime

Prima ergo peritio (peritōis) est vt cōfirmetur in nobis noticia siue cognitō veri dei. qd habet p fidē orthodoxā. Et hēc est quod dicit. **N**omen tuū. i. noticia tua vel notamē tuū. sanctificet. i. cōfirmet in nobis. Sanctū enī idem qd firmū r scificatō re idem qd confirmare est. **S**cōm papiā enī dicit sanctū a sancio sancis quod idē est qd confirmare. Quasi diceret firmet in nobis p fidē verā. noticia tua. vt sicut tu semp in te firmus es. qz etern⁹ r incōmutabilis. ita da qd te firmiter cognoscām. **C**el nomē tuū scz paternitatis. quo pater noster dicitur. sanctificet. i. firmet in nobis scilicet vt filij tui p gratiā semp maneam⁹. **Uñde glosa.** **O**ram⁹ ne a sanctificatōe nominis in aliquo discrepent. ne patris nomen in filijs. moribus r vita offendatur. **C**el nomē tuū quod in se venerabile r sanctū est. sanctificet id est sanctū in nobis ostēdat. sic qd sicut sanctū est in se ita nos sanctificet. **Uñde glosa.** **N**omen patris petimus sanctificari in nobis. nō vt ipm sanctus sit. sed vt in nobis augmentum sue sanctificatōis operetur.

De effectu secūde

petitionis.

Secūda petitiō est qua petitur regnū seu gaudiū futurum. siue etiā speciale dei regimē quo ad p̄sentem statū cum ait. **A**dueniat regnū tuū. scilz in nobis. id est ad nos veniat. **U**nde **A**ugust. **P**er hoc desiderii nostri excitam' vt regnū suū nobis veniat z in eo regnare mereamur. **E**t signāter dicit adueniat. i. ad nos veniat. quia virtute meritoꝝ nostrorū ex cōdigno ad ip̄m puenire non possum'. sed oportet vt gratuito ad nos accedat. **U**nde ad roma. vi. **G**ratia dei vita eterna. **S**ile. **M**arth. iij. **P**enitentiā agite appropinquet enī regnū celoꝝ. **U**el sic. regnū tuū. i. ecclia tua adhuc in terris militans. **D**e quo regno. **L**uce. xviij. **E**cce regnū dei intra vos est. **A**dueniat. i. ad aliud regnū tuū veniat. s. ad eccliam triūphantē. **U**el adueniat. id ē ad te veniat. scilz vt te videat p̄ sp̄m sicut nūc videt p̄ fidem. **U**el regnū tuū. id est sp̄iale vel speciale regnū tuum / adueniat nobis. vt scz in nobis p̄ speciale effectum regnare cognoscaris z percipiaris. **U**nde glosa. **R**egnū dei semp̄ presto est. sed petimus vt veniat. i. vt manifestet hominib' a quibus velut lux a cecis nō videtur.

De effectu tertie

Tertia petitiō est petitionis qua petim' vt cōformis fiat voluntas nostra / voluntati diuine. **E**t est hec. fiat voluntas tua sic in celo z in terra. **S**icut supple fit in celo ab electis. **H**oc est. da vt cōformes tibi siamus in terris. sicut cōformes tibi facti sunt sancti in celis. **U**el fm̄ alios. **V**oluntas. i. volitū tuū scz illud qd̄ vis fieri circa nos / qd̄ specialit' est iustificatio nostra. **U**nde ad **T**hessa. iij. **H**ec est enī voluntas dei satisfactio nostra. **F**iat id ē adimpleat. **N**on voluntas qd̄ in se q̄ fieri vis. qz illa eterna est. nec in se alit' fieri potest. sed fiat p̄ executōem z effect' adhibitiōnem. fieriqz cognoscat. **U**el sic. fiat voluntas tua in terra. i. in homine q̄ terra ē. **U**n̄ **D**eu. ij. **F**ormauit igit' dñs deus hoies de limo terre. **E**t **ecclia**. xviij. **D**eus creauit hominē de terra. **E**t itez. **O**m̄is homo terra z cinis. **Q**uod proprie p̄t intelligi in homie peccatore. **U**ertendo. sicut supple fit in celo id est in homie sancto iā cō-

uerso z iustificato. quasi dicat. **C**onuertat' mali z faciāt que tibi placita sunt. scilz iusta z bona opa. sicut faciūt boni iā cōuersi. **Q**ue tamē intelligēda sunt de volit' q̄ procedūt a voluntate bñplaciti que semp̄ bona sunt. z nō de his que pcedūt de voluntate pmissionis que mala plerqz sūt. **A**ccērit malū in ciuitate quod dñs nō fecerit. **A**mos. iij. **E**xpōit etiā sic. fiat voluntas tua in terra. i. i ecclia. sicut supple fit in celo. i. in xpo qui celū dicit' quia i coeuitas celata est. **U**nde **I**sa. xlv. **C**ere tu es deus absconditus.

De effectu quarte

Quarta petitiō est petitionis qua petit tempale subsidū ad sustentatiōem vite. **E**t est hec. **P**anem nostz quotidianū da nobis hodie. **Q**uare hec petitiō ptinet ad corpalem necessitatē specialit' testatur **C**hrysof. sup **M**arth. ita inq̄ens. **Q**uia hominib' loq̄batur carne induriz z necessitati nature subiectis / docuit subsidium peti nature infirmitati. **D**icit igit' panē nostz quotidianū. i. corpalem vel vsuale id est nobis quotidie necessariū. **U**n̄ **M**arthei. vi. loco quotidianū habet super substantialem. **A**nte enī peccatū / fuit panis. i. cibus homi substantialis. sed post peccatū. factus est sibi sup substantialis. i. necessarius ad hoc vt sustentet in vigore. **U**n̄ nec p̄ diem naturalē / sine languore viriū potest homo eo carere. **E**t ideo subdit' da nobis hodie. **E**t ponit' hic panis p̄ om̄i genere sustentamēti corpis. vnde panis dicit' a pan qd̄ est totū fm̄ **I**sidor'. **E**xponit' etiā de pane spiritali. scilz de corpore christi seu de eucharistia. sic scilz panem nostz. christū scilz. vel eucharistiā q̄ verissim' panis est / z efficacissim' animibus. **J**oh. vi. **E**go sum panis viu' q̄ de celo descendit. quotidianū. i. quotidie necessariū. **D**a nobis hodie. **S**z nūquid fm̄ hoc debet qliber de ecclia quotidie cōmunicare. **D**ic q̄ tripliciter cōtingit cōicare scilz corporaliter seu sacramentaliter tantum. z isto modo cōicant mali quādo in peccato mortali sumūt corp' christi. **I**tē spiritualiter tantū scilz credendo sacramentum. **C**redere enī / est spiritualit' manducare fm̄ illud **A**ugust. **C**rede z manduca sti. **E**t isto modo comunicant quotidie

f 2

omnes boni Item corporaliter seu sacraliter et spūaliter. et isto modo communicant quotidie boni sacerdotes q̄ celebrāt. et alij boni de ecclesia dñi cōmunicāt. Qd̄ quilibet christian⁹ debite etatis tenet̄ facere/ ad minus semel in anno sc̄z in pascha. Sed cū cōplera refectiōe corporali vel spūali/ habeam⁹ quod in ista petitiōe petim⁹. vt quid post prandiu ista orōnē iteramus? Ad quod dicit q̄ sensus hui⁹ petitiōis duplex est. sc̄z vt panis detur et vt in comedētis nutrimentū. non autē in detrimentū cōuertat̄. Et ratōne primi habet locū hec oratio añ susceptiōem cibi. Rōne vero secundi habet locū post susceptiōem.

De effectu quinte

petitiōis oratiōis predicte.

Quatuor igit̄ precedētib⁹ petitiōib⁹ petim⁹ accessus omnis boni In tribus vero sequētib⁹/ ponim⁹ amōtiōem omnis mali. In hac igit̄ quinta petitiōe petim⁹ absolui a malo preterito. Et est hec Dimitte nobis debita nostra. i. peccata que nos/ pene debitores constituūt. Sicut et nos dimittim⁹ debitoribus nostris. Quasi dicat. Sicut te velis habere ad nos in debita nostra dimittēdo. sicut nos habem⁹ nos erga debitores nostros q̄b⁹ debita dimittimus. Et intelligas q̄ hec oratio pferatur in persona totius ecclie que in bonis stat. qui peccātib⁹ in se debita dimittūt. Alioquin si in psona sua intentiōem imputando diceret peccator in se peccātib⁹ non dimittēs. mentiret̄. sibi met̄ impcans malū fm̄ quod dicit Aug⁹. Si nō dimittis mētris. et ei mentiris quem nō fallis. Sed fm̄ alijs istud in petitiōe videtur posse saluari orādo iuxta priorē modū. p hoc q̄ ly nos. et ly nobis/ supponāt p diuersis. Et hic sit sensus Dimitte nobis infirmis debita nostra. sicut et nos boni et pfecti dimittim⁹ debitoribus nostris. Sed ista expositiōnē vt nimis extortā credo derelinquendā. Expone sic igitur. Dimitte nobis debita nostra id est peccata que nos cōstituūt debitores. Vel debita nostra. i. penas nobis pro pdictis peccatis nostris debitas. cōmutando saltem eternas quas peccādo meruim⁹/ in temporales. sicut et nos dimittim⁹ id est iuste dimittere debem⁹/ debitoribus nostris. vt saltem eos nolimus vel hic vel in futuro ob-

ligari. cum aliqd̄ scilicet fecerint quare obligare desierint. vtpote cū satisfecerint si possint. vel saltem cū petierint veniam/ si nō possint. Unde hic nota q̄ dupliciter cōtingit alicui dimittere. Vno modo dimittēdo rancorē. sic. s. q̄ nec malū inimici velis pcurari. nec eius bonū minui. bñ tamen velis illud qd̄ in deliquit aliqua ten⁹ satisfieri. Et ad hoc tenent omnes indifferēter. quia hoc om̄ino pceptū est saltem sub intellectu. Alio modo dimittere cōtingit. nō solum dimittēdo rancorē sed om̄ino sine satisfactiōe iniuriarū/ sine q̄ restitutiōne rerum. nec nō sine interuētū p̄cum om̄ia dimittere ac ex puro corde diligere. et ad hoc tenētur tantū pfecti. quia isto modo solum cōsiliū est.

De effectu septe

Septa petitiō est respectu amōtiōis mali futuri. in quod/ varijs t̄pibus/ ex carnis mundi et demonis tentatōib⁹/ incidere formidam⁹. Et est hec. Et ne nos inducas in tentatōem. Quod intellige pmissiue. id est nō induci sinas in tentatōnem. hoc est ne pmittas nos succubere tētationi. Aliud est enī in tentatōem duci. et aliud induci In tentatōem enī ducitur qui a tentatiōe pulsaf. sed nō deiciat. In tentatōem vero inducitur/ qui a tentatione pulsaf eo q̄ a gratia nō supportat sed sibi relinq̄tur. a tentatōe frangitur et absorbetur. Quia ergo nō est malū a tentatōne probatōnis vel etiā suggestiōis duci. q̄nimo est occasio exercende virtutis. qz beatus vir qui suffert tentatōem Jaco. primo Non petimus hic vt nō ducamur in tentatōem. sed ne inducamur id est ne interius inducamur et succubamus. Unde glosa. Nō precamur nō tentari. sed nec etiā modicū a tentatōnibus vinci. Tentatio enī necessaria est ad corōnā. Et cū duplex sit tentatio scilicet probatōnis et suggestiōnis. nō dicitur deus proprie inducere in tentatōez suggestiōnis. quia vt dicitur Jaco. pmo. Ipse enī deus neminē tentat. Sed ideo (vt dicit Augustinus) dicitur aliquē inducere in tentatōez. nō qz ipse inducit. sed qz aliquādo induci pmittit. vel saltem quod inducat non impedit.

De effectu septi

me petitionis.

Septima et ultima petitio est respectu amoris mali presentis siue instantis. Unde glosa ordinaria sup isto passu dicitur vi. Sed libera nos a malo. In illam que nondum est supple tentatoe ne nos sinas induci. quod intellige petitione precedenti petitum est. et ab ea in qua induci sumus libera nos. Et hoc est quod dicit libera nos a malo. tam scilicet visibili quam invisibili. et tamen peccati culpe. Unde simpliciter dicit a malo nihil determinando. dans hoc de omni malo intelligi posse et debere. Unde sic intelligendo petit amotionem omnis mali instantis. Est autem quadruplex malum. Unum originale. aliud actuale. quod est duplex. Nam aliud est mortale. aliud veniale. Quartum malum est pena peccati consequens. Primum autem malum est in actu. duo sequentia sunt malum additum. Quartum est malum inflicti. Et ab omnibus his petimus liberari. Dum in persona ecclesie orantes et loquendo dicimus. Sed libera nos a malo. etc.

De numero et sufficientia predictarum petitionum.

Umerus vero et sufficientia predictarum petitionum sic accipitur. Omne quod rationabiliter peti potest aut est collatio boni. aut amotio mali. Si est collatio boni. aut boni in creati scilicet dei. aut boni in creati. Si est collatio boni in creati. hoc potest esse dupliciter. Vel scilicet per veram fidei confirmationem eius notitia in nostro aspectu. et hoc petitur ibi. Sanctificet nomen tuum. Vel ut sua voluntas confirmet in nostro affectu et hoc petitur ibi. fiat voluntas tua etc. Si vero petatur collatio boni in creati. hoc iterum potest esse dupliciter. Vel scilicet ut conferat bonum eternum aut ut est regnum celorum. Et hoc petitur ibi. Adveniat regnum tuum. Vel ut conferat bonum temporale ad sustentationem. Et hoc petitur ibi. Panem nostrum quotidianum. Si autem fiat petitio per amotionem mali hoc potest esse tripliciter. Vel scilicet ut amoveat malum preteritum siue in preterito commissum. Et hoc petitur ibi. Et dimitte nobis debita nostra. Vel petit ut amoveat malum futurum. Et hoc petitur ibi. Et ne nos inducas in tentationem. Vel petit ut amoveat malum presentis et hoc petitur ibi. Sed libera

nos a malo.

De ordine ipsarum petitionum ad septem vicia capitalia.

Ante videndum venit qualiter in his septem petitionibus cohiberi petuntur septem capitalia vicia. In prima igitur petitione cohibetur superbia. Superbi enim non sanctificant nomen dei. sed nomen suum proprium. sicut quod dicit psalmus. Vocaverunt nomina sua in terris suis. In secunda petitione elidit invidia que est dolor alieni boni. Unde non desiderat ut proximo adveniat bonum sed potius malum. et contrario in ista petitione petitur commune omnium bonum. In tertia petitione reseratur ira. que voluntate dei non sequitur sed proprio impetu. et contrario in ista petitione petit voluntate dei fieri. Vel aliter sicut aliquos dicit potest quod in secunda petitione eliditur ira que bonum homini non patitur evenire. Ibi enim advenire petitur. Et tunc in tertia reseratur invidia. que specialiter sanctam dei persequitur voluntatem. ut dicit Hieronymus. Cuius contrarium in dicta petitione oratur. Et sicut istum sicut modum ponendi ordinatur petitiones ad vicia in secunda tabula per aliquos circa hec confecta. In quarta autem petitione expellitur avidia. Ibi enim petitur robur tam spirituale quam corporale quod conferat in pane corporali et spiritu ali. quod quidem evacuatur avidia que est ignavia et tedium vite. In quinta petitione eliditur avaricia que est imoderatus amor congregandi et retinendi temporalia. Unde debita semper exigit nec dimittit. Cuius contrarium ibi petitur et offertur. In sexta petitione extirpatur gula. ex qua ortum habuit primaria hominis tentatio. cum ibi petatur amotio tentationis future. In ultima petitione reseratur luxuria que specialiter semper habet secum malum tam corporis quam ipsa debilitat. quod qui fornicat in corpore suo peccat. quod etiam spiritus cuius vires enervat. Cuius ibi petitur amotio omnis mali presentis.

Explicit quintus tractatus huius libelli qui est de explanatione septem petitionum in oratione dominica contentarum.

Incipit tractatus
 scriptus de septē donis spiritus sancti et eorum declaratione.

Quomodū de donis spiritus sancti sub cōpendio agendū est. Ubi primo dicendū erit. utrū idem sint quō septē virtutes denotant. Et si nō. in quo ab eis differunt. Quod sunt dona. et que sint. Deinde de singulis donis in se aliqua tangēda erūt. Postremo qualiter per ipsa dona/ excludūtur seprem peccata capitalia.

Utrū septem dona
 spiritus sancti sint idem quod septem virtutes. Et in quo differunt.

Quoniam autē fere opinio est/ quod dona nō sunt virtutes. Sed differentia inter virtutes et dona assignādo/ magna est diuersitas. Quidā enim dicunt quod virtutes/ principalit̄ sunt ad agendū et quod ideo differuntur per actus et opatiōes suas. Dona vero principalit̄ sunt ad resistendū tentatiōibus. que viā iam habite virtutis impugnat. Alij sic dicūt et melius. quod virtutes simpliciter sunt ad agendū. sed dona sunt ipsarū expeditiōes virtutū. et sic sunt ad magis expedite agendū. Sunt alij qui distinguūt dicētes quod in donis illa quae p̄tinēt ad affectū sunt virtutes. Illa vero quae pertinent ad aspectū rerū/ sunt proprie dona. Et hi solūnt facile que ex vtraque parte obijci possunt. scilicet vtrū sint virtutes vel non. Et quia opinio media/ in nitiis sententie b̄ti Greg. a pluribus probabilior habetur.

Quot sint dona

spiritus sancti et que sint. Utrū et que dona sint patet per Isaiā. xi. capitulo ubi tangunt septē dona spūs sancti hoc ordine. Requiescet sup eum. scilicet r̄p̄m. spūs sapiētie et intellectus. spūs consiliij et fortitudinis. spūs scientie et pietatis. et replebit eū spiritus timoris dñi. Duo autē p̄ma digniora sunt que regūt vitā cōtemplatiuā scilicet sapia et intellectus. Alia autē quae

sufficiēter regūt vitā actiuā. Et s̄m hoc sumit ab aliquibus numerus et sufficiētia ipsorum septē donorum sic scilicet. Nam aut ipsa dona que (vt tactū est) sunt quedā ipsarū expeditiōes seu p̄fectiōes virtutū. ipsam virtutem p̄ficiūt respectu vite cōtemplatiue vel respectu vite actiue. Si respectu vite cōtemplatiue quae circa diuina et celestia versat. aut ipsam virtutē p̄ficiūt per modum cuiusdā exp̄ientie et gustus et hoc fit per donum sapiētie. aut per modū cuiusdā r̄ime inuestigatiōis et speculatiōis. et hoc fit per donū intellectus. Si respectu vite actiue que circa agibilia versat. aut p̄ficiūt ipsam virtutē quātū ad recessum a malo. et hoc fit per donū timoris. aut ipsam virtutē p̄ficiūt quātū ad opatiōem boni. et tunc vel boni ad quod oēs tenent et quod est in cōmuni opatiōe. Vel boni ad quod nō oēs tenent. vt est bonū arduū. Si quantū ad opatiōem boni ad quod oēs tenent. Hoc cōtingit dupliciter. Nam vel donū in tali opatiōe virtutē p̄ficiūt tanquā ipm opus exequēs. Et tūc est donū pietatis. vel tanquā ipm opus regens et dirigens. et tūc est donum sciētie. Si quantū ad opatiōem boni ad quod nō oēs tenentur. hoc itē cōtingit dupliciter. nam vel donū in tali opatiōe virtutē p̄ficiūt tanquā opus ipm arduū exequēs. et tūc est donū fortitudinis. Vel tanquā ipm opus arduū regens et dirigens. et tūc est donū consiliij. Alij per alios sumit iste numerus et sufficiētia p̄dictorum donorum s̄m alijs ipsorum donorum rationes. et hic inserere visum est causa breuitatis nō expedire. Hora insup quod illud donū quod in p̄dicta Isaiā assignatōe vltimo loco ponit scilicet donū timoris/ est p̄m̄ in ascendendo. iuxta illud psalmiste. Initium sapientie timor dñi. A quo timoris dono/ fit quādam per alia dona gradalis ascensus. Ne enī timor cōceptus/ gelidus foret aut aridus. sequitur donū pietatis que ad oīa utilis est. Et ne pietas ipsa/ nimis remissa aut nimis p̄diga aut aliquo modo inordinata esset/ adiungit ei donū scientie que opa pietatis regat vt discrete fiāt. Et ne scientia inualida foret/ addit ei donū fortitudinis vt quod alijs per scientiā b̄ni facere nouit/ per fortitudinē exequi facto possit. Et ne fortitudo p̄sumptuosa vel impetiosa esset/ adiungit ei donū consiliij quod regi possit op̄ fortitudinis et debito modo

12. m. h. 32. 32. l.

F. 4. in 5. fehlen

5

etiam
romp
fomic
poma
et viso

De
ficat
corre

Q
gula
nimis
turi
quid
bar. Et
penio
medic
pat tan
dinas
ges seu
Ben pa
nam cele

N
numrus

N
rui
p
mo
au
cie
fentia
res
rime
tas
cōtra

Secunda virtus seu beatitudo est mundicia cordis. cui convenit donum intellectus que est cogitatio celestium oculorum cordis mundans et illuminans. Hac eliminat gula que corrumpit et excecatur cor. Unde Osee quarto Fornicatio et vinum et ebrietas auferit cor. Premium huic beatitudini respondens est visio dei.

De septima.

Sepima virtus seu beatitudo est pax seu esse pacificum. Cui respondet donum sapientie que est delectari in deo que est pax nostra. Hec repellit luxuriam que animum non pacificat sed vagum reddit et instabilem. Cui correspondet premium esse filium dei.

De octava.

Octava virtus seu beatitudo que est pati persecutionem propter iustitiam clarificat et ostendit quoddam factum. habens respectum ad sin gulam precedentiam. Et per quod omnes alie beatitudines ab ultima usque ad primam pban tur si vere sunt. Uñ Greg. Qualis vnus quisque apud se lateat illata crudelia probat. Et hinc est que beatitudo ipsi facto premio respondens quod idem est cum premio prime beatitudinis. promissio redire dicitur ad caput tanquam circulus perficiens et omnes beatitudines ambiens et comprehendens. De virtutes seu beatitudines tanguntur Matth. v. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. etc.

Unde accipitur

numerus seu sufficientia beatitudinum. **H**uiusmodi vero beatitudinum numerus et sufficientia secundum integritatem perfectionis hominis accipitur. Ad perfectionis autem integritatem requiruntur tria. scilicet recessus a malo perfectionis seu progressus in bono. et perfectus status in optimo. Sane respectu primi mali procedit aut ex timore superbie. aut ex rancore malicie. vel ex languore libidinis seu concupiscentie. Contra que tria sunt seu sumuntur tres prime beatitudines scilicet pauperas spiritus contra malum timoris superbie. Orbitas contra malum rancoris malicie. Lucrus contra malum languoris libidinis seu concupi-

scientie. Respectu vero secundi perfectus seu progressus in bono attendit circa diuinam imitationem que est duplex secundum duas vias quibus intendi potest scilicet misericordiam et veritatem. De quibus in psalmo. Uniuersa via domini misericordia et veritas. Et secundum has duas vias sumuntur due alie beatitudines. scilicet respectu veritatis/curiosus iusticie. et respectu misericordie affectus misericordie. Respectu autem tertii perfectus stat in optimo attendit in duobus scilicet in limpida cognitione et in tranquilla affectioe. Et secundum hoc sumuntur due alie ultime beatitudines. scilicet respectu limpide cognitionis. mundicia cordis ad deum videndum. Et respectu tranquille affectiois. pax mens ad deo perfecte fruendum. **E**t aduerte quod sicut in enumeratione donorum iuxta quod supra tractatu de donis declaratum est. est ordo quidam artificialis quo primo loco ponuntur et enumerantur digniora. ita in enumeratione beatitudinum est ordo quidam naturalis quo digniores ultimo loco ponuntur.

Sed supradictis colligitur quod habitus virtutum cardinalium/principales disponunt ad exercitium vite actiue. Habitus vero donorum maxime disponunt ad actus vite contemplatiue. Habitus autem beatitudinum disponunt ad perfectionem vtrorumque.

Finis tractatus precedentis.

Incipit tractatus

viii. et finalis de vicijs tam nature quam voluntatis

Finalibus aliqua

de vicijs summam tangere conuenit. Et quia sunt vicia nature. et vicia voluntatis. tangitur primo aliquantulum de vicijs nature. Et deinde de vicijs voluntatis.

De numero et sufficientia vicioz nature.

Vicia autem nature quantum ad huiusmodi compendium attinet/satis erit enumerare. que sunt septem scilicet Accollentia seu presumptio Duricia Ingratia Timiditas precipitatio. hebertudo. stulticia. quoniam numerus siue sufficientia huiusmodi

se satis clareat. nā repibile non videt vici-
um nature aliō a p̄dictis vel qđ saltē ad
aliquod p̄missōz nō sit reducibile. p̄ op-
positōem t̄m ad septē dona sp̄ssancti/ su-
mūt aliqui numerū z sufficiētā ipsōz
vicioz nature. Etenī tres anime sunt vi-
res seu potēte. s. concupiscibilis irascibi-
lis z rōnalis. q̄ q̄si cōtinue in suis virtuo-
sis actibus z opatōibz/ p̄ ipsa vicia que
nature ex sua corruptiōe isunt/ varijs mo-
dis impugnāt z impediunt. cōtra que cū
septē sint. data sunt in adiutoriū septem
dona sp̄ssancti q̄ lumina quedā sine lux
diuinitus inspirata z infusa ad efficaci-
tam cōtra ipsa septē vicia nature q̄ vicia
alia volūtatis et tentatōes. viā iam habi-
te virtutis impugnātes/ resistendū. libe-
riusq; z expediti⁹ ipsos actus virtutū cre-
q̄ndū. **De vicijs nature circa vim con-**
cupiscibile. Circa igit vim seu potētiā
concupiscibile repitur viciū nature retra-
hens a debite cōpatiēdo z subueniēdo
primo. quod vocat duricia. Cōtra quod
disponit donū pietatis. **De vicijs nature**
circavim irascibile. Circa vero vim seu
potentiā irascibile duplex repitur viciū
nature. Unum immoderate retrahēs ab
agēdis quod vocat timiditas cōtra qđ di-
sponit donū fortitudis. Aliud immodera-
te accedēs qđ vocat presumptio. Contra
qđ disponit donū timoris. **De vicijs na-**
ture cōtra vim rōnalē. Cōtra vim autē
seu potentiā rōnalē duplex cōtingit vi-
ciū nature. scz vel respectu finis. vel respe-
ctu eoz que sunt ad finē. Si respectu fi-
nis duplex repitur nature viciū. Unum
impediēs ne cognoscat qđ vocat hebetu-
do. ztra quod disponit donū intellectus
Aliud retrahēs ne anim⁹ ad ipm finē de-
bite afficiat qđ vocat stulticia. ztra quod
disponit donū sapiētie. Si respectu eozū
que sunt ad finē duplex similē nature vi-
ciū repitur. Unū impediēs ne sciat qđ ad
p̄secutiōem finis expedit quod est igno-
rantia cōtra quod disponit donū sciētie.
Aliud quo qđ in his que agēda sunt ma-
gis ex passionis impetu q̄ ex debita ele-
ctione ducit quod est precipitatio cōtra qđ
disponit donū cōsiliij. **Quibz cōtrarien-**
tur ipsa nature. Cōtrariāt etiā ista septē
nature vicia singula scz singulis virtuti-
bus. singulis oratōnis dñice petitiōibz
z singulis beatitudinibz z cōueniūt curi

septē principalibz seu capitalibz vicijs vo-
lūtatis. Qđ clarius ex tabula in fine hui⁹
tractat⁹ posita cōcipi poterit z perpendi.

De vicijs volūta-
tis seu de malo culpe in generali.

Quod vicijs volūtatis id est de ma-
lo culpe seu de peccato/ oppor-
tunū foret z vtile/ specialē z lō-
gum tractatū subiūgere. sed cū
pluribz notabilibz hec sint diffuse expla-
nata/ sufficiēt interim ad p̄ntis cōpendij
p̄cessum cōtinuandū/ eiusq; cōplemētū
summati dicere. quid sit peccatū in genere.
Quoties sit siue quot sunt ei⁹ genera De
iū veniēt aliqđ de qlibet genere explanāda

Quid est peccatū
in genere. z quomodo diffinitur

Peccatū autē in genere sic diffi-
nit. Peccatū est auersio ab in-
cōmutabili bono ad bonū cō-
mutabile. Quā diffinitōez sic
intellige. Peccatū est auersio scz volun-
tatis. quia p̄rie z p̄ se talis auersio est pec-
catū. ab incōmutabili bono scilicet deo. q̄
omnino incōmutabilis est. Nec est auer-
sio aliō q̄ discōfor. miras volūtatis create
a volūtate diuina. qđ est in omni peccato
vbi aliqđ vult voluntas createa quod nō
vult deus. Sequitur: aq̄ bonū cōmutabile
supple cōuersio scz ad bonū creatū quod
cōtinue mutat vel saltē mutabile ē. Et
licet peccatū in sui diffinitōe duo conti-
neat scz auersionē ab incōmutabili bono
z cōuersionē ad cōmutabile bonū. essen-
tialius tamē petō est/ primū q̄ scdm. Si
enī fuerit cōuersio ad creaturā/ ita tamen
q̄ nō fieret auersio a creatore. sicut cōtin-
git quādo qđ amat creaturā p̄pter deum
tantū. tūc nō fieret peccatū immo in isto ca-
su meritorie fieret. **Licet plures alie sint**
diffinitōes peccati/ nō tractat nisi de vna
Plures alie a doctoribz assignātur pecca-
ti diffinitōes fm causas efficientē. mate-
rialem. z formale ipsius peccati. Sed q̄
tum ad p̄ntē tractatū attinet/ supradicta
diffinitio que fm causam finalem pecca-
ti sumitur/ sufficiat.

De duplici dimisi-
one peccati in genere.

Qures etiā a doctoribus assi- gnant peccati diuisiones fm di- uersas peccati causas et origines. Quantū vero ad pntem tracta- tū sufficit de duab' peccati diuisionibus principalit' tange. Et primo de vna que sumit fm quandā peccati qlitatē et quāti- ratē. Scdo de vna q' sumit iuxta peccati cām materiale. Respectu p'ie diuisionis tria p'cipalia repiunt genera peccatoz. quia omne peccatū aut est originale aut ac- tuale. Si actuale hoc itez est dupliciter. Quia aut est mortale aut veniale.

De peccato origi-

nali et quid est.

Originale autē peccatū est illō quod a nostra viciosa origine trahimus. Et est auersio qdam habitualis a deo qua aīa prona effecta ē nō reddere iusticiā quā debet. An omnes fere doctores respectu effectus ipius pec- cati originalis cōsonant in ipam auersio- nē habituale fm Augus. Hugo de san- cto victore dicit q' originale culpa est cor- ruptio seu viciū quod nascendo cōtrahi- mus p' ignorantia in mēte et cōcupiscen- tiā in carne. Alij volūt q' originale cul- pa sit necessitas cōcupiscendi cū debito nō cōcupiscendi. Et ponūt exēplū de ra- dio cōtiguato aque. q' mouet aq' mora et quiescētē dēscit. Et hoc patz et cōtiguatō ne sui cū aqua. An cū maior sit vniō aīe et carnis q' in casu p'dicto radij et aque. cū caro de se valde mobilis sit ad cōcupiscē- dum aīa coipso q' tali carni vnita est ha- bet statū talem quandā necessitatē cōcupi- scendi. Cum igit' caro puuli cui infundit' anima p' peccatū p'mi hominis ad cōcupi- scendū sit mobilis. inerit ipsi anime iam illi carni vnite necessitas quedā concupi- scendi. nec potest anima ipsa illā carnem seu sensualitatē cōhibere. sicut aīa ade aīa peccatū potuisset q' habuit p'ratem super sensualitatē et etiā libertatē cōcupiscendi vel nō cōcupiscendi. Patet igit' q' per peccatū et post peccatū p'imi hominis iest aīe duplex necessitas. Una nō possendi sensualitatē retinere seu cōhibere. et alia necessitas cōcupiscendi. Et p'ia est qdā necessitas nō valendi facere qd' debet. et secunda est quedā necessitas faciendi qd' nō debet. Et ita inest ei carentia vtriusq'

ptis iusticie. que sunt declinare a malo et facere bonū. Et quo patet q' peccatū ori- ginale. et est in carne et est in aīa. sed in car- ne originaliter et materialit'. In aīa vō for- maliter et tanq' in subiecto. Sola enī aīa est susceptibilis virtutis et vicij. et tñ sicut dicitū est ex cōiunctōe ipsi' ad corp' p'tra- hit viciū illō. sicut qñ quis cadit in lutū sedat' et maculat'. Talis autē aīe infectō nō tantū est pena sed est etiā culpa. ipave- ro culpa q' macula est deletur i baptismo. Pena autē q' fomes siue peccadi p'ntas appellat' remanet post baptismū. Sic ei in baptismo curat' culpa quantū ad rea- tum dānatōnis etēne. sed nō quā rema- neat ipsa pena quantū ad motū et actum cōcupiscētie. cum qua oportet nos q' diu- vitim' pugnare. nisi extinguat' cōcupiscē- tiā per speciale gratiā. sicut in beatissima virgine in cōceptōe filij dei. Originale etiā peccatū sic in hoīe p' baptismū curat' q' nihilomin' ab eo q' curatus est. trāsmi- tatur in plem quā generat. sicut iude' cir- cūscisus generat filiū cū preputio. et gra- num nudū et purū seminatū. p'creat gra- num cū palea. Qd' hinc est qz hō non ge- nerat filiū fm q' in mente curatus est sed fm quod in carne.

De nominib' pec-

cati originalis fm q' opatur ad animā.

Originale peccatū diuersis i sa- cra scriptura noībus. multipli- cibus de causis noīat'. Secū- dum enī q' originale peccatū cō- patur ad aīam. vocat' qñq' infirmitas. qz reddit aīaz ipotentē ad resistēdū motib'. Qñq' vocat' feditas. qz p' ipam aīa macu- latur. Vocat' qñq' p'ntas. ppter cōtinuam appetitū in dīnatōez ad malū. Vocatur qñq' corruptō. qz ad nihilū ducit et peccatū. Vocat' qñq' viciū. qz est diminutō bono- rū naturalū. Vocat' qñq' lāguor nature qz durat i natura corrupta. Habz etiā noīa fm qd' compaf' ad corp'. Vocat' enī qñq' lex carnis. eo q' lege dīna sit carni i- flicta. An qñq' lex mēbroz. vocat'. qz mo- uet organa ad opatōez cōcupiscētie. Vo- cat' qñq' tyrān'. ppter dīnatōne quasi vio- lentā in ipsa cōcupiscētia. Vocat' qñq' fo- mes. qz sicut ignis fouet ignē. ita p' ipz fo- uet in carne peccatū fm act' generatiue et nu- tritiue. Vocat' qñq' stimul' carnis quia

B

stimulat carnē ad primos motus. 7 anī
mū ad cōsensum. Habet quoq; nomīa
fm quod cōgatur ad actus delectabiles.
Et fm hoc vocatur cōcupiscētia que so-
nat vitū in actu prout est in adultis. Itē
cōcupiscibilitas que so:at vitū in potē-
tia prout est in pūlis. Habet etiā no-
men fm quod comparatur ad primū hoīez
a quo cōtrahitur. 7 sic vocatur originale.
quod est carentia debite iusticie.

De peccato actua

Qui mortali 7 circa ipm in generali occurrē
Circā peccatū at actua Cibus
le mortale aliqua sunt videnda
Primo qd sit. Secō de diuer-
sis eius noibus seu appellatōi-
bus. Tertio de hui' peccati effectib' Quar-
to de diuersis eius generib' seu diuisiōi-
bus. Quinto de quolibz septem peccato-
rum capitaliū ac eozum filiabus seu spe-
ciebus/aliquid in speciali declarabitur.

Quid sit peccatū

actuale mortale in spēali et quō diffinit.

Quod sit actuale mortale
sic diffinitur fm August. Pec-
catū est dictū vel factū vel cōcu-
pitū /tra legē dei. Et ponitur
in dicta diffinitōe. dictū ppter pctm oris-
factū ppter pctm opis. cōcupitū ppter pec-
catū cordis. Diffinit 7 aliter fm eūdē
August. Peccatū est volūtas retinēdi fa-
ciendi vel cōsentiēdi quod iusticia vetat.
Insup sciendū q pctm proprie nō est
substātia vel res aliq sed defectus 7 corru-
ptela. Circa qd tamen aduertendū ē. q
aliō est peccati act'. aliud est peccati habi-
tus. aliud peccati reatus. Peccati act' ali-
qd est. sed qm nō ampli' fit. definit eē. etiā
sine grā. S; peccati habitus q ex malis
actib' relinquitur/ etiā aliqd est 7 remanet
interdū cessantib' etiā ipsis actib'. ac etiā
post infusam grām peccatiq; remissionē.
Peccati vero reatus siue macula/ fm rem-
nihil est. deformat tamē aīaz; nō p modū
positōis sed p modū. priuatiōis sicut trū-
catio mēbri p modū puatiōis corp' defor-
mat 7 maculat. Dicit etiā Augu. q sicut
abstinētia nulla substātia vel res est. 7 tū
ex ea corp' languescit. ita pctm nō est aliq
substātia vel res. ex eo tū natura minuit 7
corrūpit. delect tū semp p grām. Hōm

dum p̄reca q pctm. qñq; trāsit actu 7 re-
manet reatu. sicut pctm actuale actu con-
plero añ penitētia. Qñq; ecōtra pctm trā-
sit reatu 7 remanet actu. sicut in pctō ori-
ginali p baptismū. Qñq; trāsit pctm actu
siml 7 reatu. sicut pctm actuale actu pple-
to 7 p penitētia. Qñq; pctm remanz ac-
tu 7 reatu sic pctm originale añ baptismū.

De diuersis nomi

Quibus peccati actual' mortalis
Iuersis frēqnter noib' pecca-
tū ipm mortale p doctores no-
minat fm diuersas eius p̄vie-
tates 7 opatōes 7 effect'. Vocat enī qñq;
n. actū. 7 hoc iō qz imaginē dei deformat
7 maculat. Vocat qñq; reat'. qm ad eter-
nā penā obligat. Vocat qñq; pollutio 7
hoc qntū ad p̄ragionē p̄tractā. ex terrena
delectatōe. Vocat qñq; delictū 7 hoc fm
q est recessus a dignitate grē habite. Vo-
cat qñq; culpa. 7 hoc prout respicit penā
quā meret 7 incurrit. Vocat qñq; offensa
7 hoc est qz contra deū est 7 tra deū facit.
Vocat qñq; p̄uaricatio 7 hoc in qntū mā-
datū dei respicit qd trāsgrediēdo p̄uarica-
tur. Vocat qñq; pctm put cōuersio fit ad
bonū cōmutabile cū auersione a bono in
cōmutabili. Vocat qñq; scel'. p̄opt' ma-
gnā iniuriā q peccando deo fit. Vocatur
etiā quandoq; nefas put est illicitū perso-
ne perpetrātū. Vocatur etiā quandoq; cri-
men prout est dignū accusatōne 7 pena.

De diuersis effe

Hecibus peccati actualis mortalis
Cuiusmodi autē peccati/ multi
plex fm doctores repit effect'.
sed qntū p̄ntē p̄cernit tractatū
satis erit aliqs enūerare. An' effect'. Et
p̄rio naturalia vulnerat. qd signat in illo
q iuxta euāgelīū descēdēs ab hīrlm i hie-
rico incidit in latrones. Ali'. Intelle-
ctū obscurat in cognitōe veri. 7 affectū te-
pescere facit i ope boni. Ali'. Statu-
tis spoliat. ne tū bonū aliqd pereat. bona
opa q dō peccādo mortificat/ alijs iuxta
dispensatiōem dei elargient saluādis. Ali'.
Aīam maculat. ad penā eternam
obligat. cōsciam amaricat. cor indurat.
Alius. Noīem quasi insensibile reddit.
Exēplo canis submergēdi q lapidē i col-
lo suo nō sentit. donec ab eo in fundū aq

trahitur Alius Anima occidit. quia deo qui vera vita est. privat Alio Ad alia peccata trahit. An Greg. Peccatum quod per penitentiam non diluit. suo potest ad alium trahit Alius Bona que in peccatis sunt. infructuosa et quantum ad meritum et quantum ad premium reddit Alius Ex homine quendam effectiue infirmum facit. Nam in peccatore est ignis auaricie. fetor luxurie. tenebre ignorantie. vermis conscientie. sinitis concupiscentie. et demones per effectum et huiusmodi. Alius Vacuum hominem tamen dem relinquit. et merito quod mundo adherentia. sugunt verba arretia. Fallendo decipit sicut esca in bamo vel lignum putridum de nocte lucens Alius Hominem vere stultum demonstrat. seruando scilicet illi qui ipsum torquent querit et tandem torquetur Componendo quoque et congregando supra se unde torqueat et cremet. Unde Augu. li. de ci. dei.

Hoc vitium adimit integritate. pulcritudinem. salutem. virtute. et quicquid boni per vitium detrahit seu minui consuevit.

In quo peccatum

habet esse ortum Notandum est vltimum. quod quis peccatum ipsi bono contrarium sit. non tamen habet esse nisi in bono. nec ortum nisi a bono. quod quidem bonum est liberum arbitrium ac voluntas. a qua peccatum est sicut a prima origine et in quo est sicut in proprio subiecto Voluntas igitur est causa peccati. cum dico non efficientem sed deficientem. Voluntas enim secundum quod habet respectum ad suum principium a quo est. scilicet ad deum non est nata elicere esse nisi bonum Sed secundum quod habet respectum ad principium ex quo est. quod est omnino nihil. cum ipsa voluntas ex nihilo sit. semper tendit ad defectum. Si ergo velimus scire vnum malum culpe sit materialiter. dicendum quod ex nihilo Si vero velimus scire unde fit terminaliter. dicendum quod ex absentia debiti modi debite speciei et debiti ordinis. Si si velimus scire vnum sit originaliter. dicendum quod a voluntate sine a libero arbitrio.

De progressu peccati.

Nota quod peccatum incipit in cogitatione. procedit et crescit in delectatione. perficitur in consensu. Circa peccatum autem peccati notandum est quod aliqua ipsum peccatum antecedunt. aliqua ipsum subsequunt. aliqua ipsum concomitant.

peccatum antecedunt ex parte auersionis. Et aliqua antecedunt ex parte conuersionis. Et ex parte autem auersionis. i. quando quis a bono incommutabili quod deus est. auerti et seipsum pari incipit. antecedunt peccatum. contemptus. omisio. ingratitude. inobedientia. Ex parte vero conuersionis scilicet quando homo se in peccatum conuertit. antecedunt peccatum. cogitatio. libido. concupiscentia. delectatio. perversa intentio. consensus Peccatum autem subsequuntur. macula id est deformitas imaginis dei. reatus. et obligatio ad penam eternam. Peccatum concomitantur. circumstantie que ipsum vel aggrauant vel minuunt. et sunt octo que ex versu sequenti notificari possunt. vnum versus. Quis quid ubi per quos. quotiens cur quomodo quomodo.

De tribus actione

depravationibus. Per tria etiam principaliter depravari solet actio. etiam illa que est de genere bonorum. Quandoque in sui principio. quandoque in sui medio. quandoque in sui fine. scilicet per malam intentionem. per negligentiam. per vanam gloriam.

Quibus causis unum

peccatum dicitur maius. Multis etiam causis seu respectibus vnum peccatum dicitur maius seu grauius altero. Videlicet causalitate ut peccatum luciferi. Generalitate ut peccatum primi hominis. Deformitate ut peccatum in de peccatoris. Remissionis seu venie difficultate. sicut peccatum in spiritu sancto. Periculo sicut peccatum ignorantie. Inseparabilitate ut peccatum cupiditatis. Pronitate ut peccatum carnis. Offensione ut peccatum idolatrie. Expugnandi difficultate ut superbia et vana gloria. Mentis cecitate ut peccatum ire.

De quinque operum

generibus. Notandum est etiam quod inter cetera. quinque reperiuntur genera operum. Nam quedam sunt mala in se ut illa que de sui natura seu in suo genere mala sunt. sed tamen per aliquas circumstantias bona fieri possunt. ut homicidium quod in se malum est. sed per circumstantiam aliquam potest effici bonum. ut puta quando fit per debitam iusticiam. vel se legitime defendendo cum mortis periculo euadere non possit et huiusmodi. Quedam sunt mala secundum se et illa que secundum totum suum esse mala sunt. nec per circumstantias aliquas bona effici possunt. sic est odire deum.

B 2

vel fornicari et hōi. Quedā e contrario sunt bona i se vt illa q̄ de sui natura sunt bona ex genere. sed tñ p̄ aliquas circūstā-
tias possunt fieri mala. Sicut est dare ele-
mosinā quod in se bonū est sed p̄ circum-
stantiā aliquā pōt fieri malum. vtp̄ta si
daret p̄ sola vana hominū laude acq̄ren-
da vel hōi. Quedā sunt bona fm̄ se. vt
illa que fm̄ totū suū esse bona sunt nec p̄
circūstātiā aliquā. pōt fieri mala. sicut
est diligere deum ex caritate. Quedā sunt
indifferētia sc̄z que suo esse nec bona nec
mala sunt. possunt tñ fm̄ circūstātiā bo-
na vel mala fieri. sic mouere pedē sine de-
liberatōe. vel q̄q̄ medere. qd̄ fm̄ circū-
stātiā aliquā bonū fieri potest. vtp̄ta in
necessitate. corp⁹ suū debite sustentādi vt
efficaci⁹ deo seruire possit. Et e contrario
malū. vtp̄ta si ad sup̄fluitatē et ex sola li-
bidie vel volūtarie precepta ecclesie trās-
grediendo fiat.

De quatuor gene-

ribus seu diuisionibus peccati mortalis

Icet plures peccati mortalis/
diuersis respectibus et causis/
possent assignari diuisiones seu
genera. q̄ntū tamē ad p̄ntis tra-
ctatus cōpendiū attinet. quatuor solum
modo tāgenē. Circa quarū adhuc solam
quartā diffuse insistet. quia p̄ eius decla-
ratōez alie tres clarez facilliter poterūt itel-
ligi. imo ipas tres effectualit̄ cōprehēdit

De prima diuisione

Prima igit̄ dictarū quatuor di-
uisionū est q̄ peccatorū morta-
liū aliq̄ sunt carnalia alia sp̄ua-
lia. Carnalia aut̄ maioris sunt
infamie. Spirituālia p̄o maioris culpe.

De secūda diuisione

Secūda diuisione est q̄ pec-
catoz mortaliū aliqua sunt cō-
missi alia delicti. Quod in esse
ctu est dicere Aliqua cōmittūt
in faciēdo. alia in omittēdo. Prima pec-
cata sunt p̄uariatio seu trāsgressio legis
quo ad p̄cepta negatiua. vtp̄ta Nō occi-
des nō mechaberis. Secūda sunt p̄uari-
catio seu trāsgressio legis quo ad p̄cepta
affirmatiua. sicut sunt. Diliges dñm deū
tuū ex toto corde tuo et honora patrē tu-

um et. Et fm̄ hāc etiā diuisionē dicif̄ pec-
catū mortale esse et fieri contra duas par-
tes iusticie. Quarum vna est. declinatio a
malo. Alia est facere bonum.

De tertia diuisione

Tertia diuisione est q̄ peccatorū
mortaliū aliqua directe cōmit-
tunt in deū alia i proximiū alia
in seipm̄. Peccatū autē in deū
iterū subdiuidit. Nā q̄ndoq̄ peccat in pa-
trē quādoq̄ in filium. q̄q̄ in sp̄m̄ sc̄m̄.

De quib⁹ latior fiet speculatio infra in fi-
ne declaratōis q̄rte diuisionis. Peccatū
alio respectu in deū quadruplicit̄. primo
male de ipso p̄ infidelitatē sentiēdo. sc̄do
ipm̄ blasphemādo. tertio ei⁹ sacramēta in-
digne ministrando et tractādo. q̄rto eum
tentando. Rursus deū tentādo peccat
triplicit̄. Nam tentat vel ei⁹ potētia. signa
sc̄z ab eo petēdo. Vel tentat eius iusticia.
p̄ hūanas sc̄z p̄batōes. vtp̄ta p̄ candens
ferrū vel duellū vel similia/ iudiciū ei⁹ ex-
q̄rēdo. Vel tētat ei⁹ misericordia. suā sc̄li-
cer q̄si examinādo bonitatē. se stultis pi-
culis cōmittēdo. In primū vero peccat
etiā triplicit̄. vel bona sua ei⁹ indebite au-
ferēdo. vel bona p̄pria sibi in sua necessita-
te nō cōticando. vel mala p̄suasiōe aut ma-
lo exēplo eū in peccatū trahēdo et inducen-
do. In semetipm̄ at̄ peccat q̄s etiā tri-
plicit̄. Vel sibi ipsi necessaria subtrahēdo
vel sup̄flua sumēdo. vel vltra vires ac de-
bitū moderamen quippiāz aggrediendo.

De quarta diuisione

Quarta diuisione peccati (ne-
mortalis sumit p̄ septē vicia ca-
pitalia. Que sunt. sup̄bia. inui-
dia. ira. acedia. auaricia. gula.
luxuria. Et q̄ vt supra tactū est de ista q̄r-
ta diuisione expediēs est diffusiorē hic fa-
cere declaratōem. tum q̄ p̄ gam supra di-
cte tres alie diuisiones clarius intelli-
gi poterūt imo eas effectualit̄ cōprehēdit. tñ q̄
p̄prie loq̄ndo in ipsa et ex ipsa p̄cipal̄ ef-
fectus p̄cipalisq̄ intētio huius octauū
tractatuli istius libelli p̄sistit et dependet.
Ideo de ipsi⁹ septē peccat⁹ capitalib⁹ hic
fiet quoddā speciale capitulū. et iuxta di-
uisionē in principio hui⁹ p̄cipalis ca-
pituli quod est de peccato actuali posita
de his sc̄z que in eo videnda sunt.

Aliqua circa mate

riam septem vicioꝝ capitaliũ p̄notanda

Hicrim anteq̄ ad speciale seu parti-
cularẽ declaratiõẽ ip̄oꝝ septẽ vicio-
rũ capitaliũ veniat/ aliqua sunt cir-
ca ipsa aduertenda. Et primo notadũ
venit q̄ pctm̄ veniale. siue sit quantũ ad
actũ siue q̄ntum ad maculã. nullo modo
potest fieri mortale. sic sc̄z q̄ illud idẽ fm̄
substantiã q̄d prius fuit veniale/ fieret mor-
tale. Et r̄õ est. quia nulla res potest muta-
re sp̄m̄ suũ. Peccatũ autẽ mortale venia-
le sunt due diuerse peccati species. Verũ
tamen aliquis actus qui de sui natura est
de genere peccati venialis/ bñ potest fieri
mortalis. Et hoc quatuor modis. Pri-
mo modo r̄õne p̄scientie q̄ de illo actu fie-
ri potest. q̄ quicq̄d fit cõtra cõscientiam
formatã/ edificat ad gehennã. etiã si sit cõ-
tra cõsciã erroneã. Et hec est r̄õ. q̄ cũ
in pctõ duo sint sc̄z auersio et cõuersio. Pe-
nes p̄mũ iudicatur q̄litas siue grauitas
peccati. qm̄ auersio a deo est in pctõ qua-
si formale. et p̄uersio ad creaturã q̄si mate-
riale. Quãuis ergo leuare festucã de terra
videat leue vel indifferẽs. si tamẽ fiat con-
tra cõsciã est pctm̄. q̄ tũc in aĩo sp̄nit
realiter bonũ incõmutabile. et ita fit auer-
sio a creatore. Secõdo modo ex cõplacẽ-
tia que in illo actu possit capi et capetur.
Unde Aug. Nullũ pctm̄ a deo veniale est
q̄d nõ fiat mortale dũ placet. Tertio mō
ex dispositiõẽ seu p̄cliuitate que exinde cõ-
trahitur. q̄ p̄ frequentẽ lapsũ in venia-
lia. disponit homo ad mortale. Et fm̄ h̄
intelligit illud dictũ Grego. Vitasti grã-
dia vide ne obzuaris arena. Hoc autẽ di-
cit q̄ sepe de minimis peccatis dũ frequen-
ter fiunt et sic quasi contẽnũt/ veniunt ad
magna. Sicut de modica scintilla surgit
quãdoq̄ magnus ignis. Quarto mō
ex p̄gressũ. quia quãdo insurgit veniale/
si nõ p̄hibet possit p̄gredi vsq̄ ad mortale.
Non q̄ ip̄m veniale. vt supra tactũ est
in sua substantia fieret mortale. sed q̄ ex ip̄o
so occasionaliter fieret p̄grediendo mor-
tale. vt patet in primis motib̄ q̄ inter ve-
nialia cõputãtur. Sed quãdo delectatio
conualefcit intantũ q̄ cõsensus accedit/
iam est peccatum mortale.

Unde sumatur nu

mer? et sufficientia septẽ vicioꝝ capitaliũ

Orandũ insup q̄ vt aliquale su-
pra tactũ est septẽ sunt pctã seu vi-
cia capitalia. sc̄z supbia. inuidia.
ira. acedia. auaricia. gula. luxuria. quoru
sufficiẽtia seu numerũ p̄õ colligi. Volũ-
tatẽ eni hũanã frequẽter cõtingit deordi-
nari. Aut ergo deordinat q̄ appetit quod
nõ est appetendũ. aut deordinat q̄ refu-
git q̄d nõ est refugiendũ. Si priõ mō.
aut appetit q̄d nõ est appetendũ interiõ.
et tũc peccat peccato supbie seu vane glo-
rie. Aut appetit q̄d nõ est appetendũ exte-
riõ et tũc peccat pctõ auaricie. Aut appetit
q̄d nõ est appetendũ interiõ quale est cor-
pori delectabile. Et istud iterum est in du-
plici differẽtia. Quia aut illud delectabi-
le q̄d sic inordinate appetit/ r̄edit ad p̄ser-
uatõem indiuidui. et tũc peccat pctõ gule
Aut r̄edit ad cõseruatõẽz speciei vt coitõ?
et tũc peccat pctõ luxurie. Si scõdo mō.
qñ scilz volũtas deordinat refugiẽdo q̄d
nõ est refugiendũ. Aut illud nõ refugien-
dũ refugit fm̄ p̄uersũ instinctũ potẽtie
rãtionalis. et tunc peccat peccato inuidie.
Aut illud refugit fm̄ p̄uersũ instinctũz
potẽtie irascibilis. et tunc peccat peccato
ire. Aut illud refugit fm̄ p̄uersũ instin-
ctũ potẽtie cõcupiscibilis. et tunc peccatur
peccato acedia. Et sic patz q̄ sunt q̄
tuor principalia appetibilia in q̄bus vo-
luntatẽ humanã deordinari cõtingit. et
tres solũ sunt vires seu potentie aic fm̄ q̄
rum instinctum est fuga. ideo tantũmodo
sunt septẽ peccata seu vicia capitalia.

Duplici modo se

ptem vicia capitalia se ostendũt: vñc pa-
lam: nunc palliate.

Orandũ insup q̄ ista vicia septẽ
seu peccata capitalia/ qñq̄ palã et
publice se ostendũt. vt qñ directe
fiunt. qñq̄ vero sub q̄dã specie boni palli-
ata se ingerũt et decipiũt. Eni supbia qñq̄
sic sibi p̄suadet. Volo p̄cesse vt possim p̄-
desse. Inuidia sic sibi p̄suadet. bona alijs
nõ cupio nec opto ne in p̄speritate succes-
suũ nimis extollant. Iravero sic p̄suadet
Non debeo mala mihi illata tolerare/ ne
mihi inferri consuescãt. Acedia sic sibi p̄-
suadet. Ad hoc mihi in laboribus parco
ne indiscrete aliquid aggrediẽs deficiã et
indiscretõis arguar. Auaricia sic sibi per-

B 3

suadet. mihi multa adhuc cōgregāda ve-
niunt. ne ppter casus fortuitos qui supue-
nire pnt in inopiā incidā. 7 sic furtū rapi-
nā vel aliud iniustū omittā. Sula sic sibi
psuadet. Corp⁹ meū cibis 7 potib⁹ delica-
tis nutritio. quatin⁹ in sanitate cōseruetur
fortiusq; efficiat vt sic aptius sit 7 valen-
tius ad deo seruiēdū. Lururia sic sibi per-
suadet. nō est malū aliquō tpe ad libitū 7
pplacētiā viuere. et postea foris penitere

De septem vicia ca-
pitalia septem ferocib⁹ bestijs cōparātur.

Notandū pterea q; pdicta septē
vicia seu pctā capitalia septem
fā ferocib⁹ q; immūdis bestijs
cōparari cōsueuerūt. Supbia
seu vana gloria cōparat leoni. Inuidia cō-
parat cani. ira comparat lupo. Acedia com-
parat asino. Sula cōparat vīlo. Lururia com-
parat porco. Auaricia cōparatur ericio.
Similit⁹ etiā compari cōsueuerūt septem
grauib⁹ infirmitatib⁹. Supbia seu vana
gloria comparatur corpis inflationi. Inui-
dia comparatur lepre. Ira comparatur fren-
si. Acedia comparatur lethargie. Auaricia
cōparatur hydropisi. Sula comparatur epi-
lentie. Lururia comparatur febri. Et in-
sup notandū 7 bñ p̄siderandū. q; ista se-
ptem pctā seu vicia capitalia. deuota ac
frequēti passionis christi meditatiōe / cu-
rant. Nam q; debite ea que ip̄e domin⁹ no-
ster Iesus christ⁹ in sua sacratissima pas-
sione egit 7 sustinuit cōtemplat / repiet q;
be septē mortifere pestes / ibidē mirabilē
curant. Et enī sui sacri capitis in cruce hu-
millima inclinatio / curat supbiam. Sui
sacri lateris ap̄tio curat inuidiā. Orō sua
pro inimicis curat iram. Portatio crucis
curat acediā. Traditio sui spūs patri. sui
corpis cruci. sue matris discipulo. 7 suaz
vestiū suis crucifixorib⁹ curat auariciam.
Portatio aceti 7 fellis curat gulā. Et sua
flagellatio curat lururiā. Notandū in-
sup q; predictoz peccatoz / vnum ex alio
nascit. quod sic apparet. Superbia enī q;
omnes p̄cellere vult 7 appetit. statī quādo
aliquē sibi equari videt aut timz. in se do-
lere 7 p̄turbari incipit. ac exinde p̄tra illū
ad ip̄m suū bonū quo sic eū sibi equari ti-
met / impediendū ac diminuendū mouet
7 sic ex supbia nascit inuidia. Inuid⁹ ve-
ro quia defacili ei cui sic inuidet irascitur

et cōtra eū quasi toto spū cōmouet. ido ex
inuidia nascit ira. Cum autē sic cōtra ali-
um cōmouit 7 iratus vindictā de illo ap-
petat / se vindicari querat in quo si eum
deficere cōtingat / in aīo suo cōturbat et
contristat. ideo ex ira nascit quedā menta-
lis tristitia que a doctorib⁹ acedia nuncu-
patur. Cum vero sic animo tristis 7 cōta-
bescens cōsolatōem 7 quandā sui exalta-
tōem quā in seipso nō habet / in rebus ex-
teriorib⁹ querat. 7 quāto plura cōgregare
poterit / maiorē se habitū sperat. ideo ex
acedia nascit auaricia. Auarus autē quia
bonis temporalibus abundat. et sic ea que
ad delectatiōem in cibis 7 potib⁹ faciunt
facilius comparere 7 ad sui libitum habere
potest. ideo ex auaricia nascit gula. Sula
vero ppter ventris repletōem / variatq; ci-
borū 7 potulū delectabiliū species quib⁹
reficit / facillime despumat in libidinem.
ideo ex gula nascitur lururia. Notandū
insup q; plura predictoz septē vicioz
seu peccatoz capitaliū dicuntur radices et
initia seu cause alioz diuersis tamē respe-
ctibus. Supbia enī primo dicitur radix
et initium ois peccati ppter tres causas seu
rationes. Primo ppter causam q; in omni
peccato inuenit. scz p̄emptus dei qui est
quedā causa ois peccati. Iste autē con-
temptus est auersio a creatore. que in om-
ni peccato est. q; in omni peccato / p̄po-
nitur bonū cōmutabile bono incōmuta-
bili. Iste contēptus nō nisi ex supbia p-
cedit. 7 ex ea q; maxime. Et ideo dicit q; si
cut sine charitate alie virtutes nihil sunt
ita sine superbia alia vicia nihil sunt. Ab-
strabe supbiā 7 habebis grām. Quia su-
pbis deus resistit. humilib⁹ autē dat gra-
tiā. Secundo dicitur supbia radix 7 initium
ois peccati / quia fuit primū peccatozū.
Hoc enī peccato peccauit p̄io diabolus
in celo 7 prim⁹ homo in paradiso. Tertio
dicitur supbia radix 7 initium ois peccati /
q; ex ea f̄m p̄us 7 posterius hoc est medi-
ate vel immediate / nascitur alia vicia et
peccata. vt aliquāter supra ostensum est
in notabili immediate p̄cedenti. Libi-
do etiā prout Augusti. ponit dicitur causa
ois peccati sed alto respectu propter sci-
licet inordinatā delectatiōem que ex ipsa li-
bidie habetur in creatura. que delectatio
inordinate afficit 7 attrahit animā et auer-
tit a summo bono. Est enī libido volūtas

improba qua mouet aia ronalis ad hoc q inordinate delectet in creatura. Et ex hac libidine omnia alia peccata fm prius et posterius. hoc est mediate vel immediata. alia tm via seu ordine q a superbia insurgunt. Cupiditas etia sicut ponit apostolus radit dicit om maloz. quasi eode respectu iuxta suu ee sicut dicit libido iuxta suu. Nam sicut libido vt statim dicitur est dicit causa omis peccati ppter inordinatam delectationem que ex ipsa libidine habet in creatura que delectatio inordinate afficit et attrahit aiam et auertit a summo bono. sic cupiditas in suo esse dicitur radit om maloz. ex inordinato amore. qui ex ipsa cupiditate habet ad creaturam. qui inordinatus amor similiter afficit et attrahit animam et a summo bono auertit. Et q inordinato amore omnia alia peccata fm prius et posterius hoc est mediate vel immediate. alia tam via seu ordine q a superbia et q a libidine insurgunt et oriuntur. Luxuria etia fm Cassianum dicit radit ois peccati. quia carnales delectationes sunt nobis naturales. et ad naturalia pni sumus et inclinati. ac eis cum difficultate resistimus. Attracta igit et affecta p luxuriam aia in oia alia vicia facilliter et sine consideratione ac moderamine. fm tam prius et posterius hoc est mediate vel immediate ex vno. scz in aliud plabitur. alia tam via et ordine q p superbia et q p libidine et q p cupiditate. Possent ista pfusius declarari sed quantum ad breuitatem hui tractatuli conuenit. satis sint q tracta sunt. q ampliora videre voluerit doctores habeat solennes. et inter ceteros beatum Thomam secunda secundae. et summam de vitiis et virtutibus.

De septē vitiis capitalibus in speciali. Et primo differentia inter superbia et inanem gloriam:

Stis sic prenotatis dicendum venit de quolibet predictoz septē vicioz capitalium in specie seu in particulari. Et primo de superbia. Circa quam notandum est q licet cōiter nō fiat distinctio inter superbia et inanē gloriā. immo ponat inanis gloria filia superbie Grego. tamē inter eas differentia ponit. immo superbia dicit regina et matrē omnium vicioz. Quod intelligendum est grego. accepisse prout superbia consideratur fm quandā redundantia et

generalitatem quam habet in alia peccata in quantum scz et ipsa omnia peccata oriri possunt. Et hoc duplici via seu ratione. Uno modo per se et directe in quantum scilz alia peccata ordinantur ad finē superbie q est propria excellentia ad quam potest ordinari quicquid homo indebit et inordinate appetit. Alio modo indirecte quasi p accidens remouendo prohibens. in quantum scilz per superbia. homo legē diuinā contemnit. p quam phibetur a peccato et transgreditur mandata. Intelligit tamē hoc qn do illa transgressio madorum fieret ex cōceptu. Nam fieri posset ex ignorantia vel infirmitate. q ibi nō esset superbia. Et igitur semper natura ipsorum vicioz clarior elucescat pcedatur hic opinionē greg. in sequendo. Differentia autē que cōiter inter superbia et inanē gloriā assignat est. quia licet in vtraq sit immoderatus et inordinatus proprie excellentie appetitus. qui scilz nō est fm rectam et debitā rationem. in hoc tamē differunt. quia superbia excellentiam p priam inordinate appetit. Inanis vero gloria excellentie p priam manifestatiōem. ita q superbia proprie considerat in quantum ille inordinatus proprie excellentie appetitus habet ab intra etiam nō ab extra. p greditur. Inanis gloria trāsit ab extra. qz illaz excellentiam appetit ab extra apparere et in ore aliorum apparere et manifestari.

De superbia in particulari pur distincta ab inani gloria et ponitur quasi regina aliorum vicioz.

Iccur ergo primo de superbia. que sic vt aliquantū tactum est. fm Augusti. diffinitur. Superbia est puerus proprie celsitudinis appetitus. Dicit etia August. q superbia omnibus hominibus inuidet scilz superioribus. quia eis nō equat. Paribus quia sibi equat. Inferioribus ne sibi equetur. Dicit etia superbia omis peccati radix et initium ppter tres rationes supra in penult. cap. immediate pcedenti tractas. Grego. xxi. li. moralium quatuor species superbie assignat. Prima est cū homo bonum quod habet. estimat se a seipso habere. Secunda species est cum homo bonum quod habet. sibi desuper datum credit. sed tamē se reputat illud p suis meritis accepisse. Tertia species est cū homo iactat se ha-

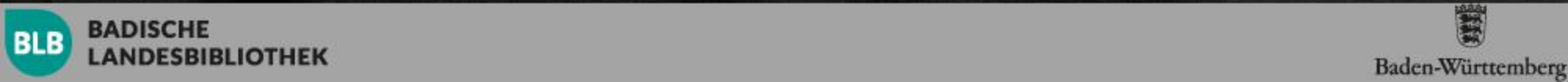
bere bonū quod non habet. Quarta species est cum homo despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. Et est aduertendū q̄ hic iactantia accipitur quantū ad interiorē cordis arrogantiam. Quia si capetur iactantia quantū ad exteriorē actum quo quis falso se diceret vel laudaret habere bonū quod nō habet/magis proprie prineret ad peccatum inanis glorie et etiā ad peccatū mendacij q̄ ad peccatum supbie prout sumit hic et a beato Gregorio. Istarum autē quatuor specierū numerus et sufficientia sic sumit. Dicitur est supbiam esse inordinatū proprie excellentie appetitū. Omnis autē excellentia accedit homini ratione alicuius boni quod habet. Bonū autem quod habet homo/tripliciter potest considerari. Uno modo s̄m se. alio modo ex parte cause qua habet. tertio modo ex parte modi ipm bonum habendi. Respectu primi certū est q̄ quanto bonū quod quis habet maius est: tanto p̄ hoc maiorem excellentiā consequit̄. Ex quo cōtingit q̄ homo cuius appetitus inordinate vel vltra modū sibi conuenientem / in suā propriā excellentiā tendit / sibi in animo suo attribuit bonū quod nō habet vel maius q̄ habet et tunc est tertia species supbie supra posita. que est scilicet cū quis iactat se habere bonū quod non habet. Respectu secūdi certum est q̄ quādo homo bonū quod habet. habet ex seipso. ipse excellentius habet q̄ si haberet ab alio. Et ex hinc procedit. q̄ homo cui⁹ appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi cōuenientē in suam propriā excellentiam tendit. illud bonum quod habet ab alio/ estimat in suo animo et sibi attribuit habere a seipso. Et quia dupliciter aliquis potest esse causa boni sui. Uno modo efficienter. alio modo meritoze. s̄m hoc sumitur due prime species supbie supra posite. Nam si homo illud bonū quod a deo habet/ estimet et reputet se a semetipso habere et sic efficienter/ tūc est prima species supbie supra posita. Si vero illud bonum quod a deo habet/ estimet se et reputet a deo habere/ sed suis meritis. et sic meritoze tunc est secūda species. Respectu tertij certū est q̄ quāto aliq̄s bonū quod habet excellentiori modo q̄ alij possidet tanto p̄ hoc maiore excellentiam consequit̄.

tur. Et hinc est q̄ homo cuius appetitus inordinate et vltra modū debitum et sibi conuenientē in suam propriā excellentiam tendit/ illud bonū quod habet. estimat in suo animo et sibi attribuit excellentius habere q̄ ceteri. et tunc est quarta species supbie supra posita. scilicet cū quis despectis ceteris appetit singulariter videri habere bonū quod habet. Et ex quibus apparet clara sufficientia specierū supbie per Grego. assignata. Est tamen aduertendum q̄ s̄m diuersos doctores. plures et alie assignantur supbie species. Dyonimus assignat ingratitude in specie supbie. August. dicit q̄ se excusare de peccato cōmisso/ ad superbiam prinet. Etiā presumptō qua quis tendit ad assequendum aliqd quod est supra se/ ad superbiam prineret videtur. Bernardus etiā duodecim gradus ponit supbie qui sunt. curiositas. mentis leuitas. inepta leticia. iactantia. singularitas. arrogantia. presumptō. defensio peccatorū. simulata confessio. rebellio. libertas. peccandi consuetudo.

Sed qui debite considerat omnes huiusmodi species seu gradus ad quatuor species p̄ Grego. vt tactum est assignatas/ reduci possunt/ et sub eis comprehenduntur. Nam p̄ma ingratitude de qua loquitur Dyonimus/ reducit̄ ad primā speciem quia ingratus sibi proprie et in effectu attribuit videri habere a semetipso illud bonū quod ab alio habet/ cū illud recognoscere nolit. Excusatio de peccatis. de qua loquitur August. proprie prinet ad tertiā speciem quia sic se excusans videtur se iactare habere bonū quod nō habet scilicet bonum innocentie. Presumptō autem qua quis tendit in id quod supra ipm est/ proprie ad quartā speciem prinet. s̄m quā quis appetit p̄ alijs singulariter videri. Duo decim vero gradus supbie quos ponit Bernard. licet s̄m quid et s̄m modū accipiendi ipsius Bernard. ad supbiam prineant. nō omnes tamen accipiuntur s̄m ipsam propriā naturā seu essentiā supbie cui assignantur. Sed sumuntur aliqui tam s̄m diuersas hominū cōditōes. q̄ s̄m cōparatōem ad grad⁹ hominū qui vel sunt maiores vel equales vel minores. Non solum etiā in decem duodecim gradib⁹ tangunt species aliq̄e supbie. s̄z etiā quedā ipam supbiam antecedētia et quedā cōse-

quentia: **S**umuntur etiam predicti duo/decim gradus supbie a Bernardo assignati. p. oppositu ad duodecimu gradum humilitatis. quos beatus Benedictus in sua regula ponit. **P**rimus enim gradus humilitatis ab ipso beato benedicto assignatus est cordis ope semp humilitate ostendere de fixis in terra aspectibus. **C**ontra que ponit Bernardus primu gradum supbie. curiositatem. **H**am iuxta quod dicit **D**ens hominis sui ipsius incuriosa. quod ex prioru merito riu yana estimatoe procedit. alioz coiter curiosa efficit. et ia vel ad ea que ad ipam no spectat immoderate cognoscenda. vel mores yiciaqz alioz inquirēda se trāffert hinc inde oculos vagari. capiteqz erecto ac auribus suspensis incedere incipit. **S**ecundus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. vt pauca sbarationabilia qz loquat et no clamosa voce. **C**ontra qua ponit Bernardus. scdm gradum supbie. leuitate. mentis qua ex gradu precedenti oziri ponit. **H**ā vt dicit animus hominis nulla sui cura aggrauatus. duz mores et vicia alioz curiose circūspicit in quandā leuitate et instabilitate transit. **H**am dū nūc aliquos sibi superiores aspici iam se supari dolere p inuidiā tabescit. **D**um vero nunc alios sibi inferiores cernit p quandā vanā excellentiā pueriliter hilarescit. **H**unc pauca et mordacia loquitur. nūc multa et inania. nūc risu. nunc lectu plena. **T**ertius gradus humilitatis a beato benedicto assignat. vt quis no sit facilis aut promptus in risum. **C**ontra que ponit Bernardus. tertiu gradum supbie ineptā leticiā. quam ex duobz gradibus immediate precedentibus oziri dicit. **H**am dū p curiositate ad animi seu mentis leuitate qz deuenit et gaudiū quod ex sui presumptōne concepit per tristitiam quā interdū de alienis bonis ptrahit interpolari metuit statim ad remediū false consolatiois confugit. ita vt bene sibi conscius. vel sui oblitus vel ab omni culpa absolutus putet. **H**unc apparet in fronte hilaritas. nūc in signis scurrilitas. nūc ad iocū pronitas. nūc vanitas in incessu. nūc facilitas in risu. **Q**uartus gradus humilitatis a dicto beato benedicto assignatus est taciturnitas vsqz ad interrogatōem. **C**ontra que ponit Bernardus quartū gradū superbie. **J**actā tiam quā ex precedenti gradu oziri dicit.

Ham dū mente in ineptam leticiā resoluta. vanitas cresceret grossecere inceperit iam necesse est vt laxato sinu ab extra erūpat. querit tunc quibz omne quod sentit efundat puenit interrogantē. no querenti responder. **H**unc querit et soluit. nūc ieiunia laudar. cōmendat vigiliās. somnia pferit et visiones. **Q**uintus gradus humilitatis a beato benedicto assignatus est tenere quod habz cōis obseruātia. **C**ontra que beatus Bernardus. quintū gradum supbie ponit singularitatem quā ex precedenti gradu oziri dicit. **T**urpe etenim esset ei qui se supra ceteros extollit et iactat. nisi pl. vel aliter qz ceteri. aliqd speciale ageret. quo vltra eos apparere possit. **T**alis plus sibi de aliquo particulari bono qd se facere estimat blanditur. qz si decies plus in cōitate faceret. **P**allorē suum in vultu. et maciē in manibz. et talia que in seipso videre potest. speculatur ad sua particularia strenuus. ad cōmunia piger. vigilat in lecto. et dormitat in choro. et huiusmodi. **S**extus gradus humilitatis a dicto beato benedicto assignatus est credere et pronunciare se omnibus viliozem. **C**ontra que ponit Bernardus sextū gradū superbie. arrogantia. quam ex precedenti gradu oziri dicit. **H**am cū qz talia opa sic singulariter agit. iam apd simpliciores eius fama seu opinio crescere incipit q ipsa ei opa que videt probant. qz discernere nesciūt quā intentōne procedat. sicqz dū miser ille ab alijs beatificat. apud se in erroze inducit. **C**redit enim qd audit. sed quid intendat no attendit. et dum plus de seipso alijs qz sibi credit. non solū verbo aut operū ostentatione probitate demonstrat. sed interno etiam sui cordis affectu se alijs sanctorum credit et reputat. **S**eptimus gradus humilitatis ab ipso beato benedicto assignatus est se ad omnia indignū et inutilem credere et confiteri. **C**ontra quem ponit Bernardus. septimū gradū superbie. presumptōnem quā ex precedenti gradu oziri dicit. **H**am q se in animo alios pcellere putat. qmodo eē potest qn plus de se qz de alijs presumat. **T**alis primus in conuētibz resider. primus in consilijs responder. **N**on vocat. accedit. non iussus se intromittit. qe quid ipe fecerit recte factū. qd vero no fecerit inordinate factū reputat. si vt optat n. pmoueat supiore suū aut inuidū aut

Compendiū theologie

deceptus iudicat. in minoribus obedire indignat. quia ad maiora se reputat idoneum. **C**ertus gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est confessio peccatorum. Contra quem ponit Bernardus. octauū gradū supbie. defensio nem peccatorū. quā ex precedenti gradu oriri dicit. Etenim qui se facilius ad omnia ingerit / impossibile quasi est quin aliquādo deficiat. cū ergo talis a suo superiore corrigi ceperit. culpā suā quā habere nō putat / nō agnoscit et tūc in varias peccatorum suorum excusationes se ponit. aut enim fecisse negat. aut fecisse confitetur. sed quod bene fecit. aut si male se fecisse fateatur. dicit tamen quod nō multū male. etsi multū male / quod nō mala intentione. etsi iterū de mala intentione conuincat aliena se dicit suasionē peccasse. Et quomodo talis quod apta defendit. malas sui cordis cogitationes renelaret. **N**on gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Pro obedientia in duris et asperis patientiā amplecti. Contra quē ponit Bernardus nonū gradū superbie. simulatā confessionē quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam qui ut tactū est. sic ex arrogantia et presumptione peccata sua excusant. si ut interdū contingere potest de manifestioribus culpis arguantur scientes quod si defenderēt nō crederetur eis. ad subtiliora se conuertunt argumenta defensionis. Verba respondēdo dolose confessionis. Hunc etenim vultum demittūt. corpus prosternūt. lacrimas sibi si possunt extorquer. suspiria et gemitū emittūt. Sed si eis leuis aliqua contumelia aut exigua pena inferat. iam suā simulatōem dissimulare non valentes / murmurare fremere irasci et conturbati incipiūt. **D**ecim⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Et cum obedientia quis se subiiciat maiori. Contra quē ponit Bernardus. decimū gradū supbie. rebellionē quā ex precedenti gradu oriri dicit. Cum enim sic simulatē suā culpam confitens penā sibi impositā impatiēter sustinet sequi iam ab alijs notari. ac suam falsitatē conspici. et exinde suam opinionē et laudem diminui videt. grandem in corde suo supbo confusionē habet valde tūc difficile est talē huiusmodi uerborū iudicijs tacitū adq̄escere. sed mox frontosus impudēs. et quasi despatus in rebellionē corruit. Et qui prius solū fra-

tres contēpserat. iam impudētē et potenter inobediēs etiā contēpnit magistrū. **U**ndecim⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. Ut quis uoluntatē propriā nō delectet implere. Contra quē ponit Bernardus. undecimū gradū supbie libertatē peccati quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam cum subdit⁹ magistrū vel superiorem nō timere incipit. nec primos seu fratres. aut sodales habet quos verec in quadā securitate maioriq̄ libertate ad sua desideria implenda profuit. in ipsisq̄ adimplendis delectat. et quis forsitan nō penitus in principio dei formidine abiecta quasi vadū tentans / illicita cum quodā timore perficiat. postmodū tamen pedetērim in uiciorū gurgitē intrat. **D**uodecim⁹ gradus humilitatis a dicto beato Benedicto assignatus est. ut quis deum timeat. et memor sit omnium quod precepit. Contra quē ponit Bernardus. duodecimū gradū supbie. consuetudinē peccandi quā ex precedenti gradu oriri dicit. Nam postq̄ terribili dei iudicio / prima flagitia impunitas sequitur. tunc per quandā frequentiam malorū actū / homo in quandā peccandi consuetudinē trahitur. Et hincq̄ carnalibus desiderijs absorptus. rationisq̄ ac timoris dei oblitus. indifferētē suis libitis utitur. Nec ab illicitis cogitandis et pagēdis restringitur. sed quicquid sibi in corde. in ore. in manu occurrit. machinat. garrat. et operatur. malivolus quidē magniloqu⁹ facinorosus. **T**ertiorū duodecim gradū numerus ex hoc accipitur quia homo per superbiā cōmuniter iniuriatur. Vel deo. vel homini cui debet esse inferior. vel homini cui debet esse par. **S**exti gradus determinatur secundum iniuriā que per superbiā fit homini cui quis debet esse par. Quatuor alij sequentes gradus determinatur secundum iniuriā / que per superbiā fit homini cui quis debet esse inferior. Duo uero ultimi gradus determinatur quantum ad iniuriā que per superbiā immediate deo fit. Et notatē dicit immediate quia etiā alij gradus redūdāt in deū. sed nō immediate imo mediātē primo. **S**extus autē dicitur quia a minori ad maiorem fit progressus. Etiam propter grauedinem peccatorū que iuxta illos gradus committuntur. Primus enim grad⁹ malus est. secundus peior. et sic ascen-

deno vsq; ad vltimū qui reperietur esse pessimus omnium. Unde iniuria que fit respectu paris est minor. illa que fit respectu superioris est maior. scilicet illa que fit respectu dei est maxima propter quod predicti gradus taliter ordinantur.

De inicio seu peccato inanis glorie.

Ante dicendum est de inani gloria qua Beato Grego. ponit esse primum vitium capitale. Que sic describitur. Inanis gloria est inordinatus appetitus laudis. glorie. et honoris. Finis enim principalis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie. Inanis glorie septem a beato Grego. xxxi. li. moral. filie assignantur. scilicet inobedientia. iactantia. hypocrisis. contumacia. discordia. nouitatis presumptio. Quare numerus seu sufficientia sic sumitur. Finis inanis glorie ut supra dictum est. est manifestatio proprie excellentie. Ad manifestatorem autem proprie excellentie potest quis dupliciter tendere. Uno modo directe alio modo indirecte. Si directe aut sit per verba. aut sit per facta. Si per verba tunc est iactantia. Si per facta. Aut illa facta sunt vera et aliquam admiratorem importantia alias nulla consequeretur gloria. et tunc est nouitatis presumptio. Nam eas solent homines magis ammirari. Si autem per facta et aliqua admiratorem ut dictum est habentia. sed tamen non vera immo ficta. et tunc est hypocrisis. Si autem tendat homo ad manifestatorem proprie excellentie secundo modo scilicet indirecte. Et hoc potest contingere quadrupliciter. scilicet vel quantum ad intellectum. vel quantum ad voluntatem. vel quantum ad locutionem. vel quantum ad factum. Si primo modo scilicet quantum ad intellectum. et tunc est pertinacia. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendamam nimis innititur sue proprie sententie nolens cedere sententie meliori. Si secundo modo scilicet quantum ad voluntatem et tunc est discordia per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendamam non vult a propria voluntate discedere in alium seu in alio concordet. Si tertio modo. scilicet quantum ad locutionem et sic est contentio. per quam scilicet homo ad suam excellentiam ostendamam clamore verbis contra alium litigat volens vincere et obtinere. Si quarto modo scilicet quantum ad factum et sic est inobedientia. per quam scilicet

homo ad suam excellentiam ostendamam non vult exequi preceptum superioris / ne exequendo videatur in aliquo inferior.

De inuidie.

Absequenter de inuidia tractandum venit. Que secundum Augustinum est dolor seu odium felicitatis alienae. Secundum vero Iohannem Damascenum. est tristitia de alienis bonis. Et dicitur inuidia a non videndo quia scilicet bona aliorum videre non potest seu non libenter videt. Et quia displicentia boni alteri que interior habetur potest quodammodo per actum visus exterioris denotari seu percipi / ideo proprie dicitur inuidia a non videndo id est non libenter videndo. Nam sicut dicit Seneca. Quicquid mentes fugimur / ingestum oculis vix videmus. Et ideo illa interior displicentia / proprie inuidia dicitur. Optime autem inuidie quinq; per Grego. assignantur filie. xxxi. li. moral. scilicet odium. susurratio. detractio. exultatio in aduersis proximi. affectio in eius prosperis. Quartum numerus seu sufficientia sic accipitur. In conatu enim inuidie. quoniam scilicet aliquis contra alium inuidia in animo motus / ipsam ad effectum perducere nititur / aliquid est tanquam principium aliquid tanquam medium. aliquid tanquam terminus seu finis. Illud autem quod est tanquam principium / est ut primo inuidus apud alios verbo diminuat gloriam seu famam hominis. Et hoc potest contingere dupliciter. Vel in occulto. et tunc est susurratio. que est quoniam aliquis malum occulte de suo proximo dicit. eius famam denigrando. Et iuxta Isidorum dicitur a sono locutionis quia proprie fit in aures et secrete. non in facie hominum. Vel tunc dicitur inuidus gloriam alteri diminuere in manifesto seu in aperto. et tunc est detractio que est quoniam aliquis aperte malum de suo proximo dicit. eiusque famam denigrat. ledit et dimittit. Et tamen circa ista duo peccata aduertendum. quia secundum Thomam ipsa in materia conueniunt et etiam in forma siue modo loquendi. quia utrobique malum de proximo occulte dicitur. Et intellige hic occulte id est non audiente eo de quo sic malum dicitur. Et hinc est quod propter istam similitudinem vnum pro alio sepe sumitur. Differunt tamen in specie respectu finis ad quem fertur intentio. Nam principaliter in tertio detractoris

est famā proximi denigrare. **U**n̄ illa precī
pue mala de proximo pfert. ex quibz ipse
primus infamari possit vel eius fama di
minui. **S**usurrionis vero intētio princi
palis est illū / cui sic inuidet: p mala q̄ de
eo dicit. ab amicitia alioz separare. **D**etra
ctor etiā pprie est qui ap̄te z in facie homi
nū / mala de aliquo loq̄tur. **S**usurro autē
ad p̄tem z secrete z q̄si in aure vt iā tactuz
est. **I**llud autē qd̄ est tanq̄s mediū / est quo
inuidus facto p se deē p aliū cōmodum z
vtilitatē seu profectū alterius ipediat seu
diminuat. **E**t tūc aut illud facere z adim
plere potest. **E**t tūc exinde venit z orit̄ ex
ultatio in aduersis primi. aut nō. et tunc
exinde venit z oritur afflictio in p̄speris
primi. **I**llud autē qd̄ in inuidia est tanq̄s
termin⁹ seu finis cōsistit in ipso odio / qd̄
inuidus de p̄sona cui inuidet habet. **N**ā
sicut bonū quod delectat causat amorem
sic illud qd̄ contristat causat odiū. **E**st
tamē pro clariori p̄missoz intellectu ad
uertendū qd̄ afflictio in p̄speris primi / du
pliciter pōt cōsiderari. **U**no mō fm quā
dā generalitatē qn̄ scz de aliq̄s de p̄speris
alicui⁹ inq̄ntū habet aliqua gloriā seu fa
mā tristatur. **E**t tūc afflictio in p̄speris p
rimi / nō est filia inuidie. **I**mmo est ip̄a in
uidia met. **A**lio mō magis p̄cularit̄ in
q̄ntum scz quis de p̄speris proximi q̄ ip̄e
nitebat impedire tristat. inq̄ntū scz cōtra
suū conatū eueniūt z tūc est pprie filia in
uidie. **E**xultatio enī in aduersis primi non
est directe idem qd̄ inuidia: sed ex ea seq̄t̄
z nascit̄ exultatio de malo eiusdē. **E**st
etiā notandū qd̄ est quedā inuidia que in
ter grauissima peccata p̄putat. scz inuidē
tia fraterne gratie. qn̄ scz aliquis nō solū
de bono primi dolet. sed etiā de ipso au
gmento gratie dei qd̄ ipse primus habet.
Et h̄mōi inuidia ponitur pctm̄ p̄tra spi
ritū sanctū. **Q**uia p̄ h̄mōi inuidiā / homo
quodāmodo videt spū sancto inuidere.
eo qd̄ in suis opibz glorificat. **E**t ideo po
nitur h̄mōi inuidia sp̄s peccati in spm̄
sanctū. vt latius infra videbit̄ vbi de pec
cato in spm̄ sanctū ageť. **N**otandū etiā
q̄ licet interdū inuidia zelus nomineť. et
interdū pro zelo accipiat. est tū inter ea re
alis differentia. **P**ro quo sciendū qd̄ tristi
cia de alienis bonis / potest quatuor mo
dis seu causis cōtingere. **U**no modo qn̄
aliquis dolet de bono alicui⁹ inq̄ntū ex

eo timet sibi ipsi vel alijs bonis v̄ris no
cumētū puenire. z talis tristitia nō est in
uidia z pōt esse sine pctō. **S**cdo mō qn̄ ali
quis dolet de bono alterius. nō inq̄ntū il
le alter illud bonū habet. sed ex eo inq̄ntū
ipse q̄ inuidet sile bonū in se nō habz. im
mo sibi deest. p̄tendo tamē ad bonū finē
z ista tristitia non est inuidia. sed est pprie
zelus. z si iste zelus sit circa bona virtuo
sa seu honesta. laudabilis est. **J**uxta illō
i. ad Corin. xiiij. **E**mulamini sp̄alia. **S**i
aut sit de bonis tēpalibus. pōt esse z cum
pctō z sine pctō iuxta hominis sic zelātis
intentiōem. **T**ertio modo qn̄ aliq̄s de
bonis alterius dolet seu tristatur inq̄ntū
ille cui illō bonū accidit est ip̄o bono in
dign⁹. **E**t ista tristitia nō p̄t pprie oriri ex
bonis p̄stus z p̄stus effici pōt. qz iā q̄
dammodo sibi ipsi repugnaret. **S**i vero
oriatur z veniat ex bonis tēpalibus / cū
fm doctrinā fidei t̄palia bona q̄ idignis
pueniūt. ex iusta dei ordinatōe disponāť
vel ad eoz damnatōem. z h̄mōi bona tē
palia quasi nihil sint in cōparatōe ad bona
futura que seruātur bonis. iō h̄mōi tristi
cia phibetur. **J**uxta illud psal. **N**oli emu
lari in malignatibz. neqz zelaueris facien
tes iniquitatē. **E**t alibi. **P**ene effusi sunt
gressus mei. qz zelauī sup iniq̄s: pacē pec
cato x̄ videns. **Q**uarto mō qn̄ aliquis
dolet seu tristatur de bonis alterius. inq̄ntū
scz ille alter ip̄m in dictis bonis ex
cellit seu excedit. **E**t hec tristitia est pprie
inuidia z est semp̄ praua z pctm̄. qz dolet
de eo de quo gaudendū est. scilz de bono
proximi. **E**t sic proprie accipitur hic.

De vitio seu pecca

Incendū inde venit. **C**ato ire
de ira que fm Augu. sic descri
bitur. **I**ra est vlciscendi libido.
Scdo mō castigdoz sic descri
bitur. **I**ra est immoderatus animi mot⁹
cōcitatus ad penā seu vindictā. **E**t intel
ligim̄ hec diffinitio. nō de ira que proce
dit seu deno miatur p zelū. que est quādo
quis cōtra ipsa vicia mouetur fm ordinē
rationis ad bonū finē. quia etiā interdū
homo sibi ipsi propter sua peccata et vī
cia irascitur. sed intelligitur de ira proce
ditz nominatur p̄viciū. de qua etiā solum
hic agendū est. **I**ra enī duplex habz eē

scilicet nature et mortis. Quo ad esse natu-
re non est proprie nisi passio quedam ratione cuius
passionis sic pure seu absolute considerate
ira non est peccatum. immo magis est pena.
Quo vero ad esse moris seu morale / in
quantum illa passio deordinatur a debito or-
dine rationis debitoque fine. tunc dicitur et ipso-
rat viciu[m] et peccatu[m]. Nam ira isto modo non
dicitur pura passio. imo quandam actionem
qua deordinatur homo et quantum ad deum et quan-
tum ad proximum. Vult enim a se vindictam ex-
quirere quam non debet nisi a deo vel a iudice
constituito expectare. Vel illam vindictam ex-
erceri appetit contra illum qui non meruit. vel
contra id quod meruit. vel non finem legitimu[m]
modu[m] et ordinem. vel non propter debitum finem
Breg. xxxi. li. mora. sex assignat ire fili-
as. que sunt rixa. tumor. metus. contumelia. cla-
mor. indignatio. blasphemiam. **Q**uarta
numerus seu sufficiencia sic accipitur. Tripli-
citer potest ira considerari. vno modo finem quod est in
corde. secundo modo potest esse in ore seu locutione.
tertio modo potest esse in facto seu opere. Quo
ad primum modum scilicet in quantum ira est in cor-
de nascuntur duo vicia. Unu[m] in respectu
ad illum contra quem homo irascitur quod scilicet eum
quodammodo abhorret et indignu[m] reputat
ut sibi tale vel tale quod fecerit. et tunc est indi-
gnatio. Aliud viciu[m] quod inde nascitur est in re-
spectu ad ipsum hominem quem irascitur. in quan-
tum scilicet in animo suo / diuersas videlicet vias
excogitat. et talibus excogitationibus animu[m] suu[m]
replet. et tunc est tumor. **Q**uo vero ad
secundum modum scilicet in quantum ira ostenditur in ore
seu locutione hoc contingere potest dupliciter.
Uno modo quando homo sua demonstrat
ira per verba inordinata. profusa alta et indi-
gnatiua. et tunc est clamor. Alio modo quando su-
am demonstrat ira in verba iniuriosa pro-
pendo. Et hoc itere dupliciter. Nam vel illud
fit in deum aut sanctos. Et tunc est blasphemiam.
Aut fit in proximum et tunc est contumelia.
Quo ad tertium modum scilicet in quantum ira ostenditur
in opere scilicet quando procedit versus ad factu[m]
et tunc contingit per quas hic intelliguntur
et accipiuntur omnia nocumeta que facta occasi-
one rixe primis inferri solent. ut sunt pul-
siones percussiones et homicidia. **E**t insuper aduer-
tendum quod (ut supra aliquoties tactu[m] est) Ali-
quod viciu[m] potest esse filia vnius vicii capi-
talis. et nihilominus interdum ex alio vicio
capitali procedere et hoc diuersis respectibus
et considerationibus. sicut in hoc phisico proposito

blasphemiam in quantum aliquis in ea ex delibe-
rata mente proripit / tunc procedit ex sup-
bia hominis contra deum se erigentis. **I**n
Ecclesiast. x. Inicium superbie hominis apostatate
a deo id est ab eius veneratione seu honora-
tione recedere. In quantum vero homo non ex
deliberata mente. sed ex quadam commotione
seu furore animi / in blasphemiam proripit.
sic procedit ex ira et est filia ire. **S**imiliter
tumor metus non accipitur hic pro vanitate
superba et cogitatione proprie excellentie qua
quis animu[m] suu[m] implet. quod tunc idem esset in
effectu quod superbia. sed accipitur hic pro quod-
dam interiori conatu siue excogitatione ho-
minis / vindictam ex ira appetens et in animo
excogitatis. Similiter posset dici de odio
quod ex ira nasci potest. cum tamen ponatur
invidia nasci. et eius filia sit. sicut supra de-
claratum est capitulo immediate precedenti.
Uterque autem teneatur quis iniuriam sibi factam
inimico requirenti remittere distinguendum
est. Ex iniuria enim tria oriri solent. Primum
est rancor in affectu. Secundum rancoris sig-
num in effectu. Tertium est actio contra iniu-
riantem. Primum tenet quilibet statim remitte-
re. etiam si non rogetur. Secundum tenetur quis
remittere si rogetur. scilicet veniam petenti. et iuxta
sua facultate emendare peccato. Tertium non te-
netur quis remittere. **A**n autem ille cui facta
est iniuria debeat amicitiam querere. Scien-
dum est quod duplex est debitu[m]. primum est neces-
sitaris secundum est perfectioris. Quantum ad pri-
mu[m] scilicet debitu[m] necessitatis sine quo scilicet non
est salus. iniuriatus non tenetur reconciliatio-
nem et amicitiam querere. Quantum vero ad se-
cundu[m] debitu[m] dicitur **A**ristoteles. quod talis iniu-
riatus debet reconciliatioem et amicitiam que-
rere et hoc maxime ut exinde duplicem coro-
nam accipiat. Una quod iniuriam passus est.
altera quia prius rogauit. **N**otandum
postremo quo ad hoc capitulu[m]. quod redde-
re malum pro malo est fragilitatis. redde-
re malum pro bono est peruersitatis. redde-
re bonum pro bono est equitatis. redde-
re bonum pro malo est charitatis.

In fine dicitur

De vitio seu peccato acedia

Absque tunc dicitur venit de
acedia. que secundum aliquos sic de-
scribitur. Acedia est de virtu-
tu[m] laudabili exercitio / vtriusque

Compendiū theologie

hominis languida delectio. Aliter sic de scribitur. Acedia est diffidentia de proprijs viribus et dei auxilio quo ad ardua bona implenda. Scdm alios fit Acedia est torpor metis bona inchoare aut p̄ficere negligens. ¶ Notandū autē q̄ Isidorus? acedia a tristitia distinguit dicens tristitia esse inquantū homo recedit a bono ad qd̄ tenet tanq̄ a graui et laborioso. Acedia vero dicit esse inquantū homo ab illo bono diuino seu spūali se cōuertit ad quietē in debitā Grego. vero acedia tristitiam noiat. et vt videt cōuenientius. qz tristitia de se. fm quā aliq̄s a graui laborioso ope recedit vel fm quā aliquibz alijs causis tristatur/nō est viciū speciale ab alijs distinctū. Sed tunc solū speciale viciū dicitur inquantū homo cōtristat de bono diuino seu spūali. et tūc clarū est ad rōem acedie pertinere q̄ se ex eo ad quietē in debitā cōuertit inquantū scz bonū diuinū seu spūale asp̄natur. Et fm hec duo noia/habetur p̄prie ratio acedie. qz inquantū est auersio a bono diuino ex eo q̄ graue estimat tūc dicitur tristitia. sed inquantū est sp̄p̄tō ip̄o bono diuino cōuersio ad creaturā scz ad quietē in debitā. ex eo qz leuis estimat et placens rōne huius dicitur acedia. Et quibz patet q̄ huius viciū inquantū est vel dicitur tristitia/oppo/nit leticie spūali. Sed put est et vocat acedia. opponit virtuti fortitudinis. q̄ cōsistit in arduis aggrediēdis et in sustinendis aduersis. Et denoiatur acedia ab acedine. qz p̄ eam aīa quandā habz acedine quandāqz gustus spūalis indispositōem de bono diuino seu spūali difficili. ¶ Scz fm beatū Greg. xxi. li. moral. set assignatur acedie filie. scz malicia. rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa p̄cepta. euagatio metis circa illicita. Quarū numerus seu sufficiētia sic accipi potest. Lumen enī iuxta p̄m in Ethic. nullus diu absqz delectatōe possit cū tristitia manere. et vt tactū est. acedia fit tristitia de bono diuino tanq̄ de graui et laborioso. euenit qz acediosus tendit et laborat ad hoc qz a sua tristitia se eximat et liberet seu recedat. Duplici autē via p̄t aliquis a tristitia recedere. Vno modo vt a cōtristatibz recedat. Scdo modo vt ad alia in quibz delectari possit trāseat. Sicut fm eundē p̄m cōtriter videt q̄ illi homines qui nō p̄t in delectatōibus spūalibus gaudere. se trāsse

runt ad delectatōes corpales. Respectu p̄mi membri. in recessu seu fuga a cōtristatibus. talis p̄cessus attēdit. Nam primo homo ipsa cōtristantia fugit. Scdo indum ultra progredit ita vt ipsa que tristitia ingerit impugnet. Respectu itez p̄mi istoz duoz scz fuge et tristitantiū bona spūalia de quibz acedia tristat. sunt vel ipse finis scz deus. vel ea bona q̄ ordinantur ad ip̄m finem. Fuga autē ipsius finis fit p̄ desperatōem. Forū autē bonoz q̄ sunt ad ip̄m finē. siquidē sunt ardua. vt puta ea que subsunt p̄silis euāgelicis. fuga fit p̄ pusillanimitatē. Si vero nō sint ardua scz solum q̄ p̄tinēt ad cōmunē iusticiā. fuga fit p̄ torporē circa p̄cepta. Respectu secundū istoz duoz duplicat fit ip̄oz bonorum spūaliū impugnatō. Quāqz enī fit indirecte. et tra scz homines qui ad ip̄a bona spūalia inducūt et tunc est rācor. Quāqz vero vltimū se extendit directe scz ad ipsa etiā spūalia bona que tristat. In quozū delectatōem aliq̄s ex ipsa tristitia adducitur. et tūc est p̄prie malicia. ¶ Respectu secundū mēbz principalis inquantū scilz aliquis p̄pter tristitiā bonozū spūaliū se ab ipsis bonis spūalibus ad delectabilia exteriora transfert/ponitur filia acedie/ euagatio metis circa illicita. ¶ Est tamē hic aduertendū vt clariū p̄dicta intelligant qz malicia nō capitur h̄ in sua generali acceptōe/ fm quā est quoddā gen^o omnium vicioz. sed capit pro quadā p̄culari malicia q̄ quis vt tactū est bona spūalia impugnat inquantū ex ipsis tristat. Sicut rācor nō accipit hic vt cōmunit accipit scilz pro odio/ scz pro q̄dam animi radicata indignatōe/ qua q̄s etra hoīes ip̄m ad bona spūalia inducētēs mouet/ inquantū scilz illa bona spūalia ipsum cōtristat. ¶ Est etiam notādum qz Isidorus aliam differētiā quam vt supra tactum est ponit seu assignat inter tristitiam et acediam. Alias etiā ipsius tristicie et acedie filias assignat. Nam tristicie ponit quatuor esse filias/ que sunt rācor. pusillanimitas. amaritudo. desperatio. Acedie s̄o septe ponit esse filias q̄ sunt. ociositas. somnolentia. importunitas metis. curiositas. verbositas. inquietudo. corporis instabilitas. Sed iste filie sic p̄ Isidorus assignate reducunt et in effectum idem sunt cum illis quas greg. assignat. Nam

prius Grego. ponit rancorē esse filiā acēdie quā rancorē nomiat. et sic quo ad h^o Isidorus cū eo cōcordat. Sicut r respectu amaritudinis. qz est p^oie quidē effectus rancoris. Quo vero ad pusillanimitatē Isidorus sicut cū Grego. in effectu p^ocordat licet vario mō Ociofitas at r somnolētia qz assignat Isidorus filias acēdie cōprehendūt r reducūt ad torpore circa p^ocepta. quā assignat Grego. filiā acēdie. Nam ociosus in bono spūali p^ocepta p^otermitit. somnolētus vō ea negligentē implet. Alie vero quicqz filie qz assignat Isidorus ex acēdia oriri p^otinēt r reducūt ad euagationē mentis circa illicita quam ponit greg. filiā acēdie. que quidē euagatio fm quod in ipsa arce mētis residet. volentis se importune ad diuersa diffundere vocatur ipozunitas mētis. Scdm aut q illa euagatio mētis p^otinēt ad vim cognitiuā d^o curiositas. Inquantū aut se vagando diffundit ad locutiōem dicit verbositas. Inquantū vero respicit vagationem corporis p^o quā cōiter indicat vagitas mētis hoc cōtingit dupliciter. Vel respectu corporis in eodē loco manētis. sed p^o varios r inordinatos membrorū mot^o se vage r instabiliter agentis r tunc est inqētudo corporis. Vel respectu corporis se p^o diuersa loca vage agitātis seu discurrentis. r tūc est instabilitas. licet etiā instabilitas possit fm vagā r inconstantiē mutabilitatē r variatiōem p^opositi accipi. Et sic patet q Grego. r Isido. in effectu cōcordat. Est tamen p^o clariori dictorū intellectu aduertendū. q nō omnis motus acēdie est peccātū immo frequēter in viris sanctis inueniūtur aliqui imperfecti motus acēdie. Quot^o enī acēdie quādoqz est in sola sensualitate p^opter repugnantia carnis ad spūm. et tunc est solū peccātū veniale. Quicqz vō p^otingit vsqz ad rōem que cōsentit in fugā r horrore. r detestatiōne boni diuini. carne omīno cōtra spūm p^oualente r tūc acēdia ē peccātū mortale. Est etiā aduertendū q vbi in superioribz dictū est acēdia esse tristitia de bono spūali. nō est accipiendū bonū spūale cōmuniter. quia tūc acēdia nō haberet rōem spūalis vicij. cum omīe vicij um refuziat spūale bonū virtutis sibi op^oposite. Similit^o etiā inqētū acēdia refuziat bonū spūale prout est laboriosum vel molestū corpū. aut delectatiōis impediti

nū. nō distinguitur ab alijs vicijs carnalibus. quibz aliqz quietē r delectatiōnem corpis querit. Sed proprie acēdia. dum vicij speciale ponitur. put hic/ est tristitia mētalis de bono spūali diuino. vel in bonū diuinū ordinato. ea sola rōne/ qua in bonū diuinū ordinatur. cū cōsensu rōnis in ipsius boni fuga horrore r detestatiōe. Nam mētē hominis adeo oportz bono diuino de necessitate inherere. vt non cōristerur fugiat. horreat. seu detestet ea que sibi p^opter deū imminēt faciēda.

De vicio seu peccato avaricia. Et gre d^o idolorū seruitus.

Nunc trāseundū est ad declarationem avaricie q sic fm tullij describitur Avaricia est immoderatus amor habendi. Secū dum vero Bern. sic describitur. Avaricia est quarūlibet rez insatiabilis r inhonesto cupido. Avaricia secū dū Aplm dicitur idolorū seruitus. quia auarus p^oie in effectu r ope exhibet creature scz pecunie illud qd deberet creatori. r p^ocipue fidem spem r dilectiōem. Nam ibidē tanqz in eo vnde sibi spēale auxiliū p^ouenturū credit suā principaliter spem p^ostituit. exinde in ardore dilectiōis transit. Et in hoc specialiter reprehendūtur auari quia reivilissime scz pecunie que de terra venit r accipitur r p^oie terra est. quā natura in simā ordiāuit/ tanū amorē suū exhibent r impēdūt. Et hinc in eccliaft. dicitur q auaro nihil est scelestū. Et hoc p^opter quatuor causas. Primo qz vix est scelus seu vicij ad quod perpetrandū avaricia nō inducat. vt sunt furta. homicidia. proditiōes. p^ouria. r cetera huiusmodi. Secūda qz est contra legem nature seu humanitatis qua quisqz alteri tenetur quod sibi vellet fieri. Tertio quia est cōtra legem vniuersalem in omībus rebus existentē. per quam se dari r cōmunicari volūt. immo quodāmodo p^opellunt. Auarivero eas captiuas detinent ne cōmunicari possint. Quarto est contra legē diuinā scriptam. Unde Luc. vi. Estote misericordes sic r pater vester misericors est. Quomodo autem liceat cuiqz thesauros condere. Notandum q dupliciter thesaurisari potest. Vno modo ex affectu avaricie. absqz omni intentione necessitatis p^oie vel aliene

Compendiū theologie

et hoc modo thesaurizare est omnibus prohibitiū. Alio modo thesaurizari potest ex prudentia. et hoc itez dupliciter. Uno modo vel consideratiōe necessitatis. et sic cōcedit parentibz secularibz. ob necessitatē filioz educandoz. vel filiaz cōiugio tradenda. rū. nō tñ ditandaz. sed debito fuato modo iuxta statū psonē. Alio modo ex consideratiōe publice utilitatis. vtpote regni defendēdi. vel cultus dei ampliādi. et sic cōcessus est regibz et dñis spalibz thesaurizare. Per sonis vero eccliaisticis particularibz proprie nūq̄ thesaurizare licet. nec etiā pecuniā tenere/intentiōe seruādi. Un̄ Ambro. Quaz hz ecclia. nō vt seruet sed vt erogat.

Ex pdictis patet q̄ duplex est amor pecunie tēpaliū. Un̄ respectu necessitatis. Alius respectu supflui. Cōtra primū phibet dñs p̄focātē sollicitudinē. Cōtra scōz phibet thesaurisatiōem. **A**uaricie autē per Greg. xxi. li. moralium. septē assignant filie. q̄ sunt. proditio. fraus. fallacia. piurium. inq̄tudo. violentia. cōtra misericordiā obduratio. Quaz numer⁹ sine sufficientia sic sumi potest. Auaricia vt dictū est. est supfluus amor hñdi diuitias. Ista ergo supfluitas seu excessus. aut est in ip̄sas diuitias retinendo. et ex hoc orit̄ obduratio cōtra misericordiā. qua scilz cor hominis/misericordiā nō emollit vt de diuitijs suis subueniat miseris et indigentibus. Aut iste excessus seu supabūdantia est in accipiēdo seu in acquirēdo pecunias. Quod itez potest considerari dupliciter. Vel. inquantū est in affectu vel inq̄ntū est in ope seu effectu. Si prio modo scz q̄ntum est in affectu. sic ex auaricia orit̄ inq̄tudo. inq̄ntū scilz auaricia ingerit hōi nīmiā sollicitudinē curasq̄ supfluas. Auarus enī vt dicit̄ Ecclia. y. nō implet pecunia. Si scōdo modo scilz inq̄ntū est in ope seu effectu. et hoc itez dupliciter cōtingere potest. Vel enī in ista immoderata et indebita acq̄sitiōe vt̄ q̄s vi vel dolo. Si vtatur vi tūc est violentia. Si vtatur dolo hoc itez tripliciter fieri p̄t. Vel enī sit ipse dol⁹ in verbo. Et siquidē verbum sit simplex tunc est fallacia. Si autē ipsi verbo addatur cōfirmatio iuramētī tūc est piurium. Si autē cōmittatur ip̄e dolus in ope tūc vel erit quantū ad res. et sic est fraus. Vel erit quantū ad psonas. et sic est proditio. vt patet de iuda qui p auariciā pdidit xpm.

Isidorus autē nouē ponit filias auaricie. que sunt. mendaciū. fraus. furtū. p̄iuriū. turpis lucri appetitus. falsum testimoniū. violentia. inhumanitas. rapacitas. Et sic apparet q̄ Isidor⁹ tres ponit filias auaricie quas etiā Grego. ponit. et ser de quibz Grego. nullā facit mentiōem. Sed qui debite cōsiderat iste ser filie q̄s sic assignat Isidorus. reducūtur et cōprehendūtur sub illis quas assignat Grego. Nam mendaciū et falsum testimoniū que proprie nō differūt abin uicē nisi sicut genus et spēs. et enī falsum testimoniū nihil aliud est q̄ quedā specificatio mendaci/ cōtinent sub fallacia. sicut et furtū que est quedā specificatio fraudis cōtinetur sub fraude. Appetitus autē turpis lucri p̄inet ad inq̄tudinē et sub ea cōprehendit. Rapacitas autē cum sit species violentie sub violentia cōtinetur. Inhumanitas vero idē est proprie q̄ obduratiō contra misericordiā. **E**st etiā notādū q̄ auaricia que pprie est immoderata cupidō circa diuitias et specialiter pecunie. et eo quia per pecuniā omnia alia habētur et recuperantur iuxta quod dicitur. pecunie obediūt omnia. dupliciter pōt considerari. Uno modo circa acceptiōem et acq̄sitiōem pecuniarū inquantū scz aliquis pecuniā adq̄rit vltra debitū aliena surripiendo vel indebitē retinendo. Et hoc modo opponit auaricia iusticie. **A**lio modo considerari potest pro ut importat immoderatiā circa interiorē affectiōē diuitiaz. puta cum quis nimis amat vel desiderat diuitias. aut nimis delectatur in eis. etiā si forsan nō velit cape aut retinere aliena. Et hoc modo auaricia oppōitur liberalitati que hñdi affectiōē moderatur. Et licet vt̄ q̄s istorum modozū hic accipitur/magis pprie tamē auaricia secūdo modo accipitur. **E**t etiā notādū q̄ philosoph⁹ in Eth. multa ponit genera hominū viciozoz vicijs ad auariciā spectantibz. que sub filiabus supra enūceratis nō vidētur cōprehendi. videlicet. parcus tenaces. l. innibiles. illiberales opatōes opantes. de meretricio pastos. vsurarios. aleatores. mortuozū spoliatores. latrones. Sed circa hoc tam pro iam dictis q̄ pro dicendis est aduertendū q̄ licet in cōmuni vsu loquēdi idē reputetur aliq̄d peccatū esse filiā alicui⁹ alterius vltij seu peccati/ et esse ei⁹ speciem

est tamen magna differētia. ita q̄ aliō est peccatū habere filias r̄ aliud peccatū habere species. Species enī alicui⁹ peccati seu vicij capitalis oportet semp ad idem genus vicij pertinere. Filias vero non. imo ad finē alicui⁹ vicij possunt etiā peccata alteri⁹ generis ordinari r̄ ex eo oriri. Illa autē peccata q̄ sic ex alio oriūtur r̄ ad ipz ordinantur fm̄ appetitū finis. proprie dicuntur ei⁹ filie. sicut gratia exēpli in materia p̄nti. Proditio r̄ fallacia ponunt r̄ debito filie auaricia. qz ex ipsa oriuntur precipue fm̄ appetitū finis vt qm̄ scz sit pditio vel fallacia ad pecunias r̄ diuicias adq̄redas Et nō pditio r̄ fallacia p se cōsiderate nō sunt proprie species auaricie nec proprie ad genus auaricie p̄tinet. Ad ppositū igit̄ reuertēdo illa que vt tactū est ponit p̄hs sunt magis spēs auaricie quā illi liberalitātē vocat. q̄ sint ei⁹ filie. licet tamē aliqui eoz possint ad filias supra enūeratas reduci. vt sub ipis effectualit̄ p̄prehēdant. vtputa latrociniū sub fraude. parcitas r̄ tenacitas sub obduratōe cōtra misericordiā etiā sic ad auariciā p̄tinere vidēt̄. Potest enī aliq̄s illiberalis seu auar⁹ dici ex eo qd̄ deficit in dando. Et siquidē qz parum dat vocat̄ parcus. si autē qz nihil dat. tūc dicit̄ tenax. si autē qz cū magna difficultate dat. tūc vocat̄ humilis quasi limi venditor qz scilz de paruis/magnā vim facit. Quāq̄ etiam dicit̄ illiberalis vel auarus qz excedit in accipiendo Et h̄ iterū dupliciter. Vno modo qz turpiter lucrat. vel scz vilia r̄ frivola opa p̄ illiberales opatōes exercēdo. Vel qz de aliquibz viciosis actibus lucrat. sicut de meretricio vel aliquo hmōi. Vel qz lucrat de eo qd̄ gratis deberet cōcedere. sicut v̄surarij. Vel qz lucrat parū cū multo labore. Alio mō qz iniuste lucrat vel de viciis vim inferendo. sicut latrones. vel mortuos spoliādo vel ab amicis p̄deceptōem auferendo sicut aleatores Et intellige hec om̄ia iuxta supra tacta quādo. scz ex imoderato amore luci fiunt seu p̄cedūt Et sic p̄z p̄cordātia eoz q̄ ponit p̄hs cū illis q̄ ponit greg.

la est vorax edacitas. nature finibz nō contenta. Et est aduertendū qd̄ gula nō dicit̄ seu denoiat quelibet appetitū edendi vel bibendi sed solū inordinatū. Qui ex eo inordinat⁹ dicit̄ qd̄ recedit a debito ordine rōnis. Nec viciū gule in substantia seu q̄ntitate cibi proprie cōsistit sed in cōcupiscentia nō regulata rōne. Et ideo si aliq̄s excedat in quātitate cibi/ nō p̄opt̄ cōcupiscentiā sed qz illud sibi necessariū eē estimat/ hoc nō p̄tinet ad vitiū gule. sz ad aliquā impiciā. Sed tūc p̄tinet ad gulā. quādo aliq̄s p̄pter cōcupiscentiā cibi delectabilis/sciēter excedit mēsurā edendo. Et hic accipitur cib⁹ etiā pro potu. Notandū insup qd̄ Greg. xxi. li. moral. v. esse spēs gule assignat sub his v̄bis. Sciēdū est. quia qm̄ nos modis viciū gule tenet. Aliq̄n nāq̄ indigētie tēpora puenit. Aliq̄n ordinē t̄pis seq̄tur. sed cibos lauti oves querit. Aliq̄n etiā quelibet sumēda prepari accurat⁹ expetit. Aliquādo autē r̄ qualitati ciboz r̄ tēpori cōgruit. sed in ipsa quātitate sumēdi. mēsurā refectionis excedit. Nonnūq̄ vero r̄ abiect⁹ est quod desiderat. r̄ tū ipō estu immensi desiderij deterius peccat. Et cōtinent̄ in hoc versu Preppere laute nimis ardent̄ studiose Quaz species numer⁹ r̄ sufficiētia sic sumi p̄t. Gula vt dictū est importat inordinatā cōcupiscentiā edēdi In estu autē duo cōsiderant̄ scz vel ipse cib⁹ q̄ sumit. vel ipsa ei⁹ sumptio. Respectu p̄mi. s. ipi⁹ cibi q̄ sumit/ triplex p̄t cōcupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel q̄ntū ad substantiā cibi. vel q̄ntū ad qualitātē cibi. Vel quātū ad quātitatē cibi. Quātū ad p̄mū cōtingit cōcupiscentie. inordinatō qm̄ scz queritur cibi lauti. i. preciosi. Et tūc est scōda species supra posita. denotata p̄ illud verbum versus supra positi. laute. Quātū ad scōm cōtingit cōcupiscentie deordinatio quādo scilz cibi nimis accurate r̄ delitiose preparant̄. Et tūc est tertia species supra assignata. denotata p̄ illud verbū. studiose. versus p̄nomiati. Quātū ad tertū cōtingit cōcupiscentie deordinatio. quando excedit in nimis cōmedēdo. Et tūc est quarta species supra assignata. denotata p̄ hoc verbum. nimis. Respectu scōdi mēbz p̄ncipalis/ scilz ipsius sumptōnis cibi. potest duplicit̄ cōcupiscentie inordinatio cōtingere. scilz vel

De vitio seu peccato
 Enc dicendū est Caro gule. de vicio gule. Que sic fm̄ August. describit̄ Gula est immoderata cibi auaritas Vel sic gu

quantū ad tempus ipsius sumptionis vel
quantū ad modū. Quantū ad primū cō-
tingit cōcupiscentie inordinatio. quādo
preuenit debitū tps seu debita hora cōme-
dendi. Et tūc est p̄ma species supra assi-
gnata. denotata p̄ hoc verbū. p̄repropere.
Quantū ad scōm cōtingit cōcupiscentie
inordinatio. scz quā nō seruat debitū modū
in edēdo. Et tūc est d̄nta species supra as-
signata. denotata per hoc verbū. ardēter.
Notandū insup q̄ Grego. xxx. li. mora-
liū quinq; assignat gule filias q̄ sunt. ine-
pta leticia. scurrilitas. immūdicia. multi-
loquiū. hebetudo sensus circa intelligen-
tiam. Quaz numerus seu sufficiētia sic su-
mi pōt. Gula vt supra tactū est p̄rie cōsi-
stir circa immoderatā cōcupiscentiā q̄ est
in cibis et potib. Et ideo illa vicia q̄ ex i-
moderata cōcupiscentiā cibi et potus conse-
quūtur seu oriunt. cōputant̄ inter filias
gule. Ipsa autē vicia q̄ ex immoderata cō-
cupiscentiā cibi et potus insurgūt seu oriunt̄
cōsiderant̄ duplr. Vel insurgūt ex p̄re aie
vel insurgūt ex p̄re corpis. Si insurgunt
ex p̄re aie. hoc pōt cōtingere q̄ duplr. s. vel
primū q̄ntū ad rōem. cuius acies ex cibi et
potus immoderatiā hebetat. p̄pter scz cibozū
et vini fumositates/caput hois p̄urban-
tes. Et hinc ponit̄ filia gule hebetudo sen-
sus seu mentis circa intelligentiā. sicut et
ecōtrario abstinentiā cōfert ad sapiētie p̄-
ceptōem. Vel scōdo quantū ad vim appeti-
tū seu appetitū. q̄ sopito gubernaculo
rōnis p̄ ipam cibi et potus immoderatiā
multiplicit̄ deordinat̄ et in varias transit
dissolutōes. Et hinc ponit̄ inepta leticia
filia gule. ex eo q̄ oēs inordinate passiōes
ad leticiā et tristitiā ordinant̄ vt dicit p̄s
Vel tertō quantū ad inordinatōes discre-
tōis circa debitū modū p̄ferendū verba. q̄
freq̄ntissime ex immoderatiā cibi et potus cō-
tingit. Et hinc multiloquiū assignat̄ filia
gule. Juxta qd̄ dicit Grego. in pastorali.
Nisi gule deditos immoderata loq̄citas co-
mitaret̄. dines ille q̄ epulat̄ q̄tidie sp̄di-
dedicit̄ in lingua graui non arderet. Vel
quarto q̄ntū ad inordinatōes discretōis
circa gestus et actus exteriores. Nā sicut ex
immoderatiā cibi et potus puenit in ipa di-
cretōe defectus et inordinatō circa debi-
tam et moderatā plationē verboz. ita sicut
puenit in ipa discretōe deordinatio
circa exteriores gestus. Et hinc ponitur

scurrilitas filia gule q̄ est quedā vana io-
cularitas querēs hoies ad risum et cōpla-
centiā cōmouere. ex defectu discretōis seu
debite p̄uisionis p̄ueniēs. Quantū autē
respectu scōi mēbz p̄cipalis de vitio. s.
q̄ ex p̄re corpis insurgūt. certū est q̄ ex ipa
inordinata et immoderata cibi et potus cō-
cupiscentiā et sumptōe/freq̄ntissime sequi-
tur emissioes inhoneste supfluitatū. Et
hinc est q̄ immūdicia ponitur filia gule.
Est tamē adueriendū q̄ si ex ipsa sup-
fluitate cibi et potus/cōtingat emissio su-
pfluitatū p̄ modū seminis natural. tunc
immūdicia licet etiā ad gulam p̄tinere vi-
deat̄/inq̄ntum scz materiā ministrat. ma-
gis p̄rie tamē p̄tinet ad p̄ctm libidinis seu
luxurie. Si cōtingat emissio aliaz super-
fluitatū. vt vomitus et vacuatōnū fetida-
rūz hmōi. tunc immūdicia p̄rie ad viciū
gule p̄tinet. **E**st etiā adueriendū q̄ he-
betudo quantū ad eligibilia/nō est p̄rie
filia gule. imo cōiter in omni p̄cto inuenit̄
Scz hebetudo sensus circa speculabilia/
maxime etiā ex gula puenit̄/prop̄ rōem
iam tactā scz prop̄ fumositates caput p̄-
turbātes. et tūc prope est filia gule. Sicut
leticia que est de actu p̄cti iuxta illō puer-
bioz. ij. capitulo. Letatur cū malefecerit.
et que prope ex habitu peccādi. p̄cedit/nō
est filia gule imo ad omne peccatū conse-
quē potest. Sed illa leticia q̄ est vaga dissolu-
ta et incōposita/qd̄ ipoztat hoc verbū ine-
pta. maxime orit̄ ex inordinata sumptōe
cibi et potus. et isto mō assignat̄ filia gule.
Similiter est quedā scurrilitas q̄ ex volū-
tate seu appetitu luxurie et quedā ex appe-
tū inordinato lucri seu pecunie p̄cedit.
dum scz querit̄ p̄sona p̄ quandā vanā io-
cularitatē/ad risum seu cōplacentiā p̄mo-
ueri. vel ad ipam facilius ad actū venereū
p̄mouendū. vel ad aliqd̄ cōmodi ab ea cō-
sequendū. et istis modis magis p̄tinet ad
illa vicia scilz luxurie et auaricie. Sed illa
scurrilitas que ex immoderata cōcupiscentiā
et sumptōe cibi et potus p̄cedit iuxta
modū factū supra declaratū ē p̄p̄a filia gule

De vitio seu pec

Secundo luxurie.
Egitur de luxuria que sic descri-
bitur. Luxuria est ex immūdis
desiderijs veniēs lubrica mēt̄
et carnis p̄stitutio. Scōm alios sic de-

scribitur **L**uxuria est libidinose voluptatis appetitus. Et intelligas hunc libidinosum appetitum quoniam est ex consensu rationis. sic scilicet quod ipsa ratio cum cohibere possit. non tamen cohibet. quod tunc talis libidinosus appetitus est peccatum mortale. Adhuc secundum alios sic describitur. **L**uxuria est corporis incontinentia et puritatis carnis originem trahens. **N**otandum quod sicut sepe supra dictum est. magna differentia est ponere aliquod peccatum filii alterius vicij et illud ponere eius spiritum. Quod manifeste apparet in isto vicio seu peccato luxurie. Nam ut clare videbitur istud vicij aliqua habet peccata tanquam filias ea scilicet quod ex eo oriuntur secundum precipue appetitum finis. **L**icet tamen secundum proprium esse ad ipsum vicij non pertinet. **H**abet etiam species que proprie ad ipsum luxurie vicij pertinent. **O**cto igitur secundum Beato Gregorio. xxxi. li. moralium assignantur filie luxurie scilicet **L**ecitas mentis. inconsideratio. inconstancia. precipitatio. amor sui. odium dei. affectus presentis seculi. horrores seu desperatio futuri. **Q**uorum numerus seu sufficientia sic sumi potest. **T**ertium est quod secundum doctrinam philosophorum quoniam inferiores anime vires seu potentie ad sua vehementer obiecta afficiuntur et se applicant consequens est quod superiores anime vires in suis actibus impediuntur seu deordinantur. **D**icitur autem per vicij luxurie appetitus occupabilis quod est una de inferioribus potentijs anime vehementer afficitur et intendit suo obiecto scilicet delectabili venereo. propter suam scilicet vehementiam delectationis. **E**x quo consequens est et cetera contingit quod maxime per concupiscentiam luxurie. ratio et voluntas que sunt superiores anime vires impediuntur seu deordinantur. **R**ationis autem quatuor sunt actus in agendis. **P**rimus quidem actus est simplex intelligentia que ipsa ratio aliquem finem apprehendit ut bonum. **E**t hic actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **J**uxta illud **D**anielis. xiiij. **S**pecies deceptit te. **E**t illud. **C**oncupiscentia subvertit cor tuum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie cecitas mentis. **S**ecundus actus rationis est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie precipitatio. que prout hic sumitur importat subtractionem consilij. quando scilicet homo ex luxurie vehementia per imperium voluptatis seu passionis. non adhibito consilio ad aliquid agendum subito et inordinate se fert. **T**ertius actus rationis est rectum iudicium

de agendis. **E**t hic etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. **U**t de senibus luxuriosis dicit **D**anielis. xiiij. **A**verterunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. **E**t quantum ad hoc ponitur filia luxurie inconsideratio. que prout hic sumitur importat defectum recti iudicij. quoniam scilicet homo ex luxurie vehementia. in recte iudicando deficit. quod scilicet continet vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit. **Q**uartus autem rationis actus est preceptum quod ipsa ratio facit de aliquo agendo. **E**t iste etiam actus per concupiscentiam luxurie impeditur. in quantum scilicet homo ex impetu ipsius concupiscentie impeditur ne exequatur illud quod ratio decernit esse faciendum. **E**t secundum hoc ponitur filia luxurie inconstancia. que prout hic sumitur importat recessum a bono proposito et cepto propter aliquid quod inordinate placet quod maxime causatur vehementia luxurie. per quam homo trahitur ad repudiandum quod recte prius acceptauerat. quod ex sui defectu venit. quod cum posset illi impulsui luxurie resistere non resistit. eo scilicet quod non tenet firmiter et constantem se in bono concepto. **I**ta que cecitas mentis est defectus circa actum simplicis intelligentie. **P**recipitatio est defectus circa actum consilij. **I**nconsideratio est defectus circa actum iudicij. **I**nconstancia est defectus circa actum precepti. **Q**ui sunt quatuor principales actus rationis circa agibilia que maxime per delectationem que in actibus venereis est. que totam animam absorbet impediunt ut tactum est. **E**t ex parte autem voluntatis duplex est actus que per concupiscentiam luxurie deordinari contingit. **U**nus est appetitus finis. **E**t quantum ad huiusmodi actus deordinationem ponitur filia luxurie. amor sui. **I**n quantum scilicet homo pro venerea delectatione quam inordinate appetit et concupiscit seipsum inordinate diligit. et ea que ad delectationem seu concupiscentiam referunt sibi procurat et querit. **E**t per oppositum respectu ipsiusmet actus voluntatis ponitur alia filia luxurie. odium dei. **Q**uod importat quamdam dei ac suorum mandatorum in animo displicentiam et contemptum. in quantum scilicet ipsa delectationem veneream sic concupitam non prohibet. **A**lius actus voluntatis est appetitus eorum que sunt ad finem. **E**t quantum ad huiusmodi actus deordinationem ponitur filia luxurie. affectus presentis seculi. **I**n quantum scilicet homo per amplius et diutius venerea delectatione ad sui libitum fruendo per se scilicet

et ea que in eo sunt / inordinate diligit et in eis placet. Et p oppositū respectu istiusmet act⁹ ponit alia filia luxurie. de speratio futuri seculi. Onia dū homo vt preferit / nimis delectatōib⁹ carnalib⁹ detinet / nō curat ad delectatiōes spūales que ppria ad gaudia futuri seculi p̄tinent et dī sponūt puenire. imo eas fastidit et quodā modo desp̄at. Est tñ aduertendū q̄ **I**sidorus quatuor ponit ex ipsa luxuria oriētia. que sub p̄dictis filiab⁹ comprehendī nō vident. scz turpiloq̄a. verba scurrilia: verba ludica stultiloq̄a. Sz q̄ bene cōsiderat p̄dicta q̄tuor sub p̄cedentibus cōtinent. Hā ipsa quatuor q̄ sic ponit **I**sidorus / nō sunt nisi quidā inordinati actus exteriores. et adhuc p̄cipue ad locutiōem p̄tinentes. que ex ipa vi cōcupiscētie luxurie oriunt. In qua locutiōe pōt ex vi ipsi⁹ luxurie aliqd inordinatū esse quadruplī ceter. vel p̄pter materiā. vel ex pte cause. vel quantū ad finē. vel q̄ntū ad sententiā. Si quantū ad materiā tūc sunt turpiloquia. Cum enī ex abundantia cordis os loq̄tur luxuriosus cui⁹ cor turpib⁹ cōcupiscētijs est plenū / de facili in turpia verba p̄cipit quod p̄prie p̄tinet ad incōsideratiōem. Et pte vero cause. Cū (vt dicitū est) cōcupiscētia luxurie maxime incōsideratiōem et p̄cipitatiōem causet. cōsequēs est q̄ p̄cipere faciat in verba leuiter et incōsiderate dicit que scurrilia dicunt. Quantū vero ad finem. Cū luxuriosus ex vi sue cōcupiscētie delectatiōem querat. cōsequēs est vt verba sua ad immoderatā delectatiōem ordinet et sic in verba ludica p̄cipat. que p̄prie ioculatoria dicunt ad luxuriā maxime p̄tinentia. Quod p̄prie ad amorē sui p̄tinere vident. Quātū vero ad sententiā seu grauitatē verboꝝ. cū cōcupiscētia luxurie incōsideratiōem mētis quandā causet. cōsequens est q̄ rectū iudiciū / debitāq̄ grauitatē / in verbis impediāt ex q̄ fit vt luxuriosus in stultiloq̄a p̄cipat. vtpote v̄bis suis delectatiōes quas appetit q̄buscūq̄ alijs rebus p̄ferēs seu p̄ponēs. Est etiam aduertendū q̄ amor sui nō capit hic sub quadā sui generalitate. q̄ntū scz se extendit ad quecūq̄ bona que aliq̄s sibi ipsi appetit. qz isto respectu amor sui nō est filia luxurie. imo cōmune oim pctōꝝ p̄cipiū. Sed capit hic quadā speciali acceptiōe seu cōsideratiōe Inquātū scilz aliq̄s

pp̄ter suā complacentiā et delectatiōem / inordinate appetit et cōcupiscit delectabilia carnis venerea. et tūc est p̄prie filia luxurie. Similiter incōstantia inq̄ntū opponit cōstantie. put ipa cōstantia est p̄s fortitudinis et circa ardua et terribilia versat / nō est filia luxurie. Sed hic ponit filia luxurie inquantū opponit cōstantie que habet in abstinēdo a delectatiōib⁹ venereis. que p̄prie p̄tinet ad continentia. q̄ ponit pars p̄tantie Et isto modo incōstantia ponitur p̄prie filia luxurie. inq̄ntū scz ex ipsius luxurie cōcupiscētia / oriū et causat. et p̄ eaz emollit cor hominis et effeminatū redditur Et ita de alijs supra tactis suo mō Quia vt supra tactū est nō refert aliqua vicia ex vno vicio oriiri fm appetitū finis. et eadē vicia ad genera alioꝝ vicioꝝ p̄tinere. **S**pecies vero luxurie cōiter assignat septē. scz simplex fornicatio. stuprū. adulteriū. sacrilegiū. incestus. raptus. pctm cōtra naturā Quaz speciez numer⁹ seu sufficientia / sic sumi pōt. Pctm luxurie in s̄ p̄prie cōsistit. q̄ aliq̄s delectatiōe venerea vtitur nō fm rectā rōem et debitū modū. Quod q̄dē cōtingere potest duplicif. Vno mō respectu materie in q̄ b̄mōi delectatio querit seu sumit. put i ea est deordinatō Alio modo respectu ipsi⁹ materie que licet debita existat. nō seruatur tñ circa ea debite circūstātie Et qz circūstātia de se inq̄ntū scz circūstātia nomē dat seu imponit spēm actui moralī. ideo ei⁹ spēs nō cōiter a circūstātijs imo sumit ab obiecto. qd est materia actus. ideo oportuit spēs luxurie assignari a parte materie seu obiecti in habēdo scilz respectū ad ipsam materiā vel obiectū. Circa ipsam autē materiā. in qua exercet actus venere⁹ / potest aliquid nō cōuenire recte rōni dupliciter. Primo modo respectu p̄prie esse ipsi⁹ materie scz recipiēt. que p̄prie in actu venereo p̄ materia reputat et recipitur. inquantū scz ipa materia / repugnātia habet ad finē debitū. p̄opt̄ que actus venereus exerceri debet. eo scz q̄ p̄ eam impedit generatio prolis. et tūc est vna speciez luxurie. scz pctm cōtra naturā. quod hic accipitur seu sumitur p̄ oim actu venereo. ex q̄ nō potest generatio hūana sequi. Vel inquantū ipsa materia repugnātia habet ad debitā educatiōem directiōem et p̄motionē prolis iam nate. inquantū scz p̄ eam

impeditur debitus ordo educatōis directō
nis et p̄motōis ipsius plis suscepte. et tūc
est alia species luxurie. scilicet simplex forni
catio. Secundo mō inquantū ipsa mare
ria in q̄ exercet actus veneris potest esse
nō p̄ueniēs recte ratioi. Non quidē ex eē
sui seu de directo. sed p̄ quendā indirectū
respectū eoz que circa ipam materiā sūt
tam in se q̄ in cōparatōe ad alios hoies. Et
hoc itez p̄t cōtingere dupliciter. Quia aut
p̄ dicto actu venereo cōmittendo et exercē
do/ inferit violētia. et tūc est alia spēs lu
xurie. scilicet raptus. Aut p̄ dicto actu venereo cō
mittendo et exercēdo nō inferit violētia.
Et hoc itez p̄t cōtingere p̄t dupliciter. P̄mo
quidē mō ex p̄te ipsi⁹ materie scilicet semie. cui
aliq̄s cōmiscet. q̄ scilicet nō seruat ei debit⁹ et
cōgru⁹ honor. et tūc est alia spēs luxurie. scilicet
incestus q̄ est cōcubit⁹ cū p̄anguineavel
affine. in quo ipius semie tā respectu sui
sueq̄ fame ac nomis. q̄ in respectu sue p̄
geniei honorificentia q̄ plurimū leditur
ex quo apparet q̄ grau⁹ sit p̄ctū incest⁹
q̄ p̄ctū simplicis fornicatōis. Alio mō
ex p̄te illi⁹ in cuius p̄tate est ipa semia. Et
hoc itez tripliciter. Vel respectu femie. q̄
est in p̄tate viri. et tūc est alia spēs luxurie
scilicet adulteriū/ q̄ cōmittit cū violatōe ma
trimoniū. Aut respectu femine q̄ est in po
testate patris. et tūc est stuprū quod p̄mit
tit in deflorādo et corripendo virginem
que cōiter in p̄tate patris s̄sistit. Aut re
spectu femie in speciali. vt ita dicatur dei
potestate existētis tanq̄ scilicet suo cultui et
seruitio specialiter deputate et dedicate. et
tūc est alia species luxurie scilicet sacrilegium
q̄ cōmittit cū p̄sona religiosa et deo sacra
ta. Et aduertat hīc p̄o intellectu p̄mis
sori q̄ species supra dicte luxurie magis
ex parte femine diuersificari ponūtur. q̄
ex p̄te viri. quia in actu venereo femina se
habet quasi patiēs/ et p̄ modum materie
vir autē p̄ modū agentis. Et vt supra ta
ctum est/ spēs luxurie nō p̄nt cōueniēter
nisi fm drām seu diuersitatē materie assi
gnari. Quia diuersitas materie habz an
neram diuersitatē formale obiecti q̄ acci
pit fm diuersos modos repugnantie ad
rectam rōnem debitūq̄ ordinē et modū q̄
in actibz veneris cōmittit. Est etiam
aduertendū q̄ licet in supra scripta speci
erū luxurie assignatōe/ meretriciū nō trā
siens in grauiozē spēm intelligat sub sim

plici fornicatōe cōp̄hensum. aliqui ta
men inter ipsa duo/ realem differētiā assi
gnāt. dicentes fornicatōem simplicē esse
soluti cum soluta quodāmodo sibi inui
cem determiante associatis et appropriatis.
Meretricium vero dupliciter fieri dicūt.
Uno modo p̄ vagā libidinē hinc inde cū
diuersis. nūc cū ista nūc cū alia peccādo.
Alio modo cū publice venali cōcubēdo.
Est etiā aduertendū q̄ aliq̄ nō ponūt
sacrilegiū de p̄ se p̄p̄iam spēm luxurie. q̄
vt dicūt nō proprie de se p̄inet ad luxuri
am fm seipam. Sed solū posset poni ei⁹
species inq̄ntū ordinaret ad finē ipsius.
Sed nec adhuc ponūt tūc ipm sacrilegi
um spēm determinatā luxurie q̄ vt dicūt
p̄t cōcurrere cū diuersis aliaz spēm lu
xurie supra tactarū vt gratia exempli. Si
quis abutatur p̄sona sibi fm spirituale co
gnatōem cōiuncta. cōmittit sacrilegium
p̄ modū incestus seu quendā spūalem in
cestū. Si aut abutatur deo sacra ta tūc eo re
spectu q̄ est sponsa christi cōmittit sacri
legiū p̄ modū adulteriū seu quoddā spūa
le adulteriū. Eo vero respectu q̄ est sub
spiritualis patris cura et p̄tate cōmittit sa
crilegiū p̄ modū stupri seu quoddā spūa
le stuprū. Et si violentia inferat/ cōmitte
tur sacrilegiū p̄ modū raptus seu quidā
spūalis raptus. q̄ grauissime etiā in solo
conatu p̄ leges ciuiles puniūt. Cōmuniōz
tamē vsus et opinio habet q̄ sacrilegium
ponit determinatā spēs luxurie et cōmit
titur vt supra declaratū est. Est etiā ad
uertendū q̄ peccati p̄tra naturā quatuor
cōiter species seu modi assignant. Prim⁹
est quādo absq̄ omni cōcubitu/ causa de
lectatōis veneree/ pollutio p̄curatur. Et
vocat proprie mollicies. pertinetq̄ ad
peccatū immūdicie veneree seu lubricose
Secūduus modus est si fiat p̄ cōcubitum
ad rem nō eiusdem speciei. Et vocat pro
prie bestialitas. Tert⁹ mod⁹ est si fiat cō
cubitus ad rem eiusdē speciei sed non ad
debitū sexum. vt puta masculi ad mascu
lum vel femine ad feminā. Et vocat pro
prie peccatū sodomiticū. Quartus mod⁹
est si fiat cōcubitus ad rem eiusdem speci
ei et debiti sexus. sed non fiat in debito in
strumēto. vel alias fiat mōstruosa q̄dā de
ordinatio et vilitas in modis p̄cubendi.
Est etiā aduertendū q̄ concubitus cō
iugalī fm aliquas circūstantias potest

B

23

De consolatōe theologie

fieri cum peccato vel mortali vel veniali. Et cōiter dicti ꝑcubitūs assignat̄ triplex modus sc̄z licitū fragilis. impetuosus. Licitus itez fit tripliciter sc̄z vel causa prolis suscipiēde ad honorē dei et cultum. Vel cā reddendi debitū. dum exigit. Vel causa fornicatōis vitandē. nō quidē in se sed in cōiuge. Prim⁹ est pietatis. sc̄dōs est iusticie. tertius est caritatis. Et in his nullū dicit̄ esse peccatū. Fragilis est quādo fit causa delectatōis. Et tūc distinguit̄. Quia si amor illius delectatōis sit ita seruēs q̄ preponat̄ deo. tunc est peccatū mortale. Si vero nō preponat̄ deo. tūc est peccatū veniale. Quinque modis fit cōcubitus impetuosus. Impetuosus est q̄ ex sola libidine proueniēs metas ratiōis et honestatis trāscendit. q̄d fit quinque modis. Primo modo ꝑ quāsdā meretricias blādicias. ad magis exaturandā libidinē. Secūdo modo quādo fit cōtra naturalē modū. Tertio modo quādo fit tempe. phibito vt magnaz solennitatū ecclie et vigiliāz. Quarto modo quādo fit i loco phibito. vt pura ecclesia vel cimiterio. Quinto modo cum ad pregnantē partui vicinā. vel ad eā que in fluxu menstruofo est acceditur.

Quomodo ex speciebus et filiabus septem vicioꝝ capitalium alia etiam peccata oriuntur.

Generaliter autē circa p̄dictas tam filiaz q̄ species omnium supradictoz septem vicioꝝ seu peccatoꝝ capitalium assignatōes et declaratōes. Notandū est q̄ licet cuilibz predictoz vicioꝝ nō sint assignate nisi filie et species supradicte declarate. q̄d non aliter fieri debuit. q̄ vt sepe supra tactū ē nulli vicio capitali debent ꝑcā alia que cūq̄ ꝑ filiabus aut speciebus assignari. nisi illa q̄ fm precipue appetitū finis cuiuslibet vicij p̄marer magis principalit̄ ex eo oriūtur et descendūt. vel que ad ipsi⁹ vicij genus et naturā magis imediate p̄tinent. Sūt tamē alia peccata. ex ipsis septem vicijs capitalibus oriētia. et ad genus seu naturā eoz p̄tinentia. que tū nec tanq̄ filie. nec tanq̄ species eoz assignātur. ex eo q̄ nō primarie et principalit̄ ex eis oriūtur et descendūt. nec ita imediate ad ea p̄tinet. imo magis ꝑrie ex ipsis filiabus vel speciebus suis oriūtur et descendūt. Ita q̄

proprie loquendo. p̄nt magis dici rami sculi orientes et principalibus ramis ipsoꝝ septem vicioꝝ capitalium. ex quibus itez ramus musclis q̄ debite exquirere voluerit. repire. virgulas alias seu folia iterū nascētia fm qualitates ꝑsonaz circūstātiāq̄ modorum faciēdi necnō tempoz ac locoz. Ut gratia exempli. Ex inobediētia que ponitur ꝑia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit rebellio. Ex iactātia que ponit̄ alia ipsius inanis glorie filia. nascit̄ seu ꝑcedit fastus et ꝑopositas. tā gestū q̄ vestitū q̄ hmoi plurium. Ex discordia q̄ ponit̄ alia filia inanis glorie nascit̄ seu ꝑcedit scisma et bellū. Et itez ex bello homicidia. mutilatōes. incarcerationes et hmoi. Ex contumelia que ponit̄ filia ire nascitur seu ꝑcedit subannatio. derisio. maledictio. et sic de pluribus alijs que ꝑmptū est repire. que omnia cognoscere nō est inutile. imo expediens ꝑmaxime curā animarū hūit̄ ac alijs viris litteratis. vt magis ꝑpenderet attendere possint ꝑrias radices et origines singuloz peccatoꝝ. Et sic facit̄ et melius tam in respectu sui q̄ respectu eoz q̄s in cōfessionibus audiūt. possint tentatiōibus resistere. radicesq̄ eaz ꝑncipales ac fomēta euellere et dissipare. Et ista hic ad longū declarare nō parit̄ intentā hui⁹ tractatuli compēdiosa breuitas. Qui ꝑo ampliora ac magis ꝑricularia videre voluerit. recurrat vt iā supra tactū est. ad sc̄daz secunde beati Tho. necnō ad illā summā notabilem de vicijs. que a nōnullis summa regis nūcupatur.

Quod non semper vicia seu peccata capitalia / eorumque filie et species / peccata mortalia existunt

Et tamen circa supradictā septem peccatoꝝ seu vicioꝝ capitalium declaratōem aduertendū. q̄ licet ipsa septem vicia capitalia cū suis filiabus et speciebus supra etiam specificatis ꝑ ꝑctis mortalibus assignēt. et frequētius in naturā et actū ꝑcti mortalis transeāt. Non tamē sēmp peccata mortalia existunt. imo nonnūq̄ fm aliquas circūstātiāz q̄litates ꝑmitti possunt q̄ nō nisi peccata venialia sunt. Et licet ꝑ nōnullos istud ample declaratū sit. et specialiter bene. diffuse. et elegant̄ ꝑ beatum Tho. secūda secūde sue summe. ex q̄ mul

ta in hoc octavo tractatulo dictorum sumpta sunt. ac etiam bene et succinere in quodam solenni tractatu. qd compedium theologie nuncupatur. cuius inicitium veritatis theologie sublimitas. ad qd attenda brevitate huius dicti tractatuli. rationabiliter veniebat facienda remissio. Tamen qd non omnes libros hnt/interdum non facile ab aliquibus repiunt/ ne omnino istud qd poterit conscientias plurimorum a multiplicibus scrupulis releuare/hic indererentiis preteriret: expedies visum est ac cognu hic aliq mo explicare. et pro maiori parte dicendorum/ iuxta effectum eorum que circa hoc in supra dicto compendio theologie ponuntur. Et qd in simili vt supra dictum est ampliora et specialiora videre voluerit. ad alios doctores specialiter ad ipsam secundam secunde beati Thomae recurrat.

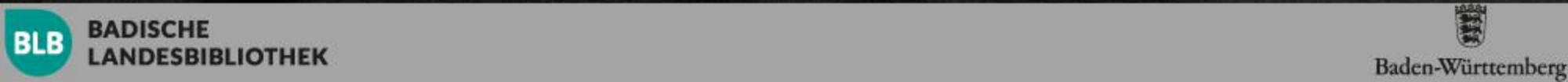
Quando superbia

fit peccatum mortale. Rocoedendo. igitur iuxta ordinem ceptum huius tractatuli secundum quem insequendo beati Gregorii. fit distinctio inter superbiam et vanam gloriam. est sciendum quod superbia prout accipitur hic et ponitur regina et mater omnium viciorum et cum suis quatuor speciebus. quas etiam vt supra tactum est ponit Gregorius est de suo genere peccatum mortale. quod est inordinatum et perversus appetitus proprie excellentie. sibi indebite attribuens que non habet. vel alio modo et intentione quam habeat. Que omnia non intelligenda sunt quam ex delibato iudicio seu sensu rationis procedunt

Quando uana gloria

ria fit peccatum mortale. Vana gloria ex suo genere est veniale peccatum. Quia generis operis scilicet morale sumitur ex obiecto. Vanum autem finem non est obiectum mortalis peccati sed venialis. Unde cum vana laus sit huius peccati obiectum per quod non superbia est mortale peccatum. Sed alijs respectibus est vana gloria mortale peccatum. quod dupliciter contingere potest. Vno modo ratione finis. propter quem laus ipsa appetitur. opus namque tale est. quod est illud propter quod appetitur. Alio modo ratione operis in se in quo laus ipsa queritur. Circa primum modum aduertendum est quod dupliciter sine laus appetitur potest. Primum ad vitandum malum infamie. quod potest homo per suspitionem vel detractorem alii

orum aut alias icurrere. sicut samuel se laudauit primo regum. Secundo propter utilitatem aliquam spiritualem. vt esset gloria dei vel edificatio proximorum sicut Paulus se commendauit. Tertio propter lucrum auaricie. vel aliquem alium finem seu actum peccati mortalis sicut pharisei qui denotabant domos viduarum simulantes legem orationem. Et habet Math. xxij. Quarto propter aliquem finem seu actum venialis peccati sicut quando quis laudari appetit eo quod vane in laude delectatur. Primum est prouidentie. secundum est charitatis. tertium est mortale peccatum. Et idem intelligendum est de omni ope et actu cuius finis qui principaliter intenditur est mortale peccatum. quantum est veniale si illa delectatio que in laude habet/fit venialis. Circa secundum modum ratione scilicet operis propter quod ipsa laus queritur/est aduertendum quod tria sunt genera operum per que laus ipsa queri potest. Vel enim sunt opera illicita vel sunt opera virtuosa. Vel sunt opera indifferentia. Si per prima opera scilicet illicita queritur laus. tunc vana gloria est tale peccatum quale est illud opus illicitum per quod queritur. Nam si illicitum opus illicitum sit mortale. tunc vana gloria erit mortalis. Si sit veniale tunc vana gloria erit venialis. Si queratur laus per secunda opera scilicet virtuosa. hoc iterum potest contingere dupliciter. Quia vel appetitus laudis adiungitur seu superuenit operi virtuoso tanquam incidens et non principaliter intentus. sicut sepe in cantu et aliquando immo frequenter in predicatione alij quod sanctis operibus. Et tunc vana gloria non est nisi peccatum veniale. Vel ipsa laus est finis principaliter intentus in ope virtuoso. ipsi quod actui virtuoso prestat. ita quod illud opus virtuosum operans ibi prestat finem vltimum sui operis. Et sic est vana gloria peccatum mortale quod tunc liberetur ei vt finis vltimo. Circa quod ad huc aduertendum est quod malum peccatum glori de bonis spiritualibus quod de bonis temporalibus. quod bona spiritualia minus habent motum vanitatis et vane delectationis eo quod minus appetunt ab extraneis temporalibus. Si queratur laus per tria opera. scilicet indifferentia vt est habere diuitias vel vestes preciosas. tunc si illa opera vltimum non progrediatur in deterius nisi in sola laude habenda. vana gloria non erit nisi veniale peccatum. Si autem talia opera vltimum in deterius progrediatur de seque ordinata vt sicut occasio mortal peccati. vt puta quam mulier

ornatu meretricio ad alliciēdos homines animasq; capiēdas se preparat. vel sint illa opa de se indifferentia ex phibitōe superioris effecta illicita vt torneamētaz hmoi z tunc vana gloria est peccatū mortale

¶ Quando inuidia sit

peccatū mortale. z quando nō.

Inuidia ex suo genere est peccatum mortale. Cum enī inuidia put in superioribus dictū est/ sit dolor de felicitate seu bono alterius. gaudiūq; de malo alieno. clarū est q; directe cōtrariat charitatem. vt prime ad corin. xij. Caritati autē nihil est cōtrariū quod nō sit peccatū mortale. Est tamē aduertendū q; interdū illud peccatū quod ex suo genere est mortale. potest fm aliquas sui q;itates solū esse veniale. Arputa quādo in solo p̄io motu cōsistit. Vel propter aliquā aliā intentionē extra suā rōnem trahitur. Pro q; sciēdū est q; quadrupliciter potest dolor de alieno bono/homini accidere. Primo mō prout est primō prim⁹ motus ex natura proueniēs. q; interdū etiā ex ipsi⁹ nature corruptōe/in aliq;bus plus z frequētius puenit. Sunt enī aliqui ex sue corruptione inordinate nature/magis p̄ni ad motus inuidie q; aliq;. vt in simili est videre inter diuersos canes. Et iste dolor seu motus inuidie nullo modo est peccatum qz tales motus p̄io prim⁹ nō sunt in potestate nostra. Et ita intelligēdū est respectu quorūcūq; alioz vicioz seu peccōz de omnibus primo primis motib⁹ naturalibus. vbi tñ delectatio seu cōsensus nō se adiūgerit. qz tunc posset in peccatū vel veniale vel mortale trāsire. Secūdo mō potest ille dolor seu tristitia de bono alieno esse. scdo prim⁹ motus. quando scz fit in sensualitate/sine tamen cōpleta deliberatiōe etiā si tali dolore seu passione afficitur. quod proprie cōtingit quando ille secūdo prim⁹ motus nō ita cito ab initio remouet sicut posset. remouet tamē ante plenū cōsensum. imo quodā mō displicere incipit. Et tūc inuidia nō est nisi veniale peccatū. Et ita (q; bene aduertat) intelligēdū est etiā generalit̄ in omnibus alijs vicijs seu peccatis. Qui autē dicant̄ primo prim⁹ mot⁹ z secūdo prim⁹ motus de clarabit aliqualit̄ infra. vbi de peccato veniali ageť. Tertio pōt ille dolor seu

passio in animo accidere q; nihilominus propter aliquā aliā intentionē trahit extra suā propriā rōem. suāq; p̄riā naturā. vtputa quādo dolor ille seu tristitia de alieno bono/insurgit alicui ex bona rōe seu causa. sicut quādo aliq; de bono seu prosperitate alterius dolo. vt quia efficit detrimentū z p̄iudiciū redūdare. vel scz anime proprie met illius q; illud bonū habz vel reipublice. vel aliquaz bonaz psonarum q; affligi nō merēt. Et talis dolor seu mor⁹/bon⁹ est. nec peccatū est cū maius bonū magis sit appetendū. Quarto mō pōt ille dolor seu tristitia de bono alteri⁹ accidere haberi ex certa sciētia p̄sensuq; deliberato volūtatis. z sine iusta ac rōnabili causa. Et isto modo inuidia est semp peccatū mortale. Et p̄ ista pōt etiā clarevideri quādo detractio est peccatū mortale vel veniale. Nam si malū de aliq; dicat ad bonū finē p̄ impediēdo scz q; malū alteri faciat. vel p̄ sua correctōe. vel rōne officij qd̄ incūbit. vel phibēdo testimoniū veritati. vel hmoi. z tunc detractio nō est peccatū. dum tamē p̄uersa volūtatis ex deliberato p̄posito nō se adiūgit. Si vero dicat malū de alio ex quadā solū leuitate loq̄ndi. sicut sepe cōtingit/ z malū quod dicit nō vergat in magnū damnū seu p̄iudiciū illius de q; dicit aut sue fame. z tūc detractio est peccatū veniale. Posset tñ illō dānū seu p̄iudiciū tā graue eē q; illa leuitas loq̄ndi non excusaret. qz vnusq;sq; maxime in talibus granib⁹ z respectu alioz debz ponere custodiā ori suo.

¶ Quando ira sit peccatū mortale z quando non.

Ira ex suo genere ē peccatū mortale qz iuxta sup̄i vbi de ira actū ē Ira est imo derat⁹ amor⁹ z citās ad penā puocāti inferendā. Dicit autē n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. Ira tñ vt eē supra aliq;lit tactū ē/multipliciter p̄siderari pōt. Vno mō put ipoztat seu denoiat p̄ zelū q; q; p̄tra vicia mouet z ipsa detestat. Et hec ira nō ē peccatū sz magis ē p̄fectōnis. imo p̄ istū modū p̄t eē sibi met q; irasci. Quid enī (vt dicit glosa sup̄ illud psal. Irascimī z nolite peccare) est hō penitēs. nisi sibi ipsi irascēs. Alio mō p̄t ira p̄siderari put dicit z importat quāda erga

primū affectus remissionē. p quā scz hō nec de malo primi dolet nec de ei⁹ bono gaudet. licet etiā non doleat de bono. nec gaudeat de malo eius. sed est ei⁹ erga euz indifferens. Et hec species ire nō est mortale peccatū sed est imperfectio quedā caritatis. Hīc tñ vbi primus esset in extrema necessitate qz tñc sub pena peccati mortalis tenetur homo sibi succurrere si potest. Alio mō p̄t ira cōsiderari. put dicit⁹ et importat quādā impatientiā actualē absqz tamē reali appetitu vindicte. Et tal⁹ motus etiā deliberati⁹ est solū peccatū veniale. Quia sicut p̄t ex supradictis ire describi p̄tōib⁹ nō habz cōpletā rōem ire. Alio mō potest ira cōsiderari. put dicit⁹ et importat actualē impatientiā/etiā cū appetitu vindicte. Et hoc tripliciter cōtingere p̄t. Quādoqz enī hoc a naturali cōpleione seu dispositōe pcedit sicut est in melacolic⁹ et in senib⁹. In quib⁹ fm phm cōtinue mouetur natura. prop̄t qd̄ semp turbulenti existunt. Et talis ira nullū est peccatū. eum sit motus naturalis. Quādoqz etiā est hoc et procedit ex appetitu subito et nō p̄fecte deliberato. Et talis ira nō est nisi veniale peccatū. sicut ali⁹ p̄mi motus. Quādoqz at est hoc et pcedit ex voluntate deliberata cōsensuqz p̄fecto. Et talis ira est semp peccatū mortale.

Quādo acedia sit

peccatū mortale. et quādo non. Acedia ex suo genere est veniale peccatū. Quia fm supius tacta/acedia in effectu nō est nisi tediū de bono spūali laborioso. Hoc at̄ de se nō opponitur caritati. sed solū dicit q̄ndam seruois caritatis diminutiōem. in qua seruois caritatis diminutiōe consistit om̄ne peccatū veniale. Multipliciter p̄t tediū de bono spūali cōtingere. Uno modo put est sol⁹ mot⁹ naturalis laborē abhorrens. et talis motus nullū est peccatū. qz tal⁹ motus nō est in nostra p̄tate. Alio modo put est motus appetitus de ope spūali laborioso cōtristati. Et talis motus etiā si appetitus ille sit deliberati⁹. nō est nisi peccatū veniale. qz cōsensus in illō quod de sui natura nō est nisi veniale peccatū/nō est nisi veniale. Alio mō p̄t istō tediū de bono spūali laborioso tale eē/ taliterqz vltra motū naturalē motūqz appetit⁹ trāsire. qz p̄ illō hō illa adimplere dimittit q̄

sue salutē vel ex vi p̄cepti vel alias necessaria sunt. et tunc est peccatū mortale. P̄t ad hoc istō tediū in graui⁹ trāsire et tantū eē qz ex omisiōe ipsi⁹ boni spiritual⁹ laborio si difficultateqz ipm aggrediēdi hō in q̄ndam sue vite displicentiā inducitur et exinde in desperatōez cadit. Et tale tediū est peccatū mortale. acceditqz ad peccatū in spūsanctum. Et adhuc graui⁹ imo grauiſſimū si illō tediū illaqz displicentiā vite intantū crescat et pcedat. qz q̄s sibi ipsi manus iniiciat ac se occidat. nā tñc tal⁹ simil⁹ erit iude qui se p̄ desperatōez laq̄o suspēdit.

Quando auaricia

est peccatū mortale. Circa auariciā autē q̄ iuxta supius dicta/est imoderat⁹ amor hūdi. Est cōsiderandū q̄ iste imoderat⁹ amor/cōsistere p̄t. vel in appetendo. vel in adq̄rendo. vel in retinendo. Si appetēdo. hoc itez q̄nqz modis cōtingere p̄t. Vel enī appetitur aliena appetitū cōpleto et deliberato ac absoluto. q̄ etiā in actū et op⁹ si adesset facultas transferret et pcederet et tñc est mortale peccatū. Vel appetitur appetitū sicut cōpleto. deliberato et absoluto illicita. v̄puta hō se idignū bñficio aliq̄ ecclīastico vel officio sentiens et cogscens. vel sentiret cognoscere debēs illō bñficiū ecclīasticū vel illō officiū sciēter appetitūqz delibato et absoluto appetit. et tñc etiā est peccatū mortale. Vel appetitur p̄dicta scz aliena vel illicita. appetitū eē cōpleto et delibato. s̄z nō tñc puro et absoluto. s̄z p̄ditionato. v̄puta si talia sine diuina offensa ac iūria primi h̄i possent. Et tñc vel nullū ē peccatū vel ē veniale. siue tal⁹ cōditio actualit̄ exp̄sse addatur siue habitu alit̄ intēdatur. Quō tñc intelligēdū ē. dūmō scz p̄ tales appetit⁹ seu desideria/hō nō se vane pascat ac p̄dat seu intermittat facere illō bonū ad qd̄ aliūde tenetur. Vel si generet i corde suo aliq̄s malos mot⁹ seu habit⁹. q̄s q̄n voluerit remouere nō possit. qz tñc possz eē mortale peccatū. Vel appetitur nō necariar supflua. eē q̄uis n̄ aliena nec de sui natura illicita. appetitū nimis ardētū. et tali qz mēs ex h̄ qd̄amō suffocata/ipe ditur omnino a cōsideratōe diuinor. ac eoz que ad suam salutē spectant. Et hec est illa pernicioſa cura seu sollicitudo que in euangeliō phibetur et est peccatū mortale.

Vel appetatur seu desiderant nō necessa-
ria et supflua. nimio appetitu sed tñ tali q̄
est infra dei amorē et timorē. q̄ talia sic ap-
petēs nec p̄terea deo displicere vellent. nec
etiā impediri cōsideratōne eorū q̄ ad suā
salutē p̄tinēt. et hoc est nisi pctm̄ veniale.
Quinimo possit talis amor seu appetit⁹
ita moderat⁹ esse q̄ nō esset pctm̄. imo ta-
lem principaliter finē et intētiōnē habere
q̄ esset meritorius. ¶ Si vero respectu secū-
di mēbri p̄cipalis ille imoderat⁹ amor
habendi nō solū consistat in appetitu s̄
ultra transeat sc̄z in acquirēdo. Et hoc ite-
rum pōt cōtingere tripliciter. Vel enī acq̄-
runt res iniuste et indebitē indifferēter a
quocūq̄ et quocūq̄ modo fieri potest. vt
p̄ furta. rapinas. iniusticias. extorsiones
aliasq̄ fraudes et vias illicitas et tunc est
peccatū mortale. Vel adquiruntur res re-
spectu adq̄rentis et illi⁹ a quo adq̄ritur de
suo esse nō illicite nisi q̄ p̄ artem seu offi-
ciū aut aliud opus illicitū adq̄rūt. qd̄ de
p̄ se etiā sine adq̄sitiōe et lucro esset pecca-
tum mortale. vt est in meretricibus. in fal-
sas mercātiās sciētē vendētibus. et sūra-
rijs et h̄mōi. et tunc est pctm̄ mortale. Vel
adq̄runt p̄ artem aut officiū seu opus qd̄
licet de se sit illicitū. nō est tñ de per se nisi
pctm̄ veniale. Et est in istis ioculatorib⁹.
qui p̄ cōplacētia p̄ncipū vel populū ad
lucrū habendū. ociofa. iocosa. et interdū
mēdosa. salua tñ aliqua honestate dicūt.
vel diuersas corporū gesticulatōes faciūt
et tūc nō est nisi veniale pctm̄. Nisi tamē
p̄pter solā talis dissolutionis delectatōez
homo se ex toto talib⁹ daret. tūc enī eēt pec-
catū mortale. Et notāter d̄z p̄pter solā ta-
lis dissolutionis delectatōem. q̄ si quis p̄-
ter necessitatē se etiā ex toto talib⁹ daret et
applicaret suā p̄ talia sustentatōem que-
rens. cū aliā artem seu aliū modū lucrādi
nesciret vel nō haberet. nō eēt talis in sta-
tu dānandoz reputand⁹. ¶ Si vero re-
specu tertij mēbri p̄ncipalis amor ille
h̄ndi imoderatus cōsistat in retinēdo.
hoc itez potest quinq̄ modis contingere.
Vel enī sciētē et animo retinēdi retinent
ea que d̄s restitūere tenet. vt puta quia cō-
tra voluntatē eius ad quē spectat. detine-
re se scit vel credit. et tunc est pctm̄ morta-
le. Et intelligit quis animū retinēdi ha-
bere. qm̄ non habet p̄positū et voluntatē resti-
tuēdi vel p̄cordandi tēper loco. licet facul-

tas sibi suppetat vel qm̄ sibi suppetet. Vel
retinētur illa q̄ ad necessitatē alicui⁹ et suo
rū. sine p̄scisam siue fm̄ sui stat⁹ vel digni-
tatis vel facti qd̄ iuste manu tenet et grue-
riā et condecētiā faciūt et spectāt. et tūc nul-
lū est pctm̄. Vel retinētur supflua siue sic
respectu necessitatis p̄scise retinētis. siue
necessitatis congruētie sui status et digni-
tatis. et. vt supra tactū est. Et hoc tēper ex-
treme necessitatis alicui⁹ de q̄ noticia ha-
bet. et cui de p̄dictis supfluis succurri po-
test et non succurrit. et tūc etiā est peccatū
mortale. Quia homini in tali necessita-
te constituto. tenet homo succurrere non
solū de sibi superfluis. vt etiā de sibi ne-
cessarijs. respectu quidē manutenētie sui
status vel dignitatis. et. S̄z non de his
que simpliciter et p̄scise p̄ sua vita necessa-
ria sunt. Quia in tali casu homo magis te-
netur proprie suę vite succurrere q̄ aliene
Vel retinētur supflua modo statū decla-
rato supra. declarato etiā extrare circa ex-
tremā necessitatē alteri⁹ cuiuscūq̄. S̄z h̄
fit ex quadā insatiabili cupiditate et ardo-
re h̄ndi. Lū⁹ insatiabilitatis seu ardoris
signū euidentis est. q̄ q̄s res poti⁹ penes se
putrescere et depire dimittit. q̄ vt illiciter
alijs liberalitē distribuit et dispēsat. et tunc
etiā est pctm̄ mortale. Vel retinētur sup-
flua ex imoderato seu inordinato amo-
re habendi. Non tñ ita insatiabili et ardē-
ti sicut statū supra tactū est. s̄z solū quadā
imoderatā seu inordinatōe. q̄ modicū
non tñ in totū a medio virtutis sc̄z largi-
tatis deficit et declinat. et tunc est peccatū
veniale. Nisi tamē vt supra statū dictū est
appareret homo in extrema necessitate cō-
stitur⁹ cui succurri possit et deberet. Ex
p̄missis apparet q̄ auaricia ex suo gene-
re est pctm̄ mortale. Etiā vt in supiorib⁹
tactū est. ab ap̄lo idolatrie compaf. Non
q̄ sit de sp̄e illi⁹ pcti. cū non hēat aliquē
actū ei⁹. s̄z q̄ aliqd̄ idolatrie sile facit sc̄z
creature fūiedo poti⁹ q̄ creatori. vt lan⁹
supra vbi de auaricia agit declaratū est.

Quando gula est

peccatū mortale et quādo non.
¶ Gula ex suo genere est pctm̄ vicia-
le. q̄ appetit⁹ comedēdi vel bi-
bēdi ex sua rōe n̄ subiacet d̄nio
voluntat⁹. Circa tñ istō gule pctm̄ qd̄ iuxta
in supiorib⁹ dicta. est imoderatus edēdi

appetitū seu immoderata cibi aviditas
Ult aduertendū q̄ q̄nq; modis potest
 iste immoderat' appetitū cōtingere seu
 cōsiderari. **U**no modo put est solūmō
 naturalis. sicut naturaliter hō comedere
 z bibere appetitū fameicit z sitit. Et hic
 appetitū nō est pctm̄. imo nec etiā dele-
 ctatio naturalis que ipm̄ appetitū in ipa
 cibi sumptōe cōsequit' seu omittit' est pec-
 catū. z hoc inquantū ordinatur supra de
 factū nature cōtrariū. quia hec naturalia
 sunt. nec in p̄tate nostra cōsistūt. Et ideo
 nec in talibus est meritū vel demeritū.
Uel illi appetitū seu desider. o natura-
 li qui quodāmodo necessitatis est. supad
 iungit' quidā appetitū delectatōis z vo-
 luptatis in cibo. z tūc est solū pctm̄ venia-
 le. **E**t hoc vez est nisi ille appetit' eden-
 di ultra p̄gredereetur. sic scz q̄ p̄p̄ter illā
 delectatōem seu voluptatē/que sic sibi su-
 pad iungitur/ fieret sine q̄cūq; necessitate
 trāsgressiōe p̄cepti ecclie vel superioris. vt
 puta q̄ solueretur ieiuniū p̄ eccliam indi-
 ctū. **U**el religiosus cōtra p̄hibitōes in suo
 ordine sub p̄cepto factā cōmederet carnes
 vel hm̄i. nam tūc est pctm̄ mortale. **E**t
 notāter dicitur sine necessitate q̄ si hm̄i
 trāsgressiōes/ ex necessitate fierēt. vtputa
 nimie senectutis vel nimie iuuetutis. vel
 infirmitat'. vel laboris necessarij z hm̄i
 tunc nō esset pctm̄. imo posset illa necessi-
 tas talis esse q̄ quis hm̄i p̄cepta obf-
 uando peccaret. **I**n talibus tamē obseruā-
 tijs ad quas hō ex ecclie p̄cepto vel voto
 vel inunctōe penitētie tenetur. z p̄p̄ter ne-
 cessitatē aliquā eas adimplere nō p̄. bonū
 est petere licentiā a suo p̄lato: vel a suo cura-
 to. vel a suo confessoze. **U**el nisi ille ap-
 petitū edēdi eēt cū tanta libidine z ardo-
 re q̄ hō nimio z finali affectu/ illi delecta-
 tōni cibi inhereret. ita vt p̄ponerz amo-
 ri z timori dei. z tūc est peccatum mortale
Uel nisi q̄ illi appetit' vel illa delecta-
 tio in talē cōsuetudinē ducitur/ q̄ facit to-
 tā vitā hōis talibus delectatiōib; occupari
 z deputari. **E**t hic posset eē pctm̄ mortale
Immo sunt talia ita pctō mortalit' vicina
 q̄ ebrietas ab ap̄lo inter mortalia pecca-
 ta p̄putatur. **E**brietas tū q̄ est pctm̄
 veniale. vt q̄n ultra necessitatē q̄s accipit
 sed hoc est fm̄ mēsurā impceptibile. **U**n-
 vero egreditur q̄s a mēsurā pceptibili. q̄
 scz fm̄ rōem bñ ordinatā discerni pōt. **E**t

hoc in tali mēsurā ex q̄ eueritur stat' mē-
 ris. hocq; effrenata quadā libidine fit. vt
 scilz q̄n hoc dei amor z timori p̄ponitur.
Tūc ebrietas est pctm̄ mortale. **S**i q̄s at
 aliū inebriat ita scilz eū ad potū inuitās/
 vt intēdat statū mentis ei' euertere/ z hoc
 facit in ei' nocuētū/ peccat mortaliter
Quia tūc magis sibi aufert q̄ si auferret
 aliq̄d tēpale. quia vsum ratiōis ei tollit.

Quando luxuria sit

peccatum mortale. z quando non.
Luxuria ex suo genere est pecca-
 tum mortale. qz est cōtra illud
 p̄ceptū decalogi. **N**ō mechabe-
 ris. **C**irca tamē istō pctm̄ luxu-
 rie/ que iuxta in superiorib; tacta/ est libidi-
 nosa q̄dā circa act' venereosos voluptat' z
 cōcupiscētia/ est aduertendū q̄ cōcupiscē-
 tia ipa luxurie dupliciter cōtingere seu cō-
 siderari pōt. **U**no modo p̄out est solū in
 corde. **A**lio mō put etiā ab extra p̄sistit in
 ope. **Q**uantū ad primū modū pōt hoc
 itez cōtingere tripliciter. **P**rio mō put ip-
 sa cōcupiscētia in solo p̄io motu p̄sistit.
 z tūc nō est nisi veniale pctm̄. **P**ro q̄ itez
 sciendū est. q̄ differentia est inter primos
 motus virtutis generatiue. z p̄ios mot'
 virtutis nutritiue. **N**ā p̄mus mot' in vir-
 tute generatiua est semp pctm̄. nō autē sic
 est in virtute nutritiua. qm̄ potētia cōcu-
 piscibilis nō tantū corrupta est in virtu-
 te nutritiua sicut in virtute generatiua. **S**e-
 cūdo mō pōt ipa cōcupiscētia cōsiderari p̄
 ut ipz motū naturalē seq̄tur p̄sensus i de-
 lectatōez licz nō in op' z sic ē pctm̄ mortale.
Et itelligitur h' sine ille p̄sensus i dele-
 ctatōe sit respectū sui ipi' met/ siue sit respe-
 ctu alioz. vtputa q̄n hō cogitādo (vt iter-
 dū p̄rigere p̄t) ad delectatiōz quā aliq̄ alij
 in actu venereo hñt/ delectātū i se. z in illa
 delectatiōe hñda/ ex deliberatiōe p̄sentit.
 etiā si forsan ex se n̄ veller illū actū venereū
 exercere. **E**t notāter dē p̄sensus in delectā-
 tōem qz si delectatiō vt q̄nq; fit/ i surgeret.
 z in illā delectatōz hō ex deliberatiōe n̄ cō-
 sentiret. nō eēt tūc nisi veniale pctm̄. **T**er-
 tio mō ipa cōcupia cōsiderari p̄t. put eēt
 deliberatiōe p̄sentit in op' z tūc ē mortale
 pctm̄. etiā si p̄ tūc n̄ trāscat i actū ab extra
Respectū sō scōi mēbz p̄ncipal' scz p̄
 ut cōcupia luxurie p̄sistit ab extra in ope
 hoc itez cōtingere p̄t dupli. **U**no modo

prout ipsa concupiscentia trāsīt et progreditur in actū venerē. cōpletū et consummatū. et tunc cōstat esse peccatū mortale. Alio modo prout ipsa concupiscentia trāsīt et progreditur in aliquos actūs disponentes ad ipm actū venerē. vel ipm cōcūctates seu cōcomitantes. Et hoc itez cōtingere potest tripliciter. vel enī hoc fit p visum. vel p linguā. vel per tactū. Si pmo mō vt qñ scz ipsa concupiscentia ab extra visu pascat. vt qñ qñs animo et sine concupiscendi mulierē in ipsam pspicit et attendit. et tūc est peccatū mortale. Nam illō vt dicit Aug. nō est titillari. sed plene libidini sentire. Iuxta illō Math. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendū eā iam mechatur est eā in corde suo. Et notāter dicit. ad concupiscendū eam. qm̄ si aliquis mulierē inspiceret vt rem pulcrā. et nō in deterius pcederet. tūc pūm vel nullū esset peccatū. vel solū esset peccatū curiositatis. Si vero secūdo istoz triū vltimoz modoz fieret. vt qñ quis mulierē ppter libidinē pcuratur. vel colloq̄a familiaria secū habet. vel per verba adulatoria et deceptiua attrahere conat. et tunc est peccatū mortale. Si tertio istoz triū modoz vltimoz fieret. quod fit p oscula amplecti. hmoiq; mulierum cōtractatiōes. Et tūc est etiā peccatū mortale. et tanto grauius q̄sto magis per talia libido accendit ppter nimiam appropinquitatem ad ignē. Et vocat ab aplo turpitudō. Quod tamē ita accipi debet. si pmissa ex libidine seu ppter libidinē fiant. Nam tāgere mulierē imo et osculari. non libidinis intentiōe. sed ex necessitate seu quadā honestate vt interdū fit. nō eēt peccatū. dum modo nihil sit in intentiōe corruptū. Premissa etiā om̄ia intellige. nisi p sacramētū matrimoni cū debita moderatiōe. debitisq; cōcūctatijs. supra vbi de peccato luxurie actum est aliquā de claratis excusarentur.

De peccato in spiritu sancto

Et pedita igit iuxta ordinē in tractatulo exponendoz declaratiōe quartē diuisiōis peccati mortalis. que (vt supra tactus est) p septē vicia capitalia sumit. ipsoz q; septē viciorū capitaliū explicata natura. venit nūc aliq̄liter circa vnā p̄ticulā ter-

rie diuisiōis peccati mortalis supra etiam posite tāgendū. scz in spiritu sancto. Circa quod sciendū est. q̄ licet omnia essentialia. om̄ibus tribz psonis sanctissime trinitatis equalit̄ cōueniant cōiter tū attribuit seu appropat p̄sone patris potentia. p̄sone filij sapiētia et p̄sone spūs sancti bonitas. Et ex hinc insurgit. q̄ illi qui peccant ex infirmitate que p̄rie cōtrariat potētie/ dicitur peccare in patrē. i. cōtra patrē. Qui enī peccat ex ignorātia que proprie cōtrariat sapiētie. dicitur peccare in filiū. Qui enī peccat ex p̄ria malicia que p̄rie opponit bonitati/ dicitur peccare in spūs sanctū et est p̄rie peccare ex propria malicia. quando voluntas scit et pōt alicui malo resistere. et tū ex sola malicia illud eligit. Et quo clare apparet p̄ctm̄ in spūs sanctū graui⁹ esse alijs peccatis. que in patrē et filiū cōmittunt. cū maius sit et graui⁹ peccare ex propria malicia. q̄ ex infirmitate vel ignorātia. De qua ipi⁹ p̄ctū in spiritu sanctū grauitate/ latior fiet ista declaratiō. Et quia generalit̄ oīa peccata tam in superioribz declarata q̄ alia. vel ex infirmitate. vel ex ignorātia. vel ex propria malicia cōmittuntur. nō fuit necesse specialem de ipsis qualitatiōibz peccatoz tractatum facere. nisi solū de illo peccato in spiritu sanctū/ quod vltra alia peccata q̄ndā specialitatē quandā q; grauitatē imporat. Circa quod p̄ctm̄ p clariori nature eius declaratiōe et intellectu/ et eo p̄marime q; multi frequēter de ipso loquūt qui p̄ria eius naturā nō intelligūt. est aduertendū q; triplex de isto peccato in spiritu sanctū reperitur positio seu acceptio. Alii qui enī vt Hilarius Ambros. Hieroni. et Chrysost. ponūt et dicit peccatū in spiritu sanctū esse. qm̄ ad lrām aliqua blasfemia cōtra spūs sanctū dicitur. siue spūs sanctū accipiat fm̄ q; est nomē essentialē toti trinitati cōueniēs. quelibet enī p̄sona spūs est et sanctus. siue prout est nomē speciale vni⁹ in trinitate p̄sone. Et fm̄ hāc acceptiōem distinguit in euangelio Math. xij. Blasfemia in spiritu sancto. cōtra blasfemiā in filiū hominis. vbi exemplū de ista blasfemia habet de iudeis que illa q; xps in virtute spūs sancti opabat/ attribuebāt principi demonioz. et ideo dicitur in spūs sanctū blasphemasse. Augusti. et alij cū sequentes dicit et ponūt peccatū in spūs

sanctū esse finalem impenitentia. quādo
scz aliq̄s in peccato mortali vsqz ad mor-
tem inclusine p̄senerat. qz vt dicunt talis
in sp̄sanctū blasphemare videt. qd̄ qui
dā dicunt nō solū verbo oris fieri posse.
sed etiā verbo cordis z verbo operis. Nec
vno solū. imo multis z multoties. Et di-
cunt qz verbū sic acceptū dicit eē blasphe-
mia p̄tra sp̄sanctū. qz est p̄tra remissio-
nem pctōz q̄ fit p̄ sp̄sanctū q̄ est charitas
patris z filij. **¶** Alij z tertij ponūt z dicūt
pctm̄ in sp̄sanctū eē. qm̄ ex certa malicia.
id est ex ipsa deliberata electōe mali pecca-
tur. qd̄ ex ip̄roba volūtate liberi arbitrij
p̄cedit. qz vt tactū est peccat̄ tūc cōtra bo-
uitatē que attribuit̄ z approp̄at̄ spiritui-
sc̄ō. **¶** Et in p̄posito p̄nti fm̄ eōem vsū
loquēdi z ponēdi accipit̄ isto tertio mō
seu fm̄ istā tertā acceptōem. Quia capiē-
do iuxta primā acceptōem seu p̄mū mo-
dū ponēdi. magis p̄prie est pctm̄ speciale
ad infidelitatē p̄tinēs q̄ opponit̄ p̄fessio-
ni fidei. Iuxta vero sc̄ōam acceptōez seu
sc̄ōm modū ponēdi. p̄t ad om̄ia vicia p̄-
nere z in om̄i genere pcti contingere. etiā
in pctis a principio ex infirmitate vel ex
ignorātia cōmissis. imo p̄t cōtingere ho-
minē in peccato mortali mori vel ex incu-
ria. vel negligētia penitēdi. vel subito. vl̄
ex improviso. Et ideo iuxta hāc tertiam
acceptōem seu ip̄m tertū modū ponēdi
fiet hic declaratio de ip̄so pctō in sp̄san-
ctū. **¶** Circa qd̄ itez p̄ veraciori intellectū
est aduertendū qz nō om̄e pctm̄ qd̄ ex cer-
ta malicia cōmittit̄ d̄ esse pctm̄ in sp̄-
sanctū. put̄ hic z cōiter accipit̄. Duplicit̄
enī p̄tingere p̄t aliquē ex certa malicia. i.
ex ipsa electōe mali peccare. Vno mō ex
inclinatōe habitus viciosi seu assuefactō-
ne. imo fm̄ aliquā circūstātiā ex p̄prie sci-
entia z deliberatōe qz tūc nō peccat̄ in
sp̄sanctū. imo illō (vt tactū est) in q̄libet
genere peccati cōtingere p̄t. Alio mō pōt
qd̄ ex p̄prie malicia peccare ex eo scz qz ip̄e
scienter z p̄ cōtemp̄tū abijcit̄ z remouet a
se illud qd̄ in eo poterat electōem seu con-
tinuatōem pcti impedire. Et cū oīa q̄ pec-
cati electōem seu cōtinuatōez impedire pos-
sunt z impediūt. sint p̄prie effect̄ sp̄sancti
in hoīe. ideo ille q̄ vt tactū est ipsa sic pec-
cati electōem seu cōtinuatōem impediē-
tia a se scienter z per cōtemp̄tū abijcit̄ z re-
mouet. dicit̄ ex p̄prie malicia z in sp̄san-

ctū peccare. Et ita p̄prie accipit̄ in hoc p̄-
posito etiā fm̄ eōem acceptōem ex prop̄a
malicia peccare put̄ adhuc inferi. **¶** De-
clarabit̄. **¶** Qui autē pcti in sp̄sanctū
fm̄ Augusti. z cōem acceptōem ponūt eē
scz sp̄s. s. desp̄atio. p̄sumptio. ipenitētia.
obstinatio. impugnatō veritatis agnite
inuidētia fraterne gratie. Quaz nūerus
seu sufficiētia sic sumit̄ pctm̄ in sp̄san-
ctū put̄ (iuxta supra tacta) hic. z cōiter ac-
cipit̄ fit z cōmittit̄ p̄ remotionē seu cōte-
p̄tū eoz p̄ q̄ homo ab electōe pcti seu cō-
tinuatōe qd̄ idem est in effectu p̄t impe-
diri. Illa autē que sic hoīem ab electōe
peccati impedire seu retrahere p̄nt proce-
dūt seu oriunt̄ vel ex p̄te diuini iudicij. vl̄
ex p̄te donoꝝ dei. vel ex p̄te ipsi pcti met.
In iudicio autē diuino duo insunt scilz
iusticia z misericordia. Respectu miseri-
cordie ex qua cōsurgere hz spes ex cōside-
ratōe scz diuine misericordie peccata re-
mittētis z bona premiāt̄. Qui hāc spem
que hoīem ab electōe peccati retrahere et
impedire habz a se p̄ cōtemp̄tū remouet z
abijcit̄ nō sperās scz deū pctā debite peni-
tenti remittere velle. peccat p̄ primā spem
pcti in sp̄sanctū q̄ est desp̄atio. Respectu
vero iusticie ex q̄ cōsurgere debz timor ex
p̄sideratōe scz diuine iusticie recte z rigi-
de pctā puniētis. Qui hunc timorē q̄ me-
rito hominē ab electōe z cōtinuatōe pcti
impedire z retrahere hz. a se p̄ cōtemp̄tū
remouet z abijcit̄ sperās scilz seu p̄sumēs
gloriā sempiternā sine meritis vel etiā si-
ne penitētia ad ip̄sci. peccat p̄ sc̄ōam spe-
cie peccati in sp̄sanctū q̄ est p̄sumptō. Et
intelligant̄ hec sane iuxta declaratōez sta-
tim tactā. Nam pctm̄ desp̄atiois z p̄sum-
ptōis. put̄ hic sumit̄ / nō cōsistit in hoc qz
qd̄ dei misericordia vel iusticia nō credat
qz tūc non p̄tinet ad pctm̄ in sp̄sanctū. p̄-
ut hic sumit̄. s. p̄t p̄tinet ad pctm̄ in
fidelitatis. S. cōsistit in hoc qz ipsa dei
misericordia vel iusticia cōtemnit̄ seu vi-
lipēdit̄. **¶** Respectu at̄ sc̄ōi mēbri princi-
palis scilz donoꝝ dei qd̄ hō a peccato re-
trahit̄ ipsa duo principalit̄ sunt. Primū
est agnitio veritatis fidei q̄ maxime hoīez
habet ab electōe pcti retrahere seu ipedi-
re. quā q̄ a se scienter z p̄ cōtemp̄tū abijcit̄ ve-
ritatē. s. agnitā ipugnādo vt licenti pecca-
re valeat. peccat p̄ q̄ntā spem pcti in sp̄-
sanctū q̄ est ipugnatio veritatis agnite. Alio

fm̄ p̄nti p̄nti s. 20

3

Compendiū theologie

donū dei ab electione pcti impediēs seu retrahēs/est auxiliū interioris grē diuini-
tus collate. cōtra quā ponit sexta species
peccati in sp̄sanctū. scz inuidētia frater-
ne gratie. dū scz aliquis nō solū p̄sone fra-
tris seu primi iuider. q̄nimo inuider eti-
am gratie dei crescenti z apparet in mū-
do. **R**espectu vero terij mēbri p̄cipa-
lis. i. pcti in se duo sunt principalit̄ q̄ ho-
minē a peccando impedire seu retrahere
possunt z debēt. Primū est inordinatio.
turpitudine ac vilitas actus pcti in se. Tu-
ius debita cōsideratio/solet in homie pe-
nitentiā inducere de pctō cōmisso. Et cō-
tra hoc homo peccat p̄ terriā sp̄z pcti in
sp̄sanctū scz p̄ impenitentiā. Scdm̄ est
puitas z breuitas boni seu delectationis
quā aliq̄s in pctō querit z inuenit. **T**u-
p̄sideratio inducere solet hominē ad hoc
q̄ eius volūtas in pctō nō firmet. Et cō-
tra hoc peccat homo p̄ quartā sp̄m̄ pcti
in sp̄sanctū scz p̄ obstinatōem. Et intelli-
gant ista duo sane. nō enī hic sumit impe-
nitentiā prout dicit p̄seuerantiā in peccato
mortali vsq̄ ad mortē inclusiue. qz iā nō
esset speciale pctm̄. sed qdā pcti circūstan-
tia que cēt z cōtingere posset in q̄libz pec-
cato vt aliquantū supra in scda acceptōne
pcti in sp̄sanctū tactū est. **S**z accipit hic
impenitentiā fm̄ q̄ importat p̄positū non
penitēdi z est p̄prie respectu p̄teritorū. **S**i
militer obstinatio nō capit hic p̄seuerā-
tia seu cōtinuatōne in pctō. sed qm̄ homo
suū p̄positū in hoc firmat q̄ vult peccato
inherere. z est p̄prie respectu futuroz. **I**n-
tra illō **Jeremie. viij.** Nullus est q̄ agat
penitentiā. i. agere vult sup pctō suo dicēs
quid feci q̄ntū ad primū. **D**ēs p̄uersi sunt
ad cursum q̄si equus impetu vadēs ad p̄-
linm̄ q̄ntū ad scdm̄. **E**st etiā aduertē-
dū q̄ **Bernardus** in li. de p̄cepto z disp̄-
satione ponit. q̄ nolle obedire/est resistere
sp̄sanctō. **B**losa etiā ordinaria leuitici. vij.
dic. q̄ simulata penitentiā/est blasphemā
sp̄sancti. **S**cisma etiā recte p̄tra sp̄sanctū
p̄mitti videt. nāq̄ p̄ eū ecclia vniū. **Q**ue-
tria non vident sub sex sp̄bz pcti in sp̄-
sanctū supra declaratis cōphēndi. **S**z q̄
bene cōsiderat p̄dicta tria sub ipsis spe-
ciebus effectualit̄ continētur z cōphēn-
dūtur. z ad ipsa reduci possunt. **V**trputa
nolle obedire p̄tinet z reducit ad obstina-
tōem. **S**ilatio penitētiē p̄tinet z reducit

ad ipenitentiā z sub ea cōtinet. **S**cisma p̄-
tinet z reducit ad inuidentia fraterne gra-
tie. v̄ quam gratiā membra ecclie vniū

Quare irremissibi-

le. **E**st eē notandū q̄ pctm̄ in sp̄sanctū
dicit cōiter irremissibile iuxta illud v̄bū
xpi. **Q**ui peccauerit in sp̄sanctū. nō remit-
tet ei in hoc seculo. neq̄ in futuro. **Q**d sic
p̄t intelligi. **E**t fm̄ oēs tres acceptōes pec-
cati in sp̄sanctū supra positas. **I**uxta enī
scdam̄ acceptōes q̄ est **Aug. claz.** ē q̄ fina-
lis ipenitentiā quā ponit pctm̄ i sp̄san-
ctū realit̄ est irremissibil. qz nullo mō re-
mittit. **Q**uo enī remitteret pctm̄ mortale
in q̄ vsq̄ ad mortē p̄seuerat. **N**ō enī hic i
hac vita cū de eo nulla penitentiā habitaz
facta sit. nec etiā in vita futura. vbi nullū
locū est misericordie. sed pure iusticie. vbi
etiā q̄s meritoze penitere nō p̄t. **S**cdm̄
āt alias duas acceptōes scz p̄mā z etiā di-
cit etiā pctm̄ i sp̄sanctū irremissibile. **N**ō
qz nullo mō remittit. sed q̄ntū est de se et
sui natura/hz meritū nō remissiois. mere-
turq̄ q̄ nō remittat. **E**t hoc dupl̄. **U**no
mō q̄ntū ad penam. **A**lio mō q̄ntū ad cul-
pā. **Q**uātū ei ad penā certū est. q̄ q̄ ex ig-
norātia vel infirmitate peccat minorē pe-
nā meref maiorēq̄ qdā mō excusatōes hz
v̄ ei pena minui debeat. q̄s ex certa ma-
licia peccat. **E**t grā exēpli. ad p̄positū v̄bi
xpi supra iuxta p̄mā acceptōes pcti in spi-
ritūsanctū allegari. **J**udei q̄ blasphemabāt
in xpm̄ tāq̄ filiū hoīs/vocādo eū voracē
vini potatorē z p̄blicanoz amatorē. ma-
iorē excusatōes h̄re poterāt. p̄pter infirmita-
tē carnis quā in ipō xpo aspiciēbāt. z sic
minorē circa hoc penā merebāt. iō dicti
sunt a xpo blasphemasse in filiū qd̄ remis-
sibile ē. **S**z qm̄ ip̄as diuinitatē q̄ etiā erat
in xpo blasphemabāt. curatoz. i. infirmita-
tū. eiectōes demonioz. illūiatōes cecoz.
z alioz opa miraculoz que sunt proprie
opa diuinitat̄. z nō nisi p̄ sp̄sanctū fieri
poterant. attribuēdo diabolo. nullā excu-
satōes hēbāt v̄n̄ pena eoz minui mereret.
Et iō tūc dicti sunt a xpo blasphemasse i
sp̄sanctū. **Q**d peccatū n̄ fuit ad lrā eis
remissum. neq̄ in hoc seculo neq̄ in futu-
ro. imo fm̄ expositōes **Arisot.** p̄ illo pctō
penā passi sunt z i p̄nti vita p̄ Romanos
z in futura vita ap̄d iseros. **Q**uātū āt ad
culpā d̄r peccatū i spiritūsanctū irremis-

sibile et ipsa dispositioe remittedi Sicut enim aliq̄s morbo corpalis fm sui naturaz incurabil' dicitur qm̄ in se h̄z illud p̄ qd tollunt ea et q̄b̄ morbo curari p̄t. v̄puta qz tollit virtutē nature vel inducit fastidiū cibi et medicine. licet de' sua gratia et miraculo possit illuz morbu curare. ita suo mō iste morbo spūalis q̄ pctm̄ in spm̄scm̄ dicitur fm suā naturā incurabilis et irremissibilis dicitur ex eo scz q̄ de sui natura excludit abij cit ab homine illa p̄ q̄ sit peccatorz remissio Non tñ p̄ter hoc intelligēda est oīno p̄clusa via sanatiois et remissiois. fm oīpo rētia et misericordiā dei. p̄ quā aliq̄n tles q̄si miraclose spūalit' sanāt. licz raro et difficult'. De nullo eteni q̄sdiu durat hec vita despandū ē. p̄siderata. s. oīpotētia et misericordiā dei. S̄z p̄siderata natura et cōditiōe pcti. aliq̄ filij diffidētie dicūt v̄t hētur p̄ aplm̄ ad eph. v̄. S̄ū t̄ alij alio mō istā irremissibilitatē pcti in spm̄scm̄ exponētes. s̄z effectualit' iuxta ea q̄ supra notata sunt. Notāt ei q̄ hoc nomē irremissibile tripliciter sumi p̄t. Uno mō negatiue scz q̄ nullo mō remitti p̄t. Et isto mō peccatū angeli et dānatorz irremissibile dicitur Alio mō p̄uatiue qd̄ scz ex se cōgruētiam nō h̄z q̄ remitti debeat. licz ex congruētia diuine bonitatz remitti possit Et hoc mō omne pctm̄ mortale irremissibile dicunt Tertio mō p̄rie q̄. s. ex se ipoztat' includit dispositioē p̄ria ad remissionē. Et h̄mō pctm̄ in spm̄scm̄ irremissibile dicunt. qz ipoztat' ex se et includit dispositioē p̄rian tē grē remittēti pctm̄. p̄ despatōz scz vel p̄sumptōez aut alias ei' spēs Et iuxta istū modū ponēdi capiūt etiā nūex seu sufficientiā sex specieez pcti in spm̄scm̄ supra enūerataz. hoc scz mō. In remissioē ei v̄t dicitur tria p̄currere h̄nt videlicz. ipe remittēs. ille cui remittit' et dispositio remittēdi in eo cui remittit'. In ipō remittente duo sunt. s. mīa et iusticia Cōtra p̄mū q̄z peccat' p̄ despatōez. s̄ scdm̄ p̄ p̄sumptioēz In eo cui remittit' duo eē p̄uenit scilz dolorē de p̄misso. et p̄positū v̄lterit' de nō p̄mittēdo. Cōtra p̄mū q̄z peccat' p̄ obstinatōez. Cōtra scōz p̄ finale ipenitētiā Dispositio p̄o remittēdi i eo cui remittit' duplex ē. s. cognitio veri. et amor boni Cōtra p̄mū q̄ rū peccat' p̄ ipugnatōz veritatz agnitōē Cōtra scōm p̄ inuidētā fraternē grē. Et accipit' hic final' ipenitētiā. put' i supioribz de

claratū ē. nō quidē put' ipoztat' p̄tinuatō nē in pctō vsqz in finē. nā sic in q̄libz peccato mortali p̄tingere p̄t. s̄z negatiue. put' scz dicit' seu ipoztat' p̄positū nō penitēdi Et isto mō ē spēs pcti in spm̄scm̄ Breuiter v̄t iā tactū est iste vltim' mod' ponēdi in effectū reincident' i ea q̄ sup' dicta et declarata sunt. Sed iō hic inferi placuit v̄t legentes cape possint qd̄ eis magis se debet et placebit.

De peccato actuali

li veniali. Et circa ipz in generali occurrēte p̄cedita igit' iuxta ice (lib. p̄tū hui' octauū tractat' p̄nt' libelli ordinē/ declaratōe duozū principalium mēbroz p̄rie diuisionis pcti supra tacte et posite/ scz pcti originis. et pcti actualis mortalis. Hunc de alio tertio mēbro p̄cipali eiusdē diuisionis. s. de pctō actuali veniali/ aliq̄ dicit' da veniūt. Et p̄rio qd̄ sit et v̄n dicat. Secūdo de diuers' ei' noībz seu appellatōibz. Tertio de aliquibz ipz' peccati effectibz.

Quid sit peccatum veniale et unde dicatur.

Peccatū veniale fm Aug. est q̄ licet penā mereat. nō tñ hoīem vsqz ad reatū p̄petue mort' grauat seu obligat. s̄z facile indulget. Pro q̄ ad maiorē declaratōez sciēdū est q̄ licet diffinitō Aug. in supioribz pctō mortali attributa. s. qd̄ est dictū vel factū vel cupitū s̄ legē dei seu legē eternā. pctō actuali in generali seu tāqz generi/ ab aliq̄bat tribuat. et sic fm eos possit etiā pctō veniali fm tñ maius et min' p̄petere seu p̄uenire: Scōz tñ b̄nūz Tho. p̄ria scōe sue summe. illa diffinitio sic supra pctō mortali attributa. mag' p̄rie ipz' pctō mortali cōuenit. Nā in eo est p̄fecta rō pcti. quā p̄rie dicta diffinitio ipoztat'. Nā v̄t d̄t idē doctor q̄ pctm̄ veniale dicat' pctm̄. hoc solū est fm ip̄fectā rōem pcti. imo in ordie ac respectu ad pctm̄ mortale p̄t eo mō peccatū veniale dici pctm̄ sicut accūs i ordie ac respectu ad subam d̄t ens. i. fm ip̄fectā rōem entis Pctm̄ enī veniale ex se nō fit seu p̄mittit' s̄ legē. Nā hō in q̄ntū venialiter peccās/ n̄ facit q̄ lex p̄hibz. nec p̄t' mittit' illd̄ ad qd̄ lex ex p̄cepto obligat. qz non peccaret venialiter sed mortaliter.

Prologus

Sed facit p̄ter legē. q̄. s. non obfuit mo-
dū rationis quē lex intēdit. Et ideo vt di-
cit idē b̄tus Tho. diuifio pcti in mortale
z veniale. non est diuifio generis in spēs.
que eq̄litr rationē ipfī generis p̄cipēt
fz folū est diuifio analogi in spēs. s. ratio-
nē generis fm̄ p̄us z p̄steri p̄cipātes.
Pro quo adhuc notādū q̄ duplex ē re-
gula hūanē volūtatīs. Una p̄pinq̄ q̄ est ip-
fa hūana rō. Alia est p̄ia regula scz lex et̄-
na q̄ est q̄si rō dei. Et p̄ p̄p̄tiōez ad istas
regulas sumit̄ z attēdit rectitudo volūta-
tis. z oīs mēfuratio cuiuscūq̄ act̄. que
talis d̄z esse. vt volūtas nō declinet a suis
extremis. s. a deo p̄cipio z a deo fine. Et
videlz oīa a deo se habere cognoscat et in
deū oīa referat. aq̄ rectitudie z cōmēfura-
tōe si diuertat in cōmēfurata z deordinā-
ta erit. Et ex hoc h̄z act̄ hūan̄ q̄ sit bon̄
vel mal̄. ex eo scz q̄ debitā h̄z cōmēfura-
tionē. vel ea caret. Et q̄ntopl̄ recedit ille
act̄ a debita cōmēfuratōe. tāto efficit̄ pe-
ior z deterior. Et hinc vt tractū est sumit̄
rō pcti mortalis z pcti venial̄ fm̄ scz d̄i-
uerfitatē inordinatōis q̄ cōplet rōem pec-
cati. Duplex ē inordinatio. Una p̄ sub-
tractōem p̄cipij z finis ord̄is scz dei. Et
hec inordinatio facit pctm̄ mortale. q̄n. s.
ania p̄ pctm̄ deordinat̄ vsq̄ ad auersionē
ab vltimo fine. q̄ etiā p̄cipij ord̄is est.
z cui p̄ caritatē vniri debem̄. Alia inordi-
natio est. q̄ saluato ipso p̄cipio z fine or-
dinis. fit inordinatio solū circa ea q̄ sunt
circa ipm̄ p̄cipij z finē. Et hec inordi-
natio facit solū pctm̄ veniale. q̄ tūc ania
non deordinat̄ p̄ pctm̄ vsq̄ ad auersionē
ab vltimo fine. q̄ vt iā dictū est etiā ip̄z p̄-
cipij ipfī ord̄is est. Et dat̄ ip̄e b̄tus Tho.
extm̄ de inordinatōe cōpletiōis q̄ p̄tingit
in aliq̄ animalī. Nā si illa inordinatio p̄ce-
dat vsq̄ destructōe z vitalis p̄cipij. tunc
seq̄tur mors. Si vero saluo p̄cipio vi-
tali. fit solū quedā inordinatio hūoz tūc
solū quedā est egritudo. **D**icit̄ at̄ pctm̄
veniale a venia. ex quo insurgit q̄ aliq̄ ra-
tionē hūi. imponētes dicunt. triplici p̄si-
deratōe seu respectu. aliq̄ pctm̄ dici ve-
niale. s. ex eūctū ex cā. ex genere. Et eūctū
quidē q̄ realit̄ veniā p̄secutū est. Et hinc
est q̄ dicit̄ Amb. q̄ om̄e pctm̄ intelligen-
do etiā de mortali. p̄ penitentiā fit veniale.
S̄z ista cōsideratio seu acceptio pcti ve-
nialis larga ē. nec p̄posito cepto b̄n̄ p̄ueni-

veniale d̄z d̄

ens. Et cā vero. q̄ illō pctm̄ licet forsan
ex suo esse mortale existat. h̄z t̄n̄ in se seu i-
portat aliq̄d v̄n veniā conseq̄ possit. non
quidē ex se simplr̄ s̄z ex q̄dā cā indirecta.
Quia scz h̄z in se seu iportat aliq̄d / suam
culpā diminuēs. vt sunt pctā q̄ infirmita-
te vel ignorātia cōmittunt̄ respectu eorū
q̄ cōmittunt̄ ex p̄ria malicia. Et ista ad-
huc cōsideratio seu acceptio non cōgruit
n̄ro p̄posito. Et genere at̄. q̄ illō pctm̄ de
se nō tollit ordinē ad vltimū finē. z sic nō
meret̄ penā eternā. S̄z q̄z aliq̄ā inordi-
natio ē obliq̄ratē a recta regula iportat
meret̄ penā sed tēpalē. vt iā satis supra ex-
positū est. **E**t fm̄ istā acceptōem / intel-
ligunt̄ ea que iā hic de pctō veniali tracta-
ta sunt z tractabūt̄. Nā fm̄ ip̄am p̄sidera-
tōem seu acceptiōez / distinguit̄ z diuidit̄
pctm̄ veniale p̄ pctm̄ mortale. dū cōit̄ di-
cit̄ q̄ pctōz actualiū / aliō est mortale ali-
ud veniale. **Q**ue differētia seu distinctio
inter pctm̄ mortale z veniale / sumit̄ ex ob-
iecto seu ex p̄re obiecti. Cū enī vt iā supra
aliq̄litr tractū est. volūtas peccātis fertur
in aliq̄d q̄d fm̄ se repugnat̄ caritati que ē
p̄cipij vite sp̄ualis. z p̄ quā homo or-
dinat̄ ad vltimū finē scz deū. tūc illō pec-
catū ex suo obiecto seu rōne sui obiecti h̄z
q̄ sit mortale ex genere siue sit p̄ deū dire-
cte. vt puta p̄ eius p̄riā dilectōz z honorē
vt sunt infidelitas. heres. blasphemia et
hm̄i. Siue sit p̄ deum indirecte. vt puta
cōtra dilectiōez p̄imi. quā vult z p̄cepit.
sicut homicidiū adulteriū. z filia. Cū ve-
ro volūtas peccātis fert̄ in id q̄d in se con-
tinet̄ q̄ndā inordinatōem. que t̄n̄ nō con-
trariat̄ dilectioni dei et p̄imi sicut sunt /
verbū ociosum risus sup̄flū. z alia hm̄i
tūc illud pctm̄ ex suo obiecto seu rōne sui
obiecti / nō h̄z q̄d sit mortale ex genere s̄z
solū veniale. Et hoc est idē in effectu. cū
illo q̄d cōit̄ d̄z q̄ pctm̄ mortale est libi-
do seu voluptas in creatura supra deū. i.
plusq̄ deo vel eq̄ vt deo. z veniale est cō-
placētia seu voluptas in creatura infray
citra deū. i. q̄ nō plus q̄ deo nec eq̄ sicut
deo. q̄ scz nō velle q̄s illi finalr̄ adhere-
re. vel p̄opt̄ illō deo displicere. aut scient̄
p̄cepta z mādāta q̄c̄z facere. **P**ro
āpliori isup̄ tā dicēdoz q̄ etiā iā dictoz.
z sp̄calitr sup̄raybi actū est q̄n̄ vicia capi-
talia mortalia z q̄n̄ venialia existāt. decla-
ratōe. est sciēdū. q̄ q̄ act̄ morales / n̄ solū

D

De pctō veniali

recipiūt rōem boni et mali ex obiecto seu rōne obiecti. sed etiā ex aliqua dispositōe seu intentōne agētis: quōs ptingit q̄ ille actus q̄ altas ex suo genere scz rōe sui obiecti/ ēēt pctm̄ veniale. ex pte dispositōis ipsius agētis efficiūt mortale. Vel qz ipse agēs in illo cōstituit suū finē vltimū. Vel qz illō ad aliqd̄ aliud ordiat qd̄ ex suo genere pctm̄ mortale existit. **U**tputa gr̄a ex emplī. Si iuxta supra tacta/ aliq̄s dedi/ lectōe alicui' boni p̄murabilis/ quā citra deū haberet/ intātū trāfirer. q̄ illi tali bo/ no cōmutabili/ tanq̄s ibi suū vltimū finē cōstitūēs adhereret. iā illō quod alias ex suo genere nō est/ nisi veniale pctm̄. ex ip/ sius agētis dispositōe seu intentōe fieret mortale. **V**el in alio exēplo met sup̄ po/ sito. vbi q̄s verbū ociosum qd̄ de suo ge/ nere nō est nisi veniale/ ordinaret ad adul/ teriū cōmittēdū. tūc verbū ociosum esset pctm̄ mortale. **E**t fm̄ hoc p̄rie hnt̄ intel/ ligi illi quatuor modi/ q̄bus pctm̄ venia/ le dō effici mortale. supra/ vbi de peccato mortali actū est/ specificari. **S**i etiam ex opposito contingere p̄t q̄ ille act' q̄ ali/ as ex suo genere scz rōne sui obiecti/ esset pctm̄ mortale. ex pte seu dispositōe agētis fit veniale. p̄rie hoc scz q̄ act' est ip̄fectus id est nō p̄fecte a rōe q̄ est primū actuum moraliū directiū seu regulatiū p̄inci/ piū/ deliberat'. **S**icut de subitis seu p̄i/ mis motib' infidelitatis vel blasphemie/ alijs exēplificari p̄sser. **V**el etiā iuxta in/ sup̄iorib' tacta de inuidiā. q̄ ex suo gene/ re/ rōneq' sui obiecti est pctm̄ mortale. cū sit dolor ⁊ displicētia de bono alteri' q̄ re/ cte cōtrariat' charitati. **S**i t̄m̄ in motu ip/ secto ⁊ nō plene a rōne deliberato p̄sistat. manet solū pctm̄ veniale. **E**t sic de pluri/ bus exēplificari p̄sser de q̄b' magis i lo/ co iā allegato. vbi q̄n̄ vicia capitalia. mor/ talia vel venialia existāt actū est. **Q**uācūq' autē tā in sup̄iorib' q̄ in seq̄ntib' vbi de pctō mortali ⁊ de pctō veniali agit/ addit hoc nomē actuale. cū t̄m̄ plura sunt pctā tam mortalia q̄ venialia. q̄ in non faciēdo seu omittēdo consistūt. q̄ cōiter pctā omisso/ nis appellan̄t. rō principalis fuit/ ad cla/ ri' denorandā d̄ram inter pctm̄ origina/ le. ⁊ pctm̄ nō originale qd̄ cōiter p̄ actua/ le ab originali distinguit. qz nō nisi actu ab extra vel ab actu qd̄ interiori volūta/ tis cōmittit. qd̄ nō sic est in pctō origina

li. vt fact' in sup̄iorib' declarātū est. **C**ir/ ca que pctā omissois q̄ntū ad p̄ntē mate/ riā spectat/ est aduertēdū qz omisso corū scz ad q̄ hō tenet. quia alias p̄rie nō esset omisso. aliq̄n̄ cōtingere p̄t/ ex sola inad/ uertētia seu obliuioe. vtp̄uta gr̄a exēpli **C**ū aliquis hora debita qua tenet ire ad eccliam/ obliuiscit ire. ⁊ talis omisso nul/ lū vel modicū est pctm̄. qz iā extra actū vo/ lūtat' est. **A**dhuc si illa obliuio ex aliqua alia causa vel occasione. sine p̄p̄nq' siue re/ mota p̄cedente. circa quā hō p̄uidere po/ terat ⁊ debebat/ cōtingeret/ esset mai' pec/ catū circa illa/ q̄s circa ipam omissoē in/ se. Aliq̄n̄ vero cōtingere p̄t omisso ex ali/ quib' alijs caus' seu occasionib' q̄ t̄m̄ non sunt in p̄tate hoīs. vtp̄uta in exēplo iam/ cepto. **S**i aliq̄s p̄pter granē infirmitatē/ vel alias contra suā voluntatē derent' seu impedit' nō iret ad eccliam hora q̄ tenet ⁊ tūc ipsa omisso nō h̄z rōem pcti. in mo/ nec p̄rie in isto casu d̄z dici omisso. **A**li/ q̄n̄ autē cōtingere p̄t omisso ex caus' vel occasionib'. que subiact' volūtat' hoīs. ⁊ tūc omisso habet rōem peccati. **Q**uia tūc semper oportz qz illa causa seu occasio in/ q̄ntū est voluntaria/ habeat aliq̄n̄ ad mi/ nus interiorē actū voluntatis. qd̄ potest cōtingere seu cōsiderari dupl'r. **U**no mō/ dō q̄n̄ illē act' interior voluntatis directe fert' in ipam omissoē. vtp̄uta in exēplo iam/ tacto. Aliq̄s hora debita q̄ tenet/ omittit ire ad eccliam/ solū qz vult nō ire v̄t̄s la/ bore vel h̄mōi. ⁊ tūc talis actus volūtat' p̄rie ⁊ de p̄ se p̄tinet ad omissoē. **V**olun/ tas etenim cuiuslibet pcti. p̄rie ⁊ de p̄ se ad illud pctm̄ p̄tinz. eo qz volūtat' est de rō/ ne pcti. intātū vt dicat Aug. peccatū a deo volūtat' esse. qz si nō sit volūtat' pctm̄ nō est. **A**lio modo cōtingere seu cōsidera/ ri p̄t q̄n̄ scz ille act' volūtat' n̄ fert' directē i ipam omissoē. s̄z fert' in aliqd̄ aliō p̄ qd̄ p̄tingit omisso illi' ad qd̄ q̄s tenet. **E**t iste vocat' act' exterior ⁊ de p̄ acc̄s. **Q**d̄ iterū dupl'r considerari p̄t. **Q**uia vel illō in qd̄ sic fert' ipsa volūtas/ est ipsi omissoi cō/ iunctū. vtp̄uta p̄tinuādo exēplū iā ceptū. **A**liq̄s omittit ire ad eccliam hora debita q̄ tenet quia tūc vult ludere vel bibere. et ludit vel bibit. certū est qz ille act' ludēdi vel bibēdi illa hora. est actus cōiunct' illi omissoi. **V**el illud in qd̄ voluntas fert' nō est ipsi omissoi p̄iunctū. s̄z est p̄cedēs

et remotū/vtputa Aliquis vult diu vigi-
lare de sero ⁊ vigilat/ ex quo contingit qd
omittit ire ad ecclesiā hora matutinarū.
certū est qd ipse actus vigilandi de sero/ nō
est cōiunct⁹ ipsi omissioni. Et qd p̄t qd
licet ipa pctā omissionis de se et simplr
p̄siderata/ possint esse absq; aliquo actu
ab extra. respectu tñ actū tā interior⁹ ip-
sius volūtat⁹ ⁊ de se/ q̄ exterior⁹ ⁊ de p̄
accōis nō sunt sine aliquo actu. Et exin/
de actualia dici p̄nt. Per iam hic tacta p̄t
quicq; apud se p̄cedere/ qñ pctā omisso/
nis sunt mortalia vel venialia. vel grātia
vel leuia. p̄sideratis scz obligatōe q̄ quis
ad aliqd faciendū tenet. et necessitate vel
utilitate illius ad qd sic tenet. et caus⁹ seu
occasionib; ex quibus omisso contingit

De natura primo/ rum motū ⁊ quando peccata existant.

Quia vero omne pctm̄ actuale
siue mortale siue veniale/ cōiter
a primis motib; ortū habet. im-
mo ipsi primi motus int̄ pctā
venialia cōputant. In omni enī tentatōe
est cōiter iste successus. qd p̄rio insurgit p̄-
mus mot⁹. que seq̄r delectatio. ⁊ exin con-
sensus. Ordo enī tentatōis hic cōiter est
qd p̄tria successiue in pctm̄ inducimur. s.
suggestiōe. delectatōe. p̄sensu. ira qd p̄ sug-
gestiōe que siue ab extra. vt a diabolo ⁊
mūdo. cuiusmodi tentatio nō est pctm̄ s; z
materia exercēde virtutis. siue ab itra vt a
fomite. qd nobis inest/ p̄cedat/ excitat p̄-
mus mot⁹. ⁊ ibi tentatio inchoat. p̄ dele-
ctatōe p̄gredit. ⁊ p̄ p̄sensum p̄summat. qd
tñ p̄summatō intelligat de p̄sensu in actū
nā aliq̄e est rep̄ire p̄sensum in delectatō-
nē/ in quo licz p̄sistat pctm̄. nō tñ ibi pro-
prie d̄r tentatio p̄summati. vt lat⁹ infra de
clarabit. Ideo p̄ clariori intellectu tā iam
dictorū q̄ etiā dicendorū (venit aliqd de
ipsis p̄mis motib; delectatōe ⁊ p̄sensu/ in
generalit̄ tagendū. Pro quo sciendū qd
anima sensibilis duplicē habet potentia
Unā apprehensiuā. aliā motiuā. Appre-
hensiuā itez diuidit in apprehensiuā de
foris. ⁊ in apprehensiuā de intus seu ab in-
tra. Vires apprehensiuē de foris seu ab
extra sunt quinq; sensus p̄culares siue
exterior⁹. s. visus auditus. gustus. odo-
ratus tactus. Et sunt vires apprehensiuē
passiuē. qz sensatio fit in ipsis sensib; ab

intra suscipiēdo ⁊ nō ab extra mittendo.
Et sunt isti sensus/ solū p̄ceptibiles reſi
singulariū. ⁊ nō vniuersaliū. Et hñt oēs
vnam originē/ a sensu cōi. a quo veluti li-
nea a centro exiūt. Et ad causandū in eis
debitā sensificatōem/ quatuor oportet cō-
currere. s. obiectū p̄ns. mediū deferens. et
dispositū organū cōueniēs ⁊ sanū. ⁊ actu-
alem aīe intentōem Et in multis cōueni-
unt ⁊ differūt adinuicē. qd pro materia p̄-
senti nō est necessariū exp̄mere. Vires
autē apprehensiuē ab intus/ sunt quinq; po-
tētiē interior⁹ anie sensibilis. qd sunt sen-
sus cōis. imaginatio. estimatio. fantasia.
⁊ memoria. Et sunt etiā oēs iste quinq; po-
tētiē passiuē. quia ab int⁹ suscipiēdo app̄-
hendūt ⁊ patiunt a formis rez singulari-
um. Et sunt etiā circa p̄claria tñ Et
est sensus cōis potētiā que oīm sensuum
p̄culariū obiecta apprehēdit. Nam aliū
sensus similitudines suoz sensatoz ad
sensum cōez reducūt. quo mediāte. de sin-
gulorū p̄prietatib; iudicāt ⁊ discernūt.
Quia fin iudiciū sensus cōis/ apprehen-
dim⁹ nos videre qñ videm⁹. ⁊ audire qñ
audim⁹. ⁊ sic de alijs. Virtus autē ima-
ginatiua/ est potētiā app̄hensiuā. in qd ima-
ginatōnes rez sensibilū reseruat. Ista
virt⁹ plus abstrahit q̄ sensus. qm̄ sensus
non accipit formā rei nisi ipsa re p̄hite. Im-
aginatio vero formam rei reseruat. re-
etiā ipa absente Et in h̄ differt a sensu cōi
qz sensus cōis indiget p̄ntia rei exterior⁹
sicut sensus p̄cularis. imaginatio vō nō
Ista virt⁹ vocat̄ r̄baur⁹ formaz. qm̄ sic
dictū est dictū est forme rez a p̄cularib;
sensib; recepte in ea retinet ⁊ seruat. Et
de istis duab; potētijs sufficiāt que dicta
sunt summati/ p̄ intellectu dicendorū ter-
gisse. Qui ampliora ⁊ etiā de alijs tribus
potētijs q̄sient/ ad philosophū recurrat.

De vi sensibili mo-

Quia spiritualiter.
Is sensibilis motiuā/ q̄ndocq;
mouet sp̄ualr. qñ ⁊ corpāl. Quā
mouet sp̄ualr/ d̄r appetitiua. qd
etiā dupl. mouet. s. aut diligēdo aut odie-
do. Iura qd diuidit in cōcupiscibilē. ⁊ in-
irascibilē. p̄ q̄s aīa appetit bonū vel isur-
git cōtra malū. Et exin oriunt̄ quatuor affe-
ctōnes. s. gaudiū spes dolor. timor. De
sensualitate. Sensualitas etiā est vis aīe

sensibilis motiua. ⁊ ad idē mouet ad qđ
vis cōcupiscibilis ⁊ irascibilis. s; ab eis
differt. Prio q; sp appetit q̄ delectabi
lia sunt corpi. ⁊ q̄ ei nociua sunt refugit.
Concupiscibilis vero ⁊ irascibilis bene
versant; mouēt. etiā circa bonū vel malū
nō delectabile nec nociuū corpi. Secun
do q; sensualitas/magis corpi cōiungit.
est; magis ad carnem dep̄ssa Et sicut in
brutis ita in hoīe/suo pprio motu mouēt
nec aliq̄ lege stringit. quin sp in appetitu
reꝝ ad corp' p̄inētū/moueat f̄obilius
tū est in hoīe q̄ in brutis q; in hoīe ei cō
uenit aliq̄liter subiecta esse ⁊ obediētē vo
luntati ⁊ rōni. Sed cōcupiscibilis ⁊ ira
scibilis/cōiungit rōni. ⁊ p̄t sunt in ho
minerōne frenant ac regūt virtutib; q̄ in
ipsis fundat. vt t̄pantia q̄ est in cōcupisci
bili. ⁊ fortitudie q̄ est in irascibili. **V**is
sensibilis motiua/mouēt corpalit. diui
dit in virtutē naturalē. in vitalē. in aīales
Prima sc; naturalis motiua est humor
mediātib; arterijs q̄ radicāt in epate. ⁊
hoc p̄ spm̄ naturalē. Secda sc; vitalis/est
motiua pulsū mediātib; arterijs. q̄ radi
cant in corde. ⁊ hoc p̄ spm̄ vitalē. Tertia
scil; aīalis est motiua mēbroꝝ mediātib;
neruis. q̄ radicant in capite. ⁊ hoc p̄ spm̄
aīalē. Et fm̄ istoꝝ diuersitatē vt videt di
cit sp̄s naturalis vitalis. ⁊ aīalis. qui tū
vn' ⁊ idē est i suba. lic; fm̄ cōpatōez dicto
rum motuū/diuersificet in ratione.

De aliquibus po

tentis animerationalis.
Et insup sciendū q; quātū ad
p̄ntem materiā spectat ⁊ suffi
cit/potētie aīerōnalis fm̄ ph;3
principalit̄ seu primaria diuisione diuidū
tur in cognitūā quā theologi intellectū
vocant. ⁊ i motūā quā theologi affectū
noīant. Tūc enī potētia aīe/intellect' d;/
qñ est apprehēsiua. Et volūtas d; qñ est
motiua. **I**ntēsciendū q; aīa q̄sdā vires
h;3/sepatas a corpe. ⁊ fm̄ q̄s nō innititur
corpi. lic; eis vtat vtētē corpe. vt sunt vel
le ⁊ intelligere. Quas dā vero h;3 inseparabi
les a corpe maxime respectu hoīs q̄ntum
ad opatōem. q; sc; aīa extra corpus/ eaz
opatōem exercere nō p̄ryt sunt vires sen
sibiles de q̄b; supra. Hab;3 etiā aliq̄s quo
ad se dūtarat vt sunt rō. volūtas. libez ar
bitriū. Aliq̄s vero h;3 q̄b; cōpi p̄misces.

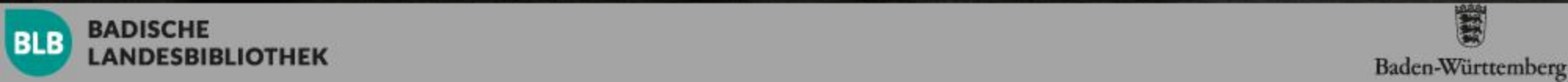
vt sunt vis naturalis. vitalis. ⁊ aīalis. de
quibus supra tactum est.

Vis motiue ani

me rationalis diuiditur.
Et insup sciendū. q; vis moti
ua aīerōnalis/diuidit p̄ impa
tiua/in consiliatricē/in affecti
uā ⁊ in cōsiliatricē ⁊ affectiua sil. Prima
est libez arbitriū ⁊ sinderis. scda est rō.
tertia est volūtas. q̄ta d; ipse intellectus
practicus. De tribus primis solū exigit
materia p̄sēns facere mentionē

De libero arbitrio

Libez arbitriū fm̄ Augu. d; fa
cultas rōis ⁊ volūtat. q̄ eligi
tur bonū gratia exāter malum
gratia desistēte. In q̄ diffinitō
ne/ponit rō vt cōsiliari'. ⁊ volūtas vt im
pans. Rō enī dicit aliqd eē bonū vel ma
lū. ⁊ volūtas facere vel nō facere ipat. Et
q̄ etiā diffinitōe ac etiā ipsa liberi arbitriū
denoiatōe/claz est q; libez arbitriū/ rōez
⁊ volūtatē cōphēdit. Arbitriū est ipsi'
rōis. libertas at est ipsi' volūtat. **E**t
tū circa hoc aduertendū q; libez arbitriū
duplicit̄ considerari p̄t. Uno mō simplr
fm̄ se ⁊ suā eēntiā. ⁊ tūc libez arbitriū/ni
hil addit supra rōem ⁊ volūtatē. Et isto
mō cōsiderādo/nō pp̄ie sibi cōpeteret dif
finitio supra posita. nec pp̄ie tūc deberet
dici vis aīerōnalis ipatiua. Alio mō pōt
cōsiderari fm̄ qđ ⁊ fm̄ qñdā relatiōem. et
tūc aliq̄ mō addit vltra rōem ⁊ volūtatē
nō qđē q; in rōe ⁊ volūtatē ponat aliquā
nouā qlitatē esse. s; solū qñdā liberā ⁊ na
turalē aptitudinē ⁊ facultatē concurrētē
rōis ⁊ volūtat. ad aliqū actū. ⁊ tūc p̄
p̄ie sibi cōpēnt diffinitio p̄dicta. q; sc; ē
facultas siue p̄sensus volūtat. ⁊ rōis.
Et ipoztat seu dicit illa facultas/qđdam
dominiū ad aliqd disponendū ⁊ faciēdū
qđ nō est rōis tūc nec volūtat. nisi
alia cōcomitāte ⁊ cōtradictēte. Sicut per
qđdam exēplū. ex cōcursu virtutis man'
⁊ virtutis oculi/resultat potestas scribē
di. ad qđ tū altera ipaz virtutū p̄ se nō suf
ficeret. Sic et cōcursu rōis ⁊ volūtat./re
sultat qđā libertas/ siue quoddā dñiūm
ad aliqd disponēdū ⁊ faciēdū. ad qđ alte
ra ipaz p̄ se nō sufficeret. Et istud prope
dicitur libez arbitriū. ⁊ tunc pp̄ie d; vis

motiua aierationalis impatiua

De sinderisi quid

Sinderisi/ est vis motiua seu potētia naturalis aierational/ que sp nara est figi in supiori/ bus/ naturalit' mouēs z stimu/ lans ad bonū z abhorrēs malū. z in istis nunq̄s est errās. nec fm sinderisim est pec/ care. Et dicit aliq̄ sinderisim eē sciaz vel conscie iudiciū. Et dicit etiā vis impati/ ua qz sp de se ipat z inclinat ad bonū.

De rōne quid est

Ratio dicit ipsavis motiua aie/ rōnalis p̄siliariet discernit cō/ serēdo int' bonū z malū. z inter/ bonū z meli'. cōpando scz nū/ ad alre. Et dicit simul cognitiua z motiua. Cū eni indicat aliqd eē bonū vel malū z ibi sistit. tūc dicit cognitiua. Si vero vl/ teri' pcedat iudicādo aliqd bonū vt scz h/ at. vl' malū vt euitet/ tūc dicit motiua. Si vero adhuc ampli' pcedat z nō solū indi/ cat aliqd eē bonū vt fiat. s3 cū hoc etiā il/ lud fieri appetat. tūc iā trāsit in libez ar/ bitriū/ qd cōprehēdit rōem z volūtate. vt supra dictū est. **De vis aie.** s. rō diuidi/ tur in prē supiorē z in prē inferiorē. Pars supior/ cōiter rō supior/ noiā. Et ps infe/ rior/ rō inferior/. Et licz iste due pres idem sint in re z eētia. diuersificant tū fm rōz suaz opationū seu officioz ac etiā suarū dispositionū. sicut diceret de eodē oculo nūc sursum nūc deorsuz aspiciēte. **Supi/ or/ eni ps rōis seu supior/ rō diuinis z eter/ nis intēdit. inferior/ vero de trāsitorijs iu/ dicat z ea disponit. Itē supior/ ps rōis in/ nitit' z rōcinat p leges seu p rōes diuinās z eternas. vtputa hoc est faciēdū vel nō fa/ ciēdū qz de' p̄cipit vel phibet. Nec h3 mo/ tū circa res trāsitorias z tpales/ nisi inq̄n/ tū ad eas p modū p̄silij rōes eternas z di/ uinas deducit. Inferior/ vero ps innitit' z rōcinat p leges z rōnes hūanas. vtputa/ tale qd faciēdū est vel nō faciēdū. qz bo/ nestū vel inhonestū est. Vel qz rei publi/ ce expedit vel nō expedit. Itē supior/ ps re/ git z hinc vocat' supior/ inferior/ vero regi/ tur z hinc vocat' inferior/. **Sup ps p̄pat/ hoi ade. z sibi cōiter attribuit' p̄sensus. qz dū rō ad supiora p̄uertit/ purgat z illūia/ tur. dūqz rōes etnas cōspicit/ in bono for/****

tificat' z vigorat' Inferior/ vo ps p̄pat' mu/ lieri eue. qz dū rō ad bec inferiora p̄uertit/ z circa res corpales versat'. iā p sensualita/ tē cui p̄iūcta est/ molliri incipit z sepe ab eis allicit' z trahit'. Videt enim sibi sp po/ mū porrigi. i. illecebrā/ q̄ est carnalis con/ cupiscentia z delectatio/ vicinam habet.

De voluntate et

Quadam eius diuisione. **Voluntas** dicit vis affectiua mo/ tiua. imo int' motiuas p̄cipua. cū sit generalis motrix oim vi/ riū. Cū eni intellect' apphendit aliqd vt bonū/ vel vt pueniēs. volūtas viribz affi/ cis ipsis organis sensuū/ impat. sicut est visui ad videndū. auditui ad audiēdū. et sic de alijs sensibz. **Silr** in motu locali vo/ lūtas impat' p̄tuti aiali motiue mēbroz. z p̄tuti q̄ est in neruis. z ita mouet ad am/ bulādū z currēdū z hmoi silia. **Int' po/ tētiās aie** nulla est liberior. qz nec obliga/ tur organo. nec cogit' obiecto p̄ter qd di/ cit' Aug. qz nihil adeo in nra prāte est/ sic volūtas. Et diuidit' in volūtate natura/ lē z in deliberatiuā. **Pria** scz naturalis di/ rigit' p sinderisim. **Scda** vero. s. delibera/ tiua dirig' p rōem. Et sunt idē in eētia sed differūt in modo appetēdi seu volēdi. **Naturalis** ei sp inclināt z instigat ad bo/ nū honestū. z remurmurat' malū. qz cuz p sinderisim dirigat. immutabilr appeti/ tus ei' ad b̄titudinē inānat'. **Delibera/ tiua** vo p rōis deliberatōez/ aliq̄n adhe/ ret bono aliq̄n malo. z put appetit facere hoc vel illd/ dicit' deliberatiua. Et fm iudi/ ciū rōis p quā dirig' p̄t ad malū incliari qz sepe p̄tigit' rōez in deliberādo deficere

An primi mot' sint

Ipeccata z que. **Stis** sic p̄suppositis vidēdū nunc/ occurrit de ipsis p̄mis motibz an. s. sint pctāz que. **Qd** in effectu est q̄re/ re. an in sensualitate possit esse pctā. cuz ipsa sensualitas hmoi motuū p̄cipiū sit z subiectū. **Circa** qd varij sunt modi dicē/ di. sed q̄ntū ad hūc tractatū sufficit/ tāget' cōior/ Pro cui' declaratiōe est adhuc vltra/ supi' notata sciēdū. qz sensualitas in hoc/ pposito duplr' p̄siderari p̄t. **Ano** mō in se/ et simplr. z isto mō sensualitas in furiof' z infantibz sicut z in alijs hoibz eē dicit' im/

Et hinc ad d

mo isto modo considerando in ea (ut dicit Aug. ut supra tactum est) cum brutis concipiamus. Et isto modo accipiendo in sensualitate nullo modo precepe peccati. Alio modo precepe sensualitas considerari non ita simpliciter. sed quodammodo respectuive putat scilicet est quodammodo ad rationem ordinabilis et ab ea persuasibilis. Et isto modo considerando. quoniam pertinet ad sensualitatem ad illicitum moveri et sic quodammodo a regula iusticie deordinari. talis est deordinatio habet rationem peccati. in quantum in peccatum dicitur et ipse dicitur quodammodo rationem vicij quodammodo deordinatio est quod precepe esse via ad opus prohibitu et vitupio dignu. Non in in quantum peccatum dicitur culpa. quod actus viciosus/ea sola ratione dicitur culpa que est a voluntate. Et iuxta hunc duplicem modum considerandi verificat illud quod a nonnullis dicitur. quod est aliud quod actus prius sensualitatis simpliciter considerate que non est peccatum actus sensualitatis in quantum humana. Est etiam sciendum quod ut ex supra tactis satis elici potest triplex in anima quantum ad hanc materiam spectat/repitur esse motus seu appetitus. scilicet naturalis. sensitivus. rationalis. Motus autem appetitus hic accipitur/nihil aliud est quam appetitus inclinatio in aliquid. et ideo illis ante viribus seu potentibus quibus inclinatio non convenit non attribuitur proprie motus. Inclinatio autem est in appetitu que movet in aliquid agendum vel habendum. et ideo actus appetitivus virtutis. appetitus motus proprie vocatur. non autem actus virtutis appetitivus suavitatis. Motus seu appetitus naturalis est que non imaginatio gignit seu causat. sed ipsa qualitas naturalis dispositio quibus naturales anime vires/suas actus exercet. Occurrit iste motus repetere quasi subito. ut esse dare etiam in repetino motu seu appetitu cibi. vel alteri delectabilis. Dicitur motus in nullo rationi subiacet. nec obedit. sed nec voluntas super eo quod dicitur habet dominium. cum naturalis sit. et sit extra genus moris seu morale. et ideo nec in eo peccatum esse potest. Et licet effectualiter in sensualitate sit/prio modo considerata. non tamen contra notatur motus sensualitatis. sed motus naturalis ex eo quod ut tactum est ad naturalium qualitatum actionem consequitur. Et vocatur iste motus ab aliquo prio primo motus. Motus autem seu appetitus sensitivus est que ex precedenti imaginatio vel precedenti motu naturali consequitur. et vocatur iste motus secundo primo. quod est ille motus que prio primo motu naturali de quod dicitur supra/insurgit seu occurrit. Et attribuitur iste motus sensualitati secundo modo considerate. in quantum. scilicet humana et ad rationem

ordinabilis. Et isto modo sumendo sic describitur. primo motus est motus sensualitatis secundum impulsu fomitis. tendens impetuosse ad fruitionem creature delectabilis. Huiusmodi primo motus sensualitatis quodammodo in natura precepe sunt. et quodammodo non. Si enim quilibet eorum singillatim consideret. sic in precepe nota sunt. quod quilibet eorum possumus providendo declinare et impedire ne insurgat. Si autem omnes simul considerentur. non sunt in precepe nota. quod licet impedire possumus ne iste vel ille insurgat. non est tamen in precepe nota facere quod aliquid insurgat. immo dum vni obviare nitimur. ex altera parte precepe alio motus surrepe. Non enim potest esse simul intentio voluntatis retinens se diversa in actu. Ut dicitur per exemplum de navita qui singula foramina sue navis obstruere potest ne per illa aqua intret. Sed non potest omnia simul obstruere ut aqua nusquam intret. Et ratio est quod huiusmodi primo motus sensualitatis sicut sunt peccata. ita sunt pena peccati. scilicet originalis. et ideo merito dicitur venialia. quod hoc ipso venia digna sunt. De tertio motu seu appetitu scilicet rationali dicitur infra. ubi de delectatione et sensu tractetur. Est in super notandum. quod triplex in respectu ad ipsam voluntatem reperitur divina actuum. et intellige siue interior siue exterior. ut esse motus interiores comprehendatur. Alii ei sunt super quibus ipsa voluntas nullum habet dominium. neque completum neque incompletum. immo quatenus eos singillatim considerando. nullo modo sunt in precepe nota. ut sunt actus voluntatis non solum non imperat. sed nec impedire aut reprimere potest. ut sunt primo motus naturales. de quibus supra. Et in talibus nullum est peccatum. nec veniale. nec mortale. Et ratio est. quod nullus actus ponitur in genere moris seu morales. nisi habita consideratione ad voluntatem que est principium omnium actuum moralium. Et hinc est quod ibi dicitur genus moris incipere. ubi primo dominium voluntatis invenitur. Alii sunt actus in quibus voluntas dominium quoddammodo habet. non quidem completum et perfectum sed incompletum et imperfectum. ut sunt actus que non per imperium ipsius rationis procedunt. sed tamen potest eos voluntas si voluerit impedire et reprimere. non quidem ne insurgant. sed ne ulterius usque scilicet ad delectationem et consensum procedant. quales sunt actus qui procedunt apprehensionem rationis. Et istorum actuum dicitur voluntas cum non quidem de se. quod non impat. sed de peccati

dens. qz non impedit cū impedire possit
 Et isto modo dicitur volūtas causa primo
 rī motū. Et in talibus si deordinatō cō
 tingat. rōem pcti habet. nō qdem peccati
 pfecti z cōpleti. vt est pctm mortale. s; tā
 tum incōpleti z impfecti qle est pctm ve
 niale. **A**lii sunt acti in quib; volūtas
 cōpletur z plenū habet dominiū. vt sunt
 actus q; ex ei' impio. pcedūt. z q; non solū
 apprehensionē. sed etiā deliberatōem rōis
 sequūt. Et in istis cōsistūt actus virtutis
 vel peccati mortalis. nisi ex electōe proce
 dar. Electio at nō nisi ex impio volūtas
 pcedit. Et ideo nō pōt esse virt' vel pctm
 mortale. nisi in illis actib; q; ex impio vo
 lūtas pcedūt. Et hmoi actū dicitur volū
 tas eē causa de se z simplr. q; vt tactū est
 ipsos impat. Et de istis actib; latior in se
 quētib; venit faciendus sermo. Et fm hāc
 distinctiōez intelligit accipi debz dū scri
 ptū reperitur q; omne pctm est in voluntate.
 nō enī est intelligendū q; sit in voluntate
 tanq; in subiecto. sed tanq; in causa vt ta
 ctū est de se z simplr. vel de p; accōis. **E**t
 pcedētib; clare ligere pōt q; pmi motus
 seu motus sensualitatis pctā sunt. z que.
Dotus enī seu appetit' naturalis. q;
 dicit' p;io primus. nullo mō est pctm. qz
 vt satis supra declaratū est. volūtas nul
 lū sup eū dominiū habet. neq; cōpletum
 neq; incōpletū. nec est i; p;ate nra. **D**o
 tus seu appetitus sensitiv' q; scōo p; m' dōz
 z p;rie sensualitati attribuit. cū talis mo
 tus vt tactū est. ipsa sensualitas sit p;ici
 piū z subiectū. pctm est s; veniale. Pctm
 quidē tū. ppter qndā inordinatōez quan
 dāq; delectatōez annexā q; in eo est. tū qz
 quodā mō volūtari' est. nō quidē fm se. s;
 qz a volūtate q; sup eo dominiū licet incō
 pletū habz. z q; sp; fm iudiciū rōis moue
 ri debz. ipm dū pntit. nō statī repmit. **V**t
 scz inq;ntū pōt impediēdo. vel nō cōsenti
 re deliberādo. vel cogitationē in aliud di
 uertendo. Veniale qdē. qz illō dominiū
 qd sic sup hmoi primū sensualitatis mo
 tū ipsa volūtas hz. nō est dominiū cōple
 tū. nec est in ei' plenaria p;ate. illō ad qd
 sic ille motus seu appetitus sensualitatis
 inclināt. a se statī abijcere. et ideo i; eo nul
 la potest esse rō pcti mortalis. sed solū ve
 nialis. **A**liā rōem quare in sensualita
 te mō quo supra cōsiderata. pōt esse pctm.
 sed nō mortale assignāt aliq;. q; licet in effe

ctu in idē cū supra tacta redire videat' ad
 maiorē tamē declaratōem. z qz frequēter
 diuersi intellectus diuersis rōnib; mouē
 tur. visa est non debere omitti. Et est ista.
 qz aliter viciat' z deordinat mortale pecca
 tū. z aliter veniale. Mortale enī viciat' et
 deordinat deordinatōe pfectar' z summa
 ta. respectu finis vltimi. que deordinatō
 consistit in auersione ab ipso vltimo fine
 qui est de'. ac eius cōtēptu cū deliberatō
 consensu. que oīa solū sunt rōis. cū vt se
 pe in superiorib; dictū est. sit act' huma
 nos regulare. z in finem vltimū dirigere
 Deordinatio vero peccati venialis. non
 est deordinatio pfectar' cōsummata s; so
 lū inchoata. nō enī hz pcti deordinatō in
 potentia inferiori cōsummati sed solū in
 choari z in potētia superiori fit cōsumma
 tio. Et hinc est q; in rōne que est potētia
 superior' p;istit peccatū mortale. In sen
 sualitate vero q; est potētia inferior'. nō cō
 sistit nisi veniale. **E**t intelligant' predi
 cta etiā de p;mis motib; actū p;hibitoz
 quoz scz delectatio z cōsensus. z a forno
 ri act' exterior' de suo genere sunt aut esse
 possunt pctā mortalia. Nam de alijs. q; z
 delectatio cōsensus z actus. de suo genere
 nō sunt nec esse pnt nisi pctā venialia. ri
 diculū esset q; rere. z nō bene samū dicere z
 ponere. eozū primos mot' que in sensua
 litate sunt. peccata mortalia esse. **E**t q;
 bus omib; liquet q; licet ipse prim' mo
 tus sensualitatis. nō hēat rationē mor
 talis peccati. pōt tū ad pctm mortale p;ur
 rere. immo vir sine eo pōt pctm mortale
 p;mitti. Licet aliq; aliq; dicit'ere ausi sunt. disti
 guētes circa hoc duo genera pctōz. s; spi
 ritualia. q; rū aliq; p;rigere dicūt circa obie
 ctū apphēsū a sensualitate. z a talib; rōz
 inferiorē sine sensualitate nō peccare. vt ex
 emplificāt i; odō felicitat' aliene i; se. Aliq;
 dō p;rigere dicūt. nō circa obiectū a sensua
 litate apphēsū. z i; talib; rōez inferiorē si
 ne sensualitate peccare pōt. vt in debita
 curiositate scie. **A**rnalia at sp; dicūt circa
 obiectū sensualitatis cōrigere. z iō in his
 rationē inferiorē nūq; sine sensualitate pec
 care. **S**z q; hū radice z originē cuiuslibet
 pcti inuestigare voluerit. reperiet nullū eē
 pctm. i; q; ipi' sensualitatis. mot' nō cōcurrat
 imo qn i; eo. p;inā vel remote. **D**e
 to at cōiter assignāt rōes seu cause. q;re hō
 p;rior est. p;cluior ad malū q; ad bonū

Prima causa est. qz vt dicit sapiēs cor-
pus qd corrupit/ aggrauat aiaz. cā. f. tra-
bens ad malū. z nō sic erigēs ad bonū.
Scōda cā est qz vt dicit Augu. plus valet
malū inolitū qz bonū insolitū. qd sic ex-
poni p̄t. Plus valet. i. fortius est ad mo-
uendū scz attrahendū malū inolitū id ē
naturalē innatū. qz bonū insolitū. i. non
cōsuetū. **T**ertia causa est. qz naturalē fa-
cilius est descendere qz ascendere. imo ma-
gis trahit vni deorsum qz decem sursum.
Quarta causa est. qz cōter ea q nos ad
malū incitāt inducūt. nobis p̄ntia sunt
Finis vero z p̄miū virtutis nobis absens
est. **Q**uinta causa est. qz plures circum-
stātie ad bonū actū req̄runt/ qz ad malū.
immo bonū fit nisi ex cōcursu oim circū-
stantiaz ad illd debitaz. malū p̄o cōtin-
git ex defectu vni. **S**exta causa est. qz
cōtinue ad nostz p̄ncipiū scz ad nihilū
tendim. **S**eptia causa est. qz fomes q
nos ad malū mouet z p̄nos facit/ sp̄tra nos.
gloria vero quā q̄rim. **O**ctaua causa est. qz vires anie ad dili-
gendū ipalia/ sunt actiue. ad ea vero que
sunt grē z glorie sunt quodāmodo materia-
les z passiue. Virtutes etenim p̄ modū ad-
quisitiōis haberi nō p̄nt. sed solū p̄ modū
receptionis. quia malū ex nobis ipsis et
per nos facere possumus. Bonū vero fa-
cere nō nisi grā dei adiutrice valeamus.

De natura delecta-

tionis z an sit peccatū z quod.
Expeditis bis q̄ circa p̄ios mo-
tus sensualitatis dicēda occur-
rebāt. venit aliqd de delectatō-
ne tangendū. an scz sit peccatū z qd. Pro q̄
intelligēdo expediēs est aliqs ex multis/ et
varijs delectationū diuisionibz/ sp̄bz. q̄
p̄ nōnullos assignari solēt q̄ntū ad p̄ntē
materiā sufficit/ declarare. **U**na igitur
inter ceteras diuasio ponit. q̄ delectatio-
nū/ aliq̄ sunt corpales z sensitiue. alie sunt
sp̄uales seu intellectuales. **D**electatio-
nes corpales z sensitiue dicunt. q̄ in appe-
titu sensitiuo et de bono sensibili seu bo-
no fm̄ sensum sūt. Sp̄uales vero seu in-
tellectuales sunt. que in appetitu intelle-
ctiuo/ de bono intelligibili seu bono fm̄
intellectū cōsistūt. **C**ertū est enī/ delecta-
tionē/ frequēter apprehēsiōnē rōis seq̄. ap-
prehēdentis scz aliqd tanq̄ bonū z cōue-

niēs. ad quā rōis apprehēsiōnē/ nō solū
cōtingit z moueri appetitū sensitiuū per
applicatiōnē ad aliquā rem p̄ticularē. ve-
rū etiā appetitū intellectuū. q̄ proprie ni-
hil aliud est qz volūtas. p̄ applicatiōnē ad
aliqd intelligibile. z fm̄ hoc in appetitu
intellectiuo est delectatio. sicut z eē p̄t in
appetitu sensitiuo. **S**ed in h̄mōi istozū
appetitū delectatōes multū iterest. **N**ā
delectatio appetitus sensitiui/ sp̄ est cum
aliq̄ trāsmuratōne corpali. z isto respectu
pp̄ie debet accipi z intelligi/ dū cōter dē
delectatio quedā passio esse. q̄uis etiā et
de delectatōibus intellectuālibz ita intel-
ligi possit. s; nō ita pp̄ie. **Q**d tñ in vtriqz
delectatōibz intelligēdū est capiēdo passi-
onē nō pp̄ie z stricte. put scz uenit pas-
sionibz corruptiuis z in malū tendētibz.
vt egritudies. tristitia. timor z h̄mōi. **S**z
larger qdāmodo i proprie. put scz dicit
q̄ndā corpale alteratōez seu aie affectōez
delectatō vero appetitū intellectuū/ de se
sp̄ est sine trāsmuratōne corpali. qz pp̄ie ni-
hil aliud est qz simplex motus volūtatē/ se-
ad aliqd cōplacētē applicātis. **E**t h̄c di-
cit Aug. q̄ cupiditas z leticia/ nihil aliud
est qz volūtas in eis cōsentēs q̄ volum.
Primē delectatōes scz corpales z sensi-
tiue/ licet a corpe z sensu denoient. sunt
tñ delectatōes totius cōpositi. **N**ā in eis
est tam corpis qz anime delectatio. **C**or-
pis qdē pp̄ter apprehēsiōnē sensus q̄ est
virtus in organo corporeo/ z qui non nisi
mediāte organo corpis apprehēdere po-
test/ ex q̄ apprehēsiōne dum (vt tactū est)
fit de bono z conueniēti fm̄ sensum/ seq̄-
tur quedā virtutis appetitiue q̄es in eo
qd amat seu optat/ z hinc creatur illa de-
lectatio corpali. **A**nime p̄o tā ex eo q̄ oēs
h̄mōi vires appetitiue z app̄hēsiue in ea
p̄sistit/ qz eē pp̄ apprehēsiōnē ipi rōis q̄ si-
militer illd idē qd p̄ sensum tāq̄ sibi bonū
z ueniēs app̄hēsum est/ etiā tāq̄ bonū z
ueniēs toti corpi app̄hēdit. **S**i enī rō
nihil app̄hēderet/ tūc pp̄ie n̄ eēt delecta-
tio/ vt esset dare eam in infantibz z in in-
sensatibz/ qz licet sensus suū obiectū tanq̄
sibi bonū z ueniēs app̄hēdere possit/ et
ex hinc (vt tactū ē) seq̄ qdā virtutis appetiti-
ue in eo qd amat z desiderat/ q̄es. qz tñ in
eis ratio nihil apprehēdit nec diiudicat/
z sic nec se delectari intelligūt aut cogno-
scunt/ ideo proprie delectari non dicūtur

Et hoc est i effectu qd p aliquos dicitur. qd ad ppriā delectationem. tria hnt cōcur rere. scilicet duo/ quorum est coniunctio seu applicatio delectabilis/ vtputa appetentis/ r illi? quod appetitur/ et tertiu est hmoi cōiunctōis seu applicatōis cognitio. Et quo insurgit/ qd cōiter dicit delectatōne pprie nō sine cognitione fieri. nec p pprie delectatōem esse. vt iā exēplificatum est. Nec mirū si in hmoi delectatōibz totius cōpositi seu totius hois/ dicatur sensus r rō q̄uis diuerse sint eoz opatōnes circa idē delectari. Nā certū est/ qd sicut idē potest p sensum et p rōem apprehēdi. ita cōtingere potest illud idem fm sensum et rōem cōsiderari. r ex hinc puenire. qd sensus r ratio circa illd idē delectabūt. s; nō fit eodē modo. Nā sensus in eo in quo delectat/ solū delectat inq̄ntū illud apphēdit tanq̄ bonū r cōueniēs. r sic delectabile in sensu. rō vero in illo eodē delectat sed solū inq̄ntū illud apprehēdit in rōne boni vel cōueniētis ad regimē r sustentatōnem totius corporis. Et intelligātur p̄ dicta de inferiori pterōis seu de inferiori rōne qd supiori rōni/ delectatio nō attribuit. sed solū cōsensus in actū. qd deliberationē seq̄tur. vt lat⁹ infra tanget. Secunde vero delectatōnes scz spūales r intellectuales/ sunt delectatōes solius aie qd in eis nulla est necessaria apphēsiō seu opatio sensus. vt facile est considerare.

De alia diuisione

delectatōis. **A**lia diuisiō repitur. qd delectationū aliq̄ sunt spūales. alie carnales. Nec h accipit spūalitas r carnalitas put statū supra. inq̄ntū scz solā aie vel corpis delectatōem iporret. sed vt capit apostol⁹ distinctōez faciēs inter hoīem spūalem r carnalē. i. ad Cho. iij. r i pluribz alijs locs.

De delectatiōe spi

rituali. **D**electatio spūalis put hic accipit est. qd est in deo creatore. vel ppter deū. **I**n creatore qdē. qn scz homo in eo di recte delectat cōsiderando scz r cōtēplando suā immēstatē. maiestātē. r virtutē. et bonitātē r hmoi. **J**urta illud psal. **D**e mor sui dei r delectat⁹ sum. Et illd. **D**electare in dño. r dabit tibi petitōes cordis tui. **P**ropter deū vero. qn scz aliq̄s in aliquo bono alio a deo. siue sit intellectua-

le sine corpale debite delectat. nō tñ illic sistendo. sed delectatōem illā/ pure in deū reflectēdo. vt si qd (exēpli gratia) in sciētia sibi data delectaret. inq̄ntū se p eā in deū. ad laudēz suā r sui nois exaltatōem pficere posse speraret. vel i aliq̄ re magna pulera vel admirabili. manuducēdo p illud intellectū suū in ammiratōem r dilectionē infinite potētie. sapiētie r bonitatis dei. **J**urta illd psal. **D**electasti me domine in factura tua r in opibz manū tuarū exultabo. **E**t de hmoi delectationibz nō est hic lōgi⁹ p̄rahēd⁹ sermo. tum qd materiā p̄ntē pprie nō cōcernunt. nisi in q̄ntū sp̄m diuersam a carnalibz constituunt. de q̄bz hic tractādū venit. nū qd hmoi delectatōes spūitiales/ nō solū pctā non sunt. sed meritoze. imo tāte eē possent qd ad magnā pfectōez hominē ducerent.

De carnali Car

nalis vero delectatio q̄ put hic sumit et a spūali de qua statū tactū est distinguit/ p̄ iurta supra tacta tā de bono intelligibili q̄s de bono sensibili esse. duplex itez q̄ntū ad hunc tractatum sufficit repitur. **U**na naturalis alia volūtaria. **N**aturalis p̄nt a volūtaria distinguit r striete capiēdo (nā large sumēdo delectatio etiā volūtaria naturalis dici p̄t) est cū vnaq̄q̄ vis aie/ in suo obiecto qd tāq̄s sibi bonū r cōueniēs apprehēdit delectatur/ vtputa rō in cognitōe veri/ visus in coloribz/ maxime medijs **A**udit⁹ in sonis mediocribz. r sic de alijs. **E**t licz talis delectatio vix vnq̄s haberi possit/ qn in ea sit aliq̄s concursus rōnis r volūtatis. imo vt supra tactū est nō pprie alia delectatio dici deberet/ tamē (vt i simili supius de p̄rio motu in sensualitate dictū est) in se cōsiderata nullā importat seu respicit rationis vel volūtatis opationē. imo proprie nihil aliō est q̄s quedā naturalis virtutis appetitue quies in aliquo bono sibi cōuenienti amato seu desiderato vt possit poni exem plum de delectationē que habetur in calefactiōe post magnū frigus vel potu post vehemētē sitim. **E**t huiusmodi delectatio sic cōsiderata/ de se nec laudabilis nec vituperabilis est. **Q**uia vt frequēter supra tactū est. qd actus dicuntur virtuosī vel delectiui/ hoc hnt a rōe r volūtate. in quantum scz ab eis imperantur vel cōsentiuntur

Volūtaria vero delectatio est proprie que apprehensio rōnis consecut. **L**ū enī ratio aliqd tanq̄ bonū conueniens apprehendit/ causat in ea quidā mor⁹ seu appetitus ad illō sic apprehensum. quē consecutur delectatio. q̄ prope nihil aliud est nisi quedā volūtatis cōplacētia. in eo q̄ sic ipsa rō apprehēdit. **E**t hic mor⁹ seu appetitus rōis/ est ille mor⁹ seu appetit⁹ q̄ rōnal⁹ noīat. de q̄ supra vbi de primis motibus sensualitatis actū est/ sicbat a motu seu appetitu naturaliz a motu seu appetitu sensitiuo. distinctō. **E**t licet hmoi delectatio volūtaria vt statū supra factū est possit eē large sumendo natural⁹ dici. hic tñ solum mō cōsiderat inq̄ntū a rōne q̄ volūtate regulare habet. iuxta qd̄ infra lati⁹ declarabit. impat̄ aut cōsentit. r̄ inq̄ntū ipa volūtatis in cui⁹ libertate erat apprehensio et motū rōnis seq̄ vel nō seq̄/ ppter qd̄ hmoi delectatio volūtaria appellat̄. ad ipa⁹ etiam mouet r̄ inclinā. qz sub ista cōsideratōe r̄ non alias venit hic de hmoi delectatōe. an scz pctm̄ sit qd̄ inuestigādum.

Hūc igitur ad ppositi cepti declaratōz accedēdo/ hmoi rationis apphēsiō. r̄ ex/ de delectatio volūtaria consecut̄ aut est debite regulata debiteqz mēsurata. vt scz sit in rē licitā/ r̄ q̄ntū d3. r̄ quō d3. vt ex/ plicari possz de delectatione etiā i se bonaz opationū. imo etiā ad magi materiā declarandā/ in actu venēfō. in legitio tñ matrimonio/ r̄ cū dōbitis circūstātijs. vlt delectatione cibi r̄ pot⁹ r̄ huiusmodi. etiā post apprehensioē rōnis ptingētibz. r̄ talis delectatio non est pctm̄. **N**ec ei possibile eēt aliqū hūanit⁹. sine aliq̄ sensibili r̄ corpali delectatione viuere. **A**ut huiusmodi delectatio volūtaria sic rationis apphēsiōē cōsequens/ non ē debite regulata r̄ moderata. imo defectiua r̄ inordinata vtputa qz est in rē illicitā. vel qz debitam mēsurā aut debitū modū excedit. qd̄ ex/ cō fomite monēte pcedit. ppter qd̄ r̄ viciosa dicit̄. **E**t hoc itez ptingere p̄r dupliciter. **A**ut enī illa rationis apphēsiō r̄ ex/ hinc delectatio volūtaria ex ipsa cōsequens. est r̄ fertur circa aliqd̄ qd̄ ex suo genere solū est pctm̄ veniale. r̄ tūc si ueratio supior vere vel interpretatiue (iuxta qd̄ infra latius declarabitur) consentiat. siue non. huiusmodi delectatio de se non est nisi veniale pctm̄. vt estz in verbo ociofo

vel risu superfluo. r̄ huiusmodi. **N**otāter dicitur de se. qz ex circūstātijs possit effici mortale. vtputa prope nimia libidinem aut contēptū. aut qz cū intētiōe i aliqd̄ aliō qd̄ de suo genere eēt pctm̄ mortale. p̄ ut supra i pluribz locis. maxie vbi mētiō facta est quō pctm̄ veniale possit mortale effici. satis declaratū est. **A**ut illa ratio nis apphēsiō/ r̄ ex/ hinc ipam consecutōē delectatōē/ est r̄ fertur circa id qd̄ de suo genere est mortale pctm̄. **E**t hic magi aduertendū venit. **L**ū qz de huiusmodi delectatione maior ē difficultas/ quō r̄ qd̄ pctm̄ sit. **L**ū qz circa eā maior est diuersitas positionū doctorū. q̄ tñ licet in suis modis ponēdi diuersi videātur. effectualiter cōincidūt. **E**t igitur circa hoc diffictio aliq̄rū bñ cōmunis. **Q**uia si huiusmodi delectatio non est morosa. tunc non est nisi veniale pctm̄. **S**i vero morosa fuerit. est pctm̄ mortale. **I**ntelligētes vt dicunt de mora consensus in delectatione r̄ non de mora r̄pis. **N**otant̄ d̄r in delectatione. qz de consensu in actū/ nullū eēt dubium. **S**z istō latiori inuiget declaratione. **L**ū qz iste mod⁹ ponēdi inuere videtur/ eē aliqū delectationē morosam mora r̄pis. q̄ non ē morosa mora consensus. **D**e q̄ tñ/ an sit pctm̄ r̄ qd̄. n̄ satis videtur expm̄ere. **L**ū qz sic simpliciter dicere consensus in delectatione eē pctm̄ mortale. n̄ est vsq̄/ qz vey. eteni⁹ (vt infra videbitur) ē consensus in delectatione sub aliq̄ q̄litate repire. qd̄ n̄ erit nisi pctm̄ veniale. **E**t ideo p̄ ipa declaratione q̄ntū ad p̄ntē tractatum sufficit faciēda. ē aduertēdū qz iuxta positionis supra dicte effectū. positionēqz cōmūiorē/ huiusmodi delectatio q̄ sic circa id qd̄ de suo genere pctm̄ mortale existit est r̄ fertur/ i triplici d̄r̄na repit̄ur. **U**na q̄ dē n̄ morosa. nec mora r̄pis. nec mora cōsensus. **A**lia morosa/ mora r̄pis/ sed n̄ mora consensus. **E**t alia morosa mora cōsensus/ qd̄ tñ intelligendū venit de consensu delibato. **E**t in sup̄ aduertēdū qz cōmunit̄ p̄ oēs doctores pctm̄ delectationis p̄cipue morose/ rationi attribuitur r̄ in ea dicitur esse. **L**ū enī (vt sepe supra dictū ē) ratio sit directiua hūanorū actū/ r̄ non solū exteriorz sed etiā interiorz passionū. quotienscumqz ratio/ in illarū interiorū passionū directione deficit/ merito dicitur peccatum in ipsa ratione (inquātum

Z

earū directiua) esse sicut etiam qñ deficit in directione exteriorū actuum. Cum igitur (vt etiam supra tactum est) delectatio sit quedā anime passio. et p cōsequens ei⁹ directio et regulatio ad ei⁹ rōnem p̄tineat. et sit circa ipam delectatiōem. nō possz p̄ticipare indirectō contingere / qñ ex defectu rōis p̄cedat. claz est oēm indirectōez q̄ circa delectatiōez cōtingit / rōni debere imputari. Et hinc dicit p̄ticipat delectatiōis in rōe eē. imo ampl⁹. cū delectatio licet sit in vi appetitiua tāq̄ in p̄ticipio et p̄ticipio p̄ticipio. sic nihilomin⁹ etiā in rōe tāq̄ in p̄ticipio motiuo. habeatq̄ ipa rōe (vt iā in effectu tactū est) nō solū directōez circa seipam. sed etiā circa oīa obiecta inferiorū aie viriū / q̄ p̄ eā dirigi p̄ticipat. cōsequens est / indirectōez et irregularitatem q̄ circa delectatiōem cōtingit. cū nō nisi rōis cōsensu vel defectu cōtingere possit. debere ipsi rōi imputari sicut p̄ticipat delectatiōis i ea esse. **E**st insup ad maiore sup p̄positi cepti declaratiō aduertendū. q̄ licet p̄ticipat loq̄ndo / p̄ticipat delectatiōis p̄cipue morose / q̄ (iuxta supra tacta) dicit ipse cōsensus in delectatiōem / possit etiā ad rōem superiorē dici p̄ticipare. Cum p̄mo qz vt in superioribus satis tactū est / licet ipsa rō superior et inferior fm rōnem suarū opationū et officiorū diuersificent. sunt tñ idē in re et eētia et sic vix possibile sit / rōnem ipam inferiorē circa aliqd̄ et grā materie de q̄ sermo: circa delectatiōes cōcurrere. qñ etiā ipa rō superior effectualiter p̄currat. Cum sc̄do. qz ipa rō superior / q̄ regulis legis diuine et eterne q̄ superior est innitit / regulare hz ipam rōnem inferiorē. q̄ solū regulis legis hūane q̄ inferior est intēdit. Et iō vix est possibile / ipam rōem inferiorē circa indirectōez delectatiōis deficere / qñ vere sc̄z impando. vel interpretatiue sc̄z reprimere negligēdo / ipa rō superior cōsentire dicat. Cum tertō qz nihil est de q̄ rō inferior q̄ (vt tactū est) regulis legis inferioris intēdit / iudicare possit. de q̄ nō eē ipsa rō superior q̄ regulis legis superioris / et ad quā leges alie reduci hnt innitit / iudicare etiā valeat. Quicqd̄ ei. (vt cōter d̄r) iudicio rōis inferioris subijcit. subditur etiā iudicio superioris et nō ecōtra. Et hīc (vt iā tactū est) ipse cōsensus in delectatiōez si facta in q̄sitione circa ipm p̄ leges diuinas et eterne hō in eo p̄seuerauerit. ad ipsam rōem superiorē dici possit p̄ticipare. Tñ

p̄ticipat delectatio ipsa in ipsamq̄ delectatiōnem cōsensus / solū rōni inferiori attribuitur. Cōsensus vero in actū seu act⁹ executionē / ipsi superiori rōni. Et ratio est quia rōni superiori (vt magis infra declarabit) p̄ticipat suprematē legis cui innitit / refuat iudiciū finale et supremū de eo q̄ in actibus hūanis vltimū occurrit. q̄le est ipse act⁹ seu ipsius act⁹ executionē. Nā vltra actū seu actus cōplementū / nō est vltior progressus. Ipse vero rōni inferiori que non intendit nisi circa legē inferiorē cōuenit etiā iudiciū. sed non finale. imo solū q̄dam pambulū respectu aliquoz q̄ ad ipsam actū seu ipsi act⁹ executionē ordinatur. quales sunt ipa delectatiō. et in ipam delectatiōem consensus. Et iō ipsi ratio in inferiori attribuitur et non superiori. Etiā p̄ticipat delectatio et consensus in delectatiōem / non sunt act⁹ diuersi fm gen⁹. q̄ diuersitatē potētie exigāt. s̄z d̄rnt solū p̄ deliberatū et non deliberatū sicut non ē in cōueniēs vtrūq̄ rationi inferiori attribui. **E**t insup aduertendū q̄ magna respectu terrenoz seu hūanoz actū / est inter motus superioris rationis et mot⁹ inferioris rōnis et ex hinc volūtatis / varietas. **A**pp̄hēsiō nāq̄ inferioris rationis q̄ (vt sepe dictū est) de se p̄ se ipsis actibus et negociis hūanis disponēdis et regulādis intendit dupliciter se h̄re p̄ticipat. et fm hoc etiā dupliciter p̄ticipat eā mot⁹ volūtatis seq̄. Vno modo simpliciter et absolute. Cū sc̄z ipa ratio subito aliqd̄ app̄hēdit. et exiū statū / sine aliq̄ discussione / illō sic p̄ eā app̄hēdit / tāq̄ bonū vel malū conueniēs vel nociuū. delectabile vel non delectabile huiusmodi / diiudicat. Si igitur tale subitā rationis app̄hēsiō / indiffusamq̄ diiudicationē / volūtas in vñū vel aliud se inclinādo seq̄tur / tūc dicit volūtas non deliberata. et mot⁹ seu appetit⁹ non deliberat⁹. Alio modo in q̄sitiue. cū sc̄z ipa ratio postq̄ aliqd̄ sic vt p̄fert app̄hēdit de illō sic p̄ eā app̄hēdit / an vt tactū est bonū vel malū. conueniēs vel nociuū. delectabile vel non delectabile existat / ratiocinādo iuestigat. tūc si talē app̄hēsiōem et inuestigationē volūtas seq̄t. dicit volūtas deliberata et motus seu appetit⁹ deliberat⁹. **R**atione vero superiorē. qz vt etiā supra tactū est actibus ipsis et negociis terrenis et hūanis de se et p̄ se non intēdit. et nūq̄ in obiecta inferiorū

anime viriū que p ipam etiā dirigi habēt
 fert. nisi solū inqntū de ipf rōes diuinas
 7 etnas cōsulit. qd claz est fieri nō posse.
 nisi p modū inuestigatōis 7 deliberatōis
 nūq̄ respectu ipoz actū 7 negocioz ter
 renoz 7 hūanozū / seqtur mot⁹ aliq̄s nisi
 deliberat⁹. Et notat⁹ dicitur de ipa rōe su
 piori fit mēto / respectu obiectoz iferior
 aie viriū / ac negocioz terrenoz 7 hūano
 rū. Hā respectu sui ppriū obiecti / aliq̄n bñ
 bz subitū 7 inordiātū motū. qd nō est pñ
 tis spectatōis declarare. Quia etiā sepe
 qd in superioribz dicitū est. in subsequētibz
 forsan repeti cōtinget / rōem ipam ad ali
 qd moueri 7 se applicare vel p̄sentire / qd
 tñ ppriū videt eē volūtatis. est aduerten
 dū. qd cū ipsa rō (vt supra tactū ē) sit virt⁹
 non solū cognitīua. 7 sic deliberatīua. verū
 etiā motīua. impare est et act⁹. non tñ ab
 solute. s; p̄supposito actu ipsi⁹ volūtatis p
 modū cuiusdā motionis. Hec ei cū iuxta
 supius tacta diuidit ratio in superiorē por
 tionē 7 inferiorē. accipit ratio pur distin
 guit 5 volūtate. s; p̄ tota pte aie intellecti
 ua. q̄ intellectū 7 volūtate p̄hendit. Im
 mo ampli⁹. isti duo act⁹. s; rationis 7 vo
 lūtatis (qd bñ notādū est) seiuicē puenire
 ac sup se inuicē ferri pñt. frēq̄ntē pueni
 unt 7 ferūtur. Aliq̄n eteni ipsa ratio deuo
 lēdo ratiocinatur 7 deliberat. 7 ipa etiā vo
 lūtatis / aliq̄n de ratiocinādo volitionē bz
 seu ratiocinari vult. Aliq̄n etiā contingit
 motū volūtatis a motū rationis pueniri 7
 moueri. 7 tñc mot⁹ ille volūtatis / dicitur mot⁹
 rational. 7 eonuerso etiā motū rationis
 a motū volūtatis pueniri 7 moueri. Et tñc
 mot⁹ ille rationis / dicitur mot⁹ volūtari⁹. Ido
 q̄s at sic in istis casibz dicitur seu appellā
 tur isti mot⁹. q; sp̄yrit⁹ poris act⁹ seu mo
 t⁹ / remanet i actu seu motū seq̄nti. Et p̄m
 hoc in ratione inuenitur peccatū. vel pur
 ei⁹ defect⁹ est volūtari⁹. vel pur act⁹ ei⁹ est
 p̄cipiū act⁹ volūtatis. Impare tñ est essen
 tialiter act⁹ ipsi⁹ rationis. iuxta qd supra
 tactū ē. Dupl̄r at huiusmodi ipandi actū
 ipa ratō exercere p̄t 7 solet. Vno modo ab
 solute p̄ modū cuiusdā intimationis seu
 denūciationis. 7 q̄si per verbū indicatiui
 modi. vtp̄ta tale qd faciēdū est vel n̄ fa
 ciēdū. bonū est tale qd facere vel non face
 rez huiusmodi. Alio modo per modū cu
 iusdā motionis seu incitationis. et q̄si p
 verbū ipatiui modi. vtp̄ta fac hoc vel n̄

fac hoc. Et licet vt iā in superioribz aliq̄lit
 tactū est ipsa ratio i ipf actibz hūanis seu
 passionibz interioribz p huiusmodi mo
 dū directionis. intiationis vel incitatio
 nis / sit ipans 7 p̄mū mouēs. ipa tñ volū
 tas q̄ ad exercitiū 7 executionē act⁹ / est p̄
 mū mouēs in viribz aie. Et sic p̄nota
 toz seu p̄supposito effectū / colligi p̄t.
 q; circa huiusmodi delectationū de q̄bus
 hic agitur q̄. s; circa illō sunt qd ex suo ge
 nere peccatū mortale existit directionē ip
 sa ratio interdū superior. interdū inferior. et
 p̄secutiue ad eā ipsa volūtatis seu volūtatis
 mot⁹. sex modis seu sub sex q̄litatebz h̄re
 p̄t. Vno modo vt abijciēs seu recusans.
 Alio modo vt p̄cept⁹ vel subita. Alio mo
 do vt repmēs. Alio modo vt inaduerēs
 Alio modo vt negligens. Et alio modo /
 vt exp̄sse p̄senties Qui sex modi seu sex q̄
 litates / applicari pñt / imo effectualit̄ cor
 respondēt / tā principali distinctioni tri
 mēbz superius ad hoc p̄positū posite. q̄s
 etiā aliquibz positionibz 7 distinctionibz
 bñ p̄muniō nonnulloz doctorū in hac
 materia loquentū. Ex q̄rū oim adinuicē
 applicatione 7 declaratione. sufficiens q̄n
 tum ad p̄ntē tractatū spectat / resulabit
 ipsius materie declaratio 7 intellectus.
 Hūc igitur ad p̄positū. cui sensualitas / il
 lecebra. i. carnali 7 voluptuosa delectatio
 ne / rationē inferiorē tangere 7 pulsare in
 cipit. seu (qd idē est) illecebra in appetitu
 sensitīuo vel pur interdū iuxta qd in su
 pioribz monstratū est / p̄tingere p̄t. in ap
 petitu intellectīuo insurgere incipit.

Ut abijciens seu
 recusans. Aut ratio ipa iferior / statū q̄
 huiusmodi sic insurgētē illecebrā seu car
 nale 7 voluptuosam delectationē p̄cipit
 7 agnoscat / eā et considerationē applica
 tione ad legē seu regulā humanā. vtp̄ta
 qd est p̄tra virtutē moralē. 7 sic viciosa vel
 inhonestā. vel huiusmodi oīno a se abij
 cit 7 repellit. vel forsan viraq; ratio p̄cur
 rēter se inferior ex ipsa (vt statū tactū est)
 considerationē applicationē ad legē seu
 regulā hūanā. 7 ratio superior ex considera
 tione applicationē ad legē 7 regulā diuī
 nā 7 eternā. qd concurrēt fieri p̄t / oīno
 abijciūt 7 repellūt. Et tñc in vtroq; istoz
 duozum casuū / dicitur ratio / prio sex mo
 doz supra tactozū seu sub pria qualitate

se habere. scilicet ut abiciens seu recusans
 Qui modus seu qualitas se habendi. cō/
 muni⁹ ipsi rationi inferiori attribuit. qz
 istud cōius ipsa ratio inferior ex se ipsa fa
 cit. Et tūc nullū est in rōne peccatū. Im
 mo nec tūc ppe dici debet delectatio. sed
 potius quedā delectatōis oblatio. z que
 dā passio seu pena peccati originalis. Et
 si pccm aliqz existat. hoc solū est in pmo
 motu sensualitatis. de quo satis in supe
 rioribus actum z declaratū est.

Ut preceps uel su

bita Aut hmoi sic insurgētis illecebre
 seu carnalis z voluptuose delectatōis ap
 prehēsiōe seqtur quidā preceps z subit⁹
 z ante quācunqz phabitam deliberatōez
 ipsius rōnis inferioris in ipam illecebrā
 seu carnalē delectatōem p̄sensus. qz ipsi⁹
 rōnis p̄p̄t viciū fomitis corruptiōe/ p
 neniēs. quo casu p̄p̄e surreptio fieri dici
 tur z appellat. Et tūc ratio/ dicitur secundo
 sex modorū supra tactoz seu sub secunda
 qualitate se habere. scz ut preceps uel su
 bita. qui modus seu qlitas se habēdi (vt
 clarū est) soli ratōi inferiori attribued⁹ est
 Corrdetqz iste modus seu ista qualitas
 p̄io mēbro principalis distinctiōnis tri
 mēbris supius ad hoc propositū posite.
 Nam talis illecebra seu carnalis delecta
 tio/ sic in se z fm se considerata/ est nō mo
 rosa. nec mora tempis. nec mora p̄sensus
 Estqz tūc peccatū solū veniale. **Q**z aut
 primo talis illecebra seu carnalis delecta
 tio sit nō morosa mora tempis/ apparet/
 propter subitam z precipitē sic minimā
 predicti cōsensus ipsius rōnis inferioris
 duratōez in eā. Nā si circa eā/ ratō ipsa in
 ferior vltra predictū suū subitū z p̄cipitē
 cōsensum. vel ipsa forsan rō supior aliter
 se haberet. v̄puta vel magis immozādo/
 vel exp̄sius cōsentiendo. iam tūc/ ex isto
 modo seu ista scōa qualitate recederet/ et
 ad aliqū alioz quatuor modoz seu alia
 rum quatuor qualitatū trāsiret. vt statim
 infra declarabit. Et ideo hic notāter ad
 ditū est. sic in se z fm se p̄siderata. **Q**z eti
 am talis illecebra seu carnalis delectatio
 sit nō morosa mora cōsensus/ capiēdo tū
 p̄sensus/ put iuxta duas distinctiōes supi⁹
 in hac materia positas. z maxie iuxta pri
 mā capie z capi debet. cum dicitur cōsensus
 in delectatōem pccm mortale esse. scz p̄o

cōsensu deliberato) apparet/ respectu etiā
 vtriusqz rōis. **E**t p̄o respectu inferio
 ris. p̄p̄t talis sui cōsensus subititātē et
 precipitatōez. quibz ipsa rō inferior. a re
 currēdo ad propriū suū actū qui est deli
 berare z rōcinari. et sic a debite in se circa
 talem sic insurgētē illecebrā seu carnalē
 delectatōem deliberādo legesqz z regulas
 humanas qbus innitit cōsulendo/ impe
 ditur. Et sic p̄p̄e cōsentire saltē delibe
 rate cōsentire/ dici nō debet. Immo qz ta
 lis subitus mot⁹ seu talis qualitas se ha
 bendi ipsius rōis inferioris/ p̄sensus di
 catur z appellet. hoc est valde imp̄p̄ie
 z imp̄fecte. z valde large. Sed ideo ita di
 catur. qz cum ipsa rō (vt sepe tactū est) sit
 virtus cognitiua z sit deliberatiua. v̄t est
 possibile/ ipam rōem inferiorē sic circa ta
 lem illecebrā seu carnalē delectatōem qn
 tūcunqz subito z precipitāter cōmoueri et
 se applicare. quin aliqualit (vt adhuc ma
 gis infra declarabitur) diiudicet. p̄p̄ter
 ipam diiudicatōem quodāmodo cōsenti
 re dicat. licet imp̄p̄e z imp̄fecte. vt sup̄
 declaratū est. Et p̄p̄ter istud dum vt p̄
 fertur in supioribz de p̄sensus in delectatō
 nē. put hic intelligit peccatū mortale esse
 notāter z exp̄sse ad differentia istū subiti
 z p̄cipitis rōnis inferioris p̄sensus. addi
 tum est illud verbū deliberato. **Q**z etiā
 secūdo talis illecebra seu carnalis delecta
 tio/ non morosa fit mora cōsensus/ respe
 ctu ipsius rōnis supioris p̄z. qz cum ipa
 ratio inferior/ p̄ ea que iā dicta sunt/ dica
 tur a recurrēdo ad suū p̄p̄iū actū qui est
 deliberare z rōcinari. z sit a debite in se cir
 ca talem sic insurgētē illecebrā seu carna
 lem delectatiōem deliberādo. legesqz z re
 gulas humanas quibz innitit cōsulendo
 p̄ talem sui dicti cōsensus subititātē z p̄ci
 pitatōem impedita. a fortiori z p̄ ampli⁹
 a recurrēdo ad iudiciū rōnis supioris im
 pedita. dici z reputari debet. z ex cōseqn
 ti etiā ipa ratio supior/ q̄ ab inferiori ratō
 ne cōsulata non fuit similiter debite circa
 talem sic insurgētē illecebrā seu carnalē
 delectatōem deliberādi. ad legesqz z regu
 las eternas quibz innititur z que altiores
 sunt/ recurrēdi tempus z occasiōe seu
 motiū nō habuisse dici z reputari debet
 Et sic ipa ratō supior/ nullo modo nec ve
 re nec interpretatiue cōsentiens dici z repu
 tari debet.

¶ Ut reprimens

Aut huiusmodi illecebrā seu carnalem z voluptuosam delectatōem sic insurgentē ipamq; rōem inferiorē pulsare / z iam forsan attrahere incipientē / ratio superior se ex consideratōe legis seu regule eterne / vtputa pcepti diuini vel offense dei / statū reprimat. z tunc dicit ratiō / tertio sex modo rum supra tactoz seu sub tertia qualitate se habere. scz vt reprimens. q; modus seu q; litas se hñdi / ipsi soli rōi superiori attribuendus est. Corresponderq; etiā iste modus seu ista q; litas / primo mēbro ipsius principalis distinctiōis trimēbris supi⁹ ad hoc ppositū posite. Nam tūc talis illecebra seu carnalis delectatō / nō est morosa. nec mora tpris. nec mora cōsensus. Est etiā solū pctm veniale. **¶** De aut talis illecebra seu carnalis delectatio / nō sit morosa mora tpris. patz de se ex dictis. qz statū a rōne superiorē reprimat. **¶** Quā nō sit morosa mora cōsensus / capiēdo tū cōsensum. put statū supra tactū est. p cōsensu scz delibērato. z q; in hac materia mortale pctm dicit. patet qz licet rō ipsa inferior / a tali sic insurgente illecebra seu carnali delectatōe pulsata fuerit. z forsan vt cōtingere potest / eā quodāmodo acceptauerit z retinuerit. nec resistere de se. se disposuerit. **¶** Et ppter ea quidā impet⁹ et indeliberat⁹ ei⁹ consensus interuenisse dici pōt. ppter qd pctm est veniale. atq; qz regulationi supioris rōnis sic (vt tactū est) talem insurgentem illecebrā seu carnalem delectatōez statim reprimētis ilico obedit. scq; ab ea regulari pmittit. nō dicit proprie z deliberate consentire. **¶** Etenī ratio inferior indūm statū z immediate nō recurrēdo scilz p tunc ad leges z regulas hūanas qbz in nitiū / p a legib; seu regulis diuinis z eternis regulari z cōuertī. Quia z si eis principalit⁹ z vt regulis nō intēdat. p directū tamen z vt fm eas regulata intendere potest z sepe intendit.

¶ Ut expresse cōsens

tiens **¶** Aut huiusmodi sic insurgentē illecebrā seu carnalē z voluptuosam delectatōem post ipsi⁹ rōnis apprehēsiōē / ipsa ratio superior nō solū nō reprimat. imo in eā expresse cōsensit. **¶** Et tūc dicit ratiō vltio sex modozū supra tactozū seu sub vltima q; li

tate se habere. scilz vt expresse cōsentiens. Qui modus seu q; litas se hñdi / vtriq; rationi diuersis tū respectib; vt ex statim sequentib; apparebit attribuendus est. In quantū eteni exinde causat peccatū mortale. imputari z attribui debet rōni superiori. In quantū vero iuxta materiā pntem cōsensus in delectatōem dicit. debet ratiōni inferiori attribui. Corresponderq; iste modus seu ista qualitas tertio mēbro ipsius principalis distinctiōis trimēbris supius ad hoc ppositū posite. Nam tūc talis illecebra seu carnalis delectatio / quantumcūq; modicū teneat / sicq; forsan non morosa sit mora tpris / est morosa mora consensus. Estq; tūc pctm mortale etiā si desit plena voluntas pficiendi actū. imo vbi forsan expresse voluntas nō pficiendi adesset. **¶** Maxime si feratur ille cōsensus / in ipam illecebrā seu carnalem delectatōnem / tamq; in rem aut opatōem seu actū sup quo vel circa quem / illa illecebra seu carnalis delectatio sic insurgit z versat. z qui talis illecebre seu carnalis delectationis esset principale obiectū. iuxta qd modicū infra / magis declarabit. Nam tūc primo est verus z expellus rōnis superioris in ipam illecebrā seu carnalē delectatōez cōsensus qui semp in talibus delectatōnib; que circa ea sunt. q; ex suo genere mortalia existūt. iuxta tamē modificatōem statū tactā est pctm mortale. Nam semp in talib; z circa talia. delectatio morosa. mora talis cōsensus tale pctm est q; litas eēt ipse realis actus. Quia tūc ratio superior sic expresse in talem illecebrā seu carnalem delectatōem q; est in creatura cōsentiēdo / se a vera delectatōe que est in deo circa quā solum intēdere deberet sciēter auerit qd sine contēptu facere nō potest. cū nunq; expresse (vt in supiorib; mōstratū est) in aliquid circa tales res carnalē z terrenas consentire possit. cōsensitq; dicatur / nisi delibērata. Deliberata aut facere nō potest. qn leges z regulas diuinis z etnas quib; in nitiū / consulere vel cōsulere omiserit z neglexerit. **¶** Et sic vere vel interpretatiue contēpserit. **¶** Et etiam tūc in talem illecebrā seu carnalē delectatōem ipsius rōnis inferioris consensus expellus. quia in talib; carnalib; z terrenis p ipaz rōem inferiorē apprehēdit. z circa q; se applicat nunq; ratiō superior q; vt supra dictū ē de se z ex se circa

27

talia nō intendit proprie cōsentire dicit. nec cōsentire potest nisi ipa etiā rōne inferiori realiter deliberata et cōsentiente. Sed bene contra cōtingere potest. Immo proprie loquendo talis exp̄ssus ip̄s rōis superioris in talē illecebrā seu carnalem delectationē cōsensus. nihil aliud est. q̄s q̄ ipsa rō superior dictā rōem inferiorē i h̄mōi illecebrā seu carnalē delectatōem delectari ac ipam ab ea nō reprimere seu retrahere. ac cū ea in tali delectatōe cōcurrere vere et expresse deliberata cōsentiat. Et hinc est q̄ licet interdū put iam in superioribus tū est ipsa ratio superior in illecebrā seu carnalē delectatōem vere et expresse seu interpretatiue cōsentiat. tūc talis illecebre seu carnalis delectatōis q̄ tūc vere mora consensus morosa est morosa q̄s dicitur peccatū possit ad ipam rōem superiorē dici pertinere. quia tū ipa superior nō proprie ex se nec ad se hoc facit. illud q̄s etiā nō nisi ipa similiter rōne inferiori deliberata et cōsentiente proprie facere possit. hinc est q̄ peccatū morose delectatōis cōiter et p̄prie dicitur ad rōnes inferiorē pertinere. put ample in superioribus declaratū est. Et hic est talis proprius et deliberatus cōsensus. de quali tam iuxta sepe dictas duas distinctiōes i superioribus positas. q̄s etiā cōiter intelligit dū dicitur consensus in delectatōem. peccatum mortale esse.

Et ut negligens

Aut huiusmodi sic insurgentē illecebrā seu carnalem et voluptuosam delectatōem post ip̄s rōis apprehensionē ipsa rō superior nō reprimat. sed nō etiā exp̄sse in eaz cōsentit. Et respectu istius casus potest se rō duplici modo seu sub duplici q̄litate h̄re. Uno modo seu sub vna q̄litate qua talē illecebrā seu carnalē delectatōem quā sic ratio superior nec reprimat. nec etiā in eā expresse cōsentit. rō inferior post sufficientem deliberatōem debet q̄s ad aduersionē piculi et peccati qd̄ erinde iminet et incūbit/retinet et circa eā immoratur. nec eā ipsa ratio superior ex diuine et eterne legis et regule consideratōne est diligēs reprimere. Et tūc dicitur ratio quito se modo supra tacto seu sub quita q̄litate se habere. scz vt negligēs. Qui modus seu q̄litas se habendi licet q̄s plurimū et p̄cipali (vt ex statim sequētibz apparebit) rōis inferiori

oris in eo cōsensus occurrat et opes attribuendus est superiori rōni. qz p̄ istū modū seu p̄ istā qualitatem se h̄ndi rōis superioris/ causat p̄ctm mortale. qd̄ alias nō est. Et responderet etiā iste modus seu ista q̄litas tertio mēbro p̄ncipalis distinctiōis tri mēbris superioris ad hoc p̄positū posite. Hā tunc talis illecebra seu carnalis delectatō quantumcūq̄ modicū forsān vt i simili supra dictū est teneatur sicq̄ nō morosa sit mora tempis/est morosa mora cōsensus. Estq̄ tunc (vt iā dictū est) p̄ctm mortale etiā si desit plena volūtas p̄ficiendi actū. immo put supra in simili dictum est. vbi forsān exp̄ssa volūtas nō p̄ficiēdi adesset. maxime si vt ibi etiā dictū est/ talis retentio ip̄s illecebre seu carnalis delectatōnis in ipa rōe inferiori/ et negligētia reprimendi in ipa rōne superiori/ esset tāq̄ in re aut opatōnem seu actū/ sup quo vel circa quē ipsa illecebra seu carnalis delectatio insurgit et versat. et talis illecebre seu carnalis delectatōis esset p̄ncipale obiectū iuxta qd̄ modicū infra magis declarabit. Tunc enī est vtriusq̄ rōnis in talē illecebrā seu carnalē delectatōem cōsensus scilz exp̄ssus ip̄s rōis inferioris. qd̄ patet de se ex dictis/ ip̄s rōis superioris. licet nō verus et exp̄ssus. interpretatiue tū et equalens. attēta tali deliberatōe piculiq̄ et peccati aduersionē seu animaduersionē qz q̄ aduersionē et deliberatōem phibere potest nō phibet/ cōsentitē videt. Qui quidē cōsensus interpretatiuus et equalens ip̄s rōis superioris/ quādo est circa ea vel supra eis que de suo genere peccata mortalia existunt/ est semp̄ peccatū mortale. qz licet tūc nō sit exp̄ssus dei cōtempus. factiue seu actiue et positiuus. est tamē interpretatiuus. p̄missiuus. et equalens. p̄mittens scz post talē sufficientē deliberatōem. talē q̄s aduersionē seu animaduersionē piculi et peccati. et tēneri a rōne inferiori/ illa que statim respui aut reprimere debuerat. Et enī ratio superior/ quoties nō dirigit seu cohibet aliquē actū. vel aliquā passiōem interiorē. alicuius peccati mortalis. et hoc post sufficientē deliberatōem et aduersionē talis piculi/ talisq̄ peccati quod sic imminet et incūbit. siue tūc de lege seu regula diuina et eterna actu cogitet siue nō dicitur cōsentire et cōtinere. Et diuersimode hāc de ipsa lege seu regula diuina et eterna

actu cogitat. tunc vere & realiter cōtemne
re dō. vereq; & realiter contēnit. Cum sō
de ipā lege seu regula dīuina & eterna actu
nō cogitat. quia hoc nō nisi ex sua negli
gētia & omissione puenire potest. cū de ea
in tali casu cogitare deberet. p omissionē
& negligētiā contēnere cū talis omīssio
& negligētia in ipā rōe supiori post suf
ficiētē deliberatōem / nullo mō / sine sō
& effectuali contēptu. licet interpretatiuo
esse & cōtingere possit. & hic etiā effectiue
& interpretatiue est talis cōsensus de q̄li tā
iuxta sepe dictas duas distinctiōes in su
piorib; positas. q̄s etiā cōiter intelligitur
dum dicitur cōsensus in delectatōem pec
catum mortale esse.

¶ Ut inaduertens

Alio modo sub alia q̄litate respectu istī
met casus statim tacti / p̄t serō habere. q̄
scilz h̄mōi sic insurgentē illecebrā seu car
nalem delectatōem / quā sic post ipius rō
nis apprehēsiōem / ipā rō supior. nec rep
mit nec etiā in eā exp̄sse consentit / ipā rō
inferior retineat. & circa eam immoret. s;̄
hoc fit ante sufficiētē deliberatōem. debi
tamq; aduertentiā seu aīaduertiōem picu
li & peccati. qd̄ exinde iminet & incūbit. i
mo q̄ sic dictā illecebrā seu carnalē dele
ctatōem ipā ratio inferior retineat & cir
ca eā immoret facit quasi suspēsa & nō bñ
aduertēs. nec debite ad suū propriū actū
q̄ est deliberari & rōcinari / recurrens. seq;
eueādo leges seu regulas hūanas quib;
innitit̄ consulens. vel si forsan ad dictum
suū p̄p̄riū actū recurrerit. seq; leuando le
ges seu regulas hūanas cōsuluerit / nō tñ
plene naturā & grauedinē ipsius piculi &
peccati ex se cognoscit & aduertit. Et enim
quod p̄ istius materie intellectu bene cō
siderandū est / ratio ipā inferior / bene po
test circa talem illecebrā seu carnalē dele
ctatōem. sicut & circa alias interioris ani
me passiones / quādoq; versari immora
ri. considerādo & rōcinādo in se / q̄ tale qd̄
accōmodū est vel cōueniēs corpi vel hu
iusmodi. De ipsa respectu talis illecebre
seu carnalis delectatiōis aut alteri interi
oris anime passionis / nō recurret ad suū
prop̄riū actū q̄ est deliberare & ratiocina
ri. Nec se eleuabit / considerādo & attēden
do circa piculum & peccatū. qd̄ in sic ille
cebre seu carnaliter delectādo. ac circa ta

lem illecebrā seu carnalem delectatōnem
vel aliquam aliā interiorē anime passi
onem imorando / imminet & incūbit. Vel
si forsan ad dictū suū propriū actum re
currat / seq; circa dictum piculum seu pec
catum cōsiderando & attendendo eleuet.
non tamen ex se naturā & grauedinē ipsi
piculi & peccati plene cognoscet & aduert
ter. Et tunc in isto scilz casu dicitur ratio
quarto se; modo supra tactōrū seu sub
quarta qualitate se habere se; vt in aduert
tens. Qui mod⁹ seu qualitas se habendi
ipsi soli rōni inferiori vt ex stati subseqn
tibus apparere poterit attribuendus est.
Correspondetq; iste mod⁹ seu ista q̄litas
scdō membro principalis distinctiōis tri
membris sup hoc ad p̄positū posite. Nam
tūc talis illecebra seu carnalis delectatio /
dicit̄ morosa mora t̄p̄is. & nō morosa mo
ra cōsensus. Estq; tunc solū veniale pec
catum. ¶ De eni morosa sit mora t̄p̄is p;
de se. ex dictis & ex natura casus qui poni
tur se; p̄pter immoratiōem ipsi rōnis in
ferioris circa eā. Nam si ipā ratio inferior
circa ipā nō immoret. sed eā ex se sola
aut cōcurrent̄ cum rōne supiori / stati a se
abijceret. iam ipā ratio / se nō isto quarto
modo seu sub ista quarta q̄litate. sed p̄t̄o
modo seu sub p̄t̄ima q̄litate supra posita
vt satis ibi declaratū est se haberet. Vel
si a ratōne supiore sola talis illecebra vel
carnalis delectatio / statim rep̄meret. iam
ipā ratio se nō isto etiā quarto modo seu
sub ista quarta qualitate. sed tertio modo
seu sub tertia q̄litate supra etiā posita. vt
etiā ibi satis declaratū est se hēret. ¶ S;
q̄ talis illecebra seu carnalis delectatō sit
nō morosa mora consensus. capiēdo tñ
cōsensum p̄t̄ sepe supra tactū est in hac
materia capi. dum se; ponit̄ cōsensus in
delectatōem. peccatū mortale esse. Hoc sa
tis etiā respectu vtriusq; ratōis patz ex iā
statim dictis. & etiā p̄ aliqua eorū que in
supiorib; in declaratiōe scd̄di modi seu
scd̄de qualitaris se habēdi ipius ratōis
tacta sunt. ¶ Nam p̄t̄o / respectu ipi in
ferioris ratōis. licet p̄ talem eiusdē in di
ctam illecebrā seu carnalem delectatōem
immoratiōem videat̄ & dici possit quidā
eius improp̄ri⁹ & im̄fectus in ipā ille
cebrā & cetera interuenire consensus pro
pter quē est peccatū veniale. nō tamen de
bet talis cōsensus proprius perfectus ac

¶ 2

deliberat^o dici aut reputari. qz vt ex iam dictis apparet/añ sufficientē deliberatōnem debitāqz piculū z pcti aduertentiā seu ai aduersionē. z sic anteqz (vt iam dictū ē) ipsa ratio inferior ad suū propriū actū q̄ est deliberari z rōcinari debite recurreret/legesqz seu reglas hūanas quibz innitit cōsulere. vel forsan anteqz naturā z grauedinē ipius piculū z pcti plene cognosceret z aduerneret. talis ei^o imoratio talisqz ipro prius z ipsectus p̄sensu cōtingit. q̄ oīa tñ dictā ipius rōnis inferioris imoratioez dictūqz impropriū z impectū precedere debuissent. z omīno necessaria sunt anqz talis eius imoratio talisqz cōsensu dici possit diciqz debeat verus z p̄fect^o esse. ex inde pctū mortale p̄tingere posse. Nec etiā in isto casu respectu ipsi^o superioris rōnis debet talis illecebrā seu delectatō morosa/mora consensus reputari. Quia vt sepe in simili supra tactū est. ex q̄ ipsa ratio inferior qz sic circa talem illecebrā seu carnalem delectatōem imoret/ facit q̄ si suspensa z nō bñ aduertēs nec debite añ talem imoratioem ad suū propriū actum q̄ est deliberari rōcinari. recurrēs seqz piculū seu peccatū quod iminebat z incūbebat considerādo z attendēdo. leges qz seu regulas humanas q̄bus innitit cōsulendo elenās a minori d̄z dici ad iudiciū superioris rōnis que altior z sublimior est eam scilz cōsulendo recurrisse z se eleuasse. Et sic nō mirū si ipsa rō superior/ que de se z p se circa tales actus carnales z terrenos nō intendit/ nec se sp̄ ex se ipsa circa eas leges seu regulas diuinas z eternas cōsulēdo applicat. q̄ si suspēsa z nō bñ aduertēs z sic indeliberata z p consequēs nec vere nec interpretatiue cōsenties debz in hoc casu dici z reputari. Et iā vt iā tactū est natura istius q̄rti modi seu istius q̄rte q̄litas se habēdi rōnis/ vt videre claz est/ hoc de se habet z importat. cū ex p̄se importet rōnem inferiorē circa talem illecebrā seu carnalem delectatōem ante sufficientē deliberatōem debitāqz aduertentiā seu ai aduersionē piculū z peccatū quod exinde immiuret z incūbit/ imorata esse. Nā si poneat ipsa rō inferior sic post sufficientē deliberatōnem. debitāqz aduertentiā piculū z peccatū imorata fuisse. iā vt in simili statū tactū est nō iste q̄rtus mod^o seu ista q̄rta q̄litas se habēdi ipius rōis esset. sed vsus

duoz modozū seu qualitatū immediate explicatoz. scz vel sextus vel q̄ntus. Et intelligantur hec oīa hic statū supra p̄dictorum sex modozū seu sex qualitatū se circa delectationē habēdi ipius rōnis tractata principaliter de consensu in delectatōem cogitatiois. i. q̄ habet cogitādo. Nā talis consensus (vt sepe supra tactū est) principaliter ad rōem inferiorē p̄tinet sicut ad ipam p̄tinet cogitare. i. act^o ipse cogitatiois. z etiā ad ipm qd̄ est cogitare vel non cogitare in q̄ntū accipit vt ad illā actōem ordinat. Quod notat̄ d̄z. Nā est quēdā aliū cōsensum in delectatōem repire. s. in delectatioez actus seu opis. maxime dū ille actus seu illud opus est in fieri. q̄ consensus in talē delectatōem sicut z ipse cōsensu in illum actū seu op^o ad solā rōnem superiorē spectat z non ad inferiorē.

Utrum cōsensu in

delectatōem sit semp̄ peccatum. z quod.

Quia in sup̄ius tractatis z sp̄cialiter modicū supra/ in declaratione sex modozū seu sex q̄litas/ tū/ se circa delectatōem habēdi ipius rōnis/ sepe de cōsensu in delectatōez facta est mentio/ interdūqz tactū quō consensus etiā verus z deliberatus. z etiā ipsi us rōnis superioris in delectatōem/ nō sp̄ est pctū mortale. Pro hui^o necnō aliquorū ex precedētibz majori declaratōe. q̄nqz rememorāda z aduertēda veniūt. P̄tū q̄ oīs delectatio habz aliqd̄ propriū z principale obiectū/ circa qd̄ fert z versat. Nec enī aliter vt clarū est possit delectatō causari z haberi. si nō circa aliqd̄ principaliter ferret z versaret. Scdm̄ qd̄ etiā iuxta dictū phi/ omīs delectatō siue sit in appetitu sensitiuo. siue in appetitu intellectiuo. siue (vt modicū supra tactū est) sit in cogitatioe solū. siue in actu seu executōne actus/ aliq̄ opatōez cōsequit. Et enī (vt in sup̄ioribz declarātū est) omīs delectatio/ ex triū concursu causari h̄z causa tur. scz ex boni z conueniēs p vim appetitiuam adeptōe. z ad eā applicatione. pro ut scz tale bonū z conueniēs/ sentit vel q̄lirerūqz p̄cipitur. que duo sunt. scz ipm bonū z conueniēs qd̄ sic sentit z p̄cipit. z ipsa vis appetitiua que sic illud sentit z appetit z tertū. scz cognitōis talis adeptōis z applicatōis. Nūc igit ad p̄positum

clarum est istud fieri non posse. quoniam primo: (ut iam tactum est) ibi sit aliquid proprium et principale obiectum scilicet illud bonum et conveniens quod sic adipiscitur et applicatur. quoniam etiam secundo ibi sit aliqua operatio scilicet tamen illa ipsius boni et conveniens adeptio et applicatio que sine aliqua operatione fieri non potest. quoniam etiam ipsius actualis talis adeptio et applicatio cognitio que etiam quedam operatio est. imo ipsa propria operatio est de se quoddam bonum et conveniens est. Exempli gratia. Delectatur aliquis in visione alicuius rei pulcre. vel in gustu alicuius rei sapide seu saporose. vel in rememoratione alicuius magni honoris habitus. vel aliqua simili cogitatione clarum est in tali delectatione tria concurrere: scilicet Primo ipsam rem que sic delectabiliter videtur vel gustatur vel rememoratur vel cogitatur. et illa est illius delectationis proprium et principale obiectum. Secundo ipsam vim appetitivam que per quandam operationem puta talem visionem. gustationem rememorationem vel cogitationem/illam rem tanquam suum obiectum complacenter adipiscitur et sibi applicatum habet et in eo quietatur. Et tertio cognitionem illius adeptio et applicatio. que si non interveniret nulla proprie esset delectatio ut satis in superioribus exemplificatum est de infantibus et insensatis. Ex quibus iterum videri potest. quod delectatio quilibet potest ad duo comparari seu referri. vel scilicet ad illud proprium et principale obiectum circa quod vel in quo sic versatur. vel ad illam operationem quam sic consequitur. Tertium advertendum. quod etiam ipse consensus in delectationem/qui multum amplius quam ipsa sola delectatio ponitur importat. quod quod in superioribus pluries tactum est) ipsi rationi semper attribuitur. consequenter etiam si interveniat/quandam aliam ipsius rationis operationem scilicet quandam diiudicationem seu rationem. Hec enim (ut clarum est) ratio ipsa in delectatione aliquam consentire potest. nisi prius eius apprehensione de se quodammodo diiudicaret seu rationaret. Ista autem diiudicatio seu rationatio non est aliud nisi quiddam ipsius rationis actus interior in mente existens/qui proprie fieri non potest nisi per modum cuiusdam cogitationis seu meditationis. que in hoc proposito pro eodem accipiuntur et reputantur. Et hinc est quod talis ipsius rationis diiudicatio seu rationatio valde frequenter et que si comiter cogitatio dicitur et appellatur. imo ut modicum supra tactum est/quando consensus

in delectationem principaliter rationi inferiori attribuitur. intelligendum est de delectatione que est in cogitatione et non de illa que inest actu seu actus executione. Quartum advertendum quod quandoque contingere potest quod aliqua operatio erit metipsum proprium et principale delectationis obiectum. sicut posset esse aliquid alia res ab extra. quod forsitan illa operatio (ut iam tactum est) accipiet a ratione ut bonum et finis in aliquo aliis delectando reque scatur. iuxta exemplum iam positum. cogitabit aliquis de aliquid magna complacencia quam alias habuerit/vel in visione alicuius rei pulcre. vel in gustatione alicuius rei sapide vel huiusmodi. et in ista cogitatione seu rememoratione delectabitur. certum et clarum est quod ista delectatio habet pro suo proprio principali obiecto/illam operationem que sic cogitatur et rememoratur. scilicet illam visionem vel illam gustationem vel huiusmodi. Quintum advertendum quod amplius contingere potest scilicet quod illa propria operatio quam de facto ipsa delectatio consequetur/erit proprium et principale illiusmet delectationis obiectum. scilicet vis anime appetitiva cuius est proprie delectari in illam operationem sicut in quoddam sibi bonum et conveniens complacendo reflectet. Ut gratia exempli iuxta casum/ iam supra tactum cogitabit aliquis rememorando de aliquid magna complacencia quam alias in aliqua re vel in aliqua operatione habuerit. et in ista cogitatione seu rememoratione delectabitur non quidem quod illam delectationem quam sic habebat reflectat in illam rem seu in illam operationem de qua sic cogitabat. sed in ipsam propriam met cogitationem quam sic habebit. ut puta quia delectabitur ex eo solum quod sic cogitat. vel quod sic rememoratur. certum et clarum est quod in isto casu/ ista delectatio habet pro suo proprio et principali obiecto ipsamet cogitationem circa quam versatur. Nunc igitur predicta ad propositum applicando. Triplex reperitur cuiuslibet delectationis/ proprium et principale obiectum. Aut enim delectatio sic aliqua (ut semper fieri iam tactum est) operatione sequens. Et ut primo per aliquod particulare exemplum et quod iuxta supra tacta communius contingit/ clarus percedat/ponatur. iuxta casum iam pluries superius tactum. quod aliquam cogitationem consequatur. Aut igitur talis delectatio habet pro suo proprio et principali obiecto/ aliquid rem ab extra que tunc forsitan cogitatur

R 3

Compendiū theologie

Aut habet pro suo proprio et principali obiecto/aliquā aliā opatiōez quasi rem q̄ cogitat. **A**ut habet pro suo proprio et principali obiecto ipammet cogitatiōez circa quā actualiter versat. **S**i primo modo q̄ sc̄z delectatō illa sic cogitatōem aliquā consequēs pro suo proprio et principali obiecto habeat rem aliquā ab extra q̄ cogitatur/sic sc̄z q̄ licet talis delectatio circa illam cogitationē verset. non tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam. sed principali intuitu/principaliq̄ reflexione in ipam rē que sic cogitat. **E**t tunc quādo talis delectatio et etiā consensus in actum peccatū sit et quale/satis ex eis que modicū supra circa naturā ipsius delectatiōis tractata sunt/perpēdi potest cōsiderando scilz (vt ibi tactum est) an talis delectatio sit naturalis. an voluntaria. et an sit circa rem licitā aut illicitam. et an sit moderata aut immoderata. et an talis cōsensus sit verus et expressus. aut interpretatiuus et equiuales et an sit ipsius rationis superioris vel solū inferioris. et hmoi que ibi diffuse explicata sunt. **S**i vero secūdo modo. q̄ sc̄z illa delectatio p suo proprio et principali obiecto habeat aliquā aliā opatiōem que cogitat. sic scilz q̄ quis vt iam statim tactum est/talis delectatio circa talem cogitationē versetur. nō tamen ex principali ipsius cogitatiōis intuitu. nec in sola reflexione ad eam. sed principali intuitu/principaliq̄ reflexione in ipam aliā opatiōem que sic cogitat. **E**t tunc si talis opatio sic cogitata que est propriū et principale obiectum illius delectatiōis/sit de se peccatū veniale. tunc cōsensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem que sic circa talem delectatiōem versatur nō erit nisi veniale peccatū. **S**i autē illa opatio sic cogitata que est propriū et principale obiectū illius delectatiōis/sit peccatū mortale. tunc etiā consensus verus et deliberatus in delectatiōem que sic circa talem cogitatiōem versatur/etiā si tunc iuxta quod modicū supra declaratū est nō assit voluntas deliberata perficiendi actū si facultas adesset erit peccatū mortale. quia q̄ homo in cogitatione talis opatiōis principali eius intuitu/principaliq̄ reflexione in eā delectet/non cōtingit nisi ex eo q̄ eius affectus seu appetitus est in illā opatiōem sic

cogitatā inclinatus. **E**t ideo etiā q̄ in talem delectatiōem cōsentiat/nihil aliud est q̄ ipse ex deliberatiōe eligat seu in hoc cōsentiat. q̄ affectus suus seu appetitus in illam opatiōem sic cogitatā inclinatus pmaneat et persistat. Nullus enī delectat nisi in eo q̄ suo affectui seu appetitui est conforme. **Q**uā autē aliquis ex deliberatiōe eligat seu cōsentiat q̄ affectus suus seu appetitus his que peccata mortalia sunt conforme/ est peccatū mortale. **E**t ideo talis cōsensus in talem delectatiōem que circa cogitatiōem opatiōis peccati mortalis tali respectu versatur/est peccatū mortale. **S**i vero tertio modo. q̄ scilz illa delectatio pro suo proprio et principali obiecto/habeat ipammet cogitatiōem circa quā actualiter versat. sic sc̄z q̄ ipsa delectatio circa talem cogitatiōem feratur in se principaliq̄ ipsius cogitatiōis intuitu/principaliq̄ reflexione in eam. vt puta iuxta supra tracta. q̄ quis in talem cogitatiōem ex eo solum q̄ sic cogitat delectetur. **E**t tunc quia talis cogitatiō etiā si versetur circa rem aut opatiōem que de se peccatum mortale existat. nō est tamē de se peccatū mortale. immo vel veniale tantū. **U**t puta. cum aliquis vt interdū cōtingit/vane et inutiliter cogitat. vel omnino sine peccato. vt puta cum aliquis vtiliter. sicut p predicando vel disputando de tali re vel opatiōe cogitat. idē consensus etiā verus et deliberatus in talem delectatiōem/nō est peccatum mortale. sed solum iuxta quod iam tactū est. vel veniale tantū vel nullum. **Q**uia q̄ homo etiā ex deliberatiōe suum affectū seu appetitū in his que de se peccata nō sunt. vel nō nisi venialia eligat vel cōsentiat esse inclinātū. nō potest esse peccatū mortale de se. nisi alie circumstantie concurrerent. quia cogitatiō quecumq̄ sit in seipam solum reflecta nisi alia vt iam tactū est cōcurreret/nunq̄ de se et fm se est peccatū mortale. **E**t quia istud nōnullis posset aliquatit̄ intricatū seu obscurum videri. **A**d clariorem intelligētiā exemplificāt doctores respectu duorum vltimorū mēbrorū istius distinctionis hic immediate supra posite de cogitatione fornicatiōis. **E**t enī vt dicunt cogitans de operatiōe seu actu fornicatiōis. sic cogitando/duobus principaliter respectibus delectari potest. **A**ut enim

sic cogitando / in ipsa sua cogitatione delectabitur in respectu et reflexione ad ipsum actum seu ipsam operationem fornicationis. quam sic cogitat. sic scilicet quod principali intuitu talis operationis fornicationis. principali quod reflexione in eam in tali cogitatione delectatur. Aut sic cogitando in ipsa cogitatione delectatur / solo respectu solaque reflexione in ipsam suam cogitationem. ex eo solum scilicet delectatur quod sic cogitat. Si primo modo. tunc consensus deliberatus in talem delectationem que sic super tali cogitatione fornicationis versatur / etiam si desit voluntas deliberata perficiens actum / est peccatum mortale. quia talis consensus iuxta quod statim supra declaratum est / nihil aliud est quam quod ex deliberatione quis eligat seu consentiat quod affectus suus / seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in fornicationem. quod est peccatum mortale. cum fornicatio de se peccatum mortale existat. Et deliberatione etenim / ut sepe supra tactum est / eligere seu consentire / quod affectus suus seu appetitus permaneat et persistat inclinatus in aliquid. seu conformetur alicui quod de se peccatum mortale existit. est peccatum mortale. Si secundo modo delectetur. cum talis cogitatio de se et secundum se non sit peccatum mortale. immo / ut supra tactum est possit utiliter ut pro predicando vel disputando de fornicatione haberi. sic nec etiam consensus deliberatus in talem delectationem / erit peccatum mortale. sed veniale tantum. vel forsan nullum. quia ut etiam sepe supra tactum est / ex deliberatione eligere seu consentire affectum suum seu appetitum esse inclinatum in aliquod / seu conforme alicui. quod de se et secundum se peccatum mortale non existat. non est etiam mortale peccatum. Et propter ista in declaratione ultimi sex modorum seu sex qualitatium se circa delectationem habendi ipsius rationis supra positorum / notanter addita est illa clausula. maxime si feratur ille consensus in ipsam illecebram seu carnalem delectationem / tanquam in rem aut operationem / seu actum super quo vel circa quem ipsa illecebra seu carnalis delectatio sic insurgit et versatur. et qui talis illecebre seu carnalis delectationis esset principale obiectum ut est ibi videre. Et intelligantur semper in omnibus premissis iuxta quod late in modicum supra tactis declaratum est.

consensus verus et deliberatus esse. quando scilicet ratio superior in huiusmodi delectationibus expresse consentiendo concurrat. vel eas post sufficientem deliberationem debitamque advertentiam seu animadversionem periculi et peccati quod inde immineret et incumbit reprimere negligit. Et hec quo ad ea que circa materiam delectationis et consensus in eam. an scilicet et quando et qualia peccata existant / ex dictis doctorum quantum ad hunc tractatum spectare et sufficere visum est / recolligi et elici potuerunt.

De consensu in actu an sit peccatum. et quod.

Quia vero prout in superioribus ubi de hac presenti materia scilicet de natura primorum motuum delectationis et consensus in actum peccati tractari incepit / actum est. licet iam proxime monstratum est possit circa consensum deliberatum in delectationem peccati mortale formaliter insurgere et contingere. Immo communius iuxta tamen modificationes modicum supra positas / insurgat et contingat. non propter ea tamen in tali consensu in delectationem adeo est completa tentatio / quin ulterius progredi possit scilicet usque ad ipsum consensum in actum exteriorum. immo in ipso solo consensu in actum exteriorum dicat tentatio suppleri. ultraque progredi non posse. cum non videatur quid ultra consensum in actum exteriorum ipsa tentatio operari possit. propter istud et etiam servando ordinem predestinatum / post expositionem et declarationem nature et qualitatis ipsorum primorum motuum / ipsiusque delectationis. venit aliquantulum de natura et qualitate ipsius consensus in actum tractandum et declarandum. Circa quod primo memorandum venit. quod iam modicum supra scilicet de ipsa delectatione et de consensu in ea. cuius rationis attribuant tractatum est aliquid tamquam incepit. scilicet quod consensus in actum seu actus executionem / semper rationi superiori attribuitur. secundum tamen quod in ipsa ratione voluntas includitur. propter quod iuxta superius tacta consensus ille voluntarius dicitur. Et causa est. quia iam ibi etiam aliquantulum apertum incepit. Cum enim consensus in aliquid de se importet vel presupponat

R 4

quoddā iudiciū de eo in quod sic cōsenti-
tur. nec enī aliter cōsensus proprie in ali-
quid fieri posset. nisi p̄ p̄ de illo in quo
sic cōsenti/ eiusq; qualitate ⁊ natura q̄
dam mō iudicātū esset. ⁊ in omni iudicio
(quod bene considerandū venit) vltima
sentētia ad sup̄mū auditoriū seu iudica-
toriū spectet ⁊ p̄tineat. cum insup̄ (vt etiā
sepe supra tactū est) omniū negociōz seu
opationum humanaz iudiciū/ ad rōem
siue sup̄iorem siue inferiōrē spectet. fm ta-
men respectū ad duplicē regulā fm quaz
omnes opationes humane (vt sepius
etiā dictū est) regulari habent. scilz vel re-
gulam legis humane que sumit̄ ex rebus
creat̄ quas naturaliter homo cognoscit:
cui regule ratio inferiōr innitit̄. vel regu-
lam legis diuine que sumit̄ ex rebus eter-
nis ⁊ increatis ad quas homo spirituali-
ter inclinā. cui regule/ ratio sup̄ior inni-
titur. ⁊ ita sit q̄ ipsa regula legis diuine.
sit sup̄ior. immo sup̄rema/ ⁊ p̄ cōsequens
sup̄mū auditoriū ⁊ iudicatoriū. vltima
q; sentētia ad illā prem̄ rationis p̄tineat.
que sic ipsi regule legis diuine que sup̄-
ma est innitit̄. que est ps sup̄ior seu rō su-
p̄ior. Cum p̄terea de plurib; se inuicē con-
sequētib; occurrit iudicandū/ finale iudi-
ciū finalis q; sentētia sit de illo quod in
tali consecutiōe seu cōcursu est vltimū vl-
timōq; occurrit. Et ī negociis humanis
vltimū quod sequit̄ ⁊ occurrit/ sit ipse rea-
lis actus seu ip̄ius act⁹ executio. Et p̄ cō-
sequens iudiciū de ipso actu/ seu act⁹ ip̄i-
us executiōe. sit iudiciū finale sentētiaq;
finalis/ ⁊ sic ad sup̄mū auditoriū seu iu-
dicatoriū p̄tinens. seq̄tur manifeste q̄ ad
ip̄am rōem sup̄iorem ad quā sic (vt ta-
ctum est) iudiciū sup̄mū finalisq; sentē-
tia negociōz seu opationū humanaz spe-
ctant iudiciū de ipso actu seu ip̄ius act⁹
executiōe spectat ⁊ p̄tinet. ⁊ p̄ consequēs
etiā cōsensus in ip̄m actū seu ip̄ius act⁹
executiōe quando interuenit. cum non
nisi vt tactū est post iudiciū sup̄mū ac-
finale/ de ipso actu habitū/ intuenire pos-
sit. Ex quo iterū sequit̄ q̄ (vt etiā in sup̄-
ioribus sepe est tactū) q̄tenscūq; talis ip̄-
ius ratōnis sup̄ioris cōsensus. siue ver⁹
⁊ expressus. siue equiuales ⁊ interpretati⁹
in actuz aliquē qui ex suo genere vel aliq;
circumstātia peccatū mortale existit. iter-
uenit. talis cōsensus est peccatū mortale.

Quia semp̄ talis ip̄ius rationis sup̄ioris
in talem actū peccati cōsensus/ etiā si ip̄-
se realis actus infra tamen modificatio-
nē modicū infra tangendā/ nō procedet
seu subsequeret/ est tale peccatū quale est
ipse realis actus. Et ratio tā quodāmodo
in sup̄ioribus tacta est. ex premissisq; su-
mi pōt. Et primo respectu cōsensus.
veri ⁊ expressi ip̄ius rationis sup̄ioris. **¶**
Nam ipsa ratio sup̄ior ad quā/ vt sic sta-
tim tactū est/ talis cōsensus in huiusmo-
di actū qui de se ex suoq; genere vel ex ali-
qua circumstātia peccatū mortale est per-
tinet. nullo modo in dictū verū ⁊ exp̄sum
cōsensum inclinari posset/ quin p̄us de
ipso actu eiusq; natura ⁊ qualitate deli-
berauerit ⁊ iudicauerit. alias vt supra ta-
ctum est nō esset verus ⁊ expressus cōsen-
sus. Deliberare autē ⁊ iudicare maxie cir-
ca tales actus humanos nō potest. nisi re-
gulam legis diuine ⁊ eterne cui sic inni-
tur/ consulat. Consulta autē regula legis
diuine ⁊ eterne/ in talem actū qui sic de se
ex suoq; genere vel ex circumstātia aliqua
peccatū mortale existit/ consentire nō po-
test. quin ip̄am regulā ⁊ legē diuinā ⁊ eter-
nam/ actu ⁊ realiter contēnat ⁊ spernat. se-
q; ab ea totaliter ⁊ fm habitum auertat.
Actu autē ⁊ realiter/ regulam legis diui-
nez eterne contēneret ⁊ sperneret/ seq; ab ea
totaliter ⁊ fm habitū auertere non potest
quin peccatū mortale existat. Sequit̄ er-
go predicta simul adaptādo ⁊ applicādo
q̄ ipsa ratio sup̄ior in talē actum peccati
mortalis vere ⁊ exp̄sse/ sentire non p̄t/ qn̄
p̄ctū mortale existat. **¶** Respectu s̄o con-
sensus ip̄ius rōnis sup̄ioris equalentis ⁊
interpretatiui hoc idē patz. qz talis act⁹ qui
sic de se/ ex suoq; genere vel aliqua circum-
stātia/ peccatū mortale existit. cū de ipso
sup̄mū ⁊ finale iudiciū vt sepe supra ta-
ctum est ad ip̄am rōem sup̄iōrē spectet
⁊ p̄tineat. committi non potest. nec in rea-
lem executiōe deductū ipsa ratio sup̄-
ior/ negligens fuerit ip̄m ip̄edire. volūta-
tēq; respectu illi/ regulare ⁊ resp̄ere. ⁊ per
consequēs/ quin etiā regulā legis diuinez
eterne actu ⁊ realiter si tūc de ea actu cogi-
tabat. vel per modū cuiusdā inexcusabi-
lis obmissionis et negligentie. si tunc de
ea non cogitabat. cum in tali actu cogi-
tare debuisset. contempserit et spreuerit/
ac se ab ea totaliter. et secunduz habitum

auerterit Et ex hinc dicit beatus Thom.
 prima secunde sue summe: qd rō superior/ in
 ipm actū peccati consentire dicit/ non so
 lum qz fm rōes eternas semp moueat ad
 agendū. sed etiā qz fm rōes eternas nō
 dissentit. Ad ppositū etiā istoz dicit
 Aug. de trinitate. Non potest pctm effi
 cacit ppetrandū mēte decerni. nisi illa mē
 tis intētio penes quā summa ptās r mē
 bra in opus mouēdi vel ab ope cobiben
 di loquēs de ratiōe superior/ put etiā volū
 tate iuxta quod iā dictū est includit/ ma
 le actioni cedat vel seruiat. Prout hec la
 tius modicū supra. r specialit in declara
 tione quinti sex modoz seu sex qualitātū
 se circa delectatōem habēdi ipsius ratiōis
 declarata sunt. Que ibi tacta/ pnt ad hoc
 ppositū/ respectu cōsensus ipsius rōis
 superioris in ipm actū applicari Et adhuc
 pampliciter r efficacit. cum nō tāta culpa ipi
 rōni superiori imputari habeat. nec facili
 tam graue peccatū in surgat/ dū ipsa vere
 r expresse aut equiualeter r interpretatiue
 in delectatōem que in sola cogitatōe cōsi
 stit r versat consentit. sicut qñ vere r exp
 se aut equaliter r interpretatiue in ipsum
 actū peccati cōsentit ipi/ qz actus execu
 tionē. Notant in pmissis vbi respectu
 cōsensus ipsius rōis superioris/ in id qd de
 se ex suo qz genere vel aliqua circūstantia
 est pctm mortale. de auersione a regula le
 gis diuine r eterne/ facta est mētio. addi
 ta sunt ista verba. totalit r fm habitum.
 Etenim auerti a regula legis diuine r eterne
 prout iam in superioribus vbi pceptis de
 hac pnti materia nature peccati venialis
 tractari incepit aliqliter declaratū est/ du
 pliciter cōtingere pōt. Vel scz totaliter
 id est fm habitū. qui pprie in hoc pposito
 nihil aliud est/ qz quedā inordinatio mē
 tis r intētiōis dispositio/ ponēs seu con
 stituēs alterū finē. Qd fit r cōtingit in oī
 actu qui de se suo qz genere aut aliq circū
 stantia/ hz et impōtat/ qd pctm mortale
 existat. licet forsā p tunc talis inordina
 ta mentis et intētiōis dispositio/ non at
 tendere/ neqz occurreret. Et ex hinc etiā
 vt iā satis declaratū est/ consensus rōnis
 superioris in talē actum/ est mortale pctm.
 quia sine tali auersione/ non potest in talē
 actū interuenire. Vel cōtingit tal auer
 sio/ nō totaliter. i. nō fm habitū s3 in actu
 solum. i. p illo actu q fit seu exerceat respe

ctu cui est bñ aliqlis a regula ipsius diuini/
 ne et eterne legis inordinatio. s3 non tāta
 nec talis mētis et intētionis indisposi
 tio/ qz aliū finem ponat seu constituat. Et
 sic est et cōtingit in oī actu/ qui de se ex
 suo qz genere seu aliq circūstantia/ nō ha
 bet seu impōtat qd pctm mortale existat.
 sed solū veniale. Nā si illud vsqz adeo p
 cederet/ qz illa auersio iuxta qd expositus
 est/ esset totalis et fm habitū. aliū qz finē
 ponens r constituēs. statim a natura pec
 cati venialis excederet et in naturam pcti
 mortalis trāsiret. vt ibi satis expositū est
 et exēplificatū. Et ex hinc similis consen
 sus ratiōis superioris in talē actū/ q sic de
 se ex suo qz genere aut aliqua circūstantia
 non habet qz sit pctm mortale. sed solū ve
 niale. nō erit etiā nisi pctm veniale. qz si
 ne illa totali et fm habitū auersione et cū
 sola quadā inordinatione. potest in talez
 actū interuenire. vt satis ex dictis cōcipe
 est. Et intelligant pmissa qz scz cōsensus
 ratiōis superioris in actū qui de se ex suo
 qz genere aut aliqua circūstantia pctm
 mortale existit/ est pctm mortale. Etiā si
 vt iā supra tactū est/ actus ille in quē sic
 ipsa ratio superior consentit/ realit ab extra
 nō subsequeret seu adimpleret. Si tñ h non
 ex pte ipi ratiōis superior/ ipi qz volūta
 tis. vtpote se p dictū consensum iā sic in
 illū actū seu illi actū executionē pstitū am
 pli aduisantis et imutantis. sed ppter defe
 ctū possibilitatis facultatis vel alicui alteri
 us opportunitatis aut circūstantie/ conti
 geret. Nā licet tñc realit et effectu/ tal act
 non subsequeret r adimpleretur/ pposito
 tamen et affectu/ quantū ad incursum pec
 cati mortal/ subsecutōr et adimpler. Et
 hinc commūiter dicit qz volūtas p facto re
 putat. Juxta qz istud pprie intelligendū
 venit illō dictū xpi Math. v. Omnis qui
 viderit mulierē ad concupiscēdū eā/ iam
 mechatur eā in corde suo. Et oībo sic su
 p circa hac pntē materia/ nature et qlita
 tis primoz motū. delectationis et con
 sensus in actū pcti tractat/ ea quodāmo
 do epilogando habetur quō primoz mot
 primo primus ipsius sensualitatis q na
 turalis dicitur/ nullū peccatū est. Scdo
 vero primus motus eiusdē/ qui ex fomi
 te procedit/ peccatum veniale existit. De
 lectatio autem siue morosa siue non mo
 rosa/ mora temporis. Dum tamen non

3

k

fit morosa mora consensus/ p rōem scilz
superiorem vere & realiter/ aut interpretatiue
& effectualiter deliberati. quod contingit
in secundo tertio & quarto sex modorum
seu sex qualitatum se circa delectationem ha
bendi ipsius rationis superioris superius de
claratis etiā si dicta delectatio sit & feratur
circa ea que de se ex suo q̄ genere vel ex ali
qua circūstantia/ peccata mortalia existūt.
est solum peccatū veniale. Delectatio ve
ro morosa mora cōsensus/ per ratiōem scz
superiorem vere & expresse aut interpretatiue
et effectualiter deliberati q̄ contingit in
quinto & ultimo p̄dictorum sex modorū
seu sex qualitatum se habēdi ipsius rōis. zc.
Necnō etiā consensus in actū. quādo ta
men (vt sepe supra tactū est) sunt & ferunt
sup his que de se ex suo q̄ genere aut ex ali
qua circūstantia peccata mortalia existūt
sunt etiā peccata mortalia. Et ad istud
propositū/ per modū exempli applicant
doctores licet diuersimode/ tentationem
que fuit in p̄mis parētibus. Ex quoz di
ctis/ potest sensualitas ipsa/ serpenti cō
parari. Ratiō vero inferior vt iam in supi
oribus tactū est/ mulieri eue. Et ratiō su
pior viro ade. Cum igit in ipsa primo
motu. secūdo tamen primo/ ipsius sensua
litas illecebra insurgit. quod nō nisi ex
fomitis corruptiōe puenit. & quasi cū ser
pēs/ comestione pomi eue suggestit. ideo
q̄ tunc peccatū solum veniale est & leuissi
mū. In delectatiōe vero nō morosa mo
ra cōsensus/ qui scz cōsensus sit p rōem su
piorē vere & expresse aut interpretatiue
& effectualiter deliberatus. quātūcumq̄
ista dicta delectatio sit forsan morosa mo
ra tempis/ quantūcūq̄ etiā ipsa rō inferi
or iuxta p̄dictos scdm tertiu & quartū
sex modorū seu sex q̄litatū se habēdi. zc. vel
circa talē delectatiōem/ nō bene aduertat.
vel subito/ aut improprie etiā in eā cōsen
tiat. tunc mulier sine viro/ ipsoq̄ ignoran
te/ cōmedere dicit. Ideoq̄ tūc solum pec
catū veniale est. qz q̄ in delectatiōe pecca
tum mortale interueniat/ a consensu viri
scz ratiōis superioris. vero & exp̄sso aut int̄
pretatiuo & effectuali & nō alias procedit
In delectatiōe vero morosa mora cōsen
sus interpretatiui & effectualis. quādo scilz
ratio ipsa superior iuxta quintū sex modo
rū p̄dictorū seu sex qualitatum se habēdi
ipsius ratiōis zc. talē delectatiōem rep̄m̄re

negligit. tūc mulier sola/ sed tamē viro sci
ente comedit. & tūc licet vir non cōmedat.
propter illū tamē eius cōsensus interpretati
uiū & effectualē/ peccatū mortale effici.
etiā si (vt sepe dictū est) desit voluntas p̄fi
ciendi actū. zc. Quia mulier bñ potest si
ne viro cōmedere. mortaliter autē sine viro
cōsensu vero & exp̄sso/ aut interpretatiuo
effectuali/ non potest peccare. In dele
ctatione vero morosa/ mora cōsensus veri
& exp̄sso. quando scilz ratio ipsa superior/ iux
ta vltimū sex modorū p̄dictorū seu sex
qualitatum se habēdi ipsius rationis. zc.
vere & expresse consentit. tunc vir non so
lum consentit. sed sicut & mulier comedit
& etiā si desit voluntas p̄ficiendi actū. zc.
est peccatū & grauius q̄ in casu p̄cedenti
Grauius etenim est in talem illicitam dele
ctationē vere & expresse consentire. q̄ nō
reprimēdo/ interpretatiue & effectualiter
cōsensus prebere. In consensu vero in
actum peccati seu ipsius actus executio
nem/ qui (vt late supra declaratū est) soli
rationi superiori attribuitur/ est ac si vir nō
solū sicut & mulier cōmederet. s; q̄dammo
do ac si iuberet & p̄ciperet. & tūc etiā si iux
ta superius tacta/ talis actus realiter ab ex
tra non p̄cederet & seq̄ret/ est p̄ctū mortale.
Et adhuc graui⁹ q̄ in casib; p̄cedentib;
in q̄ntū scilz (vt etiā supra monstratū est)
graui⁹ est i actū p̄cti seu ipsi act⁹ executio
nem q̄ in solā ei⁹ delectatiōem cōsentire
Vel alit̄ dici poss; q̄ scilz in delectatiōe
morosa mora cōsensus veri & exp̄sso ipsius
ratiōis superioris de q̄ statū supra vir nō cō
dit sicut mulier. s; solū cōmestioni mulieris
cōsentit sicut supra dictū ē fieri i delectatiō
ne morosa mora cōsensus interpretatiui et
effectualis eiusdē ratiōis superioris. Est q̄ p̄ter
h̄mōi cōsensu⁹ verē & exp̄sso/ p̄ctū mortale.
s; q̄ntū vt iā tactū ē q̄ i tali cōsensu int̄
pretatiuo & effectuali. in q̄ntū. s. graui⁹ ē ve
re & exp̄sso in aliq̄d malū cōsentire q̄ inter
pretatiue & effectualit̄. In cōsensu ipsius ratiō
is superioris in actū p̄cti seu in ipsi act⁹ exe
cutionē. etiā si vt statū dictū ē talis act⁹ rea
lit̄ ab extra nō p̄cederet & seq̄ret. vir nō solū
cōsentit s; sicut & mulier cōmedit. & tūc ē ten
tatio de se cōsummata & p̄fecta. Et itelligat
be creplificatiōes iuxta superius declarata.
q̄ntū. s. h̄mōi delectatiōes/ cōsensusq̄ i actū
sunt & ferunt super his que de se ex suo q̄
genere aut ex aliqua circūstantia peccata

mortalia existunt. Et hec quo ad talem materiam nature primorum motuum delectationis et consensus in actu ordinis et progressus tentationis in quantum de eis ad propositum huius octavi tractatus istius libri tractandum occurrebat dicta sufficiant. Qui latiora videre voluerit habet ut in superioribus in simili tactu est doctores plurimos tam magistrum in christiana sententiarum quam alios super dicto passu tractantes. Quos etiam beatus Thomas prima secundae scilicet scilicet sue summe

De tribus ad gratiam

uitatem peccati conferentibus. Quia vero iam receter et etiam in superioribus maxime in declaratione nature et qualitatis peccati mortalis dictum et monstratum est. quomodo nonnulli actus aliquid de sui forsitan natura et suo genere peccati non esset vel forsitan veniale solum ex intentionis corruptione vel ratione remorsus conscientie seu aliqua alia circumstantia potest peccatum mortale effici. Eapropter etiam ad clarioris semper cognitionem distinctionis seu nature peccati venialis a peccato mortali circa cuius declarationem presens principaliter materia versatur visum est expediens de his tribus hic summam aliquam perstringere. De intentione ac fine actionis seu operationis. De esse sui natura et qualitate conscientie. De natura qualitate ac numero circumstantiarum.

De intentione ac fine

actionis seu operationis. Circa primum est advertendum quod intentio in generali potest hic et in materia morali scilicet virtutis et peccati sumitur sic describitur. Intentio est actus voluntatis in aliquo fine tendentis per aliquid vel aliquid ad illum finem ordinata. Dicitur enim intentio quasi in illud tendit. Nam intentio semper respicit aliquid ut finem scilicet. quod illud est terminus voluntatis. Ex quo clare apparet quod intentio de se importat et denotat quandam distantiam illi quod sic intendit. Et ideo quando voluntas fert et intendit immediate in aliquid etiam si illud sit finis ultimus quem tunc sibi constituit terminum quod ipsi us voluntatis quod per tunc habet non dicitur tamen proprie esse intentio sed quoniam affectus seu voluntas in aliquid tamen finem ultimum quem sibi tunc constituit vel tamen ad illum finem ordina-

tum fert et tendit non immediate sed mediis tribus alijs per quod in illud in quod sic fert et tendit nititur pervenire tunc proprie est intentio. Ut gratia alicuius exempli fert et tendit principaliter affectus alicuius seu voluntas in suam finalem salutem et propter ipsam facilius assequendam intendit corpus suum domare et spiritum subicere ut hoc congruentius et cum saniori consilio et auxilio facere possit intendit religionem aliquam intrare et per hoc faciendo ad aliquem locum talis religionis ire. Iste talis respectus salutis sue quod est ultimus finis quem tunc sibi constituit respectu etiam dominationis sui corporis ac ingressus religionis quod sunt fines medij ad illum scilicet finem ultimum ordinati dicitur proprie habere intentionem. Respectu vero additionis talis loci illius religionis licet sit quedam voluntatis dispositio non tamen proprie dicitur esse intentio. Et precedenti intentionis in generali descriptione clare et facilius elici potest descriptio intentionis recte per additionem scilicet istorum verborum debiti et debito modo. Et etiam intentionis perversae seu corruptae per additionem oppositorum seu contrariorum verborum scilicet indebitum et indebito modo. Sic enim quod in descriptione intentionis recte illa duo verba scilicet debiti et debito modo coniunctim accipiuntur cum ipsa duo ad hoc quod intentio sit recta necessario habeant concurrere. In descriptione vero intentionis perversae seu corruptae illa duo verba opposita scilicet indebitum et indebito modo accipiuntur divisim cum alterum eorum ad hoc quod intentio perversa vel corrupta existat per se sufficiat. Et enim (ut sepe dictum est) plura necesse est ad virtutem concurrere quam ad viciam immo per defectum unius eorum que necessario ad virtutem requiruntur transitur in viciam. Superius per quibus quantum ad intelligentiam naturae effectus intentionis respectu eorum quod iam in hoc octavo tractatu huius libri circa materiam peccati mortalis et peccati venialis tractata sunt et tractabunt spectare et sufficere videtur subijciuntur hic aliqua regule notabiles. Prima regula est. Ex fine principaliter intento id est respectu finis ultimi qui principaliter in aliquo actu intenditur actus ille attendi considerari et iudicari habet ad hoc scilicet quod dicatur et iudicetur bonus vel malus meritorius vel demeritorius. Iuxta quod intelligitur applicari potest dictum christi

Mathei. vi. Si fuerit oculus tuus simplex totum corpus tuum lucidum erit. **Ubi iuxta August.** per oculum significat intentio. Et intelligitur hec regula de his maxime actibus/qui alias ex seipsis sunt indifferentes. i. qui de suo proprio esse/propriaque natura/sine concursu alterius cause seu alterius circumstantie/nō habent quod sint boni vel mali. **Ut gratia exempli** leuare festucam de terra. vel mouere manū. Nam si tales actus de proprio suo esse propriaque natura haberent quod essent boni vel mali aliter esset dicendum. ut clare per regulas sequentes videri poterit. **Secunda regula.** Actus de seipso malus/ex fine bono principaliter intento nō efficit bonus. **Ut gratia exempli.** Furari vel depredari. quod sunt actus de se mali etiam si ea principaliter intentione ad huncque principaliter finem fiant. ut exinde in dei honore fiat elemosina. nō propter hoc boni efficiuntur. **Tertia regula** et opposita. Actus de seipso bonus/ex fine malo principaliter intento/efficitur malus. **Ut gratia exempli.** De elemosina vel oratione vel predicatōe que principaliter propter vanam gloriam. mundanā. vel propter lucrum tempore habendum. et adipiscendum vel homini fieri. Et ratio diuersitatis istarum duarum regularum ex descriptione intentionis recte et intentionis puerse seu corrupte supra positae alijsque etiam ibidem dictis clare apparet. Quia ad intentionem rectam/duo requirunt scilicet quod tendentia voluntatis sit in finem debitum. et quod sit per media ad illum finem debito modo ordinata. Ad intentionem vero puerfam seu corruptam sufficit defectus vel malicia in vno istorum scilicet vel quod finis principaliter intentus sit de se malus. ut posuit tertia regula. **Vel quod media per que ad illum finem tendit sunt de se mala** ut ponit secunda regula. **Quarta regula.** Una et eadem principalis intentio finalis. i. in aliquo finem principaliter tendens. plures actus se inuicem consequentes etiam diuersimode et distanter ab inuicem factos/potest in bonum et ad meritum. vel in malum et demeritum informare. **Ut gratia exempli.** Respectu intentionis recte intendit aliquis unum solidum pro deo in elemosinam/per duodecim sibi inuicem succedentes dies largiri. et dare sic scilicet quod qualibet die dabit unum denarium. **Si a casu contingat istum hominem** datōnem aliquorum istorum denariorum per aliquos istorum duodecim dierum obliuisci et iterum

tere. et in alios dies reparare et facere. donatio ista/nihilominus sic in alijs diebus facta propter primam principalem intentionem erit meritoria. de intentione vero peruersa/facilius est dare exemplum cum facilius contingere possit. **Quinta regula.** Finem sub fine seu intentionem sub intentione/potest quis ad meritum vel demeritum seu meritorie aut demeritorie quod idem est/ponere consentire et habere. dictosque fines seu intentiones/sic sibi inuicem subordinatos/praeter vna et eadem principalis et finalis intentio/in bonum vel malum meritum vel demeritum informare. **Ut gratia exempli.** Respectu principalis et finalis intentionis recte. intendit aliquis ire ad foras ad hunc finem/ quod ibi emat medicinas. ipsas autem medicinas ad hunc finem emit/ ut ab aliqua infirmitate curet. Ad hunc vero finem ab illa infirmitate curari desiderat. ut aptius et melius deo seruiat. **Clarum et certum est** quod in isto casu/ omnes iste precedentes voluntates et intentiones/ que sic circa istos diuersos fines seruntur et tendunt/ per illam principalem et finale intentionem/ aptius et melius deo seruiendi. in bonum et ad meritum informantur. et propter eam/ bone et meritorie existunt. immo in tali casu quod se voluntas in aliquos fines seu intentiones sic sibi inuicem ad aliquo principale et vltimum finem subordinatos principaliter propter ipsum principalem et vltimum finem fert et tendit. licet illi fines seu intentiones/ plures sint et diuersi. nō tamen proprie debet dici nec proprie est nisi vna et eadem ipsa voluntatis motus. **Et intelligitur hec in ista regula dicta.** etiam si tempore realis executionis seu adimpletionis illorum actuum super quibus sic dicere precedentes voluntates seu intentionis seruntur et tendunt/ illa principalis et finalis intentio non realiter et de facto in mente habeat. **Et puta** quia per tunc/ vel nō occurreret vel non attenderet. sufficit enim quod processerit et in habitu habeat. **Verbi gratia** in exemplo statim posito dicitur quod ille talis qui sic ab aliqua infirmitate curari desiderat/ ut aptius et melius deo seruiat tempore quo emit medicinas ad hoc ut a dicta sua infirmitate curari possit. et tempore quo predictis medicinis ad dictam suam curationem emendis ad foras vadit/ et illam principalem et finale intentionem aptius et melius deo seruiendi nō realiter et de facto in mente habeat. quod tunc forsan ut dictum est

vel non sibi occurrit vel non attendit. nihilominus tamen cum per prius eam habuerit / t ad huc in habitu (ut presupponitur) habeat. illa principalis et finalis intentio / aptius et melius deo seruiendi / istos actus emendat / diuinas et cunctas ad formam seu voluntates et intentiones que super ipsas ferunt / in formabit et bonos et meritorios efficiet. ac si tunc illa principalis et finalis intentio / aptius et melius deo seruiendi in mente realiter et de facto habuisset. **R**espectu vero principalis et finalis intentionis puerse seu corrupte / facilius (ut statim in regula precedentem tactum est) dari potest exemplum. **I**ntelligant etiam predicta respectu tamen principalis et finalis intentionis recte / actuumque bonorum et meritoriorum. dum tamen inter dictos actus seu fines / sic sibi ad ultimum finem principaliter intentum subordinatos. et super quibus huiusmodi precedentes voluntates seu intentiones sic ferunt et tendunt. non inueniantur seu intendatur aliquis actus seu finis ex seipso / suaque propria natura / illi fini sic principaliter intento quoad meritum difformis et oppositus. et qui voluntatem seu intentionem que super ipsum fert et tendit posset puertere seu corrumpere. **P**ro quo aptius declarando / ponitur secunda regula. **S**ecunda regula. Quotienscumque inter plures actus seu fines sibi inuicem ad aliquem finem ultimum alias ex seipso bonum et meritorium principaliter intentum subordinatos interuenit / seu intendit aliquis actus seu finis illi fini sic principaliter intento ex seipso suaque propria natura quoad meritum difformis et oppositus. voluntatemque seu intentionem que super ipsum fertur et tendit puertere et corrumpens / talis actus seu finis mediis sic interueniens. non informat ad meritum per illam principalem intentionem illius finis ultimi sic de seipso meritorii. quin potius ipsam principalem et finale intentionem omnemque alios fines seu intentiones precedentes. etiam alias ex seipsis bonos et meritorios deformat et quodammodo deprauat. **V**erbi gratia. **I**ntendit aliquis ire ad aliquam domum et ad hunc finem in illa domum vult ire / ut ibidem luxuriet. ad hunc autem finem luxuriari vult / ut sanior inde efficiatur. ad hunc vero finem vult sanior effici / ut aptius et melius deo seruiat. **I**ste finis ultimus principaliter intentus aptius et melius deo seruiendi. qui alias ex seipso bonus est meritorius / illam

voluntatem seu intentionem que sic super illum actum luxuriandi fert et tendit / et a minori illum actum si a casu committeret. cum ex seipso suaque natura sit illi ultimo fini sic principaliter intento quo ad meritum difformis et oppositus ad predictam voluntatem seu intentionem que sic super eum fert et tendit. puertere et corrumpens. nullo modo ad meritum reformare potest. quoniam potius illa puerse et corrupta voluntas et intentio / ipsam ultimam et principalem intentionem ac omnes alios fines et intentiones procedentes / deformat et quodammodo deprauat ampliusque ac grauius faceret actus si a casu committeret. **E**t ratio horum est. quia una voluntas seu intentio ex seipso puerse seu corrupta. plures voluntates seu intentiones alias ex seipsis bonas deprauare potest / sed non econtra. **U**na etenim bona voluntas seu intentio / non potest plures ex seipsis malas / bonas efficere. immo nec plures bone etiam se inuicem consequentes / unam ex seipso malam bonam efficere possunt. **Q**uia ut in superioribus sepe dictum est. ad bonitatem et rectitudinem alicuius voluntatis seu intentionis plura necesse habent concurrere. quam ad eius malitiam seu corruptionem. immo ad eius malitiam seu corruptionem sufficit defectus unius eorum que ad bonitatem et rectitudinem constituenda necessario requirunt. **I**ntelligant etiam ea que sic statim supra / tam de actu interiorum ipsius voluntatis. quam etiam actu exteriorum. et inde consequentium per principalem et finalem intentionem quoad meritum vel demeritum. informatio dicta sunt. quoniam huiusmodi principalis et finalis intentio. tales actus interiores voluntatis / et a fortiori ipsos actus exteriores si et inde consequantur / precedit vel concomitantur. **N**am si huiusmodi principalis et finalis intentio tales actus subsequatur. aliter ueniret dicendum. **E**tenim ut iam statim innuimus visum est. triplici quantum ad hanc materiam concernit potest ipsa intentio. siue de recta / siue de puerse et corrupta accipi. **V**elut respectu supra dictorum actuum. tam seorsum interiorum ipsius voluntatis quam exteriorum. inde consequentium / consideratione comprehendit. **U**no modo ut eos precedens. alio modo ut eos concomitans. alio modo ut eos subsequens. **D**e intentione autem / predictos actus precedere. quomodo et quando eos quoad meritum et demeritum informare habeat / et informet. satis in superioribus tractatum

D

P

v. 3

2

et declaratum est. De intentione vero/homini
actus concomitante/hoc idem scilicet quomodo et quomodo
do eos informare habeat et informet. et su-
pius etiam tractatis dare elici et concipi po-
test. Et enim si intentio tales actus precedens
ipsos quo ad meritum et demeritum iuxta ta-
men modificationes et declarationes supra
etiam tactas informare potest et quomodo infor-
met. hoc idem non dubium iuxta easdem tamen
modificationes facere poterit et valebit inte-
ntio ipsos actus realiter et de facto concomi-
tans. **Q**uo vero ad intentiones tales inte-
rioribus voluntatis actus. ac etiam exteriores
exinde perveniens subsequente seu super ac-
cedente/advertenda sunt quae sequuntur. Et
primo quantum ipsos actus interiores vo-
luntatis in se et absolute consideratos con-
cernit. quod intentio/homini interioris actus
voluntatis/subsequens seu supercedens/
nullo modo ex se ipsa potest eos quae ad me-
ritum vel demeritum informare. id est merito-
sus vel demeritosus efficere/nisi quatinus
illi actus interiores voluntatis/cum illa sub-
sequenti seu supercedenti intentione reiterare-
tur. **U**t gratia alicuius exempli ad clarior-
em semper intellectum. ut aliquis vult et in mente
disponit ire de roma in hiberniam. et per hoc si-
bi equum et alia necessaria preparat. non qui-
dem pro tunc nec per prius relatione seu reflexio-
ne quacumque habita in deum. sed forsitan (ut in-
terdum contingit) sola causa societatis vel
alia. vult postmodum iste dicta suam volun-
tatem seu propositum quod sic habuit/in de-
um referre. ut scilicet illud propositum et volun-
tatem quam sic de cuncto in hiberniam simpliciter
habuit. habuerit intentionem deo servien-
di et complacendi. **I**sta intentio sic sibi su-
perveniens. nullo modo potest ex se ipsa illum
actum interioris voluntatis seu illud propositum
quod sic per prius de cuncto in hiberniam ha-
buit/informare. sic scilicet quod eius bonitas seu
meritum/ex ista subsequenti et supercedenti
intentione dependere possit. nisi iterum illum
interioris actum voluntatis seu propositum/cuius
ista intentio subsequenti/ille homo reite-
raret. sic scilicet quod illa voluntas et propositum quod
sic de cuncto in hiberniam simpliciter habuit/reha-
beret intentione deo servien-
di et complacendi quod si faceret/et a casu in dicto suo proposito
sine sua culpa impediret/iste actus volun-
tatis sic cum ista intentione subsequente reite-
ratus merito-
sus esset. ubi prior et precedens
non fuisset. **E**t ratio clara est. quia iam ille interi-

or actus voluntatis seu illud propositum/
sic istam intentionem subsequente precedens
tempore quo ista intentio accedit/est quasi in fa-
ctum esse. et quodammodo in preterito et non esse
quare nisi reiteraret/nullo modo videtur per
subsequente intentionem informari posse.
Quo vero ad ipsos actus exteriores. et ipse
scilicet interioribus actibus voluntatis prone-
nientes. homini actus/sub duplici specie/dup-
plici quae qualitate quantum ad hanc materiam
pertinet/considerationi occurrunt. **S**unt enim
aliqui respectu prime speciei. simplices
in se. id est qui de sua natura etiam si quedam suc-
cessum habeant. non tamen ex pluribus diver-
sis aliis actibus de se completis vel longo tra-
ctu temporis subsistere seu constare habent.
ut gratia exempli. **D**arernam elemosinam
celebrare vult missam. et homini. **A**lij vero
sunt et secundae speciei. compositi in se. id est qui de
sua natura ex pluribus et diversis aliis acti-
bus de se completis. vel ex longo et in diver-
sa tempora tractu subsistere et constare habent
ut gratia exempli. **D**ivine in religione vivere.
in longam peregrinationem ire. et homini. **R**ur-
sus possunt predictarum duarum specierum actus
sub duobus diversis qualitatibus (ut tactum est)
considerari. **U**el scilicet putantur in factum esse. id est
perfecti et completi. **U**el prout sunt adhuc
fieri. id est iam incepti et nondum perfecti seu com-
pleti. **D**e quibus magis per exempla subin-
serta liqere poterit. **P**remissa igitur ad pro-
positum applicatio dici potest. quod actus prime
qualitatis scilicet qui sunt in factum esse. id est perfecti et
completi/cuiuscumque predictarum specierum exci-
tant. siue scilicet simplices siue compositi. intente-
ntio subsequens seu supercedens. nullo mo-
do potest ex se ipsa quoad meritum vel deme-
ritum informare. **N**ec talium actuum bonitas
seu malicia ex dicta subsequenti seu superac-
cedenti intentione dependere. **R**atio clara
est. quia tales actus cum perfecti et completi et sic
transacti sunt. non sunt amplius in esse. quod
autem amplius in esse non existit. non potest am-
plius per aliud subsequens informari. nec
ab eo quoquo modo dependere. **N**ec etiam in-
tra modicum superius tacta/potest actus in-
terior voluntatis/respectu talium actuum ex-
teriorum sic transactorum. cum illa subsequen-
ti seu post accedenti intentione reiterari. **U**t
gratia exempli. et prior de actu simplici. **D**e-
dit aliquis cuidam indigentem vnum florennum
nihil tunc nec per ante/respectu istius datio-
nis de deo cogitans. sed quia forsitan ille indigentis

vicin' suus erat vel alias sibi gratus. Si
 supaccedat isti vel subsequat intentō q̄ il
 lum florenū voluerit dedisse ob dei reuerē
 tiam ⁊ honore/ ista intentiō sic subsequēs
 seu supaccedēs/ nullo mō quoad meritū
 potest ex se ipsa illū actū scz illā dationē il
 lius floreni informare. q̄ scz eā meritoria
 faciat. qz iā illa datio an accessum isti su
 pueniētis intentōis. trāsiit. nec est ampli
 us inesse sicut nec p̄t informari. Nec etiā
 respectu eius posset act⁹ interior volūta
 tis cū ista subsequēti ⁊ supueniēti inten
 tione reiterari. De actu vero cōposito si
 militer exēplificari p̄t de illo q̄ de deo ni
 hil tūc. nec p̄ antea respectu hui⁹ cogitās.
 nec tūc quicq̄ in deū delectēs seu referēs
 iuerit de roma in hirlm. Si enī talis/ cō
 plecto dicto suo viagiō/ velit illud in deū
 referre intentōneq̄ dei honoris fecisse. ista
 intentiō supueniēs/ nullo mō p̄t illū actū
 sic cōpletū scz illud viagiū quoad meritū
 informare. Nec etiā posset actus interior
 ipius volūtatē respectu eius cū illa sub
 sequēti ⁊ supaccedēti intentōe reiterari in
 tra quod satis declaratū est. Actus ho
 scōe qualitatis q̄ scz sunt adhuc in fieri. i.
 iam incepti ⁊ nōdū completi. qd̄ sic notā
 ter dicit. Etenī si nōdū incepti essent. in
 tentiō tunc supueniēs nō posset respectu
 eoz dicit subsequēs. seu post accedēs. si eri
 am cōpleti essent iā supra declaratū est. qd̄
 talis intentiō oparetur. Quōi igit actus
 prout in seip̄ in suos esse totali conside
 rant/ intentiō subsequēs seu supaccedēs
 potest ex se ipsa qd̄ meritū vel demeritū
 fm̄ qd̄ informare. ⁊ fm̄ qd̄ etiā nō info: ma
 bit. Secūdu qd̄ enī nō info:mabit. qz. s.
 ps illius act⁹ si sit actus de se simplex. oēs
 etiā alij singulares act⁹ ex quib⁹ vna cum
 alijs ille totalis act⁹ subsistit ⁊ cōstat si sit
 actus cōposit⁹ q̄ dictā intentōe sic subse
 quentē supaccedentē p̄cesserint. nullo
 modo qd̄ meritū vel demeritū poterant
 ab ea informari. Scdm̄ qd̄ autē informa
 re poterit. qz illū totalē actū in se. nec non
 p̄tem de eo restantē si sit actus simplex. ac
 oēs etiā alios singulares act⁹ ex quib⁹ ille to
 talis actus subsistit ⁊ cōstat si sit act⁹ cōm
 positus/ illā supaccedentē ⁊ supuenientē
 intentiōne subsequētes/ meritorios vel de
 meritorios efficiet. Ut grā exēpli. ⁊ prio
 de actib⁹ simplicib⁹. Vult aliq̄s ⁊ dispo
 nit celebrare missam. tūc nec p̄ antea respe

ctu huius celebratiōis consideratōem seu
 relatiōem in deū. habens. sed vel forsan p̄
 pudore vitando. vel alia causa. Celebrat
 iste vsq̄ ad eplam. postmodū vanitatem
 suam cōsiderans/ compūgitur ⁊ intentō
 nem suā respectu huius celebratiōis in de
 um referre incipit. sic scz qz intentiōe hono
 ris ⁊ reuerētie dei celebrare vult. Ista in
 tentiō supueniēs ⁊ supaccedēs/ istū actū
 simplicē qui est adhuc in fieri/ fm̄ qd̄ in
 formabit. qz scz ip̄s in se neciō partē que
 de eo post illā intentōe supuenientē agē
 da restabat. ac etiā omnes alios singula
 res actus ex quib⁹ ipse totalis actus sub
 sistit ⁊ cōstat. meritorios efficiet. ⁊ maxi
 me. qz etiā respectu eoz/ actus interior vo
 luntatis cū illa supaccedēti intentiōe rei
 teratur est. fm̄ quid etiā ista intentiō istū
 celebratiōis missē actū nō informabit. qz
 p̄tem que de eo an accessus dicte supueni
 entis intentiōis acta erat scz oīa an eplaz
 dicta. nullo mō info:mabit. nec meritoria
 efficiet. qz iam nō sunt in se nec etiā respe
 ctu eoz potest actus interior ipius volū
 tatis cū illa supueniēti ⁊ accedēti intentō
 ne reiterari. De actibus ho cōpositis pōt
 similiter exēplificari. ⁊ primo de actu cōpo
 sito/ qd̄ longū ⁊ ad diuersa tempa tractū
 seu successum. iuxta exēplū iam sup̄ po
 situm. de illo q̄ causa societatis vel alia va
 dit de roma in hirlm. pactaq̄ q̄tra ⁊ q̄tra
 pte itineris/ mutat intentiōem ⁊ p̄posito
 ⁊ in deum reflectit. ista intentiō sic supacce
 dens ⁊ supueniēs/ istū totalē actum quo
 ad qd̄ informabit. scz quo ad totalē actū
 in se. ⁊ quoad oīa que de eo post accessum
 dicte intentiōis agenda restabāt. v̄puta
 reliquū itineris. labores picular ⁊ expēsas
 quas amodo sustinebit ⁊ faciet. q̄s meri
 torios efficiet. Quoad qd̄ etiā non info:
 mabit. qz scz illā p̄tem itineris ante facti
 laboresq̄ picular ⁊ expēsas p̄ prius habi
 tosq̄ factos/ nullo modo p̄t ex se merito
 rios efficere vt iā statim de celebrāte mis
 sam declaratū est. Potest etiā sp̄ ad maio
 rem declaratiōem/ de actu ex diuersis sin
 gularib⁹ actib⁹ cōposito/ similiter. exēplifi
 cari de paupe. q̄ sola causa victus lautio
 ris hōnda/ vel alia nō de se meritoria. itrat
 religionē. ⁊ ibi sub tali intentōe aliquādiu
 v̄puta quatuor aut quinq̄ annis viuūt.
 pluresq̄ act⁹ ad regulā p̄tinētes/ nō mu
 ta priā cā seu prio p̄posito sui i gressus/

*Quod opus est p̄t
 iurāre religioz paupe p̄t v̄tū*

22

Compendiū theologie

facit & requirit. Cognoscit iste defectū suū. cōpunctusq; ppositū & intētiōē suā mutat. omniaq; in deū referre incipit. & intētiōē deo seruiendi & ad regulā suā amodo in dicta religiōe vult viuere. Ista subsequens supaccedēsq; intētiō/ istū actum viuendi in religiōe fm̄ quid infor:mabit. quia scz quo ad ipm̄ actū in se ac etiā omnes alios singulares actus. qui post illaz supaccedētē intētiōem fient. qz eos meritorios. & istum vere religiosum q̄ prius nō erat/ efficiet. Quo ad quid etiā nō infor:mabit. quia oēs alios singulares actus precedētes. meritorios efficere nō potest. Nec etiā respectu eoz. cum transacti sint potest actus interior volūtatis cum ista supaccedētē intētiōe reiterari. Et ad istū ppositū respectu scz istoz actū qui sic in fieri existūt & intētiōis supaccedētis/ satis pertinere videt illud beati Gregorij in omelia. Restat vt quisq; ille est q̄ ad sup:nam patriā rēdit/ nequaq; se a vicijis mundi huius honestate cōtineat. Qui & si quedā aliq̄ndo bona pro honestate inchoat/ in eius intētiōe nō debet pmanere. nec p bono ope/ presentis huius mundi gloriā q̄rere. sed totā spem in redēptoris sui aduentu cōstituat. &c. Ecce mentio de bonis inchoatis/ & de mutatōe intētiōnis &c. Et put in supiorib; exemplificatum est de infor:matione ipozū actū quo ad meritū. simili modo exemplificari facile est de eoz. infor:matione quo ad demeritū cū eadem quo ad hoc ratō existat. **R**esolutio finalis est ista. q̄ intētiō actus/ tā interioris ipius volūtatis/ q̄ exterioris ex ipis procedētes/ qui realiter & transacti sunt. subsequens seu superaccedens/ nullo modo potest ex seipsa eos quo ad meritū vel demeritū infor:mare. **Q**uero dicat actus interior volūtatis cum intētiōe subsequenti seu supaccedētē reiterari. &c. Jam p̄prie loquēdo illa reiteratio esset non voluntatis actus. & sic respectu eius posset & deberet dici intētiō p̄comitās & nō subsequens. Sed ista p̄ mediocrib; & simplicib;/ et q̄ magis conscientiarū scrupuli cognosci & quietari valeāt vt sepe tactum est/ ita late specificari & p̄ exempla declarari libuit. **R**orandū in sup & potest poni vt septima regula. Septima regula q̄ actō corp̄alis potest etiā meritoze ad aliquē finē t̄pale referri. dūmodo finis ille t̄pale. in de-

um finaliter referat. Actō vero spūalis vt predicatio oratō & h̄mōi. nullo modo potest meritoze ad finē t̄pale referri. etiam si illō t̄pale finaliter in deū referat. Et hoc est in effectu qd̄ dicit. **A**ug. Debe mus māducare vt euāgelisem. nō autem euāgelisare vt māducem. **A**duertēdū p̄terea q̄ etiā p̄ modū cuiusdā regule et hec p̄ octaua poni potest. Octaua regula q̄ si in aliquib; actib; seu actionibus/ ad diuersos fines sibi inuicē subordinatos tendentib;/ primus vel medius finis seu p̄p̄inquoz intētiō ponat seu cōstituat aliquid t̄pale. ordo talis est p̄uersus. atq; h̄mōi sic ad istos fines ordinari demeritorij. Bene tamē etiā meritoze licitū est/ duos fines in aliquo actu cōstituire & intendere. vnū scilz t̄pale. & aliū eternū dūmodo illud quod est eternū/ sit p̄ncipalis & vltimus finis intētiōis. & nō econtra. **U**t gratia exēpli de istis duob; membris. **O**ptabit aliq; sufficiens & idoneus/ s; indigens/ beneficiū ecclesiasticū. vt scz ba beat vnde vitā suam sustēteret. & vt etiam maiorē habeat occasionē et facultatē deo debite seruiendi. **H**ic sunt duo fines licite intēti. vnus t̄pale. & alius eternus. **S**i igit iuxta primū membrū huius notabilis seu regule/ finis p̄m̄ seu p̄p̄ior sit ipsum dei seruitiū debite facere. & finis vltimus & p̄ncipalis sit sustentatōem vite habere. tūc ordo est p̄uersus & actus ad hos fines ordinari de se quo ad salutē eternā acquirēdā/ demeritorij. **S**i vero cōtrario modo procedat intētiō. sic scz q̄ finis primus seu p̄p̄inquoz sit sustentatōem vite habere. et finis vltimus ac p̄ncipalis/ sit ipm̄ dei seruitiū facere. tūc ordo est rectus et bonus. actusq; ad hos fines debite ordinari quo ad salutē eternā acquirēdā/ meritorij. **E**t hec q̄ ad materiā intētiōis ac finis actiōis & opatiōis q̄ntū huic tractatui cōgruere visum est/ dicta sufficiāt.

De esse natura et

Qualitate conscientie. **Q**uero vero ad esse seu naturā ac qualitātē conscientie. est primo sciendū. q̄ conscientia p̄p̄rie tas vocabuli de se satis connotat/ duo dicit & importat. **P**rimo dicit & importat sciētiam. et fm̄ hoc conscientia dici potest qd̄ā habitus naturalis. nō solū cognitiuus.

R

sed etiā motuus. **D**ouet enī et inclināt animā ad bonū psequendū. et malū fugiendū. Et isto modo inquantū scz scientiā dicit et importat/habet seyt supius. cōiungiturq; ipsi primo habitui naturali/supioriq; lumini ratiōis quod synderesis dicit. ita q; propter hoc aliqui. vt hieronimus et alij ipam synderesim prout in supioribus tractū est cōscientiā seu cōscientie iudiciū dicere voluerint. Et tūc cōscientiā de se semp recta est. nā tūc circa vniuersalia agibiliū sicut ipsa synderesis versat.

Secūdo vero dicit et importat cōscientiā et magis pprie. quandā acceptōem seu acceptatōem ex parte ratiōis. Et enī cōscientiā pprie loquendo nihil aliud est q; applicatio quedā seu ordinatō sciētie ad aliq; actū. scientiā autē in rōne est. qd satis denotat hec prepositio cum. dicit enī cōscientiā quasi cū alio sciētia. Et tūc cōscientiā pprie loquēdo magis est actus q; habitus seu potētia. Istosq; modo se habet vt inferius. magisq; coniūgitur rōni simplici. imo tunc dicit quoddā dictamē rōnis. Et hoc modo nō semp de se est recta. imo frequēter errorē recipit. quia tūc cū scz sic ipsi rōni simplici coniūgitur habz circa particularia et p modū cuiusdā cognitōnis seu inquisitiōnis versari. in quib; frequēter error et errare cōtingit.

Que clarius p exemplū nonnullorū doctorū cōcipi possunt. Formāt enī quendā quasi cōscientie silogismū. Cū synderesis maiorē rem pponit quasi generalē et vniuersalem sic. Nullū malū est faciendū. Cui cōscientiā se iuxta primā sui importatōez seu cōnotatōem/ipsi synderesi cōiungēs sine quā cūq; difficultate assentit. nec tunc errat. Quia circa hōi maiorē. nō est error. Formāt deinde ratō sub ista maiorē vnā minorē/ad aliq; casum seu factū particulare descendēdo. sic Et hoc est malū. Cui minorē si cōscientiā se iuxta scōam sui importatōem seu cōnotatōez ipsi ratiōi cōiungens assentiat. potest errare et potest non errare. Infert demū cōscientiā ex istis duabus pmissis cōclusionē sic Ergo hoc nō est faciendū. Que cōclusio similiter erit falsa vel vera. prout scz ipsa ratio et cōscientiā se illi coniūgens in illa minore errauerit.

Quētiā cōscientiā put magis pprie et magis cōiter sumit scz dum magis rōi simplici coniūgitur/dicat quandā applica-

tionē seu ordinatōem sciētie ad aliq; d. sicq; magis actum quendā q; habitū seu potētiā importet. patz ex his que ipsi cōscientie attribuūt. scz testificari. accusare. remordere. reprehendere. excusare. instigare. stimulare. remurmurare. incitare. ligare. retrahere. Que omnia (vt clarū est) consequūtur quandā actualē applicatōem alicuius cognitōis seu sciētie ad ea que agunt. Que quidē applicatō tripliciter habz fieri fm diuersitatē triū temporū videlicet preteriti presentis et futuri. Vno etenim modo et respectu preteriti temporis habet dicta applicatio fieri. dum scz recognoscit aliquid factū vel nō factū esse. Et fm hoc cōscientiā de hoc q; sibi vel in malo cōmisso vel in bono omisso aut econuerso cōscia est ptra mentē. testificat eāq; vel accusat. remordet. et reprehendit vel etiam excusat. Alio modo respectu presentis temporis habet dicta applicatio fieri. dum scz aliquid faciendū imminet vel occurrit. Et fm hoc cōscientiā put de illo in bonū vel malū. fm iudiciū rōnis p applicatōem sciētie seu cognitōis ad illud iudicantis sibi cōscia est mentem ipsam facere vel nō facere. instigat et stimulat et recalciat. Alio modo et respectu futuri temporis habet dicta applicatio fieri dū scz cōscientiā ad aliqua in futurū faciēda vel nō faciēda. put sibi de eis fm iudiciū rōnis p applicatōem sciētie seu cognitōis ad illa iudicantis. cōscia est mentem ipsam incitare et ligare vel retrahere.

Plures a diuersis doctorib; assignant sciētie descriptōes. Una a Joh: damasceno. q; cōscientia est lex intellectus nostri. Alia a basilio. q; cōscientia est rōnale iudicatoriū. Alia q; est cognitō sui ipsius. Alia q; cōscientiā est habitus mentis. boni et mali discreti. Alia q; cōscientiā est credulitas in ratiōis ad aliq; faciendū vel nō faciendū. animi deliberatione firmata. Ex istis cōscientie diffinitionib; seu distinctōib;. que in effectū hū resoluēdo in idē coincidunt. colligi pōt q; cōscientia respicit cōcernit/tam facta q; faciēda. immo omnia tempa respicit. vt satis declaratum est.

De conscientia in

discreta. **N**otare solent aliq; cōscientiā nimis largā et etiā nimis strictā cauēda;

fore aliquas rōnes assignātes. Unam scz quia cōscientia nimis larga generat p̄sumptionē. Namis vero stricta desp̄rōnem. Aliā quia cōscientia nimis larga frequēter illud qd̄ est malū dicit bonū. Namis vero stricta ecōtrario sepe damnat saluādū. Quod nō p̄cur verba iacēt de se sic simpliciter accipiendū est. sed p̄ quādā denotatōem. et maxime in indifferētibz. que scz vt sepe tactū est. nō habent ex se suoqz genere q̄ sint bonayel mala. meritoria vel de meritoria. Etenī cōscientia larga. cōiterz de pluribz que frequētissime occurrūt nullum remorsum habz. et sic plura sepe facit que sic faciendo nō peccat. In quibz tñ si remorsus haberet/peccaret. Exindeqz plura peccata cuitat q̄ alias incurreret et committeret. Cōscientia vero nimis stricta/ ecōtrario cōmuni⁹ et quasi de omnibz et frequētissime sine causa remorsum habet et dubitat. Et cū plurima necessario facere habeat. plurima facit. que sic cū remorsu faciendo peccat. in quibz tñ si remorsum nō haberet/ nō peccaret. Exindeqz plura peccata incurrit et cōmittit. q̄ alias nec incurreret nec cōmitteret. Circa quod ac etiā circa plurima tā iam dictoz q̄ dicendoz bene notādū et aduertendū venit. Qd̄ aliud est cōscientia. aliud timor cōscientie. Qd̄ in effectu est dicere. q̄ magna est differētia inter habere de aliq̄. seu facere cōscientiā et intelligat formatā. et h̄re solum timorē cōscie. que aliq̄ bene cōiter scrupulū cōscie vocāt. Cōscia etenī putiā dicitū est scz formata est qñ finalit. i. post discussionē et deliberatōem/ ex diffinitiuā sentētia rōis iudicat et firmat aliqd̄ eē faciendū aut p̄sequendū. vel nō faciendū aut vitandū. Et cōtra talem cōscientiā formatam facere/ etiā si erronea sit. sic scilz q̄ rō in sic discutiendo deliberādo ac diffiniēdo errauerit/ est peccatū. Timor vero cōscientie seu scrupul⁹ est. qñ nō sic finaliter id est post discussionē et deliberatōem ex diffinitiuā sentētia iudicatur. et firmat aliqd̄ esse faciendū aut p̄sequendū. vel nō faciendū aut vitandū. sed mens inter dubia vacillat. nesciēs quid sit meli⁹. nec ad quid poti⁹ teneat. Non tñ quoquo modo vellet omittere quicqd̄ sciret esse placituz diuine volūtatī. Et cōtra istū timorē seu scrupulū p̄scientie facere/ nō semp̄ est peccatū. licet periculosus valde sit. et quagru

De ista timore cōscientie

fieri potest abijciendus et extinguendus. Cause istorū inferi⁹ subiūgent. Pro q̄ sciendū q̄ inter cetera que sup̄ p̄nti materia cōscientie p̄ doctores tractant. due solent licet diuersimode formari et determinari questiones. Ex quarū determinatōe tā statim dicta. q̄ adhuc inferi⁹ in hac eadez materia dicenda. q̄ etiā plura alia que in hoc tractatu circa materiā peccatū mortalis et venial tractata sunt/ et adhuc forsitan tractabūtur. clarius intelligi poterūt. Prima igitur questio sic tractari solita est. Vtrū cōscia errans obliget. Secūdo vtrum cōscientia errans excuset. Circa primā istarū duarum questionū

Vtrū scz cōscientia errans obliget. qd̄ vt ponit b̄tus Thom. prima scde sue summe est idē in effectu q̄ querere. vtrū volūtas a rōne errāte discorsans/ sit mala et peccet. Cōformit̄ ad aliq̄ supra tactoz/ triplicē distinetur nōnulli actūū qualitatē. videlicet q̄ aliq̄ sunt de se ex suoqz genere seu natura/ boni. Alij sunt de se ex suoqz genere seu natura mali. Alij sunt indifferētes scz qui de se ex suoqz genere seu natura nō habēt q̄ sint boni vel mali. vt leuare festucā de terra vel mouere manū. Dicitur ergo in effectu. q̄ respectu actūū duaz p̄maz qualitatū/ si ratio vel cōscientia de ipsis iudicat et dicit fm̄ verū eoz esse. suāqz propriā naturā. vtp̄ta qz aliquid qd̄ de se ex suoqz genere seu natura bonū est ratio iudicat vt bonum. et exinde p̄scientia dicitur hominē teneri ad illud faciendū. vel aliqd̄ qd̄ de se ex suoqz genere seu natura malū est ratio iudicat vt malū. et exinde cōscientia illud dicitur esse phibitū et sic nō faciendū. Null⁹ est ibi error imo rectū iudiciū. Eadē etenī rōne p̄cipiūtur bonaz phibent mala. Sed si rō vel cōscientia de p̄dictis actūū iudicat et dicit cōtravez eoz esse. suāqz p̄riā naturā/ vtp̄ta qz aliqd̄ de se ex suoqz genere seu natura bonū est. rō iudicat vt malum et exinde cōscientia illud dicitur esse phibitū/ et sic fugiendū. vel aliqd̄ de se ex suoqz genere seu natura malū rō iudicat vt bonū. et exinde cōscientia dicitur hominē teneri ad illud faciendū. tunc ibi est manifest⁹ error. talisqz rō et cōscientia dicitur errans. Et eodē modo respectu actūū tertie q̄litatis. si rō vel cōscia de eis dicitur et iudicat

U

U

contra vey eorū esse suamq; ppiā naturā
 vtpura/ q; aliqd de se ex suoq; genere seu
 natura est indifferens. ratō indicet bonū
 vel malū. et inde cōscientia dicitur hoiz te
 neri ad illud faciendū vel p̄hibitū sic nō
 faciendū. Est etiā ibi error. sed nō tātus.
 eritq; talis ratio seu cōscientia errās. s; nō
 tantū sicut in casu p̄cedēti. **C**irca que
 dicitur insup p̄dicti q; ratio vel cōscientia
 circa actus tertie qualitatis errans. scz q;
 de se ex suoq; genere seu natura sunt in dif
 ferentes. siue sit in p̄cipiēdo siue in p̄hi
 bendo obligat. ita q; voluntas a tali rōne
 taliq; cōscientia sic errāte discordās. i. cō
 trariū illius qd sic indicat et dicitur faciēs
 est mala et peccat. Sed ratio vel cōscientia
 circa actus duarū primarū q̄litarū errans
 iudicādo scz dicitādo ea que de se ex suo
 q; genere seu natura bona sunt vel neces
 saria ad salutē mala esse et sic p̄hibita et fu
 gienda. v; ea que de se ex suoq; genere seu
 natura mala sunt bona esse et sic ex debito
 faciēda nō obligat. **U**n in talib; volun
 tas a tali rōne taliq; cōscientia sic errāte
 discordās. contrariūq; illi qd sic iudi
 cat et dicitur faciēs. nō est mala nec peccat
Et ratio p̄t esse. quia nullo mō videri p̄t
 q; aliqd ad id qd de se ex suoq; genere seu
 natura malū est/ possit et maxime ad hoc
 p̄ errore ratiōis et cōscientie teneri seu ob
 ligari. cū illud potius ex seipso p̄hibitū
 videat. Ergo eū ad tale qd quis obligat
 nō existat. imo cōtrario videat ab illo p̄
 hibitū/ videat q; illud nō faciēdo nulla
 rōne peccare possit. imo potius mereatur
Similiter nec ab eo qd de se ex suoq; ge
 nere seu natura bonū est. possit q; et ma
 xime adhuc p̄ errore ratiōis et cōscientie vt ta
 ctū est p̄hiberi. cū potius ex seipso faciē
 dum videatur. Ergo eū a tali p̄hibitus
 nō existat. imo potius ad illud videat obli
 gatus. videat q; illud faciēdo nulla rōne
 peccare possit. imo potius mereat. Non sic
 autē est in indifferētib; que de se ex suoq;
 genere seu natura nec bona nec mala cri
 stunt. Et ideo facili; ex aliqua occasiōe seu
 circūstantia. vtpura ex iudicio ratiōis et di
 cramine cōscientie possunt bona vel mala
 effici. et inde ad talia q; teneri et obliga
 ri vel ab eis p̄hiberi. vt satis declarātū est
Sed istā positionē istūq; modū dicen
 di prim approbat et prim impugnat bea
 tus Tho. li. supra notato. Inq̄ntū enim

ponit q; ratio vel cōscientia circa actus de
 se suoq; genere seu natura in differētes er
 rans/ obligat voluntasq; a tali rōne taliq;
 cōscientia sic errāte discordās mala est et
 peccat/ eam approbat. Sed inq̄ntū vero
 ponit q; ratio vel cōscientia/ circa actus de
 se ex suoq; genere seu natura bonos l' ma
 los errās nō obligat/ nec voluntas a tali rō
 ne taliq; cōscientia sic errāte discordās
 mala est et peccat/ ipam impugnat. mon
 strans q; idē est dicendū de rōne vel cōsci
 entia circa actus de se ex suoq; genere seu
 natura bonos vel malos errāte scz q; obli
 gat. et q; voluntas a tali ratiōe taliq; cōsci
 entia sic errāte discordās. mala est et pec
 cat. Sicut dicitur de illa que circa act^o de se
 suoq; genere seu natura idifferētes errat.
Et causam hui⁹ ex sequētib; effectuali
 ter assignat. Tertū est enī q; propriū obie
 ctum voluntatis et a quo ac fm quod ipsi⁹
 voluntatis bonitas et malicia dependet et
 accipi debet/ est illud quod sibi a ratione
 obijcit seu supponit. Non qdem fm q; il
 lud ex seipso de sui q; natura est. sed fm il
 lam qualitātē in bonitate vel malicia fm
 quam ab ipa ratiōe apprehendit et ipi vo
 luntati obijcit seu pponit. Etenī vt frequ
 rius supra dictū est/ ratio voluntatē moue
 re habet et mouet fm sui obiecti apprehē
 sionē et fm illud qd apprehēdit. Tertū est
 insup vt iam modicū supra satis declara
 tū est/ q; ratio. etiā quod bene notandū ē.
 credendo forsā se debite voluntati diuine
 p̄formare. licet tamē tūc errēt. p̄ q̄nq; ali
 quod obiectum apprehēdere et voluntati
 obijcere seu proponere fm aliā qualitātē
 quā illud de se ex suoq; genere seu natura
 nō habet. sic q; nō solum cōtingere potest
 in actib; de se ex suoq; genere seu natura
 indifferētib;. sed etiā et eodē modo in cas
 ib; q; de se ex suoq; genere et natura sunt
 boni et mali. Claz est enī q; eodē mō po
 test ratio aliqd quod de se ex suoq; gene
 re seu natura bonū est apprehēdere. ac vo
 luntati obijcere seu pponere vt malum et
 econtra sicut illud quod de se ex suoq; ge
 nere seu natura indifferēs est potest vt bo
 num vel malū apprehēdere. ac vt tale vo
 luntati obijcere seu pponere. Cū ergo p̄e
 dicta magis ad p̄positū applicando et grā
 alicuius ecēpli/ ratio aliqd quod de se ex
 suoq; genere seu natura bonū est appre
 hendit vt malū/ et sicut malū. et p̄ cōsequē
 24

24

Æ

Compendiū theologie

dictante consciētia fugiendum ipsi voluntati obijcit seu proponit. iā illud efficitur est propriū obiectū ipsius voluntatis. Nō quidē sub rōne boni et tanq̄ bonum q̄s uis de se ex suis natura bonū existat. qz nō est ut tale ab ipsa rōne apprehensum et ut tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. sed sub rōe mali et tanq̄ malū de per accidens. et sic fugiendū. qz ut tale est ab ipsa rōne apprehensum. et ut tale dictate etiā consciētia ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ic ergo ut videt in isto casu propriū obiectū voluntatis est malū et fugiendum. q̄ uis ut tactū est in illō ut tale apprehendēdo ac ut tale ipsi voluntati obijciendo seu proponēdo. ipsa ratio ipsiusq̄ consciētia errauerit. **S**i nūc ergo ipsa voluntas tali rōi taliq̄ consciētie dictamini q̄ uis errati cōtradiccō in tale suū obiectū feratur et se applicet. certū est qz fert et se applicat in obiectū malū et dictate consciētia fugiendū. et p̄ consequēs est mala et peccat. cū voluntarie fert et se applicari in malum et fugiendū. sit peccatū. **N**ec inspicit qz ut sepe dictū est. illud in qd sic ipsa voluntas fert sit de se ex suoq̄ genere seu natura bonū. Quia ut in tale ipsa voluntas non fert nec ferti potest in ipm. qz ut tale non est suū propriū obiectū. et p̄ consequēs etiā nec ab eo ut a tali p̄ aut debet ipsius voluntatis bonitas dependere et attendi. **E**ū iuxta supra tacta ipsius voluntatis bonitas vel malicia a sui propriū obiecti. nō quidē vera eētia seu natura sed q̄litate sub q̄ a rōne siue recta siue errate apprehēdit. ipsiq̄ voluntati obijcit seu proponit depēdere habet et attendi. **E**t sicut hic eadē rōne dici p̄t de illo quod de se. ex suoq̄ genere seu natura malū est. si rō illud ut bonū apprehendat et ut bonū et p̄ consequēs ipsa dictante consciētia debet et faciendū ipsi voluntati obijciat seu proponat. **N**ā illud propriū ipsius voluntatis obiectū. nō quidē sub rōe mali et tanq̄ malū q̄ uis de se suis natura malū existat. qz nō est ut tale ab ipsa rōne apprehensum. nec ut tale ipsi voluntati obiectū seu propositū. **S**ed sub rōne boni et tanq̄ bonū de per accidēs. et p̄ consequēs debet et faciendū. qz ut tale est ab ipsa rōne apprehensum. et ut tale dictate etiā consciētia ipsi voluntati obiectū seu propositū. **E**t ideo si voluntas tali rōni taliq̄ consciētie dictamini cōtradiccō. tale suū obiectū

facere et adimplere recuset. clarū est qz bonū et dictante consciētia debet et faciendū recusat. qz ut tale est suū propriū obiectū et sic est mala et peccat. qz voluntarie quod debet et faciendū est. recusare peccatū est. **E**t si in casibz p̄dictis opponēdo diceret qz voluntas sic tali rōni taliq̄ consciētie dictamini erranti cōtradiccō bñ mouet. qz fert et se applicat in bonū et aufugit malum et sic nō est mala nec peccat. imo bona est et bñ facit. patet clare responsio ex statū dictis. **N**on enī sequitur si voluntas in illud quod de se ex suoq̄ genere seu natura bonū est fert et se applicet. vel illō qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est aufugiat. qz p̄p̄terea bñ faciat et bona sit. nisi illō faciat sub debita qualitate ac debito mō. sic scz qz si in illō qd bonū est fert et se applicet. hoc faciat sub rōne boni et tanq̄ in bonū. vel si illō qd malū est aufugiat hoc faciat sub rōne mali et tanq̄ malū. nō enī quoad deū seu quo ad meritū vel demeritū inspicit tñ illud qd fit. sed sub qua q̄litate et quo mō seu animo illud fit. **N**ūc ad propositū in casibz supra dictis. licet enī ut ibi satis deductū est voluntas quo ad p̄mū casum fert et se applicet in illō qd de se ex suoq̄ genere seu natura bonū est. nō tñ hoc facit rōne boni et tanq̄ in bonū qz ut tale nō est suū propriū obiectū nec sibi ut tale a rōe propositū. sed fert et se applicat in illō sub rōne mali et tanq̄ malū. Quia ut tale est suū propriū obiectū sibi ut tale a rōne propositū. **E**t sic licet in bonū fert et se applicet. nō tñ facit sub illa bona q̄litate nec bono mō seu aīo. sed sub mala q̄litate et malo mō maloq̄ aīo. et ideo talis voluntas nō est bona nec bñ facit. sed ē mala et male facit et peccat. **E**t idē de sc̄do casu respectu illius qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est. sed a rōne errate apprehēdit ipsiq̄ voluntati obijcit seu proponit ut bonū. **N**ā licet tñ voluntas aufugiat illud qd de se ex suoq̄ genere seu natura malū est. nō tñ illō facit sub rōne mali et tanq̄ malū qz ut tale nō est suū propriū obiectū nec sibi ut tale a rōne propositū. sed illō aufugit sub rōe boni et tanq̄ bonū. qz ut tale est suū propriū obiectū. sibi ut tale ab ipsa rōne propositū. **E**t ut satis ibi deductū est. **E**t ideo talis voluntas nō est bona nec bene facit sed mala et male facit et peccat. **A**d propositū predictoz duozum

casuū pro clarioꝝ eoz intellectu / possunt iuxta effectū dictoz ipius beati Thome poni duo exēpla. **P**rimū exēplū respectu primi casus. credere in xpm est per se bonū & necessariū ad salutē. sed voluntas i hoc bonū nō fert. nisi fm quod sibi a rōe obijcitur & proponit. Si ergo ipsi voluntati a ratione errāte proponat vt malum & sic dictante cōsciētia nō faciendū. & nihilominus ipa voluntas tali rationi taliq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo. in illō ferat & se applicet. clarū est q̄ in illud feret & se applicabit sub rōne mali & tanq̄ malū & nō faciendū. Non q̄ de se sui q; natura malū sit. zc. sed est malū zc. de p accidens ex tali sez apprehēsiōne rationis q̄ vt malū zc. illud apprehēdit. & vt malum ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala & peccabit q̄ voluntarie in malū zc. ferri & se applicare malū est peccatum. Et ad hoc propositū dicit philosophus. vii. eth. q̄ per se loquēdo ille incontinēs est qui nō sequit rationē rectam sed de p accidens Ille etiā incōtinens est qui nō sequit rōem falsam. i. erroneā. **S**ecundū exēplū respectu secūdi casus. fornicari de se ex suo q; genere seu natura. est quoddā malū. sed voluntas in istud malū nō fertur nisi fm q̄ sibi a ratiōe obijcitur & proponit. Si ergo a casu ipsi voluntati a rōne errante proponat vt bonū & necessariū ad salutē & sic dictante cōsciētia vt debitū & necessario faciendū. & nihilominus ipa voluntas tali rationi taliq; cōsciētie dictamini cōtradiccōdo illud aufugiat facereq; recusat. clarū est q̄ illō aufugiet & facere recusabit sub ratiōe boni et necessariū ad salutem. zc. et tanq̄ bonū & necessariū ad salutem. nō quia de se sui q; natura bonū sit et necessariū. zc. sed est bonū et necessariū. zc. de p accidens ex tali sez apprehēsiōne ratiōis. que vt bonū & necessariū. zc. ipsi voluntati pponit. Et sic talis voluntas de se erit mala & peccabit. q̄ voluntarie bonū & necessariū ad salutem aufugere et recusare facere. malū et peccatum est. Non tamē vt omnia sane intelligant inuui credat p predicta. q̄ voluntas in casu istius vltimi exēpli / tali ratiōi taliq; rōnis dictamini sic errāti se cōformando / bñ faceret. sed solū q̄ etiā cōtradiccōdo male facit et peccat. quod quō fieri possit inferius latius declarabit. **C**on-

cludit igit finaliter et simpliciter ipse beatus Thom. post multa hinc inde p cum allegata. q̄ omnis voluntas a ratione siue recta siue errāte discordās / sit in illis seu circa illa que de se ex suo q; genere seu natura indifferentia sunt / siue in his et circa ea que de se ex suo q; genere seu natura bona vel mala existunt. semp mala est et peccat. Et quib; et per que satis effectualiter ad primā duarum principalū questionū supra formatarū p affirmatiuā respōdere videtur. q̄ scilz cōsciētia errans obligat. Quod tamē respectu voluntatis a ratiōe et cōsciētia errante seu erronea discordantis sic intelligendū est. q̄ licet talis voluntas semp de se sit mala et peccet. non propterea tamen vt statim aliquāter tactū est / sequit q̄ quotienscūq; tali ratiōi et cōsciētie sic erranti concordat ipsa voluntas bona sit et bene faciat. Est etenim dare casum in quo voluntas ratiōi et cōsciētie erranti seu erronee discordando et cōtra id quod dicitur faciendū esset mala et peccaret. Et nihilomin⁹ etiam cū eis concordādo et faciendū quod dicitur mala esset et peccatum cōmitteret. **V**tputa quando ratio et cōsciētia vt est in vltimo exēplo statim supra posito errando dicitur aliquid quod esset cōtra deū eiusq; legem et pcepta. Discordando vero facit cōtra dictamen ratiōis et cōsciētie in quo est semp. saltē interpretatiue dei cōtempus. Et hic est proprie casus in quo cadit pplexitas. & exinde etiam dū ad dictam primā questionē supra positā respondendo dicit. q̄ cōsciētia etiam errans semp obligat. nō est intelligendū q̄ semp simpliciter obliget ad faciendū & subsequendū illō quod ipsa dicitur. sed sub distiūctiōe ad faciendū. i. et sequendū illud qd ipsa dicitur vel ad se deponendū. vt clarius inferius q̄ dicēdis patere poterit. **P**ro quo clari⁹ intelligēdo. et q̄ materia ista frequenter occurrit. nec clare ab omnibus put bene expediret intelligit vtile visum est positionē circa hoc domini bonauētura quā ad dictā primā questionem effectualiter. licet sub alijs terminis rōdēdo ponit hic applicare. **F**ormat enī questionē sic **U**trum teneamur ad omne id quod cōsciētia dicitur esse necessariū ad salutē. Et sub p̄dicto titulo questionis format etiam tres alias questiones q̄ sub alienas.

Cōpendiū Theologie

quas p idem quasi mediū soluit. Et sunt
be in effectu. **U**trūq; omnis cōscientia liget.
z vtrū liget ad omne quod dicitur. **U**trū
homo sit pplexus quādo conscientia sibi
vtrū dicitur z lex diuina dicitur cōtrarium
Lui sit magis obtempanduz. vel conscie
dicamini. vel pcepto plati. cū sibi inuicē
obuiāt z cōtrariānt. **C**irca q̄rum q̄tu
or questionū dissolutōem. ponit dictamē
p̄scie/ triplici respectu ad tria genera actu
um p̄siderari posse. satis ad p̄positū distin
ctōis supra posite. licet sub alijs v̄bis. **E**t
intelligat vt ponit de dictamine cōscien
tie p modū p̄ceptōis vel p̄hibitōis nō
p modū consilij siue p̄suasionis. quod p̄
prie est dicere q̄ intelligendū est de cōscie
tia formata z non de solo timore seu serui
pulo cōscientie. quoz satis supra notata
est differentia. **A**liq̄n etenī cōscia dicitur
ea q̄ sunt fm legē dei. aliq̄n dicitur ea que
sunt cōtra legē dei. aliq̄n dicitur ea q̄ sunt
p̄ter legē dei. **Q**uādo autē conscientia dicitur
que sunt fm legē dei. ipsa simplr ligat ad
faciendū illō qd̄ ipsa dicitur. imo cū in isto
casu homo iā ad ea q̄ sic conscientia dicitur sit
p legē diuinā ligatus z obligatus. cōscia
q̄ sic illi legi p̄cordat/ nō solū ligat imo et
ligatum ostendit. ita q̄ in effectu duo liga
mina cōcurrunt. Et talis cōscientia nullo
mō est deponēda seu abijciēda. imo toto
effectu sequēda. **Q**uādo vero conscientia dicitur
ea que sunt p̄tra legē dei/ ipsa etiā conscientia
simpliciter ligat z obligat nō quidē ad fa
ciendū qd̄ ipsa dicitur sed ad deponendū.
Quia cū talis conscientia erronea errore repu
gnante legi diuine q̄d̄iu ipsa manet/ ponit
z tenet hoīez extra statū salutis. z ideo ne
cesse est eā deponere. qz sine tūc hō faciat
quod ipsa conscientia dicitur siue eius opposi
tū. peccat mortalit̄. **F**aciēdo etenī in isto
casu quod ipsa cōscientia dicitur/ facit cōtra
legē dei. qd̄ clarū est peccatū mortale esse.
Faciendo vero oppositū illi qd̄ ipsa con
scientia dicitur adhuc peccat mortalit̄. non
rōne quidē opis qd̄ tūc facit. sed qz malo
modo facit. **F**acit enī in contēptū dei. qz
licet illō qd̄ tūc facit de se nō displicet deo
facit tūc acti displiceret deo cū faciat illud
quod sua conscientia sibi deo displicere dicitur.
Sic ergo facit qd̄ deo displicere credit. fa
ciendo at̄ qd̄ deo displicere credit/ deū cō
tēnit. qz de^o nō tm̄ attendit qd̄ hō faciat.
sed q̄ animo faciat. z sic mortalit̄ peccat

Et bñ circa tā hic q̄ in superioribus dicta
z tractata aduertat. q̄ quotiescūq; sit mē
tio q̄ voluntas a rōne p̄ponēte z dicitate ea
que sunt p̄tra legē seu p̄ceptū dei discor
dans mala est z peccat/ intelligat pur z in
telligendū est. q̄ nō clare z euidēt cogno
scit vtrū illa q̄ sic ipsa ratō p̄ponit z dicitur
sint cōtra legē seu p̄ceptū dei. imo intel
ligi debz vbi talia q̄ sic ipsa rō p̄ponit z di
ctat/ creditur esse fm legem z p̄ceptū dei.
Nā si clare p̄gnosceret q̄ rō humana pro
poneret z diceret aliqd̄ p̄tra legē seu p̄
ceptū dei talē rōez nullus teneret sed nec
tunc rō eēt totalit̄ errās. s̄z pon^o q̄si mali
ciosē agēs z corrupta. **S**ed q̄n rō errans
aliqd̄ qd̄ est p̄tra legē z p̄ceptū dei p̄ponit
z dicitur vt dei p̄ceptū ac sue legi cōforme.
tūc est vere errās. **E**t tunc dictamē talis rō
nis contēnere. est idē q̄ dei p̄ceptū contē
nere saltē interpretatiue vt satis supra de
claratū est. **I**tem dū in superioribus sit fre
quēter mētio de eis q̄ de se ex suo qz gene
re seu natura bona vel mala sunt. z de eis
q̄ sub rōne boni z mali apprehēdunt/ in
telligat sp̄ de bonis vel malis fm legē z p̄
ceptū dei. **U**tpura qz de se vel et aliq̄ circū
stantia talia sunt vel vt talia apprehēdū
tur. **Q**uia alias nec virtutes nec peccata/
z per consequēs nec merita nec demerita
essent. **E**t sic nō p̄oprie ad materiā p̄sen
tem iactaret z cōgruerent. **Q**uādo autē
conscientia dicitur ea q̄ sunt p̄ter legē dei/ ipsa
conscientia ligat z obligat. s̄z nō simplr imo
fm quid z sub quadā disiunctiōe seu alt̄
nariua. **S**cōm qd̄ enim ligat z obligat.
qz q̄d̄iu manet/ sub disiunctiōe seu qua
dā alternatiua ligat z obligat. qz ligat et
obligat ad faciendū qd̄ ipsa dicitur vel ad
se deponendū. **I**ta q̄ homo in isto casu te
net talem conscientiam deponere. vel adim
plere. qd̄ ipsa dicitur. **U**tpote si conscientia
dicitur qd̄ necessariū est ad salutē leuare se
stucam de terra vel nō portare capucium
in ecclesia oportet vel istā conscientia de
ponere vel q̄d̄iu manet festucaz de terra
leuare aut capucium in ecclesia nō portare.
Et ratio huius est. quia cū talia sint p̄ter
legem dei. nullus ad ea faciendā vel nō fa
ciendā de eorum natura obligatur. sed cū
circa ea accedit dictamē conscientie/ iā hō ex
tali dictamine obligat ad ea faciendā vel
nō faciendā. cū p̄us nō obligaret. qz p̄tra
dictamen conscientie facere. est pctm̄. **L**um

igitur q̄d diu manet tale cōsciētie dictamē
maneat talis obligatio. oportet eā neces/
sario adimplere. alias esset pctm̄. Quā
tale cōsciētie dictamē depositū est/ tūc sub/
lata est illa obligatō q̄ ad talia faciendū vel
nō faciendū obligabat. Et tunc illa talia
sunt vt p̄us de sui natura erant scz indis/
ferētia. et tūc ea facere vel nō facere silit̄
indifferēs est. et sic nō est aliquod pctm̄. **C**
Nūc ergo iuxta effectū dictōz. ipius dñi
bonauēture p̄dicta ad solutiōē iparum
quatuor questionū p̄ modū cuiusdā epi/
logi applicādo. respectu p̄rie et p̄cipalis
questiōis/ patet ex p̄dictis/ q̄ nō semp̄ te/
nemur ad om̄e id quod cōsciētia dicitur eē
necessariū ad salutē. et tamē q̄d diu manet
peccam̄ si nō facim̄ illud qd cōsciā dicitur
Ergo nō tenemur facere illud qd ipsa dī/
ctat. Quia (vt ex p̄missis patet) illā obliga/
tionem alio mō euadere seu tollere possu/
mus scz talē cōsciā deponēdo. **R**espe/
ctu vero scōe questiōis patet ex p̄dictis
q̄ omnis cōsciā ligat. sed nō semp̄ ligat
ad omne quod dicitur. In eis enī q̄ dicitur
fm̄ legē vel p̄ter legē/ ipsa vt iā dictū est li/
gat ad id qd dicitur. in primis qdē simplr̄
in scōdis vero sub distīctiōe scilz ad id
qd dicitur vel ad se deponēdū. In eis vero
q̄ dicitur p̄tra legē dei/ ipsa ligat sed nullo
modo ad ea que dicitur. sed simplr̄ ad de/
ponēdū. **R**espectu at̄ tertie questiōis
patet ex p̄missis q̄ licz hō in casu dicte q̄/
stionis possit dici p̄plexus ad ips q̄d diu
scz talis cōsciā sibi manet. simplr̄ tamē
loquēdo nō est nec debet dici p̄plexus. qz
potest imo tenet talem cōsciā deponere
p̄ aliquē modoz infra tactoz. **R**espectu
vero quarte questiōis patet ex p̄missis q̄
qñ prelatus precipit ea que sunt fm̄ legē
dei vel p̄ter legē dei. magis est sibi obediē/
dum q̄ dictamini cōsciētie. imo in his ca/
sib⁹ talis cōsciētia que tali p̄cepto plati
contrariā simpliciter est deponēda. qz iā
in his casib⁹ dōtr. p̄ceptū plati facere/ eēt
cōtra legē dei facere. De primis nō est du/
biū cū tunc fm̄ legē dei p̄cipiat. De scōdis
vero que scz sunt p̄ter legē dei/ hoc idē pa/
tet. qz p̄ceptū prelati iā ea que sic p̄ter
legē dei erāt/ facit fm̄ legē dei esse. Quan/
do vero platus p̄cipit ea que sunt cōtra le/
gem dei/ magis est obediendū dictamini
cōsciētie q̄ plati qz in hoc casu manifestū
est q̄ p̄trariū illius qd platus p̄cipit. s. il/

lud qd tunc cōsciētia dicitur/ est fm̄ legem
dei. Et sic iuxta supra tacta/ ad illd facien/
dū sunt q̄si duo ligamina. i. ligamē legis
dei et ligamē cōsciētie. Et p̄ter vero p̄cepti
plati nullū est in hoc casu ligamē. qz sim/
pliciter nō obligat. qz p̄tra legē dei p̄cipi/
t. Et intelligat hoc iuxta modicū supra
tacta de dictamine cōsciētie formate. q̄ scz
clare et euidenter cognoscit vel finaliter in
animo iudicat et firmat/ tale p̄ceptū plati
esse cōtra legē dei. quia si solū esset timor
vel scrupulus cōsciētie. necesse eēt aliter et
magis p̄ prius cōsulere et discutere. anteq̄
tale p̄ceptū plati contēneret. **T**riplex
autē modus cōsciā deponēdi reperitur
Prim⁹ est ex seipso. p̄ forte scz et fernē/
tē meditatiōem et discūssiōē casus incū/
bentis. ac ratiōnū circa ipm̄ occurrentiū.
diligensqz studiū opinionū ac sententia/
rū doctoz. Et hoc qñ homo noticiā legē
diuine lumēqz scientie ex seipso habz. **S**
cōdus modus est p̄ discretū et diligentē
inq̄stionē et inuestigatiōē a lr̄atis et pi/
tis/ ipius legis diuine. Et maxime eis q̄s
q̄s peritiores et magis probate vite/ iudi/
cio suo cōmode repire poterit. Et interdū
iuxta grauedinē casus/ vehemētiāqz mo/
tus seu dictaminis ipius cōsciētie/ plu/
res ac frequēter. et hoc quādo homo de se
nescit de dicta sua conscientia casuqz sibi
incūbente/ iudicare. vt puta qz noticiā le/
gis diuine non habz. In his duob⁹ modis
necessaria om̄ino est hūilitatiō spūs. ac q̄/
dā sui intellect⁹ captiuatiō. vt. s. pie velit
credere et cōsentire obedireqz eis q̄ per se le/
git. vel ab alijs audit. Iuxta dictum aplū
Captiuantes oēm intellectū in obsequium
xp̄i. Hoc est dicere q̄ qlibet in credendis
pl⁹ d̄z cōsentire fidei q̄ sibi. et in agēdis pl⁹
credere alijs q̄ sibi. **T**ert⁹ mod⁹ est per
p̄uersionē mētis et recursū ad deū. et qz
consiliū. p̄ humilē et deuotam ac frequēter
ordē. vbi et quādo deest cōsiliū humanū
Iuxta illud sacre scripture. Cum ignora/
mus qd agere debeamus/ hoc solū habe/
mus residui vt oculos nostros dirigam⁹
ad te. q̄uis et hic modus non debeat ab
alijs duob⁹ p̄cedētib⁹ deesse. immo
cum eis concurrere. **Q**ui autē alio mo/
do/ vt frequēter apud plures contingit
cōsciētiā suā deponit/ magna peri/
ricula et plus qm̄ plures forsan credant/
incurrat. Tuncqz / non est proprie con/

scientie depositio. sed contemptus gratiis/
 et supba psumptio. Beat⁹ enī homo q̄ sp̄
 est pauidus in eis sc̄z q̄ ad salutē p̄tinent
Ex istis trib⁹ modis cū nōnullis supi-
 us tractatoz/ possunt notari octo ex qb⁹
 causari et puenire solet ipius consciētie er-
 roz. **P**rimū est ignorātia. qm̄ sc̄z q̄s ne-
 scit qd̄ sibi eligendū vel declinandū sit
Secūdū est negligētia. cū quis sc̄z negli-
 git p̄sciētiā suā discutere. vel si p̄ discussi-
 onem se expedire nesciat. negligit tūc ab
 alijs q̄rere **T**ertiū ē supbia. qm̄ sc̄z q̄s nō
 humiliat intellectū suū vt meliorib⁹ et sa-
 pientiorib⁹ se credere velit. **Q**uartū est
 singularitas. qm̄ sc̄z hō suū p̄riū sensum
 seq̄ns/nō vult se alijs p̄formare. nec seq̄vi
 as cōes bonoz. s̄ qd̄ li. nūeroz scribitur.
Extrēma castroz p̄sumpsit ignis **Q**ui-
 tū est affectio inordinata. q̄ sepe inclināt
 p̄sciā ad id qd̄ hō tūc appetit. et sic fac̄ eā
 a sua rectitudine deuare **I**uxta dictū **S**e-
 nec perit om̄e iudiciū/cū res trāserit in
 affectū **S**extū est pusillanimitas. pro-
 pter quā. s̄. q̄s frequēter timz ea q̄ fm̄ rectū
 iudiciū rōis timēda nō sunt **S**eptimū
 est p̄plexitas. qm̄. s̄. hō se inter duo peccata
 positū esse credit et vtrūq̄ declinare q̄n. s̄.
 in vnū incidat iudicat ipossibile. **S**z ad
 vez (vt ex supra tactis satis patet) p̄plexi-
 tas proprie loquēdo nihil est simplr. sed
 fm̄ qd̄. tamē pōt esse aliq̄s p̄plexus. fm̄. s̄.
 consciāz erroneā. sed statī vt etiā supra ta-
 ctū est/eā deponēdo p̄t liberari. **O**cta-
 uū est hūilitas. cordisq̄ puritas **U**n̄ **S**e-
 go. Bonaz mentiū est ibi culpas agno-
 scere vbi culpa nō est. **S**eptem prima
 sunt mala et reprehensibilia. et error ex eis p̄-
 ueniēs valde piculosus **O**ctauū p̄o lau-
 dabile est. errorq̄ ex eo pueniēs/p̄t et me-
 ritoz. imo nec error proprie dici d̄z. sed
 quedā humilis suoz defectū suoz fragi-
 litatis recognitio. dū tamē nō sit nimius

2

Respectu secunde duarum questionū
 principalū qua scilz queritur.
Utrum consciētia
 errans seu erronea excuset. qd̄ iuxta eūdē
 beatū **T**homā vt de p̄ria q̄stione p̄cipa-
 li in simili dictū est. est idē in effectu q̄ q̄/
 rere. vtz volūtas rōi errātī seu erronee cō-
 cordās/sit bona/veniūt iuxta intentōem
 ipius beati **T**hōme p̄siderāda q̄ sequant̄
Primo vt frequēter in superiorib⁹ dictū

est bonū et malū in moralib⁹z magis cla-
 re ad propositū ceptū loq̄ndo/ q̄ ad meri-
 tū et demeritū/ p̄sistit in actu inq̄ntum est
 volūtarius. ita q̄ bonitas vel malicia/ ali-
 cui act⁹/ ab ipa volūtate seu volūtatis im-
 perio depēdet. qz si actus eēt inuolūtari⁹
 nec meritoz/ nec demeritoz/ esset **E**t hic
 est illud sepe allegatū beati **A**ug. q̄ om̄e
 pctm̄ volūtariū est a deo. qz si volūtariū
 nō esset pctm̄ nō eēt **A**duertendū est in
 sup q̄ quoad p̄positū/ p̄ns ignorātia sub
 duplici q̄litate inuenit̄. **U**na est q̄ causat
 inuolūtariū. i. q̄ dū cōtingit seu occurrit/
 reddit seu efficit actū inuolūtariū. et hoc
 proprie indirecte. qz sc̄z p̄riuat hoīez a co-
 gnitiōe q̄ p̄exigit ad hoc q̄ aliqd̄ volūtari-
 um existat **A**lia est ignorātia q̄ nō causat
 inuolūtariū. i. que dū p̄tingit seu occur-
 rit/nō propterea actū inuolūtariū reddit
 seu efficit. q̄ inferius magis declarabunt̄.
Et q̄b⁹ duob⁹ clare seq̄tur q̄ illa ignorā-
 tia que dū p̄tingit seu occurrit reddit seu
 efficit actū inuolūtariū. tollit a tali actu
 oēm rōem boni et mali moralis/ meriti qz
 et demeriti. **I**lla vero q̄ dū occurrit nō red-
 dit seu efficit actū inuolūtariū. dictā rōez
 boni et mali meritiqz et demeriti nō tollit.
Sz ex p̄dictis q̄ vt iā statī dictū est/ tal̄ rō
 boni et mali meritiqz et demeriti/ a volūta-
 te depēdet **E**t p̄terea p̄dictoz. et aliq̄/
 rū subseq̄ntiū intellectu notādū q̄ ignorā-
 tia triplici mō seu sub triplici respectu se
 p̄t ad actū volūtatis h̄. **U**no mō antee-
 denter **A**lio mō p̄comitant̄ **E**t alio mō
 cōsequēter **A**ntecedēter at̄ se h̄z ignorātia
 ad actū volūtatis/ qm̄ nō est volūta/ seu vt
 ita dicat̄ volūtaria. et tamē est causa volen-
 di aliqd̄ qd̄ alias homo nō vellet sc̄z si ta-
 lis ignorātia nō esset vtputa qm̄ hō igno-
 rar aliq̄ā circūstantiā act⁹ quā scire non
 tenebat/ et ex hoc aliquid agit quod nō fa-
 ceret si illam circūstantiam sciret. **E**t po-
 nit ipse beatus **T**homas exemplū de illo
 qui diligētia de hinc de circūspicien-
 do adhibita/ ignorās aliquem trāfire per
 viam/ proijcit sagittam/ qua trāseuntē in-
 terfecit **I**n isto enim casu/ ista ignorātia
 istius circūstantie/ sc̄z trāsitus istius ho-
 minis non est volūta nec volūtaria/ qz iste
 proijciēs sagittā bene voluisset trāsire
 illi⁹ hominis scire/ et tamē est causa volen-
 di quia alias iste homo nō voluisset scilz
 proijciendi illā sagittā/ quā alias nō p̄t

3

differt. si scz illā circūstantiā transitus illi
hominis sciuit. Et ita de multis alijs q̄
frequētissime occurrūt. Et hec ignorātia
sic antecedēs simpliciter causat inuolun-
tariū. i. dū contingit et occurrit actū inuo-
luntariū reddit seu efficit. **C**ōcomitā-
ter autē se habet ignorātia ad actū volun-
tatis/ quādo est de comet qd̄ agitur. qd̄ si
etiā sciret/ nihilomin⁹ ageret. ita q̄ ipa ig-
norātia nō inducit ad volendū vt illō fi-
at. sed solū cum tali facto cōcurrit. ita q̄ si
mul cōringit illud esse factū. et esse ignora-
tum. **U**t iuxta exemplū beati **Tho.** de il-
lo qui q̄rit hostē occidere. et animo suo oc-
cidere firmavit. cōringit q̄ casu vel in ne-
more vel alias istum hostē sagitta vel lan-
cea occidit. sed dū cum occidit. credit oc-
cidere ceruū. In isto enī casu ista ignorā-
tia q̄ tunc hostis ille ibi esset et q̄ tūc occi-
dat. cōcurrit cū ipso facto scz cum ipsa oc-
cissione. ita q̄ simul cōringit illū hostē oc-
cidi et occidi ignorari. nec ipa ignorātia
q̄ scz ille hostis tūc ibi esset/ induxit istuz
occisore ad eū occidendū. qz ita bene euz
occidit. si ibi tūc eū esse sciuit sicut oc-
cidit quādo ignorabat. Et talis ignorā-
tia dum cōringit seu occurrit non reddit
seu efficit actū inuoluntariū. quia nō cau-
sat aliqd̄ quod sit repugnās voluntati. i. p̄
quod voluntas si sciret impediret facere qd̄
tunc facit. vt satis est considerare in exem-
plo statim posito. Sed talis ignorātia si
bene aduertat bñ causat seu efficit actū p̄
illo instāti quo fit nō voluntariū. sic scilz
q̄ pro illo instāti quo sic voluntas nō ha-
beat actualiter volitionē illū actū facien-
di vt etiā patet in dicto exēplo statī posi-
to. Clarū est enī q̄ ille occisor p̄ illa hora
qua illū hostē sic a casu occidit/ nō habe-
at actualit̄ voluntatē eū occidēdi. qz tunc
ibi eū eē ignorabat. imo ceruū ibi eē et cer-
uū occidere credebat. Hec sequitur q̄ si talis
ignorantia req̄dat seu efficiat actū nō vo-
luntariū. q̄ p̄terea eū reddat inuoluntariū.
Digna etenī in ista duo est dīna. Red-
dere etenī seu efficere actū nō voluntariū/ ē
facere qd̄ voluntas p̄ instāti quo ille actus
fit/ nō habeat actualē volitionē eū faciē-
di. Reddere vero seu efficere actū inuolū-
tariū est facere q̄ voluntas actualē seu ha-
bitualē volitionē habeat illū actū nō p̄fi-
ciēdi. q̄ valde in se differūt. **D**igna etenī
differētia est inter non velle facere. et velle

nō facere. **P**rimū p̄dictorū vt iā tactū est
bene causat seu efficit ignorantia p̄comi-
tans. de q̄ nūc agit. Sed scdm̄ nō causat
nec efficit. Et ratio est. qz idē nō p̄t eodē
instāti esse actualiter volitū et ignoratū. s̄
bñ p̄t eodē instāti esse habitualit̄ seu di-
spositiue volitū et ignoratū. **C**ōsequēt̄
autē se habz ignorātia ad voluntatē. in q̄n-
tū ipsa ignorātia est volita seu voluntaria.
Quō duobz modis cōringere p̄t. **U**no mō
directe. **A**lio mō indirecte. **D**irecte q̄ndo
actus voluntatis fert in ipam ignorātiā. si-
cut cū aliq̄s vult ignorare. vt excusatiōez
peccati habeat. vel vt a peccādo nō retra-
bat. **I**uxta illō iob. xxi. **S**cientiā viarū
tuarū nolum⁹. Et hec dicit ignorātia af-
fectata. **I**ndirecte vero itez duplicit̄ con-
tingere potest. **U**no mō cū aliq̄s actu nō
p̄siderat qd̄ cōsiderare debet et p̄t. Et hec
dicit ignorātia male electōis. vel ex passi-
one aliqua. vel ex malo habitu pueniēs.
Alio modo cū aliq̄s noticiā quā de aliq̄/
bus deberet habere nō curat acquirere. et
fm̄ hunc modū ignorātia vniuersaliū iu-
ris que q̄s scire tenet/ voluntaria dicit̄. q̄ si
p̄ negligentia pueniēs. **C**ū enī nō nisi p̄
pter negligentia habeat. voluntarie habe-
ri videt̄. **H**ūc igit̄ p̄dicta ad p̄positū so-
lutionis p̄dicte scdm̄ questōis p̄ncipalis
iuxta intentōem eiusdē beati **Thome** ap-
plicādo. **S**i rō vel conscia/ erret erro-
re voluntario. q̄ scz nō causat inuoluntariū.
vtputa quia puenit ex ignorātia. vt p̄co-
mitatē. q̄ scilz cū actu cōcurrit nec ad ipm̄
p̄ficiendū inducit. vel cōsequētē q̄ scz vo-
lita seu voluntarie est. vel directe p̄pter ne-
gligentia vtputa qz est error seu ignoran-
tia circa id qd̄ q̄s scire tenet vel p̄siderare
d̄z p̄t. tūc talis error rōis vel p̄scie/ nō ex-
cusat quā voluntas tali rōi vel p̄scie
sic errati p̄cordās sit mala. **S**i aut̄ sit er-
ror q̄ causat inuoluntariū vtputa ex igrā-
tia antecedēte. q̄ ex igrātia alie circūstantie
absq̄ oi negligentia causat pueniēs. tūc ta-
lis error rōis vel p̄scie/ voluntarē. tali rōi
vel p̄scie sic errati p̄cordātē excusat. vt nō
sit mala. vtputa grā alie exēpli **I**uxta eū/
dē bñm̄ **Tho.** si rō et p̄scia alicui⁹ adeo er-
rent q̄ sibi dicit̄ q̄ possit ad v̄porē alicu-
ius accedere. voluntas tali rōi et p̄scie sic er-
rati p̄cordās/ mala est nec excusat/ eo q̄ er-
ror ille puenit ex ignorātia legis dei. quā
scire tenet vel inq̄rere. **S**i aut̄ ratio et con-

scientia p̄dicti hominis in hoc erent/ q̄
aliquā mulierē quā loco sue vxoris de no
cte submissam ignorat/ credat esse vxorē
suā. ⁊ illa muliere debitū reposcēte/ velit
eā cognoscere/ excusat volūtas ei⁹ vt non
sit mala. Quia error iste ex ignorantia ali
cuius circūstantie provenit. q̄ inuolun
tariū causat. ⁊ sic excusat. **P**ossunt alia
multa exempla cōcipi ⁊ ad p̄positū appli
cari. immo frequēter occurrūt casus diuer
si in hac materia. **P**ro ampliori ad huc
tam p̄dictorū/ q̄ materie in se declaratiōe
expediēs v̄sum est determinationē triuz
questionū. quas sup sc̄do sententiaz tra
ctat dñs petrus de tharēthasia/ ordinis p̄
dicatoz/ olim Innocēti⁹ papa. v. hic iu
ra effectū dīctorū suozū breuiter subne
ctere. **P**rima questio est. **U**trū ignoran
tia sit peccatū? **U**trū ignorantia excusat
p̄ctm? **Q**ue ignorantia excusat p̄ctm? **C**
Circa primā questionē/ notandū primo
fm cū venit/ q̄ cū culpa sit defectus volū
tarius/ eius rei q̄ debet inesse/ ipa ignorā
tia inquantū caret volūtario caret culpa
sed inquantū habet de volūtario/ habz de
culpa. **C**ū insup vt etiā dicit p̄uatōes
p̄ habitus cognosci habeāt. vt puta iuxta
p̄positū ceptū loquēdo. ignorantia p̄ sci
entiā. aduertendū venit q̄ triplex quātū
ad materiā p̄ntem spectare videt̄ repit̄ sci
entia. **U**na est imprinētiū ad salutē. **A**lia
vtiliū ad salutē. **A**lia necessariorū ad salu
tem. **I**mpinentiū ad salutē. vt scire geo
metriā vel arithmeticam vel hmōi. **U**tiliū
ad salutē. vt scire epl̄as pauli. act⁹ ap̄tozū
⁊ hmōi. **N**ecessariorū ad salutē. vt scire xij
articulos fidei. decē precepta legis. septē
peccata mortalia ⁊ hmōi. **E**t intelligant̄
hec fm status ⁊ grad⁹ p̄sonaz. qz aliqd est
necessariū ad salutē scire respectu vni⁹/
quod solū esset vtile respectu alterius. **A**li
quid etiā est necessariū vni ad salutē scire
explicite. quod sufficeret alteri scire impli
cite. ⁊ similiter de plurib⁹. **R**espectu q̄z
p̄ oppositū triplex etiā repitur ignorantia
scz imprinentiū ad salutē. vtiliū ad salutē
⁊ necessariorū ad salutē. **P**rima siue sit vo
luntaria siue inuoluntaria nō est peccatū.
Sc̄da siue etiā voluntaria fuerit siue inuo
luntaria. nō est de se p̄ctm. licet homo eam
contēnendo peccare posset. **T**ertia s̄o ig
norantia scz necessariorū ad salutē. itez tri
plex repitur. **U**na scz om̄ino inuoluntaria

Alia om̄ino voluntaria. **E**t alia primvo
luntaria. p̄tim inuoluntaria. **P**rima ē in
eis qui scire nō possunt. vt sunt infantes
pueri ⁊ hmōi. ⁊ hec nō est in culpa. ⁊ p̄ cō
sequens nec p̄ctm sed solū est quedā pena
inquantū scz ignorantia/ scientie carētiā
⁊ sic quandā imperfectōem dicit. **S**c̄da est
in eis qui scire possunt. sed nolunt. **E**t sic
ignorantia velle habere videt̄ ⁊ affecta
re. **E**t hec proprie nō dicit̄ pena cū sit vo
lita. sed est culpa ⁊ p̄ctm. nō rōe q̄dem ig
norantie in se. **I**gnorare etenim de se nullū
p̄ctm est. sed rōne p̄uise volūtatis igno
rādi ea q̄ q̄s scire tenet ⁊ q̄ sibi necessaria
sunt ad salutē. **N**ec enī malū actū culpe
velle/ solūmodo p̄ctm est. scz etiā velle ma
lum pene ordināris ad culpā. q̄lis est ig
norantia eoz que sciri debet. est peccatū.
Tertia ignorantia est in eis q̄ scire p̄nt̄ et
bene vellēt/ sed scire negligūt. **E**t hec par
tim est pena p̄tim culpa ⁊ p̄ctm. **P**ena q̄
dem inq̄ntū scz talis ignorantia que vt ta
ctū est quandā imperfectōem dicit. nō est p̄
prie volita. immo quodāmodo displicēs
Culpa vero ⁊ p̄ctm inq̄ntū ex defectu ho
minis. sua scz negligentia venit q̄ ipse sciē
tiam eoz que scire tenet ⁊ que sibi necessa
ria sunt ad salutē/ nō habet cū habere pos
set. ⁊ sic quodāmodo voluntarie hāc igno
rantia habere videtur. nō quidē volūtate
efficiente vt in p̄cedēti. sed volūtate omit
tente q̄ licet nō p̄prie ⁊ vere. effectualit̄ tñ
⁊ interpretatiue volūtas est. **E**t ex his patz
solutio p̄dicte prime questiois. **S**c̄
cunda vero p̄dicatarū trium questionū/
eisdē q̄si medijs fm p̄fatū doctorē dissol
uit. **P**resupponit enī p̄tio illud iā sepe
supra tactū. qz scilz oē p̄ctm inq̄ntū est vo
luntariū int̄ctū est p̄ctm. **E**t q̄ insert q̄ illō
q̄d diminuit de voluntario diminuit de
p̄ctō. **D**einde illā triplicē dīnaz ignoran
tie in determinatiōe q̄stiois p̄cedētis posi
tā/ effectualit̄ resumit dicēdo. **O**p̄ria ig
norantia om̄ino inuoluntaria q̄ dicit̄ inuinci
bilis qz vinci nō p̄t. vt q̄ est in pueris ⁊ a
natura insensatis a toto. i. totalit̄ excusat
p̄ctm. **S**c̄da s̄o ignorantia scz om̄ino vo
luntaria/ q̄ dicit̄ ignorantia affectata nullo
mō excusat p̄ctm. quia vt p̄ magistz sen
tentiaz dicitur. **E**t si talis ignorantia ex
cusat inquantū ignorantia est. aggrauat
tamē inquantū est affectata. **U**n̄ tantum
aggrauat quantū excusat. **E**t circa hanc

ignorantiā qz de ipsa frequēter verbū oc/
currit/advertat. qz nulla ignorantia de se
est simplicit affectata. Etenī omēs hoīes
iuxta phm/naturaliter scire desiderāt. sed
est bene aliq ignorantia de p accidens affe
ctata. inquantū scz sciētia ei opposita cre
ditur debere hominē mouere seu induce
re ad aliqd quod ipse nō vult z qd sibi di
splicet. **T**ertia vero ignorantia scz ptim
volūtaria z ptim inuolūtaria. qz scz vt sa
tis supra tactū est a volūtate omittēte. nō
autē a volūtate efficiēte seu approbāte p
cedit. excusat a tāto. sed nō a toto. i. nō to
taliter excusat pccū. sed bñ grauitatē pec
cati diminiuit. Ita qz peccatū p tales igno
rantia cōmissum/nō est de se ita graue/ si
cut esset si talis ignorantia nō haberet. Et
intelligat hoc de ignorantia que p aliqz
modū dat cām ipsi peccato. sic scz qz si ip
sa nō esset/peccatū illud nō cōmitteretur
vel nō eodē mō cōmitteret. Nam est alia
quedā species ignorantie offse generaliter
pccū cōcomitans de qua nihil ad pns p
positū. **C**irca vero tertiā z vltimā pre
dictaz triū questionū sic distinguēdo di
cit pccatus doctor. qz duplex est ignoran
tia. **Q**uedā est facti quedā est iuris. Ig
norantia facti dupliciter cōtingere potest
Aut scz adhibita diligentia. z hec excusat
a toto. quod exponat vt supra. Et exēpli
ficat de cōcubitu iacob cū lya primogeni
ta filia laban. quē concubitu talis igno
rantia excusauit. Aut talis ignorantia facti
contingit nō adhibita debita diligentia.
z hec excusat a tanto. sed nō a toto. quod
etiā vt supra exponat. z exemplificat de sa
cto lamech dū occidit caym. cū tamē ferā
putaret occidere. **Q**o factū talis ignoran
tia nō excusauit a toto sed bñ a tāto. **I**g
norantia autē iuris vt iam aliqliter in su
prioribus declaratū est/sub duplici quali
tate repitur. vna vincibilis. alia inuinci
bilis. Vincibilis quā scilicet vt etiā supra
expositū est qz videri potest. iterū duplex
repitur. Vna affectata. qñ scilz iuxta etiā
superius notata aliquis ea q iuris sunt q
scire tenet z scire potest/scire nō vult. imo
illam eorū ignorantia quodāmodo ne a
peccato retrahat se habere cōplac. Et hec
ignorantia in nullo se excusat. nec scilz a to
to. nec a tanto. Alia dicit simplex. cū. s. iu
sta etiā supri notata aliqz ea q iuris sunt
que scire tenet/bñ scire vellet. s. cum scire

possit negligit. Et hec ignorantia excusat
a tanto sed nō a toto. **I**gnorantia vo in
vincibilis sub duplici etiā qlitate repit.
Vna innata. alia incidens. Innata oīno
excusat. z a tanto. z a toto. vt infantibz. z a
natura insensatis. Incidēs vero itez du
plex est fm scz qz dupliciter cōtingere potest
Vna nāqz incidit sine culpa. Alia sō in
cidit ex culpa. Prima qz scz sine culpa in
cidit. vt qñ grā exēpli homo dādo opam
rei licite/efficif furiosus. z hec qñ totalit
ligat seu impedit rōem seu vsum rōis ex
cusat a toto. alias nō. De secūda vero in
cidētī scz et culpa. vt qñ hō prestūit cām
sue ignorantie/duplex est opinio. Vna est
que ponit qz si talis ignorantia rōnem seu
vsum rōis oīno ligat seu impedit. tūc pec
catū quod seqtur excusat. **A**t grā exēpli
Cū furiosus qz p suā culpā incidit in fu
riā. ex vi illi furie occidit hoīm. talis etiā
nō peccat. qz vt anial brutū in solo impe
tu mouet z nō rōne. Alia est opinio q po
nit qz talis ignorantia nō excusat a toto. s. z
bñ a tāto. **U**n in casu pcedētī talis furio
sus vt dicit min^o peccat. qz si furiosus nō
esset. peccat tamē. Prima opinio pbabili
or videtur. Propter dubiū tamē talibz si
sanctur debet fm canones penitētia iniū
gi. **E**t hec qñtū ad naturā seu qualitātē
conscientie dicta sufficiant.

De natura qualita

re z numero circūstātiarū. **U**nde de natura z qlitate z nūe
ro circūstātiarū aliq dicēda ve
niūt. Etenī vt supri tactū est ad
cognoscēdā dīnaz nature z qlitatē pccōz
tā mortal qz venial. nō modice pfer hmoi
circūstātiarū naturā cogscere diligētēz dū
casus occurrit psciderare ac debite attēde
re. Et hinc ē qz cōit p doctores tres assign
tur cause pncipales pccōz hmoi circūstā
tiarū pscideratō. nō solū ad sciaz moralē. sed
valde pncipalr ad sciaz theologica pncipz
qlis nō dubiū est scia regimīs istructōis z
directōis aīaz marie in foro pñiali. q vt
dicit Greg. i pastorali. Ars ē artū. scia sciaz.
Pria cā est qz hmoi scia theolo gica cō
siderare hz act hūanos. fm qz per eos hō
ad brūtudinē salutēz etnā ordiat. **D**e at
qd ad aliqz finē ordiat oportet illi fini
pporcionatū. Actus at hūani fini pporzio
nat fm quādā cōmensuratōem que fit

per debitas circūstantias. rationabiliter ergo ad predictā scientiā theologicā pertinet. ipsarū circūstantiarū consideratio. **S**ecūda causa est. quia ipsa etiā scientia theologica cōsiderare habet actus humanos. sicut quod inuenit in eis bonū et malū. meli⁹ et peius. **N**ec autē in ipis actibus humanis frequētissime et circūstantiis reperiunt. sicut quod ipas circūstantias ut infra declarabit diuersificat. rationabiliter ergo ipsarū circūstantiarū consideratio ad huiusmodi theologicā scientiā pertinere dicitur et pertinet. **T**ertia causa quia ipsa etiā scientia theologica cōsiderat actus humanos sicut quod sunt meritorij vel demeritorij. quod quidem cōuenit actibus humanis ad quod requiritur quod sint voluntarij. Actus autē humani frequētissime iudicari hñt voluntarij vel inuoluntarij sicut quod cognitiōes vel ignoratiōes circūstantiarū. **R**ationabiliter igitur circūstantiarū cognitio ad huiusmodi scientiā theologicā pertinere dicitur et pertinet. **A**d declaratiōem igitur materie particularis descendēdo. circūstantia sic describit. quod est accidēs actus humani. **E**t intelligat ista descriptio nō de accidēti quod inest rei ut sua quālitās. sicut albu dicit accidēs rei albe. sed intelligat accidēs quasi cū alio simul in eodē subiecto cōcurrenter existēs. extra tamē substantiā ipsius cum quo sic cōcurrit et existit. **S**ic enī circūstantia dicit accidēs actus humani. quia cū actu humano simul in eodē subiecto cōcurrit et existere potest. **E**st tamen extra substantiā ipsius actus humani nec est de eius substantia. **Q**uod facti nomen de se importat et cōnotat. **D**icit enī circūstantia quasi circū aliquid stans. **C**ircūstantie autē sicut quod ut supra tactū est. actus humani iudicari habēt boni vel mali/meliores vel peiores/meritorij vel demeritorij. et per consequēs ad beatitudinē salutēque eternā ordinari assignant a tulio in sua rhetorica septē. que cōtinent in istoverfu **Q**uis. quid. vbi. quibus auxilijs cur. quomō. quādo. **E**t enī iuxta quod ipse tullius dicit. **I**n actibus humanis ad eorū bonitatem seu maliciā debite dinoscendā predicta consideranda veniūt. scilicet quis est qui fecerit. quid est quod fecerit. vbi fecerit. quibus auxilijs. instrumentis vel medijs fecerit. quare fecerit. quō fecerit. quādo fecerit. **P**hilosophus autē in tertio ethicorū ad

dit octauā circūstantiā scilicet circa quod **S**ed tullius eā sub illa circūstantia quid. prehendit. **N**ec tamen ipsarū circūstantiarū fieri declaratio sicut numerū et positio nō philosophi. **N**umer⁹ autē seu sufficiētia istarū circūstantiarū sic sumi potest. **C**ircūstantia enī ut iam dictū est dicitur quod extra substantiā actus existēs. sed tamē ipsū actū aliquo modo attingens. **T**riplici autē modo seu respectu potest circūstantia actū ipsū humanū attingere. **U**no modo inquantū attingit ipsū actū in se. **S**ecundo modo inquantū attingit eam ipsius actus. **T**ertio modo inquantū attingit effectū ipsius actus. **R**espectu primi modi dupliciter potest ipsa circūstantia ipsū actum in se attingere. vel per modū scilicet cuiusdam mensurę seu cōmensuratōis et sic erūt circūstantie respiciētes seu cōcernētes locū et temp⁹. quod denotant per hec duo verba in predicto versu posita. scilicet vbi. et quādo. vel per modū quālitatis ipsius actus. et sic erit circūstantia respiciēs seu cōcernēs modū agendi quo. scilicet actus ipse factus est. quod denotat per hoc verbum quō. **R**espectu vero secūdi modi/scilicet respectu cause ipsius actus. cum oīni actum et affectū humanorū. quatuor sunt causas principales. scilicet efficiēs. materialis. formalis. et finalis. quadruplex circa istas quatuor causas accipit seu occurrit differentia seu qualitas circūstantiarū. **C**irca enī causam efficiētem/alias accipit seu occurrit circūstantia ipsius agētis que denotat per hoc verbum quis. **C**irca eam materiale accipit seu occurrit circūstantia circa obiectū que denotat per hoc verbum quod ad dicit philosophus. scilicet circa quid. **C**irca eam formalem accipit seu occurrit circūstantia circa causam coagētem seu coopantem seu cōcurrentē. que notat per hoc verbum quibus auxilijs. **E**t intellige ut iam tactū est. vel instrumentis. et. vel humani que faciūt ad formam actus. **C**irca causam finale accipitur seu occurrit circūstantia circa propositū et intentōnem agētis que denotat per hoc verbum cur. i. propter quid quia de causa et. **R**espectu vero tertij modi. scilicet respectu effectus ipsius actus accipit seu occurrit circūstantia. circa illud quod ex tali actu cōtingit et secutū est. que denotat per hoc verbum quid. **D**e igitur sunt circūstantie et quibus ut pluries tactū est. actus humani quod bonitatem vel maliciā. meritū vel demeri

rum et iudicari habent nec plures reperi-
ent quin ad aliquam premissarum sint redu-
cibiles. Et ad maiorem instructionem medi-
ocriū et simplicium quibus. ut superius tactū
est non tanta scientia vel librorum facultas
suppetit/expediens iudicatum est de predi-
ctis circumstantiis aliquantulum exemplifica-
ri. ut exinde in similia facilius manuduci
possint. et seruando ordinem versus supra
positi. **R**espectu igitur primi verbi scilicet
quis. certum est quod ceteris alijs paribus graui-
us peccat sacerdos quam simplex clericus. et
grauius clericus quam simplex laicus. et gra-
uius vir quam femina. **R**espectu secundi. scilicet
quid. certum est quod ceteris alijs paribus ho-
micidium est grauius peccatum quam furtum. et
adulterium quam simplex fornicatio. **R**espe-
ctu tertii. scilicet ubi. Certum est quod ceteris alijs
paribus furtum vel percussio. vel fornicatio
que fieret in ecclesia vel alio loco sacro. est
grauius peccatum quam si fieret extra ecclesiam et
in loco non sacro. **R**espectu quarti scilicet
quibus auxilijs instrumentis vel medijs. et
certum est quod domum ad predandum intrare per
falsam clauem. vel seram aperire per instru-
menta subtilia. vel per subordinatorem fa-
muli aut ancille ceteris alijs paribus est gra-
uius peccatum quam a casu inuenta aperta vel
perforatae muri non obstructi intrare. **R**espectu
quinti scilicet cur seu propter quod. cer-
tum est quod latitare in nemore vel alio loco
suspecto. seu conducere societate aliquam in-
tentione aliquem vel aliquos occidendi ce-
teris alijs paribus est grauius peccatum quam
dicta facere intentione sola de predando. **R**espectu
sexti scilicet quomodo. certum est quod cete-
ris alijs paribus grauius est peccatum ho-
minem ex proposito deliberato et per insidias
quam subito motu subitoque in cursu occidere.
Et grauius ceteris alijs paribus veneno in
conuiuio quam gladio aperte inuadendo occi-
dere. **R**espectu septimi. scilicet quando. cer-
tum est quod domum per de predando de nocte
intrare. ceteris alijs paribus est grauius
peccatum quam de die intrare. Et fornicari die
sancto pasche. vel alio solenni ceteris alijs
paribus grauius est peccatum quam die non solen-
ni. **R**espectu vero octaue circumstantie
per philosophum addite. scilicet circa quod. **C**er-
tum est quod machinamenta et deceptores tende-
re et parare ad inducendam mulierem religio-
sam vel yrozatam in fornicationem ceteris
alijs paribus est grauius peccatum quam ma-

chinari ad inducendam unam aliam omnino
solutam. sic de similibus. **A**ddunt aliqui vel
tra omnes predictas circumstantias unam
aliam scilicet Quotiens. Circa quam dupli-
citer dici potest. Uno modo quod cum iuxta
num triū modorum actum humanum attinge-
di supra tactorum ipsa circumstantia. quoti-
ens. videatur actum in se attingere per modum
cuiusdam comensurationis temporis. potest
rationabiliter intelligi et comprehendere sub il-
la circumstantia. quando. **N**ec enim debite et
sufficiēter potest siue in confessione siue ali-
as. quantitas seu grauitas peccati per illam
circumstantiam. quando. perquiri et haberi. ut
puta scilicet quo tempore. quia die. quia hora etc.
peccatum factum sit. Quinetiam effectualiter di-
cti peccati quantitas et grauitas per dictam cir-
cumstantiam quotiens perquirat et habeat. ut
gratia exempli contingere potest immo
frequenter contingit quod homo pluries idem
peccatum. ut puta fornicationem. vel furtum
committit. vnauice tempore quadragesimali
et die solenni. Et alia vice. alio tempore.
et die non solenni. Et sic de similibus val-
de quotidianis. **S**i igitur debite et suffici-
enter ab isto perquirat et sciat quando tale
peccatum commiserit. satis etiam sciet quotiens
ipse commiserit. **A**lio modo dicitur quod proprie
ista circumstantia. quotiens non est nec di-
ci debet circumstantia. quia proprie nec actum
in se nec causam ipsius actus. nec effectum
ipsius actus respicit. imo nec peccatum in
se quoquo modo aggrauat. sed solum et p-
prie quandam reiterationem peccati plurali-
tate peccatorum dicit. ut clare apparere po-
test per exemplum quod de ipsa iuxta similitu-
dinem precedentium circumstantiarum poni po-
test. **C**ertum est enim quod ceteris alijs paribus
grauius est peccatum ter aut quater mulierem
de fornicatione vel adulterio sollicitare. quam
semel. Et grauius ter aut quater in insidias
ad aliquem occidendum tendere et parare quam
semel. **S**ed proprie ista non unum et idem
peccatum sunt. immo plura. et proprie que-
dam reiterationis peccatorum. **N**otatur autem in
premissis exemplificationibus addita sunt
illa verba. **C**eteris alijs paribus. **N**am cir-
ca casus premissos et similes possent etiam
alie circumstantie contingere seu occur-
rere que de se aliter qualitate et grauedine
peccatorum predictorum disponerent et causa-
rent. **N**am quod bene aduertendum est et co-
muni pluriū circumstantiarum circa aliquem

actum/potest maior eius bonitas vel malicia. maiusq; meritū vel demeritū causari. Per predictas etiā exemplificatōes poterit faciliter discretus intelligēs de casib; qui sibi vel in p̄pria p̄sona vel in personis alior; v̄tputa in cōfessione aut alias contingere possunt diiudicare et discernere. Nā v̄t sepe in superioribus tactū est pro hoc q; etiā clarius dādo intelligi hic de ip̄arum natura et qualitate circūstantiar; principaliter actū est. Et concursu alicuius aut aliquar; circūstantiar; actus q; alias de se ex suoq; genere seu natura nō esset nisi veniale peccatū/immo forsan actus merito riuus. efficiē peccatū mortale. v̄t pluries exemplificatū est de verbo ocioso. occasiōe q; seu prouocatiōe risus. et de dātōe elemosine que de se ex suoq; genere est actus meritorius. Quibus si addatur cōcurrat circūstantia illa respectu cause finalis seu intentionis actus de qua supra sup illo verbo. **Lur.** V̄tputa q; fiant ad puocādū seu inducendū mulierē in fornicatiōem/ efficiētur peccata mortalia. Et similiter de alijs iuxta suū genus et naturā. Et hec quo ad naturā. qualitātē. et numerū circūstantiarum. quātum huic tractatū cōgruere iudicatum est dicta sufficiant.

De diuersis nominibus peccati actualis et venialis.

Quo vero ad diuersitātē nominū que peccato actuali veniali p̄ nonnullos fm̄ diuersas eius proprietates. opatōes et effectus attribui solent/est aduertendū q; sicut in superioribus v̄bi de ipso peccato veniali agi incepit/dictū est. diffinitionē beati Aug. que peccato actuali mortali supra v̄bi etiā de ipso peccato mortali tractatū est. ex eo q; in ipso est p̄fecta ratio peccati attribui/ solere p̄ aliquos peccato in generali et tanq; generi attribui. et sic quodāmodo fm̄ tamē maius et min⁹/ posse ipso peccato veniali cōpetere et cōuenire. ita de nominibus nominūq; diuersitate dici potest. q; scz in superioribus peccato mortali in se plura et diuersa noīa attributa sunt q; bene cōmuniter peccato in generali et tanq; generi attribui solent. et sic quodāmodo fm̄ tamen maius et min⁹/ possent etiā ipi peccato veniali attribui et cōuenire. **Q**uo ad clarius semp naturā et qualitātē pecca-

ti venialis cognoscendū recitabitur hic aliqua noīa ipsi peccato veniali attribui solita. In quor; aliquib; cū ipso peccato mortali cōuenit intelligatur p̄ prius et principaliter ipi peccato mortali cōpetere. cum in eo v̄t tactū est p̄fecta ratio peccati cōsistat. et secundario ac min⁹ principaliter. imo p̄ quandā largam accipiōez ipsi peccato veniali. cū fm̄ beatus Th. nō cōsistat in eo p̄fecta ratio peccati. imo solū quedā imperfecta. **P**otest igit primo peccatū veniale nominari. et interdū ab aliquib; nominatur macula. et hoc q; macular aīam. **D**ō q; dē iuxta beatus Th. intelligat nō p̄prie loquēdo sed solū fm̄ qd. in q̄ntū scz p̄t̄m veniale impedit nitorē q; est ex actib; virtutum. Quia nō diminuit nitorē habitualem. nec enī habitū charitatis et aliar; virtutū diminuire habet. sicut facit peccatū mortale. **P**otest etiā nominari reatus et eo q; ad penā obligat. sed hoc etiā v̄t statim tactū est intelligat largo modo et q; si improprie. q; ad penā eternā p̄cise non obligat. v̄t facit peccatū mortale. sed solum sub distinctione. Vel scz ad penā eternam vel ad penā purgatoriā. vel ad penā p̄tialiter satisfactoriā. **D**ō capitulo imediate sequenti v̄bi de dicti peccati venialis effectibus agitur/lati⁹ declarabit. **P**otest etiā nominari p̄uaricatio in q̄ntū scz mandātū dei respicit qd̄ trāsgrediēdo p̄uaricat. Sed similiter v̄t p̄prie intelligat largo modo et quasi improprie. qm̄ peccatū veniale non facit directe cōtra legem dei et mandātū. s; bene p̄ter. v̄t late in superioribus expositū est. **P**otest etiā nominari peccatū puri et de facto nominatur. in q̄ntū scz est cōuersio ad bonū cōmutabile. sed v̄t etiā tactū est hoc largo modo et minus principaliter. Quia illa cōuersio ad bonū cōmutabile/ nō est cū totali et habituali auersioe a bono incōmutabili. sicut est in peccato mortali. Nā in isto peccato veniali/ neq; plus neq; r̄tūm diligit ipm̄ bonū cōmutabile ad quod sic fit cōuersio/ sicut bonū incōmutabile a q; fit auersio. v̄t bene ample et pluries in superioribus declaratū est. **P**otest etiā nominari nefas in q̄ntū scz est illicitū p̄sonę p̄petranti. Sed v̄t frequēter dictū est. hoc etiā est largo modo sumendo et quodāmodo improprie. **P**lura alia possunt ipi peccato veniali fm̄ diuersas eius opatōes et effectus noīa attribui. interdū etiā p̄ aliq;

attribuuntur. sed supra dicta satis sit teti-
 gisse et declarasse. Sunt eni ea que magis
 proprie sibi convenire videntur et comuni' assi-
 gnantur. Peccata venialia intelligi p li-
 gnū fenū et stipulā aliqui volūt. inter q̄s
 sepe prefatus beatus Thom. sup illo q̄d
 i. ad corin. iij. dicit ap̄s. Ex aliqui sup fun-
 damentū spūale edificat aurum. argentū
 lapides preciosos. Alij vero supedificat li-
 gnū. fenū. et stipulā. Et q̄ ille q̄ sup fun-
 damentū spūale sic lignū fenū et stipulam
 edificat saluus erit. sic tamē quasi p ignē
 id est patiet penā sed non eternā. intelligi
 p ista tria vltima volūt peccata venialia.
 Quod tamē fm eūdem doctorē proprie in-
 telligi habet de ip̄is peccatis venialib' q̄
 admiscēt se pcurantib' terrena. Nam aliq̄
 interdū peccata venialia se viris spūalib'
 admiscēt. sed q̄ leuissima sunt non pur-
 gant p ignem. sed frequētissime p ipsum
 feruorē charitatis. Talia igit' peccata ve-
 nialia se terrena pcurantib' admiscēt
 ideo p lignū fenū et stipulam significātur
 quia sicut p̄dicta tria in domo cōgregan-
 tur nec tamē ad substātiā edificij p̄tinet
 immo cōburi possunt. edificij nihilomi-
 nus integro remanēt. ita etiā peccata ve-
 nialia multiplicari in hoīe possunt ma-
 nente spūali edificio. Et tunc p istis pati-
 tur ignē. vel scilz temporalis tribulatiōis in
 hac vita. vel purgatorij si ip̄is nōdū pur-
 gatis decedat. sed tamē saluē cōsequetur
 eternā. Dicuntur autē hmoi peccata ve-
 nialia supedificari spūali fundamēto nō
 quasi directe sup ip̄m. etenim sup bonum et
 spūitale. malū proprie edificari non po-
 test sed super. i. iuxta. sicut in simili ibi in
 psal. dicit. Sup flumina babilonis etc. i.
 iuxta flumina babilonis. Notāter etiā et
 bene ad ppositū aliquoz infra tangēdoz
 dicunt hmoi venialia peccata sic p lignū
 fenū et stipulā significata spūali edificio
 supedificari. Nam nisi spūitali edificio
 supedificata essent. homo talia habēs nō
 esset saluus sic q̄si p ignem. An cū pecca-
 to mortali et veniali simul decedēs. habet
 quidē lignū fenū et stipulā. sed nō hz spū-
 rituali fundamēto supedificata. Et ideo
 talis nō erit saluus sic q̄si per ignē. q̄ sim-
 pliciter saluus non erit. Et important
 tria p̄dicta tres modos seu tres gradus
 adherētie et gravitatis ip̄soz peccatoz ve-
 nialiu. tresq̄ modos seu gradus purga-

tionis eoz. propter qd generaliter omnia
 peccata venialia cōplectuntur et cōcernunt
 quia nullū est qd nō sit alterius p̄dicto
 rū triū modoz seu graduum adherētie et
 gravitatis. Et q̄ non p aliquē dictoz um-
 trium modoz seu gradū purgatiōis eri-
 am purgetur Lignū etenim quod respectū
 istoz triū diutius in igne manet signifi-
 cat maiora. Stipula que citissime cōbu-
 rit minima. Et fenū quod int' ista duo se-
 q̄si mediocriter hz. significat mediocriā.

De diversis effe

crib' peccati actualis venialis.
 Lures possent peccati venia-
 lis effectus enumerari. put plures
 existunt. et q̄bus tamē per
 doctores cōius assignātur q̄ sequūtur
 Unus quidē quia ad penā obligat Non
 autē vt statim supra tactū est q̄ ad aliquā
 triū penarū p peccatis affligi solitarū scz
 eterne vel purgatorie. vel in p̄nti seculo sa-
 tisfactorie precise et determinate obliget. s3
 bene sub distinctione ad alterā scilz earū.
 Nam de peccato veniali hic. i. in hoc secu-
 lo vel satisfactōe hic nō facta in purgato-
 rio si cū eo peccatū mortale nō existat vel
 in inferno si cū eo etiā peccatū mortale cri-
 stat/satisfieri oportet. Et si hic in foro. s.
 ecclie p̄ntis homo satisfaciatur. leuiter satis-
 faciet. Si vero in foro purgatorij satisfacere
 expectet. graviter valde puniet et sa-
 tisfaciet. Si vero in foro inferni cum sa-
 tisfacere oportet. pro ip̄o etiam veniali
 gravissime puniet quia eternalit. Si ta-
 men vt tactū est mortale cū ip̄o veniali
 existat. i. q̄ homo cum ambob' decesserit
 Et ad p̄positū istarū trium punitionū
 seu satisfactionū dari solet exemplū de mē-
 sura vini q̄ in vno forsan loco valebit so-
 lidū vnum. si p̄grediat vltērius. repietur
 valere solidos duos. si vero adhuc vltēri-
 or fiat progressus repietur valere solidos
 tres. Pena tamē in inferno pro veniali il-
 lata/incōparabiliter minor est q̄ ibidem
 pro mortali illata. Unde dici solet q̄ pe-
 na in inferno pro mortali illata/ est sicut
 soliditas. Illata vero ibidem pro veniali
 est sicut supficies. In purgatorio autē p
 veniali illata est sicut linea. In p̄nti vero
 seculo pro veniali illata est sicut punctus
 Unde sicut ista quatuor sunt adiucem
 ip̄oporcionabilia. ita inter q̄tuor penas

2

supra dictas impropotionabilis est dif-
ferētia. ¶ Secundus effectus peccati ve-
nialis est q̄ animā maculat. Quōd sic iuxta
quod statim supra tractauim⁹ intelligat. q̄
sc̄z nitore illū aīe qui ex actibus caritatis
z virtutū nascitur seu pcedit respectu illi-
us in quo incidit impedit. Et sic per in-
directū. maculā quandā in anima indu-
cit. Prout iuxta aliquos doctores potest
exēplū poni de imagine picta. que aliq̄n-
do denigrari potest intantū vt nullo mo-
do videri possit. Aliquādo vero sic solum
obscurat vt videri quidē possit sed nō ple-
ne discerni. Propter quā similitudinē di-
cit beatus Grego. q̄ pctm veniale obscu-
rat. mortale vero obtenebrat. Respectu at
istiū macledici solet q̄ in saluādis/om-
ne peccatū veniale in p̄nti vita a gratia fi-
nali. i. que in finē habetur. alias saluandi
nō essent. delet. z hoc fm aliquos quantū
ad culpā. sed non quantū ad penā. immo
pena illa in purgatorio soluet. ¶ Delet at
gratia finalis sc̄z que in morte habet pec-
catū veniale in ipsa dissolutōne aīe z cor-
poris. quōis etiā forsan nō sit ad illō mo-
tus contritiōis pro tūc directus. z hoc ex
virtute cōplexionis z sui status. Et fm h
intelligit verbū August. q̄ dicit. q̄ in pur-
gatorio potest esse absolutio a pena z nō
a culpa. quod etiā similit ab aliq̄bus do-
ctoribus dici solitū est. S̄z modo cōiter
tenet cum peccatū veniale ab hinc defera-
tur a multis quod etiā quantū ad culpam
in purgatorio purgari possit. Unde expo-
nēdo illō quod domin⁹ de quibusdā pec-
catis dicit q̄ nō remittunt nec hic nec in
futuro dicit Grego. q̄ venialia dimittent
in futuro. Quod si intelligat q̄ remittent
quantū ad penā tunc expositio sua in ef-
fectu nulla esset. Nam etiā mortalia quā-
tum ad penam q̄ pro eis soluta nō est ibi
dem purgātur. Ideo clarū est q̄ Grego.
intelligere voluit q̄ venialia in purgato-
rio quo etiā ad culpā purgētur. ¶ Terti-
us effectus peccati venialis est q̄ feruore
charitatis minuit. sicut videt de aqua in
ignem proiecta q̄ licet ignē nō extinguat
feruore tamen illius minuit z tempat. ¶
Quartus effectus pcti venialis est q̄ po-
tentias anime/in bonis laxat. sicut p̄ ex-
plum quādo imponit onus super equū/
efficitur z reddit minus p̄mptus et expe-
ditus ad ambulandū. ¶ Quint⁹ effectus

peccati venialis est. q̄d retardat a gloria.
Nam cū homo decedit z possit si in eo nō
eēt venialia/ statim ad celū euolare post
mortē/ propter ipa venialia cogetur ad tē-
pus in purgatorio expectare. Annq̄s enī
facies dei ab aliquo videbit. donec soluat
minimū etiā peccatorū venialium q̄ dran-
tem. Oportet enī quēlibet ita mundū an-
te introitū paradisi esse. sicut fuit in inno-
centia baptisimali. ¶ Sextus affect⁹ pec-
cati venialis est q̄ bona glorie celestis di-
minuit. Non q̄dem illa que iā debētur et
que iā homo ibi habet p̄ meritū reposita.
Sed illa que deberētur si venialia nō fie-
rent. Nam illo mediō tempe quo peccata
venialia sūt possent aliqua bona fieri. q̄
cum nō fiant de tanto ipa gloria cōsetur/
effectualiterq̄ est diminuta. Propter eti-
am illo venialiu perperationē/ oportet
opa quedā bona ad solutōem et purgatiō-
nem h̄mōi venialiu facere z cōvertre per
que valde acrescere potuisset acrescere
debuisset cumulus p̄m̄j eterni. ¶ Septi-
mus effect⁹ peccati venialis est/ q̄ venia-
lia sepe sunt occasio mortaliū peccatorū.
Et hoc inter alios quatuor modos. q̄ in
superioribus vbi de septē peccatis mortali-
bus tractari icēpit/ late expositi sunt. vbi
mōstratū est q̄ actus qui de se ex suis na-
tura est solum de genere peccati venialis/
potest vel ex cōscientie remorsu vel ex cō-
placētia vel ex procliuitate. vel ex p̄gres-
su. peccatū mortale effici. Hoc autē eti-
am singulariter aduertēdū est. q̄ sicut ad
remissionē peccati mortalis exigit deser-
tio actus peccadi cum volūrate firmoq̄
proposito in posterum abstinēdi. sic simi-
liter peccatū veniale in p̄nti vita non di-
mittit/ nisi etiā actus et proposito deferat.
¶ Et hec quoad totalē materiā nature q̄
litas z effectus peccati actualis venialis/
ac circa eam occurrētium/ quantū hunc
presētē istius libelli octauū tractatū cō-
cernere iudicatū est/ dicta sufficiant.

De secunda et vl

tima diuisione peccati in genere seu tāq̄
generis que sumit fm ipius peccati cau-
sam materialem.
¶ Expeditis his que respectu p̄-
me diuisionis peccati in gene-
re seu tanq̄s generis. que scilicet
fm quandā peccati qualitatē z q̄ntitatē

Impletio venialis

¶

¶

¶

sumebat et sumpta est dicenda occurrerent
Hanc de secunda et quo ad hunc tractatum
ultima ipsius peccati etiam in genere seu
tanquam generis divisione. que scilicet secundum ipsius
peccati causam materialiter sumitur/ aliquid etiam
dicenda veniunt. Hec hic accipienda veniunt
ipsa causa materialiter proprie ut in rebus
corporalibus seu materialibus fieri possent.
sed solum per quamdam similitudinem ut hic
causa materialiter dicatur illud in quo sit
seu causatur ipsum peccatum.

De prosecutione et de
claratione ipsius divisionis.

Divisio igitur est ista quod peccato
rum alia sunt cordis. alia oris
alia operis. Vel secundum alios aliquid
sunt cogitationis. aliqua locutionis. ali
qua operationis.

De peccatis cor
dis seu cogitationis.

Peccata cogitationis seu cordis
sunt hec Cogitatio. delectatio.
consensus. desiderium mali. volu
tas perversa. infidelitas. supersticio. indevo
tio. presumptio. despectus. timor male humi
lians. amor male accendens. prudentia car
nis. suspitio. invidia. ira. odium. timor ser
uilis. exultatio in adversis proximi. dolor
de eius prosperis. contemptus pauperum
contemptus peccatorum. personarum acceptio
perfidia. affectus carnalis parentum. inepta
leticia. seculi tristitia. impatientia. auari
cia. sollicitudo temporalium. superbia. ppe
ritas. obstinatio. malicia. redium boni. ace
dia. inconstancia. penitentia penitentia. do
lor quod amplius non est male factum. hypocri
sis. amor inordinatus placendi. timor di
splicendi. verecundia de bono opere. amor
privatus. sensus singularis. ambitio di
gnitatum. vana gloria de bonis nature
vel fortune vel gratie. verecundia de pau
peribus amicis. contemptus ammonitionum
immisericordia.

De peccatis oris
seu locutionis.

Peccata oris seu locutionis sunt
hec. Crebra iuratio. piurium.
blasphemia. nomen domini irre
verenter assumere. veritatem impugnare. de
um de aura iudicare. contra deum murmura

re. irreverenter horas dicere. detractio. adu
latio. mendacium. vituperium. maledictio
infamatio. contentio. contumacia. impugna
tio veritatis agnita. impugnatio charita
tis fraternae. seminatio discordie. proditio
falsum testimonium. mala consilia. derisio
contradictio obedientie. invertere facta bo
na. in ecclesijs placitare. ad iram hominem
provocare. reprehendere in alio quod ipse
facit. vaniloquium. multiloquium. stultiloqu
um. verba ociosa. vel superflua. vel curiosa
proferre. iactantia. verborum politio. pecca
torum defensio. clamor. risus. cachinnus
turpiloquium. lenocinium. cantilenas secula
res cantare. in cantu divino magis stude
re vocem frangere quam devotum psallere. mur
murare. verba secularia proferre. in inii
sta causa advocare. malum commendare.

De peccatis ope
ris seu operationis.

Peccata autem operis seu operatio
nis sunt hec. Bula. luxuria. ebri
etas. sacrilegium. symonia. for
tiligia. violatio dierum solennium. indigne
communicare. votoium fractio. apostasia. dis
solutio in officio divino. scandalizare sub
exemplo malo. proximum corrumpere. ledere
hominem. vel in rebus vel in persona vel in
fama. furtum. rapina. usura. deceptio. lu
dus. venditio iusticie. exactioes indebi
te. ac telonea iniusta. ascultare mala. to
culatozibus dare. necessaria sibi subtrahere.
superflua sumere. ultravires quippiam ag
gredi. consuetudo peccandi. recidivatio. si
mulatio. tenere officium ad quod non sufficit
vel quod sine peccato non agitur. choreizare. no
uitates invenire. maioribus rebellare. mi
nores opprimere. delinquere visu. auditu. ol
factu. tactu. gustu. luca. osculis. muneribus.
nuptiis. mandatis. scripturis. circumstantias
aggravantes admittere. que sunt tem
pus. locus. modus. numerus. persona. mora.
scientia. etas. seipsum ad peccatum cogere
seu inducere.

De peccatis omis
sionis.

Peccata omissionis que
etiam ut faciliter debite considerari
apparet potest ad tria respec
tu quorum precedens divisio su
mitur/ vel scilicet ad cor seu cogitationem/ vel os
seu locutionem/ vel opus seu operationem pertinent

Opusculū Tripertitum

sunt hec. De deo nō cogitare. ipm nō timere vel nō amare. grās sibi de beneficijs nō agere. opa que fiūt. ad ipm nō referre. de peccatjs sicut deberet nō dolere. ad grā recipiendā nō se preparare. gratia accepta nō vti nec eam cōseruare. ad inspirationē diuinā nō se cōuertere. voluntatem suam. voluntati diuine nō conformare. ad orōes dicendas nō attendere. orōnes debitas omittēre. ea ad que q̄s vel voto vel precepto vel officio tenet negligere. cōiōnem et cōfessionē semel in anno nō expectere. parētes nō honorare. seipsum nō cognoscere et reprehēdere. cōscientiā suā negligere. ecclias et predicatōes fugere. tentatōibz nō resistere. penitētiās iniūctas negligētē facere. ea q̄ statim faciēda sunt differre. bonis primi nō cōgaudere. et malis eius nō cōdolere. iniurias nō remittere. fidē. primo nō seruare. et bñficijs ei⁹ nō correspondere. delinq̄ntes nō corripere. litē nō sedare. ignorātes nō instruere. afflictos nō consolari. ammonitiōibz nō acquiescere. Pauca et forsan nulla alia reperiri posse credūtur peccata. que nō sub predictis effectualiter comprehendātur et includātur. vel ad ea reducibilia sint.

Quando peccata predicta mortalia sint vel venialia.

Quando autē peccata predicta mortalia vel solū venialia existant. facile est et supius tractatis cognoscere examinādo scilicet sit apud se. sit apud aliū. modos ea faciēdi et cōmittēdi. intētiōesq̄ seu finē propter que sunt. ac remorsum cōsciētiē. q̄ de ipsis habet. cum alijs circūstātijs circa ea occurrētibz. de quibz late supius actū est. Et hec quo ad secundā et vltimā ipsius peccati in genere seu tanq̄ generis diuisionem dicta sufficiant.

Quare multa in hoc cōpendio precipue in octauo tractatu late et plane dicta sunt et exposita.

Quia nonnulla in hoc libello et precipue in octauo et vltimo tractatu in materia scilicet peccatorū tractata breui⁹ et cōpēdiosis dici. sicut frequētē in supioribz tactū est. libell⁹ iste nō sciētificis. librosq̄ facile procurare valētibz cōpositus est. sed

mediocribz et cōioribz. ac eis q̄bus non facile librorū copia suppetit. Quibz expediret et forsan necesse fuit ea que hic dicta sunt. et maxime circa difficiles materias. per reiteratōes et latas repetitiōes. nec non materialia q̄dam exēpla q̄si palpādo et per quādā manu ductiōnē dare intelligi. Alio q̄n nō facile forsan fuisset pluribus cōprehendere. Sicq̄ predicta apud eos nullū fructū nullūq̄ p̄fectū afferre potuissent.

Remissio ad doctores

Qui tūc ap̄liora videre voluerit. vel clarius de premissis materijs informari. habeat frequētē allegatos doctores beatorum Thomā et alios in supioribus notatos. Et precipue in eorū libris et tractatibus supius etiam designatis.

Explicit cōpendiū theologie.

Epistola domini

Johānis de Berson ad quendam ep̄m sup opusculo tripertito plebibus publicando

Euerende in xpo p̄f. ac dñe meruēde. q̄rit dñs p̄ p̄betā vsq̄. Propterea inq̄ditur. q̄ est p̄p̄s me⁹ in captiuitate. q̄ nō habuerunt sciām. et nobiles ei⁹ interierūt fame et mltitudo ei⁹ siti et aruit. Hec sciā nō alia accipiēda est quā cognitio legis dei et suoz mādaroz. ad salutē p̄sequēdā necāria. siue p̄ficiens. de q̄ itidē sciā vey est illō aplicū. ignorās ignorabit. nā cū q̄libet alia ignorātia p̄stare sal⁹. Et q̄m multi sunt et simplici bz. q̄bz nō predicat verbū. aut non talit̄ predicat q̄ ad p̄fatā sciām deueniāt. agēte b̄ vel ignorātia vel negligētia p̄dicatū. cōmodū fore existiaui si velut in tabula q̄dā tenorē n̄fē legis et suoz p̄ceptoz remēora tōnē sentētiōso p̄pēdio depingere. aut velut i breui speculo cernētibz obijcere. q̄m ipsi hērent curati min⁹ istructi aliq̄d solū dū. et aptū q̄d i toto vel p̄ p̄tes diebz dñicis et festiuis legere possent suis plebibus ut sciret et intelligeret ad q̄d et p̄pter q̄d et a q̄ fa te sunt. q̄d insup credere. q̄d ageret q̄d ob mittere diuina lege tenet. que ad modū a pctō resurgere. Et forsan sile op⁹ atētātū est iā a p̄ioribz. et salubriori breuitate cō